

TAMPEREEN YLIOPISTO

Mari Viitanen

VIISI OLYMPIARENGASTA, VIISI RIKOTTUA LUPAUSTA

Amnesty International ja Pekingin olympialaisten ihmisoikeushuoli *Helsingin Sanomissa* 1.7.2007–
31.12.2008

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

VIITANEN, MARI: Viisi olympiarengasta, viisi rikottua lupausta. Amnesty International ja Pekingin olympialaisten ihmisoikeushuoli *Helsingin Sanomissa* 1.7.2007–31.12.2008.

Historian pro gradu -tutkielma, 130 sivua

Kevät 2017

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan *Helsingin Sanomien* 1.7.2007–31.12.2008 kirjoittelua koskien Kiinan kesäolympialaisia ja niiden herättämää ihmisoikeushuolta. Ihmisoikeuksien julistuksen lisäksi ajatus luovuttamattomista perusoikeuksista ja pyrkimyksestä rauhaan on kirjattu olympialiikkeen peruskirjaan. Toisaalta peruskirja kieltää valtioita ja yksilöitä esittämästä olympialaisissa poliittista propagandaa. Siksi sekä ihmisoikeusjärjestöt että kritiikkiä kohtaavat kisaisännät voivat vedota olympialaisten aatteeseen, olympismiin.

Kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö Amnesty International aloitti Pekingin olympialaisten alla oman olympiakampanjansa. Vuosina 2005–2008 järjestö julkaisi 7 raporttia, jotka keskittyivät Kiinan ihmisoikeustilanteen ja tulevien olympialaisten yhteyksiin. Raporteista nousi esille viisi ihmisoikeutta, joita Kiina loukkasi: oikeutta elämään, vapauteen, mielipiteeseen, sananvapauteen ja uskontoon. Amnesty katsoi Kiinan rikkovan YK:n ihmisoikeussopimuksien ja oman perustuslakinsa lisäksi olympismin periaatteita. Järjestön kampanjointitapa oli häpäiseminen, jossa eritellään ihmisoikeusloukkaukset, ja vaaditaan lakien ja käytäntöjen muuttamista, niin että loukkauksia ei enää tulevaisuudessa tapahtuisi. Olympiakampanjassa vaadittiin useaan otteeseen aktiivisia toimia niin Kansainväliseltä olympiakomitealta kuin eri maiden poliitikoiltakin. Valta-asemassa olevien poliittisten toimijoiden piti Amnestyn mukaan käyttää mahdollisuuttaan, ja painostaa Kiinaa tekemään konkreettisia muutoksia ihmisoikeustilanteeseensa.

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten Amnestyn olympiakampanjan ihmisoikeushuolet näkyivät *Helsingin Sanomien* sivuilla. Tutkimuksen analyysiosio on jaettu kahteen osaan: ensimmäisessä käsitellään olympiakampanjan ihmisoikeusloukkauksien näkyvyyttä lehdessä: Miten huoli kuolemantuomioista, teloituksista, hallinnollisista pidätyksistä, mielipidevangeista ja Kiinan harjoittamasta laajasta sensuurista nousivat esille? Viidentenä huolena esiin nousi erityisesti Tiibetin ongelmallinen tilanne. Kuka ilmaisi näistä huolen, ja mihin asioihin keskityttiin? Toisessa osassa käsitellään Amnestyn painostusvaatimuksia. Kenen vastuulle lehdessä asetettiin toiminta muutoksen eteen, ja miten vastuulliset kokivat asemansa? Taustalla on laaja tieto olympialaisten historiallisesta kritiikistä, sekä olympiahistorian protestiliikkeistä. Työssä argumentoidaan, megatapahtumien historian ja tutkimusaineiston valossa, ettei olympialaisia voi irrottaa politiikasta, eikä politiikkaa – tai ihmisoikeuksia – olympialaisista.

Puolentoista vuoden aikarajaus kattaa paljon. Vuosi ennen olympialaisia käytiin keskustelu siitä, miten Kiina valmistautui olympialaisiin, mitä lupauksia sen katsottiin tehneen kisat saadessaan, ja miten maan ihmisoikeustilanne oli kehittynyt olympialaisten vaikutuksen takia. Ennen kisoja vuonna 2008 lehdessä julkaistiin runsaasti kannanottoja muun muassa boikotteja koskien, mutta kisojen jälkeen niihin liittynyt ihmisoikeushuoli hävisi lähes kokonaan lehden sivuilta.

Helsingin Sanomissa otettiin ahkerasti kantaa ihmisoikeuksien puolesta, ja uutisoitiin runsaasti ihmisoikeuksiin liittyvää keskustelua. Pekingissä asunut Kiinan-kirjeenvaihtaja toimi sekä uutisten välittäjänä että niiden aktiivisena kommentoijana, ja hänen kauttaan moni ihmisoikeushuoli nousi esille lehdessä. Myös Amnestyn sanoma nousi usein ja vahvana esiin, sekä järjestön kampanjoiden että sen työntekijöiden äänellä. Lehden ihmisoikeusdiskurssi ei nojannut yksin järjestön tuottamaan informaatioon, mutta noudatteli Amnestyn kampanjan huolia.

Avainsanat: Kiina, ihmisoikeudet, olympialaiset, Helsingin Sanomat, Amnesty International, sananvapaus, lehdistö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimustehtävät ja tavoite	2
1.2	Aineistot, menetelmät ja aikaisempi tutkimus	3
1.3	Tutkimuksen mahdolliset ongelmat ja tutkijan positio	6
2	Pääaiheiden esittely.....	8
2.1	Ihmisoikeudet järjestöissä ja lehdistössä.....	8
2.1.1	Vallan vahtikoira ja hallitusten häpäisijä – Amnesty International	8
2.1.2	Yhteisellä asialla – ihmisoikeudet lehdistössä.....	13
2.2	Lavastetut kaupungit – kansainväliset megatapahtumat	16
2.2.1	Urheilun megatapahtumat, raha ja politiikka.....	18
2.2.2	Kaunistautumisprojektit historiallisena osana megatapahtumia.....	19
2.3	Olympismi – ylevä aate urheilusta ihmisarvon lisääjänä.....	22
2.3.1	Olympialaiset ja politiikka: erotetut mutta erottamattomat	23
2.3.2	Olympialaisilla ihmisoikeuksia?.....	26
3	Rikotut lupaukset <i>Helsingin Sanomissa</i>	28
3.1	Oikeus elämään - kuolemanrangaistus	28
3.1.1	Maailman ahkerin teloittaja	29
3.1.2	Muut uudistusvaatimukset	32
3.2	Oikeus vapauteen – hallinnolliset pidätykset.....	36
3.2.1	Pois tieltä, olympialaiset tulevat!	37
3.2.2	Pois silmistä, pois mielestä?.....	39
3.3	Oikeus mielipiteeseen – mielipidevangit	44
3.3.1	<i>Helsingin Sanomien</i> mielipidevanki-laskuri	45
3.3.2	Olympialaisten nimikkovangit Hu Jia ja Zeng Jinyan	49
3.4	Oikeus sananvapauteen – sensuuri	54
3.4.1	Vihreät kisat – hyssyttely ympäristön tilasta	56
3.4.2	Luonnolla ei ole myötätuntoa – kaikkein myötätuntoisin on kommunistinen puolue	62
3.4.3	Hirviöt, huolet ja ihmisoikeudet pois näkyvistä.....	71
3.4.4	Värilliset lasit pois – mutta kenen silmiltä?	74
3.5	Oikeus uskontoon – Tiibet	78
3.5.1	”Kiusalliset” mielenosoitukset maaliskuussa 2008.....	80
3.5.2	Susi munkin vaatteissa vai rauhan ja suvaitsevaisuuden symboli?.....	86
3.5.3	Tuleva turistinähtävyys?	89
4	Älä Vaikene!	93

4.1	Puun ja kuoren välissä – Kansainvälinen olympiakomitea	96
4.2	Laput silmillä – poliitikot epäpoliittisissa olympialaisissa.....	103
4.3	Menneisyyden painolasti – urheilijan vahtiminen.....	110
5	Vesitetyt argumentit, rikutut lupaukset	117
6	Lähteet ja kirjallisuus	121
6.1	Lähteet	121
6.2	Tutkimuskirjallisuus.....	121
	Amnestyn verkkosivut ja verkosta löytyvä kampanjamateriaali	126
	Olympiakomiteoiden verkkosivut ja verkosta löytyvä materiaali	129

1 Johdanto

Olympismin päämääränä on edistää urheilun avulla ihmisten harmonista kehitystä, jonka kautta edistetään yhteisöjen rauhaa ja huolehditaan ihmisarvon säilymisestä.¹ Olympialaisten peruskirja, 2. artikla

Antiikin Kreikan urheilukilpailujen hengessä 1800-luvun lopulla luodut monilajiset urheilukilpailut tuovat nykyään kahden vuoden välein urheilumaailman kerman yhteen. Alkuperäisistä, neljäntoista valtion, 245 urheilijan ja yhdeksän eri urheilumuodon kilpailuista on vuosisadassa paisunut jättimäinen urheilukimara, kymmenien miljardien eurojen sijoitus, megatapahtuma, jolla on kenties maailman tunnetuin tuotemerkki, olympiarenkaat.²

Vaikka Kansainvälinen olympiakomitea, KOK, kieltääkin peruskirjassaan urheilun poliittisen tai kaupallisen hyväksikäytön, politiikkaa on monen mielestä mahdoton erottaa olympialaisista – raadollisimpana esimerkkinä propagandapeleistä on pidetty Berliinin kesäolympialaisia 1936. Sydneyn olympialaiset puolestaan vuonna 2000 olivat toisenlainen virstanpylväs: Australia nosti ihmisoikeudet tarkoituksella esille osana olympiaprosessiaan, kun se käsitteli kisojen alla ja yhteydessä mutkikasta historiaansa ja muun muassa aboriginaalien kohtelua. Tutkijat ja ihmisoikeusjärjestöt kutsuttiin osaksi tätä toimintaa, ja yhteistyö sai aikaan muun muassa ensimmäisen urheilua ja ihmisoikeuksia käsittelevän konferenssin vuonna 1999.³

Urheilun megatapahtumat ovat suurempia, komeampia, kalliimpia ja globaalimpia nyt kuin koskaan aikaisemmin. Kesäolympialaisia seuraa joka kerta enemmän ihmisiä, televisiointioikeudet ovat kalliimmat, ja kisat ovat levinneet maantieteellisesti uusille alueille. Uudet järjestäjät ovat monen tutkijan mukaan niin sanottuja harmaan alueen maita, jotka ”eivät välttämättä jaa länsimaista käsitystä ihmisoikeuksista ja demokratiasta eivätkä täytä niitä koskevia kansainvälisiä standardeja”.⁴ Urheilun megatapahtumien laajennuttua 2000-luvulla Pekingiin, Sotshiin ja vaikkapa Bakuun, ihmisoikeudet ovat nousseet pysyvästi osaksi olympialaisiin ja muihin urheilun suurhetkiin liittyvää uutisointia. Samalla ihmisoikeusjärjestöt, kuten Amnesty International, ovat ottaneet urheilun megatapahtumat osaksi omaa kampanjointiaan.

---

¹ Kansainvälinen olympiakomitea, Olympic Charters; Suomen olympiakomitea, Olympia-aate.

² Kansainvälinen olympiakomitea; Kansainvälinen olympiakomitea, The Olympic brand maintains its global strength and recognition.

³ Konferenssin pääjärjestäjänä oli Human Rights Council of Australia, Australian ihmisoikeusneuvosto. Konferenssin esitelmät koottiin Tracy Taylorin toimittamaan, vuonna 2000 ilmestyneeseen artikkelikokoelmaan How you play the Game – Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights.

⁴ Helin 2010, 11.

1.1 Tutkimustehtävät ja tavoite

Ihmisoikeuksia käsittelevässä kirjallisuudessa käytetään termiä ihmisoikeusdiskurssi kuvaamaan eri toimijoiden – esimerkiksi hallitusten, kansalaisjärjestöjen, median, ihmisoikeusloukkauksista kärsineiden – tapoja määritellä ja käsittää ihmisoikeuksia, sekä kamppailua, joita nämä tahot käyvät siitä, kenen diskurssin tapa on voimakkain. Ihmisoikeusdiskurssissa siis käydään taistelua siitä, kenen oikeuksista puhutaan, milloin ja millä äänenpainoilla. Amnestyn⁵ kaltaiset järjestöt pyrkivät medioissa vaikuttamaan tähän diskurssiin, sillä näkyvimmat katsantokannat ihmisoikeuksista vaikuttavat myös suuren yleisön mielipiteeseen.⁶ Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Suomen luetuimmassa sanomalehdessä, *Helsingin Sanomissa*, käytyä Kiinaan ja Pekingin olympialaisiin liittyvää ihmisoikeusdiskurssia olympialaisten alla, aikana ja jälkeen. Aikaisemman tutkimuksen perusteella lähtökohta on, että ihmisoikeusdiskurssi todella pääsi lehden sivuille.⁷ Tutkimuksissa ei ole kuitenkaan seurattu, millaista keskustelua jonkun tietyn järjestön kampanjoinnin pääkohdat herättivät lehden eri osioissa, ja siihen tämä työ pyrkii vastaamaan.

Ensisijaisena tutkimuskysymyksenä on, että miten juuri Amnestyn, maailman kenties suurimman ihmisoikeusjärjestön, oma olympiakampanja ja sen ihmisoikeushuoli näkyivät lehdessä. Käytän termiä ihmisoikeushuoli kuvaamaan Amnestyn työntekijöiden ja muiden kirjoittajien tapaa ilmaista huolensa Kiinan ihmisoikeustilanteesta. Toisena kysymyksenä on, miten tähän huoleen ja Amnestyn kampanjan muutosvaatimukseen suhtauduttiin: otettiin ne vakavissaan vai vähäteltiin niitä, mitä asialle haluttiin tehtävän, entä kenen vastuulla oli toiminta muutoksen eteen? Tämä kaksijakoisuus leikkaa myös lähes kaikkia Amnestyn kampanjoita: järjestö vaatii ihmisoikeusloukkausten esiin tuomista, tasapuolista tutkimista, sekä liikettä, joka tähtää tilanteen muutokseen. Amnestyn vetoomukset, protestit ja kampanjojen kansainvälinen paine tähtäävät tilanteeseen, jossa jokainen valtio noudattaa Yhdistyneiden kansakuntien 10.12.1948 hyväksymän Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen kaikkia pykäläiä.⁸ Tutkimuskysymyksen käsittely ja aineiston analyysi on jaettu kahteen päälukuun: Luvussa 3 käsittelen Amnestyn olympiakampanjan esiin nostamia ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa ja *Helsingin Sanomien* uutisointia ja näkyviä linjauksia näistä

---

⁵ Käytän tästä lähtien järjestöstä pääasiassa nimitystä Amnesty, jolla nimellä järjestö on tunnettu tukijoiden keskuudessa ensimmäisestä toimintavuodesta lähtien. Vaikka järjestön nimi on virallisesti Amnesty International, ja aluksi Appeal fo Amnesty 1961, nimi lyhentyi puheessa jo vuonna 1961 muotoon Amnesty. Power 2011, 148. Muun muassa *Helsingin Sanomissa* on tapana kutsua järjestöä ensimmäisillä kerroilla koko nimellä ja sen jälkeen pelkkänä Amnestynä. Lisäksi sama periaate on käytössä monesti tutkimuskirjallisuudessa: esimerkiksi Antti-Veikko Kauttonen teki saman päätöksen omassa pro gradu -tutkielmassaan, samoin järjestöä tutkineet Hopgood ja Power.

⁶ Vuokila 2004, 4.

⁷ Muun muassa Satu Helin, Heidi Väärämäki ja Antti-Veikko Kauttonen ovat tutkineet 2000-luvulla ihmisoikeuksia ja niiden näkyvyyttä omassa pro gradu -tutkielmassaan.

⁸ Amnesty International, Ihmisoikeuksien julistus.

teemoista – eli niitä rikottuja lupauksia, joista Amnesty halusi Kiinaa muistuttaa. Neljännessä luvussa keskityn siihen, miten Amnesty vaatimus puuttua näihin loukkauksiin näkyi lehdessä kolmen eri toimijan kautta: ensimmäisenä Kansainvälisen olympiakomitean, toisena poliitikon ja kolmantena urheilijan.

Vaikka Amnesty ihanne ihmisoikeuksien loukkaamattomuudesta ja vapauksien ja oikeuksien yhtäläisestä toteutumisesta on lähes mahdoton – täydellistä maailmaa tuskin koskaan tulee – järjestön mukaan on tärkeää tavoitella sitä. Ihmisoikeuksien julistus on erityislaatuinen sopimus, sillä se syntyi suursodan jälkeen ajassa, jossa menneeseen ei haluttu palata. Se on pisimmälle viety yritys taata jokaiselle ihmiselle ”luonnolliset ja luovuttamattomat” perusoikeudet. Ihmisoikeuksien julistus ei kuitenkaan ole ainoa rauhaan ja perusoikeuksien toteutumiseen tähtäävä sopimus: myös 1800-luvulla heränneen olympia-aatteen päämääräksi kirjattiin rauhan lisääminen maailmassa.⁹ Olympialiikkeen peruskirjaan kirjattiin 1960-luvulla kohta, jossa pyrittiin erottamaan valtioiden välinen politiikka olympiaurheilusta, mutta samalla peruskirja vaatii tasa-arvoa, ihmisarvon säilyttämistä sekä työtä rauhan eteen. Olympia-aatteen eli olympismin ihanne urheilusta yhteisöjen rauhaa ylläpitävänä voimana sai jo alkuaikoina osumia maailmansotien ja myöhemmin kaupallisuuden sekä yritysten siekailemattoman voitontavoittelun takia, mutta elää yhä 2000-luvulla. Esimerkiksi tutkija Darren Godwell toivoo olympiaorganisaation siirtyvän 2000-luvulla uuteen aikaan, painottaen ja edistäen sosiaalista oikeudenmukaisuutta, kansainvälisiä standardeja sekä luovuttamattomien ihmisoikeuksien puolesta tehtävää työtä.¹⁰ Tämän takia Amnesty kampanjointi Pekingin olympialaisten aikana ei ole pelkkää ideologiaa, vaan näyttäytyy osana muutosliikettä olympismin historiassa.

1.2 Aineistot, menetelmät ja aikaisempi tutkimus

Ensisijaisena aineistonani toimivat kaksi kirjallista lähdettä: ensinnäkin Amnesty kansainvälisen The Olympics countdown -kampanjan seitsemän julkaistua ja laajalle levitettyä tiedotetta, joissa järjestö nosti vuosina 2005–2008 esiin ihmisoikeushuolia, ihmisoikeusloukkauksia ja parantuneita käytäntöjä, jotka sen mukaan liittyivät suoraan Kiinan pääkaupungille Pekingille vuonna 2001 myönnettyihin olympialaisiin ja niiden järjestämiseen. Näiden pohjalta on luotavissa kuva siitä, mitä ihmisoikeusloukkauksia järjestö liitti olympialaisten isännöintiin. Tämä taustatieto nostaa esille viisi tärkeää ihmisoikeutta, jotka olivat olympialaisiin valmistautuvassa maassa vaarassa jäädä toteutumatta. Lisäksi raporteissa Amnesty toivoi ja vaati Kiinaa ja muita toimijoita tekemään töitä

---

⁹ “The goal of Olympism is to plave sport at the service of harmonious development of humankind, with a view to promoting a peaceful society concerned with the preservation of human dignity.” Kansainvälinen olympiakomitea, The Olympic Charters.

¹⁰ Godwell 2000, 7.

ihmisoikeustilanteen parantamiseksi, ja tarkasteli, onnistuivatko nämä siinä. Toisena aineistona ovat 18 kuukauden aikana, heinäkuun alusta 2007 joulukuun loppuun 2008, *Helsingin Sanomissa* julkaistut artikkelit, uutissähkeet, pääkirjoitukset sekä erilaiset kolumnit ja mielipidekirjoitukset, jotka käsittelevät tai merkittävästi sivuavat Kiinan ihmisoikeustilannetta ja Pekingin kesäolympialaisia. Aineistoa on pyritty rajaamaan pro gradu -tutkielman pituuden säilyttämiseksi: ulkopuolelle on jätetty sarjakuvat, pilapiirrookset ja muu kuvallinen viestintä, sekä kirja- tai televisio-ohjelmien arviot. Vaikka nämä ovat yhtäläillä lehden linjaa kuvaavia juttutyyppejä, ne on tutkimusekonomisista syistä rajattu pois. Tarkastelemalla *Helsingin Sanomissa* näkyvää kirjoittelua ihmisoikeuksista pyrin luomaan kuvan siitä, miten lehti hyödynsi ja tulkitsi omassa uutisoinnissaan Amnestyn olympiakampanjaa. Nousivatko Amnestyn paheksumat ihmisoikeusrikkomukset lehden sivuilla näkyviin, ja jos nousivat, mikä oli lehden suhtautuminen niihin? Missä tilanteissa Amnesty mainittiin asiantuntijana tai lähteenä? Entä mikä oli lehden linja toimintavaatimuksiin – kenellä oli tai pitäisi olla valta kommentoida ihmisoikeuksien ja Pekingin olympialaisten yhteyttä?

Helsingin Sanomat oli tämän työn tarkasteluaikana Suomen selvästi laajalevikkisin 7-päiväinen sanomalehti: lehden levikki oli vuosina 2007 ja 2008 yli 415 000.¹¹ Tämän lisäksi lehdellä on irtomyyntiä, ja uutissisältöä internetin puolella, jolloin lehdellä oli lukijoita paljon laajemmin kuin lehden levikki antaa ymmärtää. Kansallisen mediatutkimuksen mukaan *Helsingin Sanomien* painetulla lehdellä oli vuonna 2008 noin 958 000 lukijaa, ja aikakauslehtimäisellä Kuukausiliitteellä yli 1,2 miljoonaa lukijaa. Lehti siis tavoitti lähes 20 prosenttia koko väestöstä – harvinaisuus sekä Suomessa että muualla Pohjois-Euroopassa. Internetin nousu ei vielä ollut vaikuttanut painetun lehden asemaan, ja taustoitettujen lehtiartikkelit säilyttivät tarpeellisuutensa ja vaikuttavuutensa.¹² Tätä työtä varten olen lukenut ainoastaan paperilehden versiota, enkä ole katsonut erikseen sähköistä sisältöä. Osassa lehden artikkeleita oli perässä linkki lehden omalle tai yksittäisen järjestön sivuille, mutta en ole käyttänyt näiden sivujen sisältöä analyysissäni. Verkosta painetun lehden sivuille päätyneet mielipidekirjoitukset tai poiminnat olen katsonut osaksi aineistoa: ne on toimituksessa nähty tärkeäksi osallistumiseksi ihmisoikeuksiin liittyvää keskustelua.

---

¹¹ Seuraavaksi suurin 7-päiväinen sanomalehti 2008 oli *Aamulehti*, levikki 139 130, ja taakse jäävät perinteisten sanomalehtien lisäksi esimerkiksi suurimmat ilmapäivälehdet *Ilta-Sanomat* (levikki 161 615) ja *Iltalehti* (122 548). Levikintarkastus Oy, 2009; Levikintarkastus Oy, 2014.

¹² Luetuimmista lehdistä vuonna 2008 *Ilta-Sanomat* (734 000 lukijaa) ja *Iltalehti* (659 000 lukijaa) ovat lähempänä kuin levikkien perusteella näyttäisi, mutta silti useita satojen tuhansien verran jäljessä *Helsingin Sanomia*. Kansallinen Mediatutkimus KTM, 2009. Lehdistön arvostus on kyselytutkimuksissa ollut 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa ollut suurta: lehdistön on katsottu olevan viiden vaikutusvaltaisimman suomalaisen instituution joukossa. Päivälehtien vaikutusvalta on kasvanut viimeisen 20 vuoden aikana. Katso lisää lehdistön asemasta ja sen yhteiskunnallisesta vallasta esimerkiksi Kunelius, Noppari & Reunanen, 2009, varsinkin 224–229.

Lähteiden lisäksi tutkimuksen taustalla on laajasti kirjallisuutta Amnestysta järjestönä, mediatoimijana ja ihmisoikeusvaikuttajana, urheilun megatapahtumista ja niiden yleisestä kritiikistä, sekä olympismin ylevästä ideologiasta ja olympiahistorian muista protestiliikkeistä sekä niihin aikanaan liittyneestä ihmisoikeusdiskurssista. Aiemmin mainitun, Sydneyn olympialaisten alla pidetyn urheilun ja ihmisoikeuksien konferenssin kootut artikkelit avaavat kansainvälistä keskustelua urheilun ihmisoikeuselementistä ja megatapahtumien kritiikistä: siinä nousevat esiin niin nykyajan kaupunkien tutkijoiden kuin ihmisoikeusteoreetikkojenkin äänet. Artikkelikokoelma purkaa aktiivisesti myyttiä epäpoliittisista olympialaisista, ja luo katsauksia olympiahistorian – ja muidenkin urheilun megatapahtumien – ihmisoikeusteemoihin. Protestiliikkeiden lisäksi artikkelikokoelmassa osoitetaan jo 1990-luvun lopulla noussut huoli siitä, että olympialaiset ovat isäntäkaupungin taloudelle ja asukkaiden oikeuksille haitaksi, ja hyödyttävät ainoastaan jo valmiiksi hyvässä asemassa olevia yksilöitä sekä suuryrityksiä.¹³ Olympialaisten hurjista kuluista ja niiden voitoista televisioyhtiöille ja KOK:n jäsenille kirjoittaa ansiokkaasti myös urheilun ja talouden linkejä tutkinut talousprofessori Andrew Zimbalist, jonka teoksen luettuaan voi hämmästellä, miksi kukaan haluaisi olympialaisia omaan asuinkaupunkiinsa, ympäröivää arkea vaikeuttamaan, ympäristöä pilaamaan ja asumisen hintaa nostamaan.¹⁴

Nykyaikaisten olympialaisten historiaa valottavat teokset kertaavat toki urheilukisojen suorituksia ja urheiluhistoriaan jääneitä yksilösuorituksia, ennätyskiä sekä katsojamääriä, mutta monet muistuttavat olympialaisten liittyvän muutenkin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Karo Hämäläisen ja Markku Siukosen laajat olympiahistorian teokset ovat näistä hyviä esimerkkejä. Urheilutulosten lisäksi teoksissa nousevat esiin juhlallisuuksien kääntöpuolet: uudistavan rakentamisen sivulla myöhästyneet ja henkiä vaatineet rakennusprojektit, rauhanaatteen sijaan noussut rotusorto, syrjintä ja veriset terrori-iskut sekä iloisesta kansallistunteesta kehittynyt, sisäänpäin kääntynyt nationalismi.

Amnestyn historiaa ovat valottaneet muun muassa Jonathan Power ja Stephen Hopgood. Power tekee teoksessaan katsauksen yksittäisiin Amnestyn kampanjoihin, jotka ovat tavalla tai toisella vaikuttaneet järjestön luonteeseen tai medianäkyvyyteen. Hän käsittelee myös Amnestyn Kiinan kampanjointia, ja sen linkkiä Yhdysvalloissa ja Euroopassa harjoitettuun reaali politiikkaan.¹⁵ Kiina on hänen mukaansa yksi Amnestyn vaikeimmista ja toisaalta palkitsevimmista kampanja-aiheista: muutoksia tapahtuu hitaasti, jos ollenkaan, mutta Kiinan kokoisessa maassa pienetkin muutokset esimerkiksi teloitusten täytäntöönpanossa voivat muuttaa kymmenien tuhansien ihmisten elämän.

---

¹³ Godwell 2000, 1–8; Cahill 2000, 88–91; Houston 2000, 92–95; Ritchie & Hall 2000, 102–105; Corbett 2000, 165–175.

¹⁴ Zimbalist, 2-6, 118–135.

¹⁵ Power 2011, 19, 258–286.

Hopgood on keskittynyt järjestön syntyhistoriaan sekä sen toimintaa ja viestintää ohjaaviin periaatteisiin. Hopgood katsoo, että Amnestyn irrottautuminen puolueista ja uskonnollisista liikkeistä lisäsi uskottavuutta sekä kasvatti potentiaalista tukijakuntaa. Järjestön vaatimus tutkivan journalismin eettisten periaatteiden noudattamisesta on puolestaan saanut aikaan paljon kiihkotonta ja tuomitsematonta tietoa aiheista, joista muuten olisi vaikea keskustella. Esimerkiksi abortin tai kuolemanrangaistuksen kohdalla Amnestyn uutisointi pyrkii rikkomaan ”poteroajattelun”, jossa vastapuolet keskittyvät huutamaan toisilleen omia näkemyksiään: ajattelipa lukija mitä tahansa aborttioikeudesta, hänessä halutaan herättää sympatiaa sellaista henkilöä kohtaan, joka on joutunut 20 vuodeksi vankilaan asiasta puhuessaan. Amnestyn puolueettomuudella luoma moraalinen auktoriteetti on Hopgoodin mukaan johtanut tilanteeseen, jossa järjestöstä on tullut kansainvälisesti tunnustettu luotettava lähde ihmisoikeustutkimuksessa.¹⁶

Edellä mainittujen teosten lisäksi muutamista aikaisemmin julkaistuista Pekingin olympialaisia ja ihmisoikeuksia käsitelleistä pro gradu -tutkielmista on tälle työlle paljon tukea: Antti-Veikko Kauttonen tarkastelee politiikan tutkimuksen pro gradu -tutkielmassaan hyvin tämän tutkielman suuntaisesti Pekingin olympialaisiin liittyvää ihmisoikeusdiskurssia *Helsingin Sanomissa*: hän vertailee tilannetta kisojen myöntämisen aikaan 2001 kisavuoden 2008 tunnelmiin. Kauttonen tarkastelee ihmisoikeuskysymyksiä yleiseltä kannalta, ja Amnesty esiintyy vain yhtenä äänenä monien joukossa. Satu Helin puolestaan ulottaa tarkasteluaikansa vielä laajemmalle: tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan hän esittelee *Helsingin Sanomien* urheilusivuilla vuosina 2001–2008 näkynyttä konfliktia olympismin ideologian ja olympialaisten ”paikkojen”, Pekingin ja Kiinan, välillä. Molemmat nostavat selvästi esiin uutisoinnin siitä, miten olympialaisten ideaali rauhan kisoina sekä Kiinan toiminta kisojen alla olivat selvässä ristiriidassa. Riitta Vuokila puolestaan analysoi yhteiskuntaviestinnän pro gradu -tutkielmassaan Amnestyn roolia kansalaisjärjestönä sekä ihmisoikeuspuolustajana. Hän tarkastelee Amnestyä sen omien vuosiraporttien medianäkyvyyden kautta, ja luottaa järjestön oman viestinnän ja journalistisen aineiston eroja. Tässä tutkimuksessa kuitenkin laajennetaan tarkastelua pelkkien järjestölähtöisten kirjoitusten ulkopuolelle, sillä olympialaisten alla kynä viuhui ahkeraan usealla kolumnistilla, vierailijalla ja pääkirjoittajalla – yksilöillä, joiden toimintavoimaan Amnesty on luottanut jo viisi vuosikymmentä.

1.3 Tutkimuksen mahdolliset ongelmat ja tutkijan positio

Olen toiminut Amnestyn kuukausilahjoittajana kevästä 2007 asti, osallistunut useisiin kampanjoihin ja tapahtumiin sekä tehnyt järjestölle töitä varainhankkijana kesäkausina 2011–2013. Olen seurannut

---

¹⁶ Hopgood 2006, 73–74.

järjestön toimintaa aktiivisesti lähes vuosikymmenen ajan, ja ollut aktiivinen osa sen toimintaa. Tämän takia lienee tarpeen sanallistaa, etten tässä tutkimuksessa halua ehdoin tahdoin vahvistaa Amnestysta mitään tiettyä kuvaa tai roolia, vaan pyrin sekä lähdekritiikkiin että avoimiin silmiin lähteitä tutkiessa ja tulkitessa. Vaikka työn käsittelyosion runko noudattelee Amnestyn kampanjoiden teemoja, ne eivät muodosta määrittelykehikkoa koko työlle, vaan taustalla vaikuttavat ihmisoikeusjulistuksen ja useamman ihmisoikeussopimuksen vaatimukset, megatapahtumien historiallinen kritiikki, sekä yleinen Kiinaan kohdistunut arvostelu sen ihmisoikeustilanteesta.

En oletta Amnestyn ihmisoikeushuolen siirtyneen suoraan jokaisen kirjoittajan kynään tai lyhyiden uutissähkeiden taustalle, vaan yritän tuoda näkyviin yhtäläisyyksiä puolentoista vuoden aikaisen uutisoinnin ja järjestön esiin nostamien epäkohtien välillä. Pyrin erottelemaan selkeästi *Helsingin Sanomissa* juttutyypit tilanteissa, joissa sillä on väliä, ja tuomaan esiin, milloin artikkelin taustalla vaikuttaa selvästi myös vaikkapa Amnestyn olympiakampanjan materiaali tai sen haastatellut työntekijät. Muun muassa Vuokila muistuttaa, että journalismissa ihmisoikeuksiin liittyy pohdinta vallasta: on lehden linjasta ja yksittäisten toimittajien ammattitaidosta riippuvaista, kenen totuus pääsee helpommin kuuluviin, ja kenen kertomus legitimoidaan. Toisaalta kiire, paineet ja sattuma vaikuttavat siihen, minne toimittaja pääsee paikalle ja kuka saadaan haastateltavaksi. Kuitenkin on muistettava, että erityisesti länsimaissa pitkäikäisten ja toiminnallaan itseään legitimoivien ihmisoikeusjärjestöjen tutkimukseen suhtaudutaan yleisesti objektiivisuuteen pyrkivänä ja siten totena. Lehdistö vaikuttaakin suhtautuvan Amnestyyn varsin arvostavasti. Vaikka järjestön toimintaa tai yksittäisiä kampanjoita kritisoi tässäkin, ihmisoikeusjärjestöä pidetään uskottavana ja vastuullisena toimijana.¹⁷ Voi myös olettaa toimittajakunnan jakavan jotkut järjestön ihmisoikeushuolet, varsinkin sensuuriin liittyen.¹⁸

Yritän työssäni siis niin sanotusti ”riisua Amnesty-lasini”: vaikka tutkimukseni käsittelee Amnestyn ihmisoikeushuolta, en lue jokaista mainintaa ihmisoikeusloukkauksista Amnestyn hyväksi. Tiedostan myös, että järjestön olympiakampanja nojaa ihmisoikeussopimuksiin, joiden noudattamista vaativat muutkin toimijat, ja tuon esille yleisesti Kiinaa kritisointuneita järjestöjä tai yksilöitä, jos niitä on lehtijutussa mainittu. Yritän tasapuolisesti nostaa esille myös Amnestya tai sen huolta kritisoivat tai väheksyvät äänenpainot, sekä tuoda viimeisessä käsittelyluvussa esiin sen, miten kaikki eivät toimi kuten järjestön kampanjassa toivottaisiin. Kiinnostukseni olympialaisten ja ihmisoikeuksien linkistä heräsi vuoden 2014 talviolympialaisiin valmistautuvan Venäjän uutisoinnin seuraamisesta. Näin siis ensimmäinen kiinnostuksen kohde oli juuri olympialaiset megatapahtumana. Tämän takia pyrin

---

¹⁷ Vuokila 2004, 83–84.

¹⁸ Tästä enemmän kappaleessa 2.1.2.

luomaan sillan, ei pelkästään Amnesty kampanjan ja *Helsingin Sanomista* löydettyjen painotusten ja mielipiteiden, vaan myös menneiden urheilun megatapahtumien ja Pekingin olympialaisten välille.

2 Pääaiheiden esittely

2.1 Ihmisoikeudet järjestöissä ja lehdistössä

Kansainvälisistä toimijoista perinteisimpiä ja tärkeimpiä ovat valtiot. Yhdistyneissä kansakunnissa, Euroopan Unionissa ja monikansallisten yritysten välillä tehdään kuitenkin suurempia päätöksiä kuin mihin yksittäinen valtio tai kahden valtion välinen neuvotteluyhteys kantaisi. Valtioiden ulkopoliittikkaan sekä kantoihin vaikkapa kansainvälisiin ilmasto- tai ihmisoikeussopimukseen vaikuttavat valtioiden sisältä kansalliset poliittiset puolueet sekä erilaiset etujärjestöt. Kaikkien näiden toimijoiden ulkopuolella toimii niin sanottu globaali kansalaisyhteiskunta, jossa erilaiset kansanliikkeet, niistä muodostuneet kansalaisjärjestöt ja näiden laaja yhteistyö ovat toisen maailmansodan jälkeen muodostaneet uuden, merkittävän osan kansainvälisen politiikan verkkoa.¹⁹ Puolueiden ja valtioiden rajat ylittävät järjestöt saavuttavat laajemman kannatuksen sitoutumalla jonkun tietyn politiikan sijaan kansainvälisiin sopimuksiin, kuten Yhdistyneiden kansakuntien Ihmisoikeuksien julistukseen. Varsinkin 1700-luvun valistusaatteesta kumpuavat ihmisoikeudet ovat olleet järjestöjen kampanjoinnin kohteena.²⁰

2.1.1 Vallan vahtikoira ja hallitusten häpäisijä – Amnesty International

”Aava sanomalehti minä päivänä hyvänsä ja löydät aina jutun ihmisestä, joka on vangittu, kidutettu tai teloitettu mielipiteensä vuoksi jossain päin maailmaa. Miljoonia ihmisiä on vankilassa mielipiteensä vuoksi - eivätkä kaikki suinkaan rauta- tai bambuesiripun takana - ja heidän lukumääränsä kasvaa jatkuvasti. Sanomalehden lukija tuntee kuvottavaa kyvyttömyyttä. Mutta jos nämä ympäri maailmaa koetut vastenmielisyyden tunteet voitaisiin muuttaa yhteiseksi toiminnaksi, jotain voitaisiin todella saada aikaan.”²¹ Peter Benenson

Amnesty International on osa kansainvälistä yhteiskunnallista ihmisoikeusliikettä. Niin sanottuna kolmannen sektorin toimijana järjestön toimintaa määrittelee sen voitto tavoittelemattomuus sekä irrottautuminen valtioiden rajoista. Kansalaisyhteiskunnan kehittymiseen 1800-luvulta lähtien linkitetään erottamattomasti esimerkiksi työväenliike, raittiusliike sekä nuorisojärjestöt, jotka ovat muuttuneet yksittäisistä liikkeistä osaksi yhteiskunnan pysyvinä pidettyjä rakenteita. Yhteistä näille

---

¹⁹ Neierin mukaan esimerkiksi vuoden 1997 Ottawan maaminakieltosopimus ja vuoden 1998 Kansainvälisen rikosoikeustuomioistuimen perustamissopimus solmittiin kansainvälisten kansalaisjärjestöjen panostuksen ansiosta. Neier 2012, 7–8.

²⁰ Vuokila 2004, 1, 12–13.

²¹ Katkelmia alkuperäisestä artikkelista on suomennettu Amnesty Internationalin Suomen osaston lehdessä. ’Kaikki alkoi tästä’, *Amnesty-lehti*, 2/2011, 4-5.

on liikkeiden kumpuamista yksittäisten ihmisten toiminnasta, ja sitä korostaa myös suomenkielinen sana ”kansalaisjärjestö”.²² Niin sanottuina uusina yhteiskunnallisina liikkeinä on tutkimuksessa käsitelty esimerkiksi ympäristö- ja eläinoikeusliikettä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavia liikkeitä. Nämä keskittyvät vanhoja rajatumpiin kysymyksiin, ja toimivat sekä arjessa että vaatien länsimaisen yhteiskunnan muutoksia vaikkapa kulutustottumuksien tai lakimuutosten kautta. Amnesty toimii sekä osana kansainvälistä rauhaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista vaativaa liikettä, että tiiviissä yhteistyössä monien kansallisten uusien liikkeiden kanssa.²³

Amnestyn, kuten monen muunkin rauhaa ja ihmisoikeuksia korostavan kansalaisjärjestön, tarina alkaa 1960-luvulta. Vuonna 1961 *The Observer* -sanomalehdessä julkaistiin englantilaisen juristin Peter Benensonin artikkeli *The Forgotten Prisoners – suomennettuna Unohdetut vangit*. Artikkelissa Benenson nosti ihmisten tietoisuuteen kahdeksan poliittisista syistä vangitun henkilön tarinat, ja haastoi ihmiset tekemään rauhanomaista ja puolueetonta työtä heidän vapauttamisekseen, sekä saadakseen heille vankiloihin tai kotiarestiin tiedon, ettei heitä todella oltu unohdettu. Tästä alkoi kansanliike, jonka toiminta perustavanlaatuisten ihmisoikeuksien puolesta jatkuu tänä päivänä yli seitsemän miljoonan tukijan voimin.²⁴ Jo aikaisemmin ihmisoikeuskysymyksissä aktivoitunut Benenson kehitti Eric Bakerin ja Louis Blom-Cooperin kanssa vuonna 1960 yksivuotista, kansainvälistä kampanjaa mielipiteensä vuoksi vainottujen ja turvapaikkaa hakevien ihmisten puolesta. Kampanja päätettiin ajoittaa vuoteen 1961 – tuolloin oli kulunut sata vuotta Yhdysvaltain orjien ja Venäjän maaorjien vapauttamista – ja se sai nimen *Appeal for Amnesty 1961*.²⁵ Kampanjan tarkoitus oli työskennellä puolueettomasti mielipiteensä vuoksi vangittujen ja heidän oikeudenmukaisten oikeudenkäyntiensä puolesta, ja muun muassa laajentaa turvapaikkaoikeutta, auttaa poliittisia pakolaisia työnhaussa ja ajaa yleismaailmallista oikeutta mielipiteenvapauteen.²⁶ Kampanjan aloittanut artikkeli *Unohdetut vangit* julkaistiin 28.5.1961 *The Observerin* lisäksi *Le Mondessa*, ja seuraavana päivänä useamman kansainvälisen sanomalehden sivuilta – muun muassa

---

²² Amnestyyn voi kansalaisjärjestö-määrittelyn lisäksi liittää muun muassa termit NGO, non-governmental organisation, eli ei-valtiollinen järjestö ja NPO, nonprofit organisation, voittoa tavoittelematon järjestö. Vuokila 7.

²³ Esimerkkinä Amnestyn Suomen osaston ylläpitämä Joku raja! -verkosto, jossa on mukana niin monikulttuurista naistoimintaa järjestävä Monika-naiset, Seksuaalinen tasa-arvoisuus SETA ry, Raiskaustukikeskus Tukinainen kuin Ihmisoikeusliittokin. Amnesty International 2009b; Vuokila 2004, 9-10.

²⁴ Amnesty ei erottele kuukausilahjoittajia, kertalahjoittajia ja aktiivejaan vuosittain. Yleisesti Amnestyn omilla internet-sivuilla puhutaan yli kahdesta miljoonasta jäsenestä, yli viidestä miljoonasta aktivistista ja ”seitsemän miljoonan ihmisen liikkeestä”. Katso lisää: Amnesty International, Who we are; Amnesty International, Join.

²⁵ Suomeksi kampanjan nimi on Vetoamus armahduksen puolesta 1961.

²⁶ Benenson oli yksi perustajajäsen vuonna 1957 perustetussa brittiläisessä asianajajajärjestössä JUSTICE:ssa. Järjestö kampanjoi yli puoluerajojen oikeusvaltioperiaatteen ja YK:n ihmisoikeuksien julistuksen kunnioittamisen puolesta, keskittyen pääasiassa saarivaltiossa tapahtuneisiin ihmisoikeusloukkauksiin. Lisäksi hän oli toiminut puolustusasianajajana useissa poliittisissa oikeudenkäynneissä. Power 2011, 147–148; Hopgood 2006, 54–55.

yhdysvaltalainen *New York Herald Tribune*, saksalainen *Die Welt*, sveitsiläinen *Journal of Genève*, tanskalainen *Politiken* ja ruotsalainen *Dagbladet* olivat julkaisijoiden joukossa.²⁷

Kampanjan kahdeksan vankia olivat angolalainen lääkäri, romanialainen filosofi, espanjalainen lakimies, yhdysvaltalainen mustien oikeuksia ajanut pappi, eteläafrikkalainen apartheidin vastustaja, kreikkalainen kommunisti ja ammattiyhdistysaktiivi, kotiarestiin määrätty Unkarin kardinaali ja Tšekkoslovakian arkkipiispa. Kaikille heille oli yhteistä rauhanomainen poliittinen aktiivisuus, johon hallinto oli reagoinut äärimmäisellä, ihmisoikeuksia rikkovalla tavalla. Kampanja herätti valtaisan reaktion, sillä samaistumismahdollisuuksia oli niin paljon. Vuoden 1961 loppuun mennessä yhdestä artikkelista kipinän saaneita ryhmiä toimi kahdessatoista maassa. Nopeasti organisoituneita ryhmiä kannustettiin ”adoptoimaan” yksittäisiä vankeja – sekä alkuperäisiä unohdettuja vankeja, että ydinryhmän keräämiä satoja muita – ja toimimaan kirjeitse heidän oikeudenmukaisen oikeudenkäyntinsä ja vapauttamisensa puolestaan. Seuraavan vuoden lopussa artikkelista aktivoituneen järjestön nimi muutettiin muotoon Amnesty International.²⁸

Amnestyn pääsihteeri Martin Ennals²⁹, ilmaisi hyvin aikalaistensa mielipiteen: ”Oli hämmästyttävä väite, että mielipidevankeja olisi mahdollista saada vapaaksi kirjoittamalla kirjeitä hallitukselle.” Kirjeet, joita tuli ensin kymmeniä, sitten satoja ja lopulta tuhansia, eivät kuitenkaan antaneet hallituksille mahdollisuutta väistellä asiaa. Kirjetulvaa seurasi usein henkilökohtainen vierailu maan hallituksen, vankilan päällikön tai muun päättävän elimen luona. Näin Amnestyn alkuaikojen toiminta kehitti kirjeiden avulla tehtävän kampanjoinnin erittäin tehokkaaksi tavaksi puuttua asioihin kaukana omasta arjesta.³⁰ 2000-luvulla järjestön toiminta nojaa yhä monilta osin samoihin arvoihin ja toimintamalleihin – käsin kirjoitettujen kirjeiden vierelle ovat tulleet verkkosivuilla allekirjoitettavat vetoamukset sekä tekstiviestivetoamukset, kuten hätäviestiverkosto.³¹

Amnestyn ottaessa moraalisen tuomitsijan ja ihmisoikeuksista tietävän auktoriteetin roolin, monet kritisoivat sitä idealismista: voiko kukaan olla objektiivinen? Eikö taustalla ole vain oman sidosryhmän oikeuksien ajaminen? Yksi tärkeimmistä erottautumisen tavoista Amnestyllä onkin irtisanoutuminen poliittisista järjestelmistä sekä valtioiden tuesta. Tärkeänä auktoriteetin tuojana oli se, etteivät mielipiteensä vuoksi vangitut tai teloitusta suljetussa laitoksessa odottavat saa ääntään kuuluviin. Näin liike pyrki ylittämään maiden, uskontojen ja poliittisten liikkeiden rajat, ja

---

²⁷ Power 2011, 149.

²⁸ Järjestön nimeksi oli vuonna 1961 vakiintunut Amnesty, eikä pidempi kampanjan nimi ”Appeal for Amnesty 1961”. Power 2011, 148.

²⁹ Pääsihteerinä vuosina 1968–1980.

³⁰ Power 2011, 148, 152, 162.

³¹ Amnesty International, Kirjeitä vapaudelle -kampanja, Amnesty International, Vetoamukset. Amnesty International, Hätäviestiverkosto.

yhdistämään idealistit uuteen liikkeeseen.³² Ihmisoikeusjärjestö saa sanomalleen suuremman kaikupohjan, kun se ei tähtää ainoastaan omien oikeuksiensa turvaamiseen, kuten esimerkiksi ammattiliitot, vaan vaatii päättäjiä turvaamaan samat oikeudet kaikille yhteiskunnan jäsenille. Tämä näkyy Amnesty'n konkreettisessa työssä: alusta lähtien paikallisryhmien tuli ”adoptoida” mielipidevankeja niin kommunistisista, kapitalistisista kuin kolmannen maailman maista. Näin pyrittiin välttämään kylmän sodan aikainen ajatusmaailman erotus ”meihin”, jotka puolustavat ihmisoikeuksia, ja ”muihin”, jotka ovat vastuussa ihmisoikeusloukkauksista.³³

Laaja-alaisen kampanjoinnin lisäksi Amnesty'n yksi tärkeä määrittävä tekijä on, ettei se ota vastaan tukea valtioilta. Näin tiukka puolueettomuuteen sitoutuminen ei ole yleistä kuin muutamalla suurella, kansainvälisellä kansalaisjärjestöllä. Riippumattomuus valtion rahoituksesta voi tuoda enemmän uskottavuutta: kritiikki eri maiden johtajia ja hallituksia kohtaan otetaan tutkimusten mukaan vakavammin, ja järjestön tiedotusta pidetään usein luotettavampana, jos tiedetään, ettei sen taustalla ole tarve varmistaa valtiollisen tuen jatkuvuus.³⁴ Vailla valtioiden rahoitustakin Amnesty on silti jättiläinen: sen budjetit ja toimintaedellytykset ovat selkeästi suurempia kuin toiseksi suurimman kansainvälisen ihmisoikeusjärjestön, Human Rights Watchin. Moni pienempi järjestö nojaakin aluksi näiden kahden apuun medianäkyvyydessä. Alusta asti kansainväliseen toimintaan pyrkinyt ja sitoutumattomuutta painottanut Amnesty erottautui ”pienempien” asioiden järjestöistä ja sai myös tavallaan järjestöpuolella monopoliaseman ihmisoikeusdiskurssissa 1990-luvulle asti. Kenties nämä yhdessä selittävät Amnesty'n laajaa näkyvyyttä ja positiivista mediakuvaa 2000-luvulla. Vasta viimeisten vuosikymmenten aikana muut järjestöt ovat nousseet yhtä lailla arvostettuun ihmisoikeusauktoriteetin asemaan.³⁵

Vuokilan mukaan yhteiskunnallisen liikkeen pyrkivät toiminnallaan edistämään toivottuja ja estämään negatiivisia pitämiään sosiaalisia muutoksia, ja jakavat suurin pirtein samanlaisen käsityksen keinoista, joita on mahdollista käyttää päästääkseen tavoitteisiinsa. Yhteiskunnallisilla liikkeillä on ajallista jatkuvuutta, selvä identiteetti ja vuorovaikutusverkosto, jolla pyritään näkymään ja erottautumaan ympäristöstä. Esimerkiksi Amnesty'n kampanjoinnissa käytetään usein voimana ja

---

³² Hopgood katsoi Amnesty'n toimivan kuin uskonnon vapaakirkko, kooten muita samanmielisiä yhteen ”kynttilän valoon”, perustaen toimintansa väkivallattomuudelle ja kirjeiden kirjoittamiselle, mikä ei uhannut mitään uskonnollista ryhmää eikä sotinut heidän periaatteitansa vastaan. Hopgood 2006, 5–8.

³³ Power 2011, 150–151, 165–167.

³⁴ Muun muassa Human Rights Watch on tehnyt saman päätöksen olla ottamatta vastaan valtion tukia. Vuokila 2004, 12–15.

³⁵ Kansainvälisyys antaa Amnesty'n kaltaisille järjestöille myös tukea: kansalliset järjestöt jäävät usein puun ja kuoren väliin kritisoidessaan oman maan toimijoita, voivat joutua painostuksen kohteeksi, tai hiljennetyksi maissa, joissa ei ole vapaata mediaa. Amnesty'n tutkijoilla on laajemmalti lähteitä ja asiantuntijoita käytettävänä, sekä jo saavutettu arvostus aikaisemmasta työstä. Näin paikallisia kampanjoita ja työntekijöitä tukee massiivinen kansainvälinen turvaverkko, niin mediassa kuin konkreettisestikin. Neier 2012, 10–12; Hopgood 2006, 53–54.

merkityksen tuojana sitä, miten paljon samankaltainen kampanja on aikaisemmin saanut aikaan. Järjestö tiedostaa, että on monesti vaikeaa tai mahdotonta arvioida, miten yksittäinen kirjekampanja tai vuosia kestänyt hiljainen työ on lopulta vaikuttanut vaikkapa mielipidevangin vapautumiseen tai päättäjien asenteisiin tasa-arvoisempia lakeja säätäessä, Amnestyn sanoma on, että kaikki työ ihmisoikeuksien eteen on tärkeää: ”on parempi sytyttää kynttilä kuin kirotta pimeyttä.”³⁶ Tämän takia ihmisoikeusjärjestöjen, myös Amnestyn kampanjoinnissa ja tiedotuksessa on myös pyrkimys herättää ja ylläpitää solidaarisuutta. Solidaarisuus on suorastaan elintärkeä voima, jota ilman järjestöt eivät saisi lahjoittajia, eivät nimiä vetoamuksiin eivätkä viestiään kiinnostuneille.³⁷

Amnestyn oma mandaatti, sitoutuminen väkivallattomuuteen ja poliittiseen riippumattomuuteen, on tavallaan myös kampanjointia ja toimintaa rajoittava tekijä. Järjestö ei voi vaatia tukijoiltaan tai vaikkapa toiselta valtiolta voimankäyttöä tai aseellista interventiota, edes estääkseen kansanmurhan. Sen ainoa tapa on ”saada osapuolet tuntemaan häpeää ja yrittää vakuuttaa heidät siitä, että olisi heidän omien etujensa mukaista noudattaa kansainvälistä oikeutta”.³⁸ Järjestö ei kuitenkaan ole hampaaton: Amnestyn vuosiraporttien pohjalta järjestön vaikutustapoja tutkinut Vuokila katsoo, että Amnesty esittäytyy vallan vahtikoirana ja häpäisijänä. Niin sanottu ”häpeän mobilisaatio” onkin järjestöjen tehokkaimpia keinoja vaikuttaa ihmisoikeustilanteeseen: laajalle levinnyt epäedullisen julkisuus on monille poliitikoille ja hallituksille niin epätoivottava tilanne, että ne voidaan painostaa toimimaan ihmisoikeustilanteen parantamiseksi. Tämä lähestymistapa nojaa poliittisen nolaamisen ja painostuksen lisäksi taloudellisiin realiteetteihin: globalisaation aikana valtioiden on tärkeää huolehtia siitä, miten houkuttelevana kauppakumppanina se näyttäytyy. Pannula kuitenkin muistuttaa, että vaikutus ihmisoikeuskeskustelun ja kaupan välillä kulkee myös toiseen suuntaan, ja se näkyy varsinkin Kiinan kaltaisten nousevien suurvaltojen kanssa: 1980-luvulta lähtien Kiinaan ja muihin sosialistisiin valtioihin kohdistui yhä enemmän kritiikkiä niiden ihmisoikeustilanteen takia, mutta samalla nousi niin sanottu taloudellinen ihmisoikeusperiaate: esimerkiksi Kiina katsottiin niin tärkeäksi kauppakumppaniksi, ettei hyviä kauppasuhteita haluttu riskeerata ihmisoikeuksista puhumisella.³⁹

---

³⁶ Power 2011, 150, 164–165.

³⁷ Vuokila 2004, 8.

³⁸ Vuosina 1992–2001 Amnestyn pääsihteerinä toiminut senegalilainen Pierre Sané pohti järjestön suhtautumista tilanteeseen, jossa järjestön aktivistit joutuvat seuraamaan levottomina vääryyksien tapahtumista, hillitsemään kuohuvat tunteensa ja tekevän jälleen uuden rauhanomaisen, ja kenties turhalta tuntuvan, yrityksen saada valtioiden johtajat reagoimaan kriisistä kertovaan raporttiin. Power 2011, 191.

³⁹ Vuokila 2004, 31, 80; Pannula 2000, 8–9.

2.1.2 Yhteisellä asialla – ihmisoikeudet lehdistössä

Kansalaisjärjestöt ovat aikaisemmin päässeet julkisuuteen erilaisten protestitapahtumien ja tempausten kautta. Medianäkyvyys vaatii Vuokilan mukaan 2000-luvulla yhä useammin harkittua ja ammattimaista viestintää – protestien sijaan hyvin markkinoitua ja ajoitettua tietoa tutkimuksesta ja yleisestä toiminnasta. Samaan aikaan mediaan kohdistuu oletus tuottaa tietoa tapahtumista nopeasti, mielellään nopeammin ja vähintään samalla vauhdilla kuin kilpailijat. Tämän takia hallitusten ja ministeriöiden virallisten tiedotteiden lisäksi kansalaisjärjestöjen itse tuottama, luotettavaksi koettu tieto voi helpottaa journalistin työtä uutisten taustoittamisessa ja antaa järjestöille mahdollisuuden saada oma ääni esille.⁴⁰ Amnestyn kaltaisten järjestöjen toimintaa helpottaa nykyaikainen informaatioteknologia, jossa tietoa vaikkapa yksittäisen mielipidevangin tai vainotun tilanteesta on helpompi saada, tutkia ja levittää raporttien tai vetoomusten muodossa. Tämä antaa mahdollisuuden vastata mediatalojen kiireeseen ja saada tiedotteiden kautta järjestön ääni kuuluville.⁴¹

Yhteiskunnallisten liikkeiden ja median suhde on yhä toispuoleinen: media ei tarvitse yhteiskunnallisia liikkeitä yhtä paljon kuin ne tarvitsevat mediaa. Eniten Amnestyn kaltaiset liikkeet tarvitsevat mediaa saadakseen toiminnalleen laajaa näkyvyyttä ja oikeutuksen tehtävälleen, sekä saadakseen uutiset lukevat ihmiset mobilisoitua mukaan kampanjoihinsa. Järjestöille on elintärkeää saada sanomalleen laajempi yleisö: median kautta rakennettu hyvä imago ja potentiaalisesti nousevat aktivoitavien sekä rahallisesti tukevien ihmisten määrät pitävät järjestön pinnalla, sekä vaikuttavat yleiseen mielipiteeseen. Tutkimuksissa on osoitettu näkyvyyden suhde muun muassa kansalaisjärjestön tuloihin ja jäsenien määrään. Toisaalta median ja juuri ihmisoikeusjärjestöjen suhde ei ole näin yksioikoinen: järjestöt nostavat esiin sanan- ja julkaisunvapautteen kohdistuvia epäkohtia, sekä käyttävät mediaa julkaisualustan ja vaikutuskanavan lisäksi myös lähteinä ihmisoikeusloukkausten tutkimisessa. Lisäksi median toiminta on monessa maassa rajoitettua, ihmisoikeuksista julkaiseminen rangaistavaa ja journalistien vapaus kyseenalaista. Tällöin järjestöjen ihmisoikeusdiskurssin vahvistaminen on myös median oman agendan mukaista, ja toimittajasta, artikkelista tai lehdestä tuleekin raporttoijan lisäksi osallistuja, joka muokkaa suuren yleisön kuvaa järjestöistä. Esimerkiksi eläinten oikeuksia puolustavat, radikaalimmat ryhmittymät saavat usein nihkeämmän kohtelun mediassa kuin median vapautta puolustavat järjestöt.⁴²

---

⁴⁰ Vuokila 2004, 4, 30; Brander 2012, 23. Toisaalta pienemmillä ja vähemmän tunnetuilla järjestöillä ongelmana on pääseminen aktiiviseksi puhujaksi: toimittajat käyttävät järjestöjä lähteinä ja tiedonhaussa, mutta eivät aina ota näitä näkyviin haastateltaviksi tai asiantuntijoiksi. Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 323–324.

⁴¹ Neier 2012, 5–6.

⁴² Varsinkin vaikuttamiseen ja yleisen mielipiteen muokkaamiseen keskittyvillä järjestöillä, kuten Amnestyllä, oman ihmisoikeusdiskurssin saaminen mediaan oli onnistuneempaa kuin monilla muilla. Vuokila 2004, 27, 29–31.

Kiinan näkyminen mediassa on ollut useamman tutkimuksen teemana. Perinteiset uutissähkeet käsittelevät usein maan politiikan kehittymistä, vaaleja tai skandaaleja. Ulkopoliittisten aiheiden käsittelyssä ääneen pääsevät Kiinan viranomaiset, poliittiset vaikuttajat tai muiden maiden vastaavat henkilöt tai instituutiot. Näiden lisäksi julkaistaan artikkeleja esimerkiksi urheilusta ja matkailusta, jolloin kertojien ja sitä kautta tarinoiden määrä on suurempi. Suomalaisia kirjeenvaihtajia on toiminut Kiinassa 1970-luvulta lähtien, ja *Helsingin Sanomilla* on ollut vakituinen kirjeenvaihtaja Kiinassa 1990-luvulta. Kirjeenvaihtajat ovat korvaamattomia, sillä he toimivat silminä ja korvina, ja välittävät Suomeen kertomuksia, jotka eivät uutissähkeiden kautta näkyisi lehdissä. Matkakertomusten, pienten taidetapahtumien ja paikallisten arjen kautta on myös mahdollisuus päästä tutustumaan paikkoihin ja asioihin, joihin ilman ahkeraa matkustamista ei koskaan törmäisi. Toisaalta ne myös nostavat Kiinasta esiin synkkiä sävyjä: Internetin ja painetun median sensurointi, ihmisten pelko haastattelun seurauksista sekä toimittajien seuraaminen ja ajoittainen häiriköinti ovat nousseet esiin jokaisen 1990-luvun alun jälkeisen kirjeenvaihtajan kertomuksissa, sillä se oli ja on tilanne, johon täytyy tottua.⁴³ Näin ihmisoikeudet ovat ikään kuin luonnollinen osa uutisia Kiinasta.

Brander katsoo oman pro gradu -tutkielmassaan, että *Helsingin Sanomat* ei arvojensa puolesta tyydy olemaan vain objektiivinen tiedon välittäjä, vaan pyrkii kantaottavaan, yhtä aikaa vapaaseen ja vastuulliseen journalismiin. Toisaalta kiire ja kovat tulospaineet saavat toimittajia useasti vain siirtämään eteenpäin valmiiksi kirjoitettuja tiedotteita.⁴⁴ Journalistit jäävät monesti riippuvaisiksi uutistoimistojen annista, eikä kielitaitoisia ja osaavia avustajia ole tarpeeksi. Myös toimittajien tapa käyttää itselleen tuttuja, luotettavina pidettyjä tai nopeasti tavoitettavia lähteitä voi vahvistaa yksipuolista kuvaa käsitellystä tapahtumasta tai paikasta. Lehtiartikkelit ja tiedotteet tarjoavat aina rajatun kuvan todellisuudesta.⁴⁵ Ulkomaan uutisointi on näiden syiden takia erityisessä paineessa: ulkomaan uutisten välittämä kuva maailmasta on liioitellun huono, sillä pienet positiiviset muutokset asioiden säilyminen ennallaan eivät täytyä uutiskriteereitä, ja pääsevät sen tähden siksi harvoin näkyviin mediaan.⁴⁶

Hammarbergin tutkimuksessa käyttämän kuukauden otannan tulokset tukevat tätä teoriaa: vuoden 2012 alussa vain hieman yli kymmenessä prosentissa Kiinaa koskevista lehtijutuista oli positiivinen sävy - vastaavasti lähes neljässäkymmenessä prosentissa sävy oli negatiivinen. Vain noin joka neljännes artikkeli oli moniääninen. Tutkimus osoitti, että *Helsingin Sanomat* käytti omia lähteitä enemmän kuin lainauksia muista lähteistä, ja varsinkin laajemmissa artikkeleissa ensisijaisena

---

⁴³ Hammarberg 2013, 6–8; Uskali 2007, 77.

⁴⁴ Brander 2012, 19–20, 23.

⁴⁵ Brander 2012, 29–31. Katso myös Sillanpää 2003, 100–108.

⁴⁶ Uskali 2007, 27, 40, 233.

lähteenä omaa kirjeenvaihtajaansa. Ainoastaan lyhyet sähkeet oli yleisesti merkitty uutistoimistojen tiedoiksi. Joskus Kiina-uutisoinnissa ääni annettiin usealle taholle, niin viranomaisille, paikallisille asukkaille kuin erilaisille järjestöillekin: näin samassa artikkelissa esiteltiin usein monen tahon mielipide. Varsinkin sananvapautta käsitelty juttu antoi äänen niin kommunistiselle puolueelle, kuin toisinajattelijoille ja ihmisoikeusjärjestölle, mutta moniäänisyydestä huolimatta jutun sävy jäi selvästi negatiiviseksi ja Kiinan toimia kritisoivaksi.⁴⁷ Kauttonen huomauttaa, ettei toisinajattelijoiden ja ihmisoikeusaktivistien lausuntoja asetettu kertaakaan kyseenalaisiksi hänen tutkimuksensa tarkasteluaikana *Helsingin Sanomien* sivuilla. Toki, monesti näiden kertomat asiat olivat samassa linjassa vaikkapa sitoutumattoman tiedotusvälineen, kirjeenvaihtajan oman kokemuksen tai ihmisoikeusjärjestön laajan raportin kanssa. Kuitenkin Kauttonen peräänkuuluttaa kriittisyyttä sekä tekijöille, lukijoille että tutkijoille.⁴⁸

Amnestyn näkyvyyttä mediassa on seurattu vuodesta 2001, ja pelkästään järjestön vuosiraportit nousivat suuressa osassa Suomen sanomalehdissä näkyviin vuosina 2001–2003 erittäin kattavasti. *Helsingin Sanomien* lisäksi vuosittain raportista uutisoivat *Turun Sanomat*, *Hufvudstadsbladet*, sekä seitsemän muuta sanomalehteä. Tämä ”lippulaivatuote”, vuosiraportti, nousi esiin sekä uutisten osana, omina pidempinä artikkeleinaan sekä pääkirjoituksissa. Juttujen yhteydessä julkaistut taulukot perustuivat sen vuoden vuosiraportin tiedotteen liitteenä olleeseen tilastoon, lisäksi juttujen kuvitus oli yleensä Amnestyn omaa ja haastateltavat asiantuntijat Amnestyn työntekijöitä. Näin järjestöstä uutisoidessa käytettiin paljon juurikin järjestön itse tarjoamaa materiaalia. Vuokila katsookin vuosiraportin olevan ”järjestön ja toimittajien yhteinen peli”, sillä järjestöllä oli antaa valmista kirjallista ja graafista materiaalia, jota toimittajien oli helppo käyttää. Näin sekä toimittajat että järjestö hyötyivät. Amnestyn kuva suomalaisessa lehdistössä on myös pääosin positiivinen: järjestöä luonnehditaan ”neutraaliksi”, ”tarpeelliseksi” ja ”puolueettomaksi”, ja sen toiminnalle annetaan legitimitettä lisääviä mainintoja, kuten arvostetut palkinnot, ja se, että mahdollisesta kritiikistä huolimatta järjestön toiminnalle annetaan arvoa.⁴⁹

Järjestön asemaa uskottavana ja totuudenmukaisena toimijana ylläpidetään esittämällä erikseen täysin varmat tutkimustulokset, sekä nostamalla järjestön arviot ja epäilyt esiin erittäin varmoina ”lähes totuuksina”, luottaen siihen, että järjestöllä on taustalla pitkäaikainen tutkimus ja tieto. Amnestyn rooli on aktiivinen, ja järjestö ilmaiseekin usein olevansa *huolissaan*, sekä *kehottaa* viranomaisia ja hallituksia tekemään muutoksia ihmisoikeuksien puolesta. Lisäksi Amnesty muun

---

⁴⁷ Hammarberg 2013, 18–21, 23.

⁴⁸ Kauttonen 2013, 118.

⁴⁹ Vuokila 2004, 74.

muassa *vaatii, tuomitsee* ja *moittii* virallisia toimijoita, ja siten toimii vallan vahtikoirana. Vuokilan mukaan tämä rooli näkyy myös lehdistössä. Toisaalta lehden oma linja vaikuttaa järjestön näkyvyyteen: jos tehdään päätös nostaa kansalaisjärjestö kommentoijaksi tai lähteeksi pääkirjoitukseen tai suurimpiin uutisiin, ollaan lehden linjan ytimessä. Varsinkin pääkirjoitukset ovat suora keskustelunavaus ajankohtaisesta aiheesta. Lehdessä julkaistujen tekstien muotoilu on myös vaikuttava asia: esimerkiksi tarkalla sitaattien käytöllä voi kyseenalaistaa virallisen totuuden, ilman että kritiikkiä kirjoittaa sen enempää auki.⁵⁰ Esimerkiksi Amnesty käyttää lainausmerkkejä olympiaraporteissa kyseenalaistaakseen kiinalaisten poliitikkojen tai virkamiesten näkökulmat, samoin tekee esimerkiksi *Helsingin Sanomien* kirjeenvaihtaja Sami Sillanpää.

2.2 Lavastetut kaupungit – kansainväliset megatapahtumat

Megatapahtumat⁵¹ ovat suuren mittakaavan lyhytaikaisia kansainvälisiä tapahtumia, joiden alla isäntäkaupunkien turismisektoriin ja sen alaisiin uudistuksiin panostetaan valtaisesti, jotta kaupungista saadaan luotua positiivinen kuva. Megatapahtumia ovat kulttuuri- ja urheilutapahtumat, joita järjestetään joko kertaluontoisesti tai tasaisin väliajoin.⁵² Erotuksena pienemmistä tapahtumista, kuten kansallisista urheilutapahtumista, jokakesäisistä musiikkifestivaaleista tai vuosittaisista konferensseista, on megatapahtuman valmisteluun suunnattujen resurssien suunnaton määrä: niin hotellien, stadioneiden, viihdekeskusten, puistojen kuin perustavanlaatuisen infrastruktuurin kuten teiden ja valaistuksen parannus ja uudisrakennus. Megatapahtumiin liittyy lähes aina suuret lainat valtaviin kehityshankkeiden takia, sekä oletus siitä, että hyvä maine ja kansainvälinen näkyvyys lisäävät pitkällä aikavälillä turismia ja sijoittajien kiinnostusta.⁵³

Kaupungeilla on ollut 1800-luvulta lähtien tarve markkinoida itseään erikoisten rakennusten sekä laajan tapahtumaskaalan kautta. Tällainen erottautuminen on tuottanut megatapahtumien lisäksi pysyviä ikonisia kulttuurirakennuksia, kuten Pariisin maailmannäyttelyyn rakennetun, aikanaan suuresti kiistellyn Eiffel-tornin.⁵⁴ Kuitenkin 1980-luvulta lähtien megatapahtumat ovat keskittyneet yhä selkeämmin jälkiteollisiin suurkaupunkeihin. Megatapahtumat olivat tapa erottautua joukosta

---

⁵⁰ Sitaattien käyttö näkyi Amnesty vuosiraporteissa, kun puhuttiin ”terrorismin vastaisesta sodasta”. Toki aina ei ole helppo sanoa, onko kyseessä Amnesty (tai *Helsingin Sanomien* toimittajan) oma valinta vai rutiininomainen tapa lainata tiedotteita. Vuokila vaikuttaa hyväksyneen, että kyseessä on vähintään kannanotto, joka näkyy sekä Amnesty omassa tiedotteessa, että useammassa lehdessä niin artikkeleissa kuin otsikoissa. Vuokila 2004, 58–61, 74–79, 87.

⁵¹ Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään mega-events -termin lisäksi termejä hallmark events tai landmark events, suomennettuna merkkitapahtumat. Suomeksi megatapahtuman lisäksi käytetään termiä suur tapahtuma, ja megatapahtumana voi käsitellä esimerkiksi YK:n kokousten, maailmannäyttelyn tai olympialaisten lisäksi myös vaikkapa Moskovassa vuonna 1957 järjestettyä nuorisofestivaalia. Greene 2003, 4. Vahtikari & Vilén 2016, 17–19; Koivunen 2016, 145–174.

⁵² Ritchie & Hall 2000, 103–104.

⁵³ Greene 2003, 4–6.

⁵⁴ Vilén 2016, 65.

aikana, jolloin kaupunkien oli pakko kyetä kilpailemaan muullakin kuin teollisuuden tuotteilla: modernien urheiluareenoiden, koristeellisten konserttisalien ja suloisten kivijalkaravintoloiden lisäksi kaupunkien koettiin tarvitsevan suuren luokan tapahtumia, jotka houkuttavat yleisöä ympäri maailman. 1990-luvulla megatapahtumat olivat jo vakiintuneet yritykseksi kaupungeille uudistaa imagoaan ja parantaa asemaansa kaupan, työn ja pääoman keskuksina.⁵⁵

Turismia ja moderneja megatapahtumia tutkineiden Brent Ritchien ja Michael Hallin mukaan 1990-luvulla on koittanut ”paikkasodan” aika, jossa etenkin suurkaupungit kilpailevat olemassaolostaan oman maansa sisällä sekä kansainvälisesti. Kaupungit ovat esitelleet 1980- ja 1990-luvuilta lähtien suurella rahalla itseään turisteja miellyttävässä valossa. Tämän takia megatapahtumiin panostetaan nykyään yhä enemmän, ja niistä halutaan uniikkeja ja muistettavia. Monesti megatapahtumat ovat alueen markkinointia enemmän kuin muuta. Usko siihen, että megatapahtuman järjestäminen suoraan ja poikkeuksetta lisää turismia ja kaupallista panostusta, oikeuttaa jättimäisen julkisen rahoituksen vaatimisen ja normaalin kaupunkisuunnittelun hylkäämisen.⁵⁶

Suuri osa aikaisempaa kaupunkitutkimusta megatapahtumien ympärillä on keskittynyt niin sanotun ”ensimmäisen maailman” urbaaneihin keskustoihin, kuten olympialaisten ja maailmannäyttelyiden vaikutukseen kaupunkikuvaan. Solomon Greene huomautti jo 2000-luvun alussa, että megatapahtumien merkitys kehittyvien maiden kohdalla tulee kasvamaan. Samalla tutkimusta megatapahtumista, sen taloudellisista realiteeteista sekä ihmisoikeuksista kehitysmaissa syntyy jatkuvasti lisää. Greene oletti jo tuolloin yhä useamman ”kolmannen maailman” maan lähtevän aggressiivisesti kilpailemaan esimerkiksi olympialaisten isännöintioikeudesta.⁵⁷ Zimbalist on osoittanut Greenen arvelun oikeaksi: vuosien 2008 ja 2015 välillä suurista, mutta monessa suhteessa kehittymättömistä BRICS-maista jokainen – eli Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina, Etelä-Afrikka – on isännöinyt joko olympialaisia, jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuita tai Kansainyhteisön kisoja. Kaikille näille urheilun megatapahtuman isännöinti on näyttäytynyt tapana osoittaa kohonnutta asemaa maailmankaupassa ja kansainvälisessä politiikassa. Zimbalist kutsuu tätä nimellä ”coming-out party”, vapaasti suomennettuna esittäytymisjuhla – osoituksena siitä, että maalla on moderni ja toimiva talousjärjestelmä ja vaikutusvaltaa maailman asioihin. BRICS-mailla yhteistä vaikutti olevan

---

⁵⁵ Esimerkiksi Yhdysvalloissa monien osavaltioiden hallinnot keskittivät taloudellisen kehityksen toiveet juuri megatapahtumien ympärille. 1990-luvulla megatapahtumat olivat ”urbaanin kehityksen suosituin houkute”. Greene 2003, 5–7.

⁵⁶ Ritchie & Hall 2000, 102–103.

⁵⁷ Greene 2003, 7. Kolmannen maailman kaupunkien tutkimuksen lisäksi nouseva trendi on keskittyminen pienempiin kaupunkeihin ja tapahtumiin. Vahtikari & Vilén 2016, 15.

niiden erityisen lyhytnäköiset suunnitelmat, laaja korruptio ja vähäinen vastuu kansalaisille ja alueella asuville ihmisille.⁵⁸

2.2.1 Urheilun megatapahtumat, raha ja politiikka

Urheilussa megatapahtumista tunnetuimpia ovat neljän vuoden välein järjestettävät suurtapahtumat: kesäolympialaiset sekä jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut. Pohjoismaissa suosittu talviolympialaiset ovat maailman mittakaavassa vähemmän seurattu urheilutapahtuma, eikä talviolympialaisiin ole osallistunut kuin parhaillaan 88 maailman valtiota.⁵⁹ Pohjois-Amerikassa ja osassa Eurooppaa myös jääkiekon ympärille on rakentunut monta megatapahtumaa: Euroopan mestaruuskisat, kansalliset liigat NHL ja KHL ja tietenkin MM-kisat ja olympialaiset, johon miesten jääkiekko hyväksyttiin vuonna 1920.⁶⁰ Urheilun megatapahtumien järjestäjät ovat monia vuosia ylläpitäneet myyttiä urheilun epäpoliittisuudesta. Kuitenkin monet tutkijat näkevät, että urheilu, ja varsinkin sen megatapahtumat, ovat aina liittyneet politiikkaan.⁶¹ Jo kisojen hakuprosessit ovat hyvin politisoituneita, ja parhaista lupauksista huolimatta päätökset saatetaan tehdä kysymättä veronmaksajien ja asukkaiden kantaa asiaan.⁶²

Poliitikot ja hallitukset ovat valmiita kilpailemaan kovasti saadakseen arvostetun tapahtuman itselleen. Esimerkiksi Australiassa kaupunkien ja osavaltioiden sisällä käytiin suuria ja rahaa polttaneita taisteluita oikeudesta isännöidä vuosille 1996 ja 2000 haettuja olympialaisia, moottoripyöräilyn Gran prix -turnausta ja Formula 1 -osakilpailuja.⁶³ Hakiessaan vuoden 2000 olympialaisia Uuden Etelä-Walesin hallitus ja Australian olympiakomitea lupasivat tuottaa laskelmat olympialaisten kuluista sekä niiden kattamisesta. Tahoilta kesti kuitenkin yli kahdeksan vuotta valmistella ja julkaista alueen ihmisille tarkoitettu selvitys siitä, miten heidän verojaan käytettäisiin hankkeen tukemiseen – niin kauan, että hanke oli jo käynnissä ennen lukujen julkaisua.⁶⁴ Lisäksi maiden ja kaupunkien kilpailu oikeudesta järjestää olympialaisia on johtanut laajoihin lahjusskandaaleihin: Salt Lake Cityn onnistuneen olympiahakemuksen taustalta löytyi korruptioepäilyjä tutkittaessa päätöksestä vastaavien henkilöiden sukulaisille maksettuja

---

⁵⁸ Zimbalist 2015, 23–24.

⁵⁹ Kansainvälinen olympiakomitea, Sochi 2014 Winter Games Olympics. Vuoteen 1980 asti osanottajia oli alle 40 valtiosta. Vaikka osanottajamaiden määrä on noussut tasaisesti sen jälkeen, Sotshin talviolympialaisiin 2012 osallistui vain 88 valtiota – vertauksena Pekingin kesäolympialaiset 2008, joissa oli 208 osallistujamaata. Kansainvälinen olympiakomitea, Beijing 2008 Summer Olympics.

⁶⁰ Naisten jääkiekko hyväksyttiin olympialajiksi vasta vuonna 1998. Kansainvälinen olympiakomitea, Ice Hockey.

⁶¹ Godwell 2000, 4; Houston 2000, 93; Rippon 2013, 8.

⁶² Zimbalist 2015, 7.

⁶³ Ritchie & Hall 2000, 104.

⁶⁴ Toronton vuoden 2008 olympialaistarjouksesta äänestäessä kaupunginvaltuutetuilla ei ollut esimerkiksi hakuprosessin kustannusarviota, itse kilpailujen järjestämisen kustannusarviota, eikä minkäänlaista yksityiskohtaista rahoitusstrategiaa kilpailuja varten. Ritchie & Hall 2000, 110.

sairaanhoidokuluja, yliopiston stipendi sekä maakauppoja ja tavaralahjoituksia. Kohun jälkeen toteutettu suuri tutkimus paljasti epäselvyyksiä kaikkien talvi- ja kesäolympialaisten tarjouksista vuodesta 1988 lähtien.⁶⁵

Hakuprosessi urheilumaailman kohdevalojen loisteeseen ja ei ole halpa 2000-luvullakaan, kuten Zimbalist osoittaa: Päästäkseen kaksiosaisen haun ensimmäiseen vaiheeseen olympialaisten järjestäjiksi pyrkivät kaupungit maksavat KOK:lle 150 000 dollarin osallistumismaksun. Niin sanotuista alkukarsinnoista valikoidut kolmesta viiteen kaupunkia maksavat kukin puoli miljoonaa dollaria lisää, ja aloittavat kalliin kilpailemisen siitä, kuka vaikuttaisi parhaalta järjestäjältä. Seitsemän vuotta ennen kisoja valitaan voittaja, joka on velvoitettu toteuttamaan lupaamansa rakennusprojektit ja muut järjestelyt. Taloustieteilijät pitävät voittoa jopa ”kirouksena”, sillä kovan kisan takia voittaja tulee tehneeksi hulppean tarjouksen, josta KOK ei voi kieltäytyä – ja joka käy kaupungille kalliimmaksi kuin itse ”palkinto”, olympialaiset.⁶⁶

Kesäolympialaiset ovat todellinen suurtapahtuma, ja Kiinan kisatarjous lupasi entistä mahtipontisempia kisoja. Näin myös tapahtui: Pekingin kesäolympialaisissa vuonna 2008 kilpaili elokuun 8. ja 23. päivän välillä 10 942 urheilijaa 204 maasta, yhteensä 28 lajissa.⁶⁷ Kilpailujen aikana rikottiin 43 maailmanennätystä, ja kisat itsessään rikkoivat ennätyksen ollen kalleimmat kisat olympialaisten historiassa.⁶⁸ Mediatutkimusyritys Nielsenin mukaan kisoja seurasi televisiosta 4,7 miljardia katsojaa – eli 70 prosenttia maailman väestöstä.⁶⁹

2.2.2 Kaunistautumisprojektit historiallisena osana megatapahtumia

Vuoden 1976 Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston yhteiskonferenssin järjestelyiden tärkeänä osana oli yli 400 perheen häätäminen Manilan slummeista. Vuonna 1991 Bangkokissa Thaimaassa saman tapahtuman alta häädettiin yli 2000 slummien asukasta, ja alueen tuhoa peittämään rakennettiin korkea metallinen seinäke. Maailmanpankin slummien kehittämiseen tähdätyistä ohjelmista huolimatta maat luottivat lyhytnäköiseen ratkaisuun, jossa valtiovallan maineelle ikävät ihmisryhmät pakkosiirretään ja jäljet heidän muistostaan peitetään. Greene katsoo, että Maailmanpankin lisäksi muutkin kansainväliset organisaatiot, kuten Kansainvälinen

---

⁶⁵ Cashmore 2005, 444–445.

⁶⁶ Zimbalist 2015, 5–6.

⁶⁷ Kansainvälinen olympiakomitea, Beijing 2008 Summer Olympics.

⁶⁸ Vuosina 2001–2008 kisoihin on Pekingin kisajärjestäjien mukaan sijoitettu 40,9 miljardia dollaria, ja lisäkuluina ovat KOK:n yhteistyökulut sekä urheiluareenoiden rakennus- ja kohennuskulut. Kisajärjestäjät eivät ole julkistaneet virallisia lukuja jälkeinpäin, mutta esimerkiksi Zimbalist arvioi kulut yli 40 miljardiksi dollariksi. Sotshin talviolympialaiset menivät kahden vuoden päästä johtoon jälleen kalliimmilla kisoilla. Zimbalist 2015, 23–24.

⁶⁹ Nielsen, Beijing Olympics draw largest ever global TV audience. Brasilian jalkapallon tähän mennessä katsotuimmilla MM-kilpailuilla oli FIFA:n mukaan 3,2 miljardia televisiokatsojaa, FIFA, 2014 FIFA World Cup™ reached 3.2 billion viewers, one billion watched final.

olympiakomitea, eivät ole onnistuneet näkemään, mitä tapahtuu kehittyvien maiden megatapahtumien kulissien takana.⁷⁰

Häädöt eivät suinkaan ole yksittäistapahtumia, vaan osa suurta trendiä: jo vuoden 1996 YK:n asuinyhdyskuntaohjelma⁷¹ julkaisi raportin, jossa katsottiin lähiaikojen massahäädöistä jo 15 prosentin liittyvän suoraan megatapahtumien järjestämiseen.⁷² Raportin mukaan nämä kaunistamisprojektit⁷³ suurten kansainvälisten tapahtumien alla ovat yksi yleisimmistä oikeutuksista slummien raivaamiselle. Syy on selvä: megatapahtumat tuovat isäntäkaupungille lyhyen aikavälin huomiota, joten kaupungin ulkonäöstä halutaan paras mahdollinen. Tapahtumaorientoituneen kehityksen logiikalla köyhät ja köyhyyden näkyvyys siivotaan megatapahtuman ajaksi pois näkyvistä, ilman tarkempaa huomiota pitkäaikaisiin ratkaisumahdollisuuksiin.⁷⁴

Olympiakisojen kokoluokka on yksi asia, joka mahdollistaa ihmisoikeuksien rikkomukset isäntäkaupungissa. Monesti isäntäkaupungin asukkaat eivät huomaa, miten kisat kaventavat heidän oikeuksiaan vaikkapa vapaaseen liikkuvuuteen, sillä megatapahtumien markkinoinnissa keskitytään usein siihen, mitä uusia mahdollisuuksia ne avaavat. Usein kilpailujen alla kärsivät eniten ne, jotka jo valmiiksi ovat heikoimmassa asemassa – köyhät. Vuonna 1982 New Delhissä järjestetyt Aasian kisat⁷⁵ saivat paljon arvostelua, jälleen köyhimpien asukkaiden kohtelun takia: samaan aikaan, kun suuri osa maasta oli lähellä nälänhätää, New Delhissä mainostettiin viiden tähden hotellien kalliita ruoka-annoksia sekä ylellisiä hotellihuoneita väritelevisioineen. Los Angelesissa, Soulissa, Barcelonassa ja Atlantassa kansalaisyhteisöjen poljenta ennen kisoja ja niiden aikana oli yleistä. Godwellin mukaan ennen jokaisia olympialaisia ja jalkapallon World Cup-kilpailuja kuullaan köyhien ihmisten pakkosiirroista tai kodittomien siirtämisestä pois kaupungista, mutta uutiset jäävät usein rakennusprojektien ja olympiahuuman varjoon.⁷⁶

Pakkohäätöjen lisäksi arvostelua on menneisyydessä herättänyt moni muu ihmisoikeusnäkökulma.⁷⁷ Olympiakisojen isännöinti johtaa tutkijoiden mukaan vääjäämättä jännitteisiin maan jakamisen ja

---

⁷⁰ Greene 2003, 1–3.

⁷¹ Yhdistyneiden Kansakuntien asuinyhdyskuntaohjelma, UNCHS, Un-Habitat.

⁷² Greene 2003, 3. Tarkasteltuja häätöjä oli 34, joista 5 megatapahtumiin liittyvää.

⁷³ Termi on englanniksi ”’beautification’ projects”.

⁷⁴ Charlene Houston huomauttaa, etteivät olympiakisojen isäntäkaupunkiehdokkaiden tarjoukset yleensä ota huomioon kaikkein köyhimpien asemaa – ei edes Kapkaupungin tarjous vuodelta 1996, joka oli nimeltään ”Developmental Bid”, ja keskittyi kaupungin kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Houston 2000, 92–93.

⁷⁵ Aasian kisat (Asiad, Asian Games) on joka neljäs vuosi järjestettävä tapahtuma, jossa Aasian maat kisaavat keskenään olympialajeissa. Kisoja pidetään olympialaisten lämmittelykierroksena, ja niiden koordinointi onkin kansallisten olympiakomiteoiden hallussa. Aasian olympiakomitea.

⁷⁶ Ritchie & Hall 2000, 104–105; Houston 2000, 93–94; Godwell 2000, 8.

⁷⁷ Esimerkiksi olympialaisten alla ylimääräiset työt eivät ole lupauksista huolimatta menneet työttömille, vaan jo töissä olevat ottivat väliaikaista lomaa vakituisesta työstään. Näin olympialaisten työllistävä näkyvä ei toteudu. Lisäksi rakennustyömaille ovat yhä useammin työssä alipalkatut siirtolaiset. Houston 2000, 93.

käytön suhteen. Maata, jota tarvittaisiin kaupungin infrastruktuurin parantamiseen, saatetaan kompromissina käyttää harjoittelu- ja kilpailutilojen rakentamiseen. Lisäksi kilpailuja varten kaupungin pitää pystyä tarjoamaan majoitustilat urheilijoille, hallinnolle, median edustajille, KOK:n toimitsijoille sekä kilpailuja seuraamaan tulleille turisteille. Ikävä kyllä suuntaus on ollut nostaa näiden ryhmien tarpeet yli kaupungin asukkaiden tarpeiden. Olympialaiset eivät tarjoa pelkkää markkinahumua ja taloudellisia voittoja, vaan varsinkin pien- ja keskituloiset kansalaiset megatapahtumakaupungeissa ovat jatkuvasti tyytymättömämpiä, sillä he kohtaavat tapahtumien kulut arjessaan: ruuhkina, vanhan purkamisena, asumisen hinnan nousuna ja kaikkien muiden projektien jäädyttämisenä.⁷⁸

Atlantassa sosiaalista asuntotuotantoa⁷⁹ parannettiin kisa-alueen imagon nostamiseksi. Kuitenkin korjaukset johtivat korkeampaan vuokraan, ja usein työttömät alkuperäiset asukkaat joutuivat siirtymään – usein häätöjen uhalla – pois alueelta. Myös yksityiset maanomistajat paransivat rikkaampien vuokralaisten toivossa asuntojensa kuntoa. Tämä johti siihen, että hyvillä paikoilla sijainneet asunnot muuttuivat liian kalliiksi jopa työssäkäyville. Näin kilpailut lisäsivät taloudellista epäoikeudenmukaisuutta ja gentrifikaatiota, asumisen eriytymistä. Soulissa matalan tulotason asukkaat pakotettiin myymään talonsa alle markkinahinnan, ja tilalle muutti korkeamman tuloluokan asukkaita. Barcelonassa muut rakennushankkeet jäivät tärkeysjärjestyksessä olympiarakentamisen alle.⁸⁰ Pekingissä arvioiden mukaan jopa 1,5 miljoonaa ihmistä hädettiin kotoaan ja kokonaisia kortteleita laitettiin maan tasalle olympialaisten alla.⁸¹ Atlantassa vähävaraisimpien asemaa pahensi se, että olympialaisten alla voimaan tuli erityissäntö, joka kielsi kodittomia nukkumasta tyhjiksi jääneissä rakennuksissa. Kansalaisjärjestö The Atlanta Task Force for the Homeless tuotti asiaa käsittelevän raportin, jossa toimet määriteltiin ”siivouskampanjoiksi”, joissa kodittomat pakotettiin siirtymään kaupungin ulkolaidoille ja poliisin löytämien irtolaisten sakottaminen tai pidättäminen oli säännönmukaista. Soulissa oli voimassa hädöt kieltävä laki, mutta silti köyhät ihmiset siirrettiin painostamalla pois olympiasoihdun kulkureitiltä. Houstonin mukaan tämä on tapahtunut, jotta ”vierailijat säästyisivät häpeältä”.⁸²

Samankaltaisia lakeja ja käytäntöjä on ollut lähes aina olympialaisten yhteydessä: vuoden 1952 Helsingin olympialaisissa poliisin voimavaroja lisättiin räjähdysmäisesti, osasyynä kasvojen kohotus,

---

⁷⁸ Houston 2000, 92–93; Zimbalist 2015, 2.

⁷⁹ Houston käyttää englanninkielistä termiä ”public housing”, tarkoittaen sillä yleisellä rahoituksella rakennettua asuinkantaa, joka on suunnattu vähempiosaisille, kuten vähävaraisille tai vanhuksille.

⁸⁰ Houston 2000, 93.

⁸¹ 1,5 miljoonaa on YK:n erityisraportoijan arvio. Siukonen käytti kesympiä lukuja: hänen mukaansa uusilta ja siistityiltä asuinalueilta joutui siirtymään muualle satojatuhansia ihmisiä. Human Rights Council, 2009; Center on Housing Rights and Evictions COHRE, 2007; Siukonen 2012, 280.

⁸² Houston 2000, 92–94.

jossa kadut ”puhdistettiin” irtolaisista ja alkoholisteista, jotka kuljetettiin heinäkuun ajaksi pois kaupungista tai suljettiin hoitolaitoksiin. Samalla poliisien ja kaupungin virkamiesten ajoneuvokanta uusittiin lähes täysin, pyrkimyksenä esitellä Helsinki modernina kaupunkina.⁸³ Greene kutsuu megatapahtumaan kaunistautunutta kaupunkia ”lavastetuksi kaupungiksi”: samaan aikaan megatapahtuman alla ja aikana luodaan kuva kehityksestä, mutta aktiivisesti piilotetaan kaupunkien ei-toivottujen asioiden kuten köyhien näkyvyys.⁸⁴ Juuri tällainen oli myös Peking vuonna 2008: lavastettu, pikavauhdilla parannettu, kaunistettu ja ”harmonisoitu”. Kisojen järjestäjät eivät myöskään aina halua kuunnella ympäristönsuojelijoiden tai ihmisoikeuspuolustajien huolia.⁸⁵ Tutkijoiden mukaan ennen 2000-lukua yksikään olympialaisten isäntäkaupunki ei ole onnistunut yhdistämään kaupungin köyhien ensisijaisia tarpeita - asuntoa ja työtä - ja KOK:n standardeja - ja herää kysymys, onko kuluvalla vuosisadalla tilanne yhtään parempi.⁸⁶

2.3 Olympismi – ylevä aate urheilusta ihmisarvon lisääjänä

1800-luvun lopulla herännyttä olympia-aatetta esitettiin uudeksi humanistiseksi ihanteeksi koittavalle 1900-luvulle. Nostamalla urheilu humanististen alojen joukkoon pyrittiin luomaan kansalaisille mahdollisuus urheilukisojen kautta kokea yhtenäisyyden ja yhtäläisen kunnioituksen tunnetta toisiaan kohtaan. Aatteen päämääräksi katsottiin rauhan lisääminen maailmassa. Urheilun kautta oli tarkoitus edistää yhteisöjen rauhaa ja huolehtia ihmisarvon säilymisestä, sekä ilmaista toveruutta lempeässä kisahengessä.⁸⁷ Rauhan sanoman takana oli antiikin aikana Olympian kisojen ajaksi julistettu kisarauha, elekheiria, katsottiin mahdollistaneen keskenään vihoissa olleiden valtioiden osallistumisen yleiskreikkalaisiin kilpailuihin.⁸⁸ Olympialaiset eivät todellisuudessa ylläpitäneet rauhaa antiikin aikana: valtiot eivät lopettaneet sotia kisojen ajaksi, vaan ainoastaan päästivät sinne matkustavat yhteisellä sopimuksella kulkemaan linjojensa läpi. Menneen todenmukaisuudella ei tässä kohtaa ole väliä, vaan vaikuttavin asia on, että ruusunpunainen ajatus olympialaisista rauhan, yhteistyön ja syrjimättömyyden edistäjänä kirjattiin olympiakisojen järjestäjien yhteiseen peruskirjaan. Toki voidaan pohtia, kuinka vahva oli tämä rauhan side: kesäolympialaisia ehdittiin järjestää vain viidesti ennen ensimmäistä maailmansotaa.⁸⁹

---

⁸³ Urponen 2010, 72; Pentti 2017.

⁸⁴ Termi on englanniksi ”staged city” – sinänsä parempi kielipeli, sillä to stage tarkoittaa sekä järjestää (vaikka urheilukisat) ja lavastaa. Silti ”lavastettu” on mielestäni ainoa sopiva suomennus. Greene 2003, 3.

⁸⁵ Tästä lisää luvussa 3.

⁸⁶ Vahtikari & Vilén 2016, 9-10; Houston 2000, 94-95.

⁸⁷ Cahill 2000, 88.

⁸⁸ Hämäläinen 2004, 13.

⁸⁹ Zimbalist 2015, 8-9.

Olympismin maailmaa syleilevä sanoma on joutunut joustamaan maailmansotien, kylmän sodan, boikottien, terroritekojen, korruption ja dopingin edessä. Olympialaisten isänä pidetty paroni de Coubertin ei hyväksynyt urheilun käyttämistä valtioiden välisen politikoinnin välineenä. Tämän takia KOK:n nykymuodossa oleva Olympialainen peruskirja kieltää urheilun ja politiikan sekoittamisen toisiinsa olympialaisten yhteydessä.⁹⁰ Olympia-aatteella on kuitenkin selvä poliittinen ja ihmisoikeudellinen aspekti, joka näkyy ideaalisena kaipuuna rauhaan ja valtioiden väliseen yhteistyöhön.⁹¹ Sodan varjojen lisäksi vuoden 1936 Berliinin kisoista lähtien toimittajat ovat säännönmukaisesti kritisoineet kisoja liiasta spehtaakkelimaisuudesta. de Coubertinin jo aikansa utopistisena pidetty ajatus ”kaikista urheilulajeista kaikille” väistyi alusta asti rikkaiden ja näiden suojattien voitontavoittelun tieltä. Rasismin ja politiikan lisäksi olympia-aate on jäänyt myös kaupallisuuden puristuksiin – nykyaikaiset olympialaiset ovat toisaalta kallista kilvoittelua isännöinnistä kilpaileville kaupungeille, toisaalta paljon hehkutettu potentiaalinen rahasampo järjestäjille sekä varsinkin televisioinnista ja olympiateemaisesta tavarasta vastaaville yrityksille.⁹² Tutkijoiden mukaan olympismin ihanne elää vielä 2000-luvulla – se vaan on muuttunut ajan myötä. Kuten Ihmisoikeuksien julistus ja ihmisoikeussopimukset, myös olympialaisten aate on voimallinen jo olemassaolonsa takia, vaikka käytännössä niiden kuvaamaa ihannemaailmaa ei ole saavutettu. Urheilun symbolismia tutkinut Godwell linkittää unelman moderneista olympialaisista juuri ihmisoikeuksien parantamiseen: de Coubertinin visiossa olympialaiset olivat mahdollisuus edistää korkeampia ihmisyyden ihanteita. Vaikka varhaisen olympismin ajamat arvot olivatkin eurooppalaisen yläluokan arvoja, yleiset ihanteet luovuttamattomista ihmisoikeuksista nousivat 1900-luvun kuluessa yhä useammin esiin olympiakisojen ja muiden urheilun megatapahtumien yhteydessä.⁹³

2.3.1 Olympialaiset ja politiikka: erotetut mutta erottamattomat

Politiikka on siis liittynyt olympialaisiin niiden alusta asti, ja poliittiset kysymykset ovat usein värittäneet urheilujuhlaa. Tämä ei ole pelkästään moderni kehitys, vaan urheilu ja politiikka ovat hanganneet toisiaan vastaan kautta olympiahistorian. Esimerkiksi emämaan ja sen autonomisten alueiden – yhtä lailla 1910-luvulla Böömin ja Suomen kuin nykyään vaikkapa Taiwanin tai Tiibetin

---

⁹⁰ Olympic Charter eli Kansainvälisen olympiakomitean peruskirja on useaan kertaan päivitetty yhteinen sääntökokoelma siitä, mitä olympialaisten hengen pitäisi edustaa ja edistää. Pekingin kisojen aikana viitattiin 7.7.2007 päivitettyyn peruskirjaan, mutta sisältö on peruskirjoissa työtäni koskevin osin sama versiosta toiseen: Peruskirjan sääntö 51.3 kieltää ”kaikenlaiset mielenosoitukset tai poliittisen, uskonnollisen tai rodullisen propagandan olympia-alueilla ja kisapaikoilla. Kansainvälinen olympiakomitea, Olympic Charters.

⁹¹ Olympialaisten tutkijat ovat tästä yksimielisiä, ja asia mainitaan itsestään selvänä monen teoksen alussa. Muun muassa Godwell 2000, 1; Helin 2010, 9.

⁹² Zimbalist 2015, 2–5.

⁹³ Helin 2010, 9; Cahill 2000, 88–89; Godwell 2000, 3, 7.

– vaikea tilanne on saanut mediahuomiota. Jo pelkästään lippujen käyttö on ollut rankasti politisoitunutta. Tukholman kesäolympialaisissa 1912 Venäjä ja Itävalta halusivat poistaa autonomisten alueidensa, Suomen ja Böömin, liput käytöstä. Lippukiista nousi lopulta myös lehtiin, ja autonomiset alueet saivat osakseen kansainvälistä sympatiaa.⁹⁴ Myöhemmin Taiwan jäi pois Montrealin olympialaisista, sillä sen ei sallittu käyttää valitsemaansa nimeä Kiinan tasavalta erotuksena Kiinan kansantasavallasta, eikä omaa lippuaan. Helpottaakseen aikaisempia kiistoja KOK on linjannut, että ainoastaan tunnustettujen valtioiden viralliset liput kelpaavat olympialaisten palkintokorokkeelle tai avajaiskulkueeseen. Tämä ei kuitenkaan poista alkuperäistä kitkaa, lipun poliittista merkitystä. Niinpä lippukiistaan on tullut poikkeuksia: olympialipun alla voi erityisluvalla kilpailla alue, joka ei ole itsenäinen, tai urheilija, joka tulee poliittisesti epävakaa alueilta, eikä voi edustaa omaa maataan. Pekingin olympialaisissa pohdittiin 17.2.2008 Serbiasta itsenäistyneen, mutta harvakseltaan tunnustetun Kosovon mahdollisuutta kilpailla oman lippunsa tai olympialipun alla. Vuoden 2016 Rion kesäolympialaisissa pakolaisiksi joutuneet urheilijat saivat luvan kilpailla omana joukkueenaan olympialipun alla. Joissain tilanteissa, myös Pekingin olympialaisissa, autonomisten alueiden lippuja on jopa poistettu katsomosta.⁹⁵ Lippu on näin valtion virallisen tunnuksen lisäksi symboli, jota voi käyttää myös ihmisoikeuksien edistämiseen ja vähemmistöjen oikeuksien esiin nostamiseen. Sydneyn olympialaisissa vuonna 2000 400 metrin sprintissä kultaa voittanut aboriginaali Cathy Freeman ei tietävästi saanut mitään rangaistusta kannettuaan kunniakerroksella Australian lipun lisäksi aboriginaalien omaa, epävirallista lippua.⁹⁶

Urheiluhistoriaan erikoistunut toimittaja ja kirjailija Anton Rippon näkee kuitenkin Berliinin olympialaiset vuonna 1936 kisoina, jotka pysyvästi ja vastaansanomattomasti linkittivät politiikan urheilun suurtahtumiin. Silloisen Weimarin tasavallan pääkaupungille vuonna 1931 myönnetyt kisat olivat osa ensimmäisen maailmansodan jälkeistä liennytyä. Kisat saivat kuitenkin erilaiset sävyn, kun äärioikeistolaisten puolueiden nousu alkoi vain muutamaa kuukautta myöhemmin ja

---

⁹⁴ Tukholman olympialaisissa päädyttiin ratkaisuun, jossa emämaan lipun alle nostettiin palkintokorokkeella toinen, pienempi lippu, erotuksena autonomisen alueen ja emämaan välillä. Sympatia ei kuitenkaan kantanut pitkälle: Suomi ja Böömi poistettiin vuonna 1914 olympiakansojen joukosta emämaiden vaatimuksesta. Hämäläinen 2004, 20, 27; Siukonen 2012, 139.

⁹⁵ Elokuussa 2008 kisakatsomosta poistettiin Tiibetin lippuja sekä lippua heiluttaneita ihmisiä. 'Kosovolla kivinen tie Pekingin kisoihin', *Helsingin Sanomat*, 20.2.2008, B13; 'Tiibetin lippu peitettiin ratsastusareenalla', *Helsingin Sanomat*, 10.8.2008, B6; Esa Lilja, 'Välimerestä oli vähällä tulla Yusra Mardin hauta – nyt hän on pakolaisjoukkueen tähti', *Helsingin Sanomat*, 4.8.2016.

⁹⁶ Myöskään vuoden 1984 Los Angelesin kisoissa Yhdysvaltalainen melonnan kultamitalisti Alwyn Morris ei kohdannut paheksuntaa hänen nostettuaan mohawk-heimonsa kunniaksi kotkansulan palkintokorokkeella. Kuitenkin kenties tunnetuin hiljainen olympiaprotesti, vuonna 1968 mitalikorokkeella ilmaan nostetut nyrkit, sai vastaansa paljon nyreyttä. Yhdysvaltalaiset Tommie Smith ja John Carlos kärsivät Black Power -tervehdyksestään: KOK karkotti heidät olympiakylästä, yhdysvaltalainen lehdistö kääntyi heitä vastaan ja heidän perheitään uhkailtiin. Tämän poliittisen väännön taustalla oli niin Yhdysvaltain rotuerottelupolitiikka, syrjintä sekä mustan nationalismin väkivaltaiset haarat. Godwell 2000, 8.

kansallissosialistit nousivat valtaan 1933. Sinä vuonna Saksassa ei-arjalaisiin kohdistuneet väkivaltaisuuDET ja sortotoimet nousivat huolellisesta peittelystä huolimatta KOK:n tietoon, ja herättivät kysymyksen siitä, pitäisikö kisat siirtää muualle – olihan kisatarjous sisältänyt muun muassa lupauksen syrjimättömyydestä. Tuolloin natsihallinto sai KOK:n sekä useiden maiden hallitukset vakuutettua kyvystään järjestää vapaat ja reilut olympialaiset. Berliinin olympialaisia värittääkin pysyvästi kansalaisten oikeuksia kaventaneen natsihallinnon valta ja Adolf Hitlerin pyrkimys esitellä kilpailuissa “arjalaisen rodun” ylivoimaisuutta.⁹⁷

Olympiahistoriaa varjostavat sotien ja Berliinin propaganda-olympialaisten lisäksi myös monimuotoiset ja joskus väkivaltaisiksi yltyneet poliittiset kiistat. Vuonna 1948 juuri perustettu Israel suljettiin pois Lontoon olympialaisista, sillä arabimaat uhkasivat boikotoida kilpailuja, jos Israelin osallistuminen sallittaisiin. Iso-Britanniassa laskettiin yhden nuoren valtion pois jättäminen olevan vähemmän leimaavaa kisoille kuin usean valtion protestointi. Vaikka tunnetuimmat olympiaboikotit ovatkin 1980-luvulta, ensimmäiset viralliset boikottikisat olivat Melbournessa vuonna 1956, kun Egypti, Libanon ja Irak boikotoivat kisoja Suezin kriisin takia, ja Espanja, Alankomaat ja Sveitsi puolestaan jäivät pois Unkarin kansannousun väkivaltaisen tukahduttamisen vuoksi. Samana vuonna Kiina jätti kisat väliin vastalauseena Formosan saaren – eli Taiwanin – osallistumisesta omana joukkueenaan Kiinan tasavallan nimellä. Vuonna 1976 yhteensä 28 Afrikan valtiota boikotoi Montrealin olympialaisia vastalauseena KOK:n päätökselle päästää Etelä-Afrikan kanssa urheiluyhteistyötä tekevät valtiot, kuten Australia, olympialaisiin, ja vuoden 1980 Moskovan kesäolympialaisista jäi Yhdysvaltain presidentin Jimmy Carterin kehotuksesta pois 65 valtiota protestina Neuvostoliiton Afganistanin-sotatoimia vastaan. Seuraavissa kesäolympialaisissa 1984 Los Angelesista jäi vastaboikottina pois Neuvostoliitto ja 15 muuta, lähinnä Neuvostoliiton vaikutuspiirissä olevaa valtiota. Soulin kesäolympialaisia vuonna 1988 on pidetty boikottiajan loppuna, sillä ainoastaan Pohjois-Korea jättäytyi pois kisoista, paheksuen etelänaapurinsa saamaa legitiimiä asemaa – Pohjois- ja Etelä-Korea ovat virallisesti yhä sodassa, vaikka aktiivisia sotatoimia ei ole ollut enää vuosikymmeniin.⁹⁸

Ääriesimerkkinä poliittisista taisteluista on vuoden 1972 Münchenin olympialaisissa toteutettu Israelin olympiajoukkueen joukkosurma, joka toi terrorismille ja terroristeille aivan uudenlaisen

---

⁹⁷ Kisat oli tarkoitus järjestää Berliinissä jo vuonna 1916, mutta ne peruttiin ensimmäisen maailmansodan takia. Vuosina 1919–1928 maa oli sodan häviäjänä suljettu kisojen ulkopuolelle, ja talous yski raskaiden sotakorvausten ja hyperinflaation alla. Rippon 2013, 7–10, 52.

⁹⁸ Virallisen perustelun mukaan Los Angelesin boikotti liittyi turvajärjestelyiden puutteellisuuteen. Näiden suurboikottien lisäksi 27 afrikkalaista valtiota uhkasi olympiaboikotilla, jos rotusortoa harjoittanut Rhodesia saa osallistua kisoihin – KOK vältti boikotin epäämällä rhodesialaisten urheilijoiden pääsyn kisoihin. Godwell 2000, 6; Ritchie & Hall 2000, 105; Siukonen 2012, 147, 157, 167.

näkyvyyden – ja toisaalta leimasi terrorismikeskustelua tulevina vuosikymmeninä. Toisaalta myös yksittäiset henkilöt ovat olleet uhka olympiarauhalle: Atlantan olympiapistossa räjäytettiin sataa haavoittanut ja kahden surmannut pommi vuoden 1996 kisojen yhteydessä. Terroriteot ja boikotit saivat aikaan paljon uusia vaatimuksia politiikan erottamisesta urheilusta.⁹⁹ Olympiarauha ei ole säilynyt ehjänä 2000-luvullakaan: Pekingin olympialaisia varjosti Kiinan oman ihmisoikeustilanteen lisäksi Venäjän ja Georgian välinen lyhyt sota, joka syttyi päivää ennen olympialaisia. Georgianaiset suunnittelivat jopa vetäytymistä kisoista, mutta vuorokauden neuvottelujen jälkeen päättivät jäädä kisoihin. Tämän sekä Kiinan muiden ihmisoikeuskysymysten takia tunnuslause One World, One Dream sai kyseenalaisen sävyn.¹⁰⁰ Vaikuttaisi olevan selvää, että de Coubertinin toive ja KOK:n peruskirjan vaatimus valtioiden välisen politikoinnin ja olympialaisten erottamisesta ei ole juurikaan toteutunut.

2.3.2 Olympialaisilla ihmisoikeuksia?

Valtioiden välisten ja sisäisten kiistojen vastapainona olympialaisiin on liittynyt pitkään ihmisoikeusnäkökulma. Ihmisoikeuksia on ajettu muun muassa sulkemalla apartheid-politiikastaan kiinni pitävä Etelä-Afrikka kisoista pois: näin tapahtui Tokiossa 1964, Montrealissa 1976, Moskovassa 1980 ja Los Angelesissa 1984. Vaikka tutkijat ovat erimielisiä urheiluboikottien vaikuttavuudesta nykyään, Etelä-Afrikan ”kurittamista” on pidetty pääosin onnistuneena tapana käyttää urheilun megatapahtumia ihmisoikeuksien edistämiseen. Mediahuomio ja internetin aikakausi on tuonut tiedon nopeammin yhä useamman luettavaksi. Kansainvälinen huomio ei keskity enää sotilaallisiin toimiin ja sopimuksiin, vaan myös – kenties jo pääsääntöisesti – olympialaisten kaltaisiin megatapahtumiin. Myös kansalaisjärjestöt ovat yhä useammin aktivoituneet urheilun megatapahtuman alla. Vuosituhannen taitteen sosiaaliset liikkeet ovat motivoineet ihmisiä toimimaan muun muassa ihmisoikeuksien puolesta - ja mikä olisikaan parempi hetki, kuin se, kun maailman suuret mediat jo valmiiksi seuraavat kilpailujen isäntämaata, ja kisakaupungin elämää?¹⁰¹

Maailmanpankin tai KOK:n kaltaisten kansainvälisten instituutioiden ei ole enää mahdollista välttää linjanvetoa megatapahtumien ja politiikan suhteen: Valitsemalla megatapahtuman järjestäjän, instituutio antaa hyväksyntänsä kyseisen valtion oikeuslaitokselle ja poliittiselle toiminnalle.¹⁰² Greene käyttää tästä esimerkkinä Kiinan hävinnyttä tarjousta vuoden 2000 olympialaisille. Vuonna

---

⁹⁹ Atlantan pommia ei räjäyttänyt mikään kansallismielinen ryhmittymä, jollainen oli vastuussa Münchenin veriteosta, vaan yksilö, joka väitti kiinni jäätyään motiivikseen aborttioikeuden ja homoseksuaalien vastustamisen. Corbett 2000, 169–170; Siukonen 2012, 129, 193.

¹⁰⁰ Sota käytiin 7.–12.8.2008, eli se syttyi avajaisten aattona. Siukonen 2012, 280.

¹⁰¹ Corbett 2000, 169–170; Godwell 2000, 5.

¹⁰² Greene 2003, 8.

1993 käydyssä tarjouskisassa Peking johti vielä kolmannella kierroksella Sydneytä. Vasta viimeisellä kierroksella Sydney voitti kilpailun – tiukasti äänin 45 – 43.¹⁰³ Greenen mukaan on yleisesti tunnustettua, että lopulta Sydneyn voittoon vaikutti liian läheinen ajankohta vuoden 1989 Tiananmenin aukion verilöylyyn sekä Kiinan synkkä ihmisoikeustilanne.¹⁰⁴ Kuitenkin kisaisännyyttä hakevat valtiot saavat poikkeuksellisen mahdollisuuden muokata kaupunkinsa ja valtionsa julkisuuskuvaa haluamaansa suuntaan. Kiina käytti vuonna 1990 Aasian kisojen yhteydessä kaikki mahdollisuudet lieventääkseen edellisen vuoden Tiananmenin aukion verilöylyn aiheuttamaa kohua ja paheksuntaa. Nykyisin, monien poliittisten tapahtumien tuotua Tiananmenin aukion näkyville omissa tapahtumissa, alue on muuttunut enemmänkin monipuoliseksi turistikohteeksi. Ritchie ja Hall pitävät tätä todistuksena poliittisten suurtapahtumien voimasta.¹⁰⁵ Pitkäaikainen ja harkittu maineen muokkaaminen toi vuonna 2001 Kiinalle lopullisen tunnustuksen, kun Peking voitti jo toisella kierroksella olympiaisännöiden ylivoimaisesti. Tuolloin KOK toivoi kisojen tuovan koko maahan lakiuudistuksia ja vähentävän valtion kansalaisiinsa kohdistamaa kontrollia ja kaltoinkohtelua.¹⁰⁶

2000-luvulla yhä useampi kehitysmaaksi laskettava valtio on tehnyt tarjouksen olympialaisten järjestämisestä. Näin megatapahtumat toimivat myös näyttönä poliittisesta stabiliteetista sekä maan ”kypsyydestä”, ja ryhdittävät nousua kehitysmaan kategoriasta kohti tasavertaisempaa kumppanuutta länsimaiden kanssa. Osa megatapahtumien järjestämisestä on maan halu osoittaa ensinnäkin kaupunkiansa turvallisuus, kehitys ja miellyttävyys turisteille, sekä sen kunnioitus omia lakejaan ja kansainvälisiä ihmisoikeuksia kohtaan. Samalla maat asettuvat kansainvälisen arvioinnin kohteeksi, eivätkä voi estää esimerkiksi ympäristö- tai ihmisoikeuksien liittämistä huolellisesti kiillotettuun urheilutapahtumaan.¹⁰⁷

Olympialaiset – kuten jo useampaan kertaan on sanottu – eivät siis tutkijoiden mielestä ole erotettavissa politiikasta, eivätkä siten ihmisoikeuksistaan. Ritchien ja Hallin mukaan on tärkeää tunnistaa, että olympialaisten kaltaiset megatapahtumat antavat mahdollisuuden poliittisiin kannanottoihin juuri mediateknologian kehittymisen takia. Olympialaiset ovat “pelkän urheilukilpailun” sijaan nykyään tila ja väline ilmaista poliittista tyytymättömyyttä ja tehdä politiikkaa. Megatapahtumat antavat myös todellisen mahdollisuuden parantaa järjestäjämaan

---

¹⁰³ Peking 56 ääntä, Toronto 22, Pariisi 18 ja Istanbul 9. WebCite, Past Olympic host city election results. Myös Siukonen huomauttaa, että vuonna 1993 Pekingiä pidettiin ennakkosuosikkina olympialaisten isäntäkaupungiksi. Siukonen 2012, 201.

¹⁰⁴ 15.4.1989 puolueen pääsihteeri Hu Yaobaon kuoleman jälkeen opiskelijat kerääntyivät aukiolle muistotilaisuuteen, joka kääntyi mielenosoitukseksi – syinä korruptio, inflaatio ja tyytymättömyys puolueen johtoon. 4.6. sotilaat avasivat tulen aseistautumattomia opiskelijoita, työläisiä ka toimittajia kohti ja tuhansia kuoli. Pannula 2001, 10.

¹⁰⁵ Ritchie & Hall 2000, 105.

¹⁰⁶ Greene 2003, 8.

¹⁰⁷ Greene 2003, 7–8.

ihmisoikeustilannetta keskittymällä jo tapahtuneisiin positiivisiin muutoksiin. Yhtenä esimerkkinä Godwell pitää Soulin olympialaisia 1988: maailman mediahuomion kohdistumisen edellä armeija siirtyi syrjään valta-alueilta ja maan johtoa demokratisoitiin.¹⁰⁸

3 Rikotut lupaukset *Helsingin Sanomissa*

Amnestyn The Olympics countdown -raportteja julkaistiin seitsemän kappaletta vuosina 2005–2008: Pääosassa olivat neljä vuosittaista, syksyisin ilmestynyttä kokoavaa raporttia, jotka ajoitettiin tulevien kesäolympialaisten aikaan. Ne mittaavat vuosia olympialaisiin – ja aikaa, jota Kiinan olisi tullut käyttää ihmisoikeusuudistuksiin. Muut kolme julkaistiin vuosina 2007 ja 2008 ja ne keskittyivät yksittäisiin, olympiaidean tahraaviin tapahtumiin Kiinassa. Huhtikuun 2007 raportti keskittyi kiinalaisten aktivistien kohtaamaan, yhä lisääntyneeseen häirintään, huhtikuun 2008 raporteissa kerrottiin, että muutokset huonompaan uhkaavat jo olympiaidean perintöä. Jälkimmäisen lisäosana julkaistiin raportin Tiibetin tilanteesta. Viimeinen raportti, nimeltään ”broken promises” eli rikotut lupaukset, ilmestyi noin viikkoa ennen Pekingin olympialaisten alkua.

Helsingin Sanomissa nousi tarkastellessa esille viisi tärkeää Amnestyn kampanjan kohtaa. Oikeusjärjestelmän ongelmista ja ulkopuolisen valvonnan puutteen korruptoivasta vaikutuksesta kertoivat kuolemanrangaistus ja teloitukset. Toinen teema oli hallinnolliset pidätykset, joiden kohteeksi saattoi joutua kuka vaan – Kiinan laki sallii ”uudelleen koulutuksen työn kautta” sellaisille henkilöille, jotka eivät ole syyllistyneet virallisiin rikoksiin, mutta ovat muuten aiheuttaneet viranomaisille ongelmia ja häpeää esimerkiksi protestoimalla pakkohäätöjä vastaan. Kolmantena on Amnestyn tutuin kampanjoinnin kohde, mielipiteensä vuoksi vankeustuomion saaneet henkilö. Neljäs teema oli yhteiskunnan läpäisevä sensuuri: internetin esto-ohjelmat, journalistien häirintä ja määräily, yritys salailla esimerkiksi onnettomuuksien vaikutuksia tai ympäristötuhoja, ja toisaalta esimerkiksi taiteilijoiden vaikea asema sekä ihmisten itsesensuuri. Viimeiseksi teemaksi nousi maaliskuun mellakoiksi yltyneiden mielenosoitusten takia Tiibetin ihmisoikeustilanne, Dalai-laman kiistelty hahmo ja pohdinta kansojen itsemääräämisoikeudesta.

3.1 Oikeus elämään - kuolemanrangaistus

Jokaisella ihmisellä on synnynnäinen oikeus elämään. Tämä oikeus on suojattava lailla. Keltään ei saa mielivaltaisesti riistää hänen elämänsä. Valtioissa, jotka eivät ole poistaneet kuolemanrangaistusta, kuolemantuomio voidaan langettaa vain vakavimmista rikoksista [...].¹⁰⁹

¹⁰⁸ Ritchie & Hall 2000, 105; Godwell 2000, 8.

¹⁰⁹ Finlex, Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus.

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, 6. artikla, 1. ja 2. osa

Kuolemanrangaistus on julma, epäinhimillinen ja ihmisarvoa alentava rangaistus, joka loukkaa oikeutta elämään äärimmäisellä tavalla. Se on peruuttamaton rangaistus, johon saatetaan tuomita syytön henkilö. Kuolemanrangaistuksen ei ole osoitettu ehkäisevän tai vähentävän tehokkaasti rikollisuutta.¹¹⁰ Amnesty International

Kuolemanrangaistus on pian 50 vuotta ollut Amnestyn aktiivisen kampanjoinnin kohteena: järjestö vastustaa kuolemantuomiota kaikissa tapauksissa, kaikkialla: syytetyn henkilöllisyydestä, rikoksesta, syyllisyydestä ja teloitustavasta huolimatta. Amnesty toimii kuolemanrangaistusta vastaan vaatimalla lakien ja tapojen muutosta sekä edistämällä kansainvälisiä, rangaistusmuotoa vastustavia sopimuksia. Kun Amnesty aloitti vuonna 1997 kampanjoinnin, vain murto-osa maailman maista ei tuominut kansalaisiaan kuolemaan. Vuonna 2016 näitä maita on 140 – joista 102 on kieltänyt kuolemanrangaistuksen kokonaan. Amnesty katsoo, että kuolemantuomio rikkoo kahta keskeistä Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistuksen kohtaa: oikeutta elämään ja vapautta kidutuksesta. Monet kansainväliset lait kieltävät nykyään kuolemanrangaistuksen käytön muulloin kuin sodan aikana – Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13. lisäpöytäkirja vuodelta 2002 kieltää sen kaikissa tilanteissa.¹¹¹ Vuonna 2007 YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman, jossa luvattiin pidättäytyä kuolemantuomioiden täytäntöönpanosta, aluksi lykkäämällä niitä ja tulevaisuudessa pyrkimään kuolemantuomioiden lopulliseen lakkauttamiseen.¹¹² Lauselman moratorio eli pidättyvyys ei kuitenkaan ole sitova, vaan ainoastaan suositus. Kiina puhui ja äänesti päätöslauselmaa vastaan, eikä selvästi aio noudattaa sitä.¹¹³

3.1.1 Maailman ahkerin teloittaja

Amnestyn mukaan Kiina on vuodesta toiseen maailman suurin teloittaja. Vuosittain Amnesty laskee valtion virallisia tiedonantoja käyttäen eri maiden teloitettujen minimimäärät. Tietolähteinä järjestö käyttää saatavissa olevia julkisia raportteja, ja muistuttaa, että virallisen totuuden takaa löytyy usein salassa pidettyjä tuomioita ja teloituksia.¹¹⁴ Tämä näkyi tarkasteluaikana selvästi *Helsingin Sanomien* sivuilla: suuressa osassa kuolemanrangaistuksia käsittelevistä uutisista ja kirjoituksista mainittiin Amnestyn laskelmat, sekä todennäköinen totuus niiden takana. Kiina on määritellyt teloitettujen

---

¹¹⁰ Amnesty International, Kuolemanrangaistus on harkituin murha.

¹¹¹ Suuremmissa luvussa on siis mukana valtioita, joilla kuolemanrangaistuksen mahdollisuus on vielä laissa, mutta eivät ole toteuttaneet sitä käytännössä. Amnesty International, Death Penalty.

¹¹² Irene Khan, 'Ihmisoikeuksia loukattiin räikeästi viime vuonna', *Helsingin Sanomat*, 5.1.2008, A2 [vieraskynä].

¹¹³ Kiinan edustajan mukaan oli valitettavaa, että moratorio "saavutettiin painostuksen avulla". Hänen mukaansa päätöslauselma vähentää jäsenvaltioiden oikeutta tehdä tuomioita koskevat päätökset, ja painotti, ettei kuolemantuomioissa ole kyse ihmisoikeuksista vaan oikeusjärjestelmästä. Yhdistyneet kansakunnat, UN.

¹¹⁴ Myös vuonna 2008 Kiina teloitti enemmän ihmisiä kuin muut maailman maat yhteensä, laski Amnesty maaliskuussa 2009 julkaistussa tiedotteessaan. Amnesty International, 2009a.

määrä valtiosalaisuudeksi, eikä se julkaise mitään tilastoja teloituksista.¹¹⁵ Helmikuun 2008 teloituksia käsittelevässä, lähes koko sivun artikkelissa siteerattiin Amnestyn raportteja, joiden mukaan Kiina tekee jopa 80–94 prosenttia maailman teloituksista. Samoin tehtiin KOK:n toimia kritisoivassa, Amnestyn raportin pohjalta julkaistussa artikkelissa huhtikuun alussa.¹¹⁶ Amnesty julkaisi huhtikuussa 2008 Olympics countdown -raporttinsa lisäksi vuosittaisen kuolemanrangaistusraporttinsa, jonka mukaan Kiinassa teloitettiin vuonna 2007 ainakin 470 ihmistä ja vähintään 1860 tuomittiin kuolemaan.¹¹⁷ Raporttia käsittelevässä jutussa Amnestyn viesti on päässyt sellaisenaan lehden sivuille: järjestön luotettavina pitämien lähteiden mukaan Kiinassa teloitetaan päivittäin jopa 22 vankia – näin teloituksia olisi vuonna 2007 ollut jopa 8000.¹¹⁸ Toisessa artikkelissa lehden Kiinan-kirjeenvaihtaja Sami Sillanpää kertoi kiinalaisviranomaisten puhuneen eri yhteyksissä jopa 8000–10000 teloituksesta vuosittain.¹¹⁹ Yksi syistä suuriin teloitusmääriin on Kiinan laki: siinä on kirjattu 68 rikosta, joista voidaan tuomita kuolemaan – väkivaltarikosten lisäksi muun muassa veronkierto, huumerikokset ja lahjusten otto.¹²⁰ Kuolemaan voi tulla tuomituksi myös korruptiosta, kuten kävi olympialaisten jälkeen Pekingin varapormestarin jäätyä kiinni lahjusten otosta osana olympiarakentamista.¹²¹

Tarkasteluaikana *Helsingin Sanomien* jutuissa kerrottiin vain yhden ihmisen teloituksesta ja ainakin kahdelle annetusta kuolemantuomiosta.¹²² Vaikka luku on pieni, nämä olivat vain ne tuomiot ja täytäntöönpano, jotka sattuivat ylittämään Suomessa uutiskynnyksen. Osaa tuomioista kerrottiin pidettävän kovina jopa Kiinassa, ja ne katsottiin lehdessä osaksi niin sanottuja kurikampanjoita. Samaa painotettiin olympiaraporteissa, joissa painotettiin kuolemanrangaistuksen käytön olevan erityisen tuomittavaa väkivallattomissa rikoksissa ja pelote-efektinä.¹²³ Yleensä kyseessä oli

---

¹¹⁵ Sami Sillanpää, 'Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1; 'Kiina ryhtyy teloittamaan myrkkyruikeella' *Helsingin Sanomat*, 4.1.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2.

¹¹⁶ Artikkelin perustuu Amnestyn huhtikuun alussa julkaisemaan raporttiin People's Republic of China: The Olympics countdown – crackdown on activists threatens Olympics legacy, 4/2008. 'Amnesty ryöpytti Kiinaa ihmisoikeuksista', *Helsingin Sanomat*, 2.4.2008, B3.

¹¹⁷ Amnesty International, 2008a.

¹¹⁸ 'Kiina johtaa ylivoimaisesti maailman teloitustilastoa', *Helsingin Sanomat*, 15.4.2008, B2.

¹¹⁹ Sami Sillanpää: 'Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1.

¹²⁰ Sami Sillanpää: 'Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1; Amnesty International 8/2005, 6.

¹²¹ 'Pekingissä varapormestarille kuolemantuomio' *Helsingin Sanomat*, 20.10.2008, B1. Korruption tuomiot ovat harvassa, mutta useimmiten kovia. Kuolemantuomion lisäksi korruptiosta annettiin muun muassa 12.4.2008 uutisen mukaan 18 vuoden vankeustuomio. Kommunistipuolueen entisen johtajan syytteissä ja tuomiossa tosin vihjataan olevan takana muutakin: hän oli entisen presidentin tukija ja ennen pidätystä politbyroon tärkeä jäsen. 'Kommunistijohtajalle vankeutta korruptiosta' *Helsingin Sanomat*, 12.4.2008, B3.

¹²² Lääkevilpistä tuomittu henkilö teloitettiin, ja kuolemantuomion sai Pekingin varapormestarin lisäksi yksi henkilö lapsiorjaskandaalissa. 'Mies tuomittiin kuolemaan Kiinan orjaskandaalissa', *Helsingin Sanomat*, 18.7.2007, B2.

¹²³ Elintarvikkeita ja lääkeaineita valvovan viraston entinen johtaja teloitettiin heinäkuussa 2007, kun viraston hyväksymä lääke oli johtanut ihmisten kuolemaan. 'Kiina teloitti lääkevalvonnan johtajan korruptiossa', *Helsingin Sanomat*,

maailmalla huomiota saanut kohu, kuten olympialaisten jälkeen puhjennut myrkkymaitoskandaali, jossa noin joka viides kiinalainen meijeri oli sekoittanut vedellä laimennettuun maitoon proteiini määrää lisätäkseen myrkyllistä melamiinia, joka aiheutti pienille lapsille hengenvaarallisiakin munuaistulehduksia. Kuolemantuottamuksesta voi saada kuolemantuomion, ja sitä vastuullisille uutisten mukaan vaadittiinkin internetissä ja haastattelujen yhteydessä. Joulukuun lopussa *Helsingin Sanomat* kertoi lyhyesti arveluista, joiden mukaan ainakin yhden suurimman meijerin johtaja saa kuolemantuomion tammikuussa alkavassa oikeudenkäynnissä.¹²⁴ Toisaalta *Helsingin Sanomien* sivuilta näkyi myös, ettei tuomiota aina annettu täysimääräisenä: kiduttamisella epäillyn tappanut syyttäjä ja hänen apulaisensa saivat ainoastaan elinkautisen vankeustuomion.¹²⁵

Sami Sillanpää nosti koko sivun artikkelissa esiin, miten Kiinan kansainvälinen imago oli vuosi ennen olympialaisia kovilla: sitä kritisoivat lupauksien pettämisestä niin ihmisoikeus- kuin journalistijärjestötkin¹²⁶. Tämä kansainvälinen paine oli johtanut Yhdysvalloista toimivan, Kiinan politiikkaa seuraavan järjestön Dui Huan mukaan siihen, että teloitusten määrä kääntyi laskuun, ja kuolemanrangaistusjärjestelmää pyrittiin uudistamaan.¹²⁷ Tärkein uudistus pyrki vähentämään vääriä kuolemantuomioita: se alisti kaikki paikallisoikeuden kuolemantuomion täytäntöönpanot Pekingin korkeimmalle oikeudelle. Lehdessä nostettiin myöhemmin Amnesty asiantuntijan rooliin, sillä järjestön kerrottiin arvelevan Kiinan teloittaneen vuonna 2006 ainakin 1051 ihmistä, ja vuonna 2007 ”enää” 470¹²⁸, joten ainakin virallisten tietojen mukaan teloitusten määrä oli todella laskemassa. Viranomaisten mukaan vuonna 2007 kuolemanrangaistuksen sai ”vähemmän ihmisiä kuin vuosikymmeneen”. Tämä oli asiaa kommentoineiden Dui Huan ja Amnestyn mukaan ”yksi harvoista myönteisistä muutoksista Kiinan ihmisoikeustilanteessa parin viime vuoden aikana”. Vaikka tämä voitaisiin uutisoida kiitokseksi Kiinalle, näin ei *Helsingin Sanomissa* tehty: samassa artikkelissa järjestöt muistuttivat, ettei virallista lausuntoa voitu mitenkään varmistaa, sillä viranomaiset eivät suostuneet julkistamaan mitään todisteita.¹²⁹ Amnestyn myöhempi, vuonna 2009 julkaistu raportti toi

---

11.7.2007, B1. Amnesty mainitsi johtajan raportissaan elokuussa 2007, ja piti tuomiota epäoikeudenmukaisena. Ensinnäkin isompia lahjuksia vastaanottaneet saivat pitää henkensä, ja toiseksi teloitus vaikutti toimineen esimerkin antamisena muille – ei siis rangaistuksena juuri hänelle. Amnesty International 8/2007, 4.

¹²⁴ Kuolemantuottamuksesta voidaan tuomita 10 vuoden vankeusrangaistukseen, elinkautiseen tai kuolemaan. Sami Sillanpää, 'Kiinaa ravistellut maitoskandaali sai alkunsa vähäisestä maalaiskylästä', *Helsingin Sanomat*, 24.9.2008, B1; Sami Sillanpää, 'Maitojauheen myrkyistä hätäantyneiden vanhempien kiukku kasvaa Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 19.9.2008, B7; 'Kiinalaista meijerinjohtajaa uhkaa kuolemantuomio', *Helsingin Sanomat*, 27.12.2008, B1.

¹²⁵ 'Kiduttajalle elinkautistuomio Kiinassa' *Helsingin Sanomat*, 10.7.2008, B1.

¹²⁶ Artikkelissa mainitaan ihmisoikeusjärjestöistä Amnesty International ja Human Rights Watch, journalistijärjestöistä Toimittajat ilman rajoja, Committee to Protect Journalists sekä Kiinan ulkomaisten kirjeenvaihtajien yhdistys FCCC.

¹²⁷ Sami Sillanpää, 'Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla' *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2.

¹²⁸ 'Kiina johtaa ylivoimaisesti maailman teloitustilastoja', *Helsingin Sanomat*, 15.4.2008, B2.

¹²⁹ Sami Sillanpää, 'Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1; Sami Sillanpää, 'Kuolemantuomio myös talousrikoksista', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1 [tausta].

raa'an lopun aavisteluille tilanteen paranemisesta: sen mukaan vuonna 2008 ainakin 1718 ihmistä teloitettiin ja 7767 sai kuolemantuomion.¹³⁰

3.1.2 Muut uudistusvaatimukset

Pekingin olympialaisten Olympics countdown -raporteissa Amnesty vaatii kuolemanrangaistuksen kiellon lisäksi oikeusjärjestelmän uudistusta, sillä usein kuolemanrangaistukseen liittyy myös korruptiota, järjestelmän epäkohtien piilottelua, kidutusta ja syrjintää. Kidutusta voidaan käyttää tunnustuksen saamiseen tai osana tuomittujen epäinhimillistä kohtelua¹³¹. Kuolemantuomio voidaan langettaa viattomalle henkilölle korruptoituneen järjestelmän ja virkavallan tulospaineiden takia, tai ainoastaan niille, jotka eivät köyhyytensä takia ole voineet palkata asianajajaa tai lahjoa poliiseja. Kiinassa kuolemanrangaistusta perustellaan terrorismin vastaisella sodalla, pelotteena murhaa, raiskausta tai muita vakavia rikoksia suunnitteleville, sekä ”julkisella mielipiteellä”¹³². Vaikka Amnesty ei vähättele rikosten ehkäisemisen ja rankaisemisen tarpeellisuutta, ne eivät saa itsessään rikkoo ihmisoikeuksia.¹³³ Näkyikö pelkkien kuolemantuomioiden määrän lisäksi tämä osa Amnestyn kampanjaa *Helsingin Sanomien* sivuilla?

Helsingin Sanomat ei Teemu Saintulan mukaan monestikaan ota kantaa kuolemanrangaistukseen. Esimerkiksi Kiinan kuolemanrangaistus uutisointi keskittyi vuosina 1997, 2001 ja 2006 teloitusten määrään ja kuolemantuomioiden langettamisiin, eikä suurin sanakääntein syytetä niistä tai rangaistuskäytännöstä ketään.¹³⁴ Tämän työn tarkasteluaikana oikeudesta elämään kirjoitettiin muutenkin kuin vain lukuina: teloitusten tapa ja kuolemantuomion vaikutus laajemmin yhteiskuntaan nousivat myös esille. Laajassa teloitustietokirjassa kerrottiin, että Kiinassa teloituksia tehdään niin teloituskammioissa, ulkona kuin eri puolille maata kuljetettavissa ”teloitusautoissa” – kuitenkin yleisin teloitustapa on ampuminen päähän lähietäisyydeltä.¹³⁵ Tähän oletettiin tulevan aikanaan muutos: tammikuussa kerrottiin Kiinan tavoitteesta siirtyä lopulta tekemään kaikki teloitukset myrkkyruiskeella.¹³⁶ Amnestyn mukaan teloitustapa ei vähennä teon vääryyttä, eivätkä ruiskeet vähennä mahdollisuutta, että kuolema ei ole välitön tai kivuton – kuten vaaditaan muun muassa YK:n

---

¹³⁰ Amnesty International, 2009a, 8-13.

¹³¹ Vuoden 2006 Amnestyn raportin mukaan erään vankilan kaikki tuomitut olivat ympärivuorokautisesti käsirautoissa ja painavissa jalkakahleissa. Amnesty tuomitsi tämän tarpeettomana ja kidutuksenkaltaisena toimintana. Amnesty International 9/2006.

¹³² Viranomaisien mukaan ”julkinen mielipide” ei voi olla teloitusten puolella, jos mielipide perustuu salatuille teloitustapojen määrille sekä suljettuihin oikeudenkäynteihin niiden takana. Amnesty International 8/2007, 2.

¹³³ Amnesty International: Kuolemanrangaistus on harkituin murha; Amnesty International, lopullinen rangaistus.

¹³⁴ Saintula 2008, 67–68.

¹³⁵ Sami Sillanpää, ”Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan ”vähemmän, mutta huolellisemmin””, *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1.

¹³⁶ ”Kiina ryhtyy teloittamaan myrkkyruiskeella”, *Helsingin Sanomat*, 4.1.2008, B3.

vähimmäisvaatimuksissa.¹³⁷ Amnesty on myös huolissaan siitä, että teloituksia on suoritettu salaa omaisilta, eikä virallisia teloituskilpailuja julkaista missään: tämä myös estää todelliset analyysit kuolemanrangaistuksen vähenemisestä tai kasvamisesta.¹³⁸

Kiinassa kuolemanrangaistuksen lainsäädäntö mahdollistaa salailun lisäksi myös järjestelmän väärinkäytökset. Amnestyn mukaan jopa 99 prosenttia kaikista elinsiirroista ilmoitettiin tehtävän vankien elimien avulla. Amnestyn mukaan salailtu järjestelmä ruokkii väärinkäytöksiä maassa, jossa elinkaupasta on tullut tuottoisa bisnes.¹³⁹ Lokakuussa 2007 *Helsingin Sanomat* uutisoi Kiinan lääketieteellinen yhdistyksen solmineen Maailman lääketieteellisen seuran WMA:n kanssa sopimuksen, joka kieltää vankien ja muiden valtion holhoukseen joutuneiden elinsiirrot muille kuin vankien lähiomaisille.¹⁴⁰ Asia mainitaan myös Amnestyn raporteissa, lisätietona että terveysministeriö oli asettanut kiellolle viiden vuoden siirtymäajan.¹⁴¹

Amnestyn olympiaraporttien huoli oikeusjärjestelmän laadusta nousi selkeimmin esiin *Helsingin Sanomien* sivuilta isossa artikkelissa helmikuussa 2008. Siinä Sami Sillanpää kertoi poliiseilla olevan paineita löytää rikokseen nopeasti joku syyllinen, sillä paikallishallituksia arvioidaan muun muassa ratkaistujen henkirikosten määrän perusteella. Lahjonta tutkintavaiheessa on yleistä, joten jäljelle jääneet syytetyt ovat usein köyhistä perheistä. ”Tuomioistuimet eivät ole riippumattomia, oikeudenkäynnit ovat muodollisuus ja tunnustuksia hankitaan usein kidutuksilla”, summasi haastateltu asianajaja. Kiinan tuomareiden on kuultava hallitusta, ja epäilyyn suhde hallintoon vaikuttaa valtavasti tuomion laatuun.¹⁴² Huoli väärin perustein annetuista kuolemantuomioista vaikutti olleen tosi. Myös Amnestyn mukaan kerran annettua tuomiota harvoin korjataan.¹⁴³

Tarkasteluaikana *Helsingin Sanomissa* näkyi kiinalaisten kaksijakoinen suhtautuminen kidutukseen, korruptioon ja kuolemantuomioon: Paikallishallinnon, puolueen johtajien ja yritysten pomojen oletettiin usein ottavan jonkinlaisia lahjuksia vastaan,¹⁴⁴ vaikka korruptiosta voi saada

---

¹³⁷ Vuonna 1984 hyväksytyt Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvoston päätös kuolemanrangaistukseen tuomittujen oikeuksien suojelemiseksi, kohta 9: ”Where capital punishment occurs, it shall be carried out so as to inflict the minimum possible suffering.” Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja rikosasioiden toimisto, UNODC.

¹³⁸ ”Amnesty welcomes this apparent drop in execution numbers, but maintains that the best way to enable full and informed analysis of death penalty developments in China - - would be to make the full data public.” Amnesty International 8/2007, 2.

¹³⁹ Amnesty International 9/2006, 2-3.

¹⁴⁰ ’Kiinan lääkärit: Vankien elimiä ei enää elinsiirtoihin’, *Helsingin Sanomat*, 6.10.2007, B2.

¹⁴¹ Amnesty International 7/2008, 5.

¹⁴² Sami Sillanpää, ’Kiina teloittaa uuden linjansa mukaan ”vähemmän, mutta huolellisemmin”’, *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kuolemantuomio myös talousrikoksista’, *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1 [tausta].

¹⁴³ Amnesty International, Kidutus rehottaa Kiinan oikeusjärjestelmässä.

¹⁴⁴ Korruptiosta puhuttiin useasti artikkeleissa, selvimmän niihin viittasi kymmenen artikkelia. ’Virkamies: Kiinan ympäristön tila huolestuttava’, *Helsingin Sanomat*, 5.7.2007, B1; Sami Sillanpää, ’Kiinan puolue nojaa nyt keskiluokkaan’, *Helsingin Sanomat*, 27.8.2007, B1; Sami Sillanpää: ’Kaltoin kohdeltujen kylä Pekingissä jyrän alle’, *Helsingin Sanomat*, 23.9.2007, B3; Sami Sillanpää, ”Yksipuoluevalta jatkuu vielä pitkään”, *Helsingin Sanomat*,

kuolemantuomion tai pitkän vankeusrangaistuksen. Toisaalta taposta ja kidutuksesta ei aina rankaistu kuoleamalla, vaan vaikutti siltä, että ainoastaan suuri julkisuus toi tekijät oikeuden eteen: monesti mielipidevangit, hallinnollisten pidätysten ja kotiarestin uhrin kertoivat viranomaisten pahoinpidelleen tai kiduttaneen heitä, mutta näissä tapauksissa tekijöitä ei ainakaan tarkasteluajana ilmestyneiden artikkeleiden mukaan rankaistu koskaan. Oikeuden kerrottiin myös hylänneen silminnäkijöiden lausuntoja, jos ne antoivat eri kuvan tilanteesta kuin alaikäisiä epäiltyjä kiduttamalla saatu tunnustus. Tilanne on Amnestyn uusimpien tutkimusten mukaan 2010-luvulla sama.¹⁴⁵ Kiinalaisvankien kidutusta nostettiin lehdessä arvostelemaan Yhdysvaltojen vuotuinen ihmisoikeusraporttikiin.¹⁴⁶ Arvostelu on toki hieman arveluttavaa, sillä USA teloitaa, vangitsee ilman oikeudenkäyntiä tai tuomiota sekä kiduttaa huoletta Guantánamon vankileirillä¹⁴⁷ – vangittujen joukossa on myös syyttömäksi epäiltyjä Kiinan vainoamia islaminuskoisia uiguureita.¹⁴⁸

Helsingin Sanomien historiassa lehti on liputtanut vapaamielisyyden ja yhteiskunnallisten epäkohtien poistamisen puolesta. Suomessa rangaistusjärjestelmästä vuonna 1972 poistettu kuolemanrangaistus ei ole enää monelle sukupolvelle ollut hyväksyttävä tai kannustettava rangaistusmuoto. Kielto on kirjattu myös perustuslakiuudistuksen yhteydessä perustuslakiin vuonna 1995 ja 2000.¹⁴⁹ Näin voisi olettaa, ettei *Helsingin Sanomilla* ole agenda esittää muissa maissa tehtyjä teloituksia positiivisessa valossa. Tämän työn tarkasteluajana kuolemanrangaistukset eivät näkyneetkään ainoastaan osana uutisia, vaan kantaaottavissa kirjoituksissa: pääkirjoituksessa, Vieraskynä-palstalla ja

---

20.10.2007, B2; Sami Sillanpää, 'Ympäristön tuho nostaa protesteja Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 7.12.2007, B1; Sami Sillanpää, 'Kiina teloitaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1; Sami Sillanpää, 'Epätoivoi kasvoi Kiinan järjestysalueilla', *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B1; Sami Sillanpää, 'Kiinassa järjisi koko maailma', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2008, D6; Sami Sillanpää, 'Kiinan netti muuttui mustavalkoiseksi', *Helsingin Sanomat*, 23.5.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Kiinteistömarkkinat syntyivät 10 vuotta sitten', *Helsingin Sanomat*, 6.11.2008, B9 [tausta].

¹⁴⁵ Sami Sillanpää, 'Kiina teloitaa uuden linjansa mukaan "vähemmän, mutta huolellisemmin"', *Helsingin Sanomat*, 24.2.2008, B1. Tilanne on Amnestyn uusimpien raporttien mukaan yhä sama: oikeusjärjestelmän pitkäaikainen tapa luottaa kaikista todisteista ensisijaisesti syytetyn tunnustukseen ajaa kuulustelijat käyttämään mitä tahansa keinoja sen saadakseen. Tämä jälleen lisää riskejä väärin tuomioihin. Vuodesta 2006 lähtien myös asianajajat ovat joutuneet viranomaisten häirinnän ja kidutuksen kohteeksi tilanteissa, joissa he yrittävät puolustaa niitä, joiden tunnustus on saatu kiduttamalla. Amnesty International 2015, 5–6.

¹⁴⁶ 'USA arvosteli Kiinaa ihmisoikeusrikkomuksista', *Helsingin Sanomat*, 12.3.2008, B1.

¹⁴⁷ 'Kidutuskeskustelun jäljet näkyvät', *Helsingin Sanomat*, 5.7.2008 A2 [pääkirjoitus]; 'Raportti: Bushin hallinto vastuussa vankien kidutuksesta', *Helsingin Sanomat*, 13.12.2008, B9.

¹⁴⁸ 'Uiguureita vapautettiin Guantánamosta', *Helsingin Sanomat*, 8.10.2008, B7. "Huvittavaa" on, että Valkoinen talo paheksui seitsemän vuotta vankilassa pidettyjen uiguurien vapauttamista, mutta samaan aikaan vaati Kiinaa lopettamaan heidän piinaamisensa. 'Valkoinen talo paheksui uiguurien vapauttamista', *Helsingin Sanomat*, 9.10.2008, B8. Kyseiset uiguurit pysyivät vetoomustuomioistuimen päätöksen takia vielä "ainakin viikon" telkien takana. Kiina on vaatinut heidän palauttamistaan Kiinaan toistuvasti, ja vakuutti, "ettei uiguureja kiduteta, jos heidät luovutetaan kotimaahansa". 'Guantánamon uiguurien vankeus jatkuu', *Helsingin Sanomat*, 10.10.2008, B8. Tämän jälkeen Guantánamon uiguurivangit katosivat lehden sivuilta, joten heidän kohtalonsa jäi mysteeriksi.

¹⁴⁹ *Helsingin Sanomien* edeltäjällä, vuonna 1889 perustetulla *Päivälehdellä*, oli nuorsuomalainen lukijakunta ja vapaamielinen ohjelma. Aalto, Ekman-Salokangas & Salokangas 1988, 285. Finlex: Laki kuolemanrangaistuksen poistamisesta rangaistusjärjestelmästä; Finlex: Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta; Finlex: Suomen perustuslaki.

mielipidepalstalla. Selkeimmin kuolemanrangaistusta vastustavista kannanotoista kolme oli Amnestyn työntekijöiden. Näiden lisäksi arkkipiispa Desmond Tutu otti selvästi kuolemanrangaistuksia vastustavan ja paheksuvan kannan. Hän linjasi lokakuussa 2007 Vieraskynässä kuolemanrangaistuksen raaistavan ”sekä niitä, jotka panevat ne toimintaan, että yhteiskuntaa, jonka lait ne sallivat”. Tutu huomautti, ettei missään ole todistettu rangaistuksen vähentävän rikollisuutta tai poliittista väkivaltaa, ja oli huolissaan siitä, miten rangaistusta käytetään suhteettoman paljon köyhiä ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvia kohtaan, sekä poliittisen sorron välineenä. Hän muistutti, että ”[y]leinen mielipide on maailmassa – huomattavina poikkeuksina Yhdysvallat, Kiina ja Singapore – voimakkaasti kuolemanrangaistuksen vastainen”.¹⁵⁰

Suoran vastustuksen sijaan teloitusten jättimäinen määrä mainittiin paheksuttavana osana Kiinan ”syntilistaa”:¹⁵¹ esimerkiksi Amnestyn Suomen osaston toiminnanjohtaja Frank Johansson muistutti Vieraskynässä keväällä 2008, että Amnestyn pitämä lista ihmisoikeusloukkauksista Kiinassa on pitkä. Sensuurin, arvostelijoiden hiljentämisen ja rauhanomaisten protestoijien pidätyksien lisäksi Kiina on ”maailman ahkerin teloittaja”. Johansson korosti, että Kiinassa teloitetaan yli kymmenen kertaa enemmän kuin muualla maailmassa yhteensä.¹⁵² Teloitusten määrää sivutaan myös toisessa mielipidekirjoituksessa, jossa paheksuttiin urheilijoiden pakkoa osallistua ”iloiseen kisakarnevaaliin” tietäen, että maassa on vakavaa sortoa. ”Kuinka urheilija voi keskittyä suoritukseensa, kun tiedossa on, että ponnistuksen hetkellä taas yksi ihminen teloitetaan?”¹⁵³ Lehdessä nostettiin kuolemantuomiot ja teloitukset esille ainoastaan paheksuttavassa tai tuomittavassa valossa, mutta toivoa Kiinan tilanteen muutoksesta ei ollut suuresti. Maailman johtajien ei *Helsingin Sanomissa* uskottu nostavan muun muassa teloituksia tai kidutusta esiin kesken urheilun suurjuhlan.¹⁵⁴ Ainoat toiveet toiminnalle nostettiin Amnestyn äänellä: Mielipidepalstalla Amnestyn Suomen osaston puheenjohtaja muistutti avajaisboikottikeskustelun aikana, että olympialaisten avajaiset ovat poliitikoille mahdollisuus nostaa ihmisoikeusloukkaukset keskusteluun. ”EU:n omien ihmisoikeussuuntausten¹⁵⁵ mukaisesti [pääministeri Matti Vanhasen] tulee näin myös tehdä ennen kaikkea kuolemanrangaistusasiassa”.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Desmond Tutu, ’Kuolemanrangaistus ruokkii kosta’, *Helsingin Sanomat*, 2.10.2007, A2 [vieraskynä]; Irene Khan, ’Ihmisoikeuksia loukattiin räikeästi viime vuonna’, *Helsingin Sanomat*, 5.1.2008, A2 [vieraskynä]; Frank Johansson, ’Nyt on aika painostaa Kiinaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [vieraskynä]; Jussi Förbom, ’Kiinan kanssa keskusteltava ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 4.5.2008, C7 [mielipide].

¹⁵¹ Anu Nousiainen, ’Urheilutoimittajat saivat ohjeet Pekingiin’ *Helsingin Sanomat*, 3.8.2008 C4; Jyrki Räikkä, ’HS-raati: Olympialaisten boikotointi ei paranna ihmisoikeuksia Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008, C3.

¹⁵² Frank Johansson, ’Nyt on aika painostaa Kiinaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [vieraskynä].

¹⁵³ Petri Heiman, ’Onko urheilijan pakko mennä Pekingiin?’, *Helsingin Sanomat*, 5.4.2008, C1 [mielipide].

¹⁵⁴ Tommy Lindgren, ’Rohkeammin, julkisemmin, voimakkaammin’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, C1.

¹⁵⁵ ”EU:n tavoitteena on - - kehottaa maita, joissa kuolemanrangaistus on edelleen voimassa, vähentämään sen käyttöä sekä vaatia, että kyseisten rangaistusten täytäntöönpanossa noudatetaan vähimmäisnormeja, ja samalla pyrkii hankkimaan täsmällistä tietoa tuomioiden ja teloitusten määrästä.” EUR-Lex, Kuolemanrangaistusta koskevat EU:n suuntaviivat.

¹⁵⁶ Jussi Förbom, ’Kiinan kanssa keskusteltava ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 4.5.2008, C7 [mielipide].

Vieraskynässä julkaistu järjestön kansainvälisen pääsihteerin Irene Khanin kirjoitus käsittelee vuoden 2007 ihmisoikeustilannetta. Hän huomauttaa, että tärkeä muutos vuonna oli YK:n päätöslauselma kuolemantuomioiden moratoriosta. Khanin mukaan Amnesty International kiittää tätä kannanottoa, ja pitää sitä ”hyvin ajoitettuna”. Khan kuitenkin vaatii siirtymään puheista tekoihin.¹⁵⁷

3.2 Oikeus vapauteen – hallinnolliset pidätykset

Jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Ketään ei saa mielivaltaisesti pidättää tai vangita. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan paitsi laissa säädetyillä perusteilla ja sen määräämässä järjestyksessä.¹⁵⁸ Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, 9. artikla, 1. osa

Kansainvälisen olympiakomitean puheenjohtaja Jacques Rogge on myöntänyt, että Kiina lupasi kisat saadessaan lisätä avoimuutta yhteiskunnassa. Mutta mitä on tapahtunut? [...] Itse asiassa Kiinassa tapahtuu uusia ihmisoikeusloukkauksia olympiakisojen takia. Uudelleenkoulutus pakkotyön kautta tai kotiaresti ja karkotus entiselle kotiseudulle ovat rangaistuksia, joista Kiina oli jo luopumassa, mutta nyt kisojen alla niiden käyttö on lisääntynyt. Suoraan sanoen: Pekingiä putsataan kisaturisteja varten.¹⁵⁹ Frank Johansson, Amnesty International

Vankien oikeudet olivat Amnestyn ensimmäinen kampanja. Vankien kohteluun liittyy Amnestyn mukaan seitsemän suurta ongelmaa: Monet ovat pidätettyinä ilman virallista syytä, eristettyinä perheestään ja asianajajasta, salaisessa paikassa ja riittämättömissä oloissa. Epäoikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja kidutuksen uhan lisäksi osa vangeista on vangittu pelkästään esimerkiksi etnisen alkuperänsä, sukupuolensa, kielensä tai vakaumuksensa takia. Ilman syytettä, oikeudenkäyntiä ja tuomiota on Amnestyn mukaan noin 3,2 miljoonaa noin 10 miljoonasta vangista maailmalla. Amnesty ei vastusta rikoksista rankaisemista, mutta kampanjoi aktiivisesti niiden puolesta, jotka eivät ole saaneet oikeudenmukaista kohtelua pidätyksen, oikeudenkäynnin tai tuomionsa aikana.¹⁶⁰ Samat periaatteet on kirjattu Yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen ja vuonna 1966 kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen.¹⁶¹ Kiina on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 1998, mutta ei ole vielä ratifioinut sitä.¹⁶²

¹⁵⁷ Irene Khan, 'Ihmisoikeuksia loukattiin räikeästi viime vuonna', *Helsingin Sanomat*, 5.1.2008, A2 [vieraskynä].

¹⁵⁸ Finlex, Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus.

¹⁵⁹ Petteri Ala-Kivimäki, 'Amnesty: Olympialaiset lisänneet ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8.

¹⁶⁰ Amnesty International, Detention and imprisonment.

¹⁶¹ Yleissopimus hyväksyttiin joulukuussa 1966, mutta ratifiointien viivästymisten takia se tuli voimaan vasta 1976. Sopimus takaa muun muassa oikeuden vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen sekä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja ilmaisun- ajatuksen- uskonnon- sekä liikkumisenvapauden ja yhdenvertaisuuden tuomioistuinten edessä. Finlex, Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus.

¹⁶² Amnesty International 9/2006, 8. Asia mainitaan myös vuosiraportissa: Amnesty International Report 2008: The state of the world's human rights, 344. Amnestyn lisäksi muun muassa Human Rights Watch vaatii aktiivisesti Kiinaa ratifioimaan sopimuksen. Human Rights Watch, China: Ratify Key International Human Rights Treat.

Pekingin olympialaisten kampanjassa Amnesty ilmaisi jatkuvan huolensa hallinnollisten pidätysten määrän noususta, ja liitti ne suoraan Kiinan yritykseen siivota kisakaupungin kadut sille epämieluisista henkilöistä, joiden se pelkää ”nolaavan valtion kisojen aikana”. Kiinassa ihmisiä voidaan hallinnollisten pidätysten nojalla vangita jopa neljäksi vuodeksi ilman virallista oikeudenkäyntiä ja tuomiota. Nämä pidätykset ovat mielivaltaisia, eivätkä niitä toteuttavat poliisit joudu vastaamaan asiasta kenellekään. Tällaisia pidätyksen muotoja on Amnesty mukaan useita, mutta järjestö keskittyi erityisesti ”uudelleen koulutukseen työn kautta”, ”säilöönottoon ja koulutukseen”, ”pakotettuun päihdekuntoutukseen”, johon saattoi joutua yhtä lailla päihteitä käyttämätön henkilö, sekä ”palauttamiseen” vanhalle kotiseudulle, pois suuremmista kaupungeista.¹⁶³ Näihin hallinnollisiin pidätyksiin voidaan määrätä sellainen kansalainen, joka on tehnyt ”vähäpätöisen rikoksen”, josta ei rikoslaissa määrätä suurta rangaistusta. Hallinnolliset pidätykset ovat kuitenkin selvästi pidempikestoisia kuin mitään rikoslain pykälät antaisivat myöten. Siksi Kiinassa tämän rangaistuksen saa usein näkyvä ihmisoikeuksien puolustaja tai muu hallinnon mielestä arkoja asioita esiin nostava henkilö.¹⁶⁴

3.2.1 Pois tieltä, olympialaiset tulevat!

Amnesty katsoi Kiinan ulottaneen olympialaisten takia epämieluisien joukkoon myös pakkohäätöjä vastustavat ja niistä puhuvat ihmiset. Vuonna 2005 ensimmäisessä Olympics countdown -raportissa ilmoitettiin Kiinan heikentäneen kansalaistensa tärkeimpiä sosiaalisia ja taloudellisia oikeuksia, vaikka se käytti olympialaisia esitelläkseen edistystään juuri talouden ja sosiaalisen nousun saralla. YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus kieltää pakkohäädöt ilman riittävää korvausta. Toisin kuin poliittisten ja taloudellisten oikeuksien sopimuksen, tämän sopimuksen Kiina on ratifioinut, joten sillä pitäisi olla painoarvoa.¹⁶⁵

Pekingin uudistukset ja valmistuvat rakennukset nousivat tarkasteluaikana tasaisesti *Helsingin Sanomien* otsikoihin. Lähes yhtä usein jutuissa mainittiin myös nopean modernisoinnin varjopuolet, kuten pienipalkkaisten siirtotyöläisten kurja asema ja satojentuhansien ihmisten pakkohäädöt hulpeiden rakennusten tieltä.¹⁶⁶ Pakkohäädöt olivat esillä kahdessa isossa artikkelissa syksyllä 2007,

---

¹⁶³ Amnesty käyttämät termit ovat englanniksi ”Re-education through Labour” tai RTL, ”Custody and Education”, ”Enforced Drug Rehabilitation” tai EDR, sekä ”Custody and Repatriation” tai C&T. Viimeisin käytäntö oli jo siirtynyt laissa historiaan ennen olympialaisia. Amnesty International 9/2006, 8-9; Amnesty International, 6-7. Amnesty kampanjoi yhä Kiinan uudelleen koulutusleirien sulkemiseksi. Amnesty International, China’s ’Re-education Through Labour’ camps: Replacing one system of repression with another?

¹⁶⁴ Amnesty International 8/2005, 1; Amnesty International 4/2008, 1–2.

¹⁶⁵ Finlex, Valtiosopimukset 6/1976; Amnesty International 8/2005, 5.

¹⁶⁶ Linnunpesän avajaisista kertovassa jutussa kerrottiin rakentajien kuukausipalkan olevan noin 100 euroa. Sami Sillanpää, ’Linnunpesä otettiin käyttöön’ *Helsingin Sanomat*, 21.4.2008, B6. Uuden rakennuskannan ”joukossa on uusia urheilustadioneja, kymmeniä hotelleja, metrolinjoja, moottoriteitä ja monia muita merkkirakennuksia, kuten Kiinan

ja vuonna 2008 lähes kerran kuukaudessa elokuun loppuun asti – sen jälkeen ne haihtuivat uutisista yhtä aikaa kisahuuman kanssa.¹⁶⁷ Toukokuussa 2008 *Helsingin Sanomat* lainasi Pekingin rakennusviraston johtajaa, jonka mukaan rakennustöiden takia jopa 50 000 perhettä menettää vuosittain kotinsa, ja ”vain vajaa kaksi prosenttia liittyy suoraan olympialaisiin”. Kuitenkin jutussa kerrottiin, että saman kohtalon ovat jakaneet sadattuhannet pekingiläiset – osa vapaaehtoisesti, osa vasta vuosien painostuksen jälkeen.¹⁶⁸ Kaksi prosenttia – siis noin 1000 perhettä – kuulostaa vähältä, kun Amnesty raportoi jo 2005 Pekingin olympialaisten vaikuttaneen olympialaisrakentamisesta vastaavien viranomaisten mukaan noin 6000 perheen elämään – ja painotti samalla uskovansa luvun olevan todellisuudessa paljon suurempi.¹⁶⁹

Lehdessä painotettiin usein, että urheilujuhlan areenoiden, hotellien ja vieraille tarkoitettujen puistojen alta tuhottiin korttelikaupalla asuntoja: esimerkiksi pelkästään päästadionin, Linnunpesän, alueelta häädettiin hallituksen mukaan noin 5000 asukasta.¹⁷⁰ Näille asukkaille ei tarjottu kunnollista kompensatiota. Tarjotulla korvaussummalla ei voinut ostaa uutta kotia alueelta, vaan moni joutui muuttamaan pois Pekingistä, toiseen kaupunkiin tai maaseudulle. Asian oikeudenmukaisuuden perään kuuluttaneita oli häiritty, eikä heidän vaatimuksiaan käsitelty valitustuomioistuimessa. Varsinkin kirjeenvaihtaja Sami Sillanpää vaikutti herättelevän lukijan moraalista omatuntoa sanavalintojen ja epäonnisten yksilöiden kertomusten kautta: keväällä 2008 ”olympiavieraiden iloksi” rakennettavan, maksullisen puiston tieltä tuhottavaksi määrätyn alueen viimeinen asukas kertoi aikovansa polttaa itsensä hengiltä, jos hänen talonsa korvaussummaa ei nosteta.¹⁷¹ Toisaalta jotkut Pekingin asukkaat vaikuttivat tarkasteluaihana suhtautuvan äärimmäisen tyyneesti autoritaarisen vallan määräykseen. Inflaation vaikutuksista kertovan jutun sivumainintana oli haastatellun vihanneskauppiaan kommentti, että hänellä on suuria säästötarpeita: ”Meidän korttelimme ehkä tuhotaan ensi vuonna, joten pitää valmistautua asunnon ostoon.”¹⁷²

---

keskustelelevision futuristinen pääkonttori, pallomainen oopperatalo ja maailman suurin lentokenttäterminaali”. Sami Sillanpää, ’Pekingin hillitön kasvu jatkuu olympialaisten jälkeenkin’, *Helsingin Sanomat*, 20.7.2008, B4.

¹⁶⁷ Sami Sillanpää, ’Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla’ *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2; Sami Sillanpää, ’Kaltoin kohdeltujen kylä Pekingissä jyrän alle’, *Helsingin Sanomat*, 23.9.2007, B3; ’HRW: Kiina ei ole kohentanut ihmisoikeuksia olympialaisten alla’, *Helsingin Sanomat*, 1.2.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Peking uudistaa ilmeensä olympialaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 1.3.2008, B1; Frank Johansson, ’Nyt on aika painostaa Kiinaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [vieraskynä]; Anna-Stina Nykänen, ’Peking puhtaaksi’ *Helsingin Sanomat*, *Nyt-liite*, 4.4.2008, 50; Petteri Ala-Kivimäki, ’Amnesty: Olympialaiset lisänneet ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8; Sami Sillanpää, ’Pekingin hillitön kasvu jatkuu olympialaisten jälkeenkin’, *Helsingin Sanomat*, 20.7.2008, B4; Ari Pusa, ’Kiinalaista kehityskeskustelua’, *Helsingin Sanomat*, 15.8.2008 B12.

¹⁶⁸ Sami Sillanpää, ’Pekingiläisperhe taistelee talostaan olympiapuiston laidalla’, *Helsingin Sanomat*, 3.5.2008, B2.

¹⁶⁹ Amnesty International 8/2005, 5.

¹⁷⁰ Sami Sillanpää, ’Linnunpesä otettiin käyttöön’, *Helsingin Sanomat*, 21.4.2008, B6.

¹⁷¹ Sami Sillanpää, ’Pekingiläisperhe taistelee talostaan olympiapuiston laidalla’, *Helsingin Sanomat*, 3.5.2008, B2.

¹⁷² Sami Sillanpää, ’Kiina jyräsi yli 11 prosentin kasvun 2007’, *Helsingin Sanomat*, 25.1.2008, B13.

Pakkohäätöjä vastaan avoimesti protestoineet joutuivat hallinnollisten pidätysten kohteeksi. Amnestyn kampanjoinnissa nostettiin esille eniten vangittu ja ”riidanhakuisuudesta ja ongelmien lietsomisesta” neljäksi vuodeksi vankilaan tuomittu Ye Guozhu, joka protestoi kotinsa ja ravintoloidensa menettämistä, ja haki lupaa järjestää mielenilmaus muiden pakkohäätöjä vastustaneiden kanssa.¹⁷³ Sillanpään kirjoittamissa artikkeleissa Yestä kerrottiin useamman kerran tarkasteluaikana. Ensimmäisen kerran hänet mainitaan kommunistisen puolueen puoluekokouksen alla 2007, ja toisen kerran juuri ennen olympialaisia.¹⁷⁴ Lisäksi huhtikuussa 2008 mainittiin Amnestyn julkaisseen olympiaraporttinsa yhteydessä erillisen uutiskirjeen, jossa kerrottiin Yen tarina ja hänen kohtaamansa painostus, kidutus ja epäinhimillinen kohtelu vangittuna.¹⁷⁵ Olympiaraportissa Amnesty kertoi KOK:n ilmoittaneen käyneensä kiinalaisviranomaisten kanssa keskustelun Yen vangitsemisesta, mutta näiden vakuuttuneen, ettei Yen tuomio liity olympialaisten rakentamiseen mitenkään.¹⁷⁶ Toisin kuin KOK:n lausunnossa Amnestyille, *Helsingin Sanomien* jutuissa Yen kohtalo liitettiin aina tiukasti olympialaisiin. Yen lisäksi muidenkin häätöjen takia hallinnollisten pidätysten uhriksi joutuneiden tarinat nousivat esiin: Helmikuussa Sillanpää kertoi Liu Jien joutuneen pakkotyöleirille autettuaan Pekingin olympiarakentamisen alta pakkohäädettyjä ihmisiä, ja kirjoitti kolumnissaan olympialaisten aikana kahden lähes 80-vuotiaan vanhuksen joutuneen vuodeksi leirille – he olivat hakeneet oikeutta protestoida omia häätöjään olympiarakentamisen alta.¹⁷⁷

3.2.2 Pois silmistä, pois mielestä?

Hallinnolliset pidätykset eivät Amnestyn ensimmäisen raportin mukaan painostuksesta huolimatta vähentyneet, ja järjestö ilmaisi pelkonsa, että järjestäjät käyttävät rankaisumuotoa osana Pekingin kurinpitoa kisojen alla ja aikana. Näin todella tapahtui: vuonna 2006 Pekingin kaupungin viranomaiset virallistivat toiminnan, ilmoittaen yrittävänsä siivota kaikenlaisen ”loukkaavan käyttäytymisen” pois katukuvasta. Loukkaavaksi katsottiin muun muassa luvaton mainosten tai esitteiden jako, epävirallisen taksin ajo, irtolaisuus ja kerjääminen. Huhtikuussa 2007 Amnesty raportoi saaneensa säännöllisesti tietoja yksilöistä, jotka on määrätty uudelleenkoulutukseen tai

---

¹⁷³ Amnesty International 8/2005, 5; People’s Republic of China: Amnesty International 9/2006, 10; Amnesty International 4/2007, 14; Amnesty International 8/2007, 14; Amnesty International 7/2008, 10.

¹⁷⁴ Sami Sillanpää, ’Puolueen arvostelijoita pidätetty ja hakattu’, *Helsingin Sanomat*, 15.10.2007, B1; Sami Sillanpää, ’Peking vaientaa arvostelijoita olympialaisten alla’, *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kurikampanjan vuoksi vankilaan joutuneita aktivisteja’, *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008 B1.

¹⁷⁵ ’Amnesty ryöpytti Kiinaa ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 2.4.2008, B3. Amnesty International, China Olympics: Cartoon character tortured in new Amnesty film marking 100-day countdown.

¹⁷⁶ Amnesty paheksui tätä kantaa. Amnesty International, 7/2008, 10.

¹⁷⁷ Sami Sillanpää, ’Spielbergin lista’, *Helsingin Sanomat*, 16.2.2008, B2; Sami Sillanpää, ’Kisojen kadotetut’, *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, B10; Amnesty nosti Liu Jien esiin vuonna 2008 – järjestön tietojen mukaan 18 kuukauden tuomion saanutta Liuta oli kidutettu pakkotyökeskuksessa. Amnesty International 7/2008, 8.

muuhun hallinnollisen pidätyksen muotoon ilman syytettä ja tuomiota.¹⁷⁸ Saman vuoden lokakuussa *Helsingin Sanomat* uutisoi Kiinan pakkotyöleireillä olevan jo 300–500 000 kansalaista.¹⁷⁹

Kadonneet ja mielivaltaisesti pidätetyt näkyivät muutenkin *Helsingin Sanomien* sivuilla usein. Sami Sillanpää vieraili syksyllä 2007 Pekingin lähialueella sijaitseissa kortteleissa, jonne kokoontuivat eri puolilta Kiinaa saapuneet, keskushallitukselta oikeutta etsivät vetoajat. Valitusten aiheet olivat arkisia: maakiistoja, pakkohäätöjä, korvaamatta jääneitä teollisuusonnettomuuksia, korruptiota ja laittomasti perittyjä veroja. Valitusprosessin kestäessä ja viranomaisten yrittäessä hankkiutua hankaliksi katsomistaan ihmisistä eroon osa asukkaista oli asunut alueella vuosia. Tämä ”kaltoin kohdeltujen kylä” ja vetoomusten esittäjät olivat Sillanpään mukaan Kiinan viestimissä vaiettu aihe. Olympialaisten ja lokakuun puoluekokouksen alla kylää oli alettu hävittää, virallisena syynä alueen poikki rakennettava uusi tie. Osa vetoajista luovutti ajan myötä, mutta osa palasi aina takaisin, pidätyksistä ja pahoinpitelyistä huolimatta. Reutersin mukaan ”vetoajien siivoaminen katukuvasta” oli osittain ulkoistettu yritykselle. Pidätyskeskuksessa tapahtui sinne joutuneiden mukaan pahoinpitelyitä, ja alueelle pyrkineitä toimittajia oli pidätetty.¹⁸⁰ Sillanpään raportti ei herättänyt kuvaa Pekingistä vastuullisena olympismin hengen ylläpitäjänä.

Peking oli tarkasteluaikana muutakin kun olympianäyttämö: lokakuussa 2007 järjestetyn kommunistisen puolueen puoluekokouksen alla Kiinassa toteutettiin poikkeuksellinen kurikampanja, jossa vähintään satoja kansalaisaktivisteja häirittiin. Kymmeniä tunnettuja aktivisteja – asianajajia, toisinajattelijoita, ja vetoomusten esittäjiä – pidätettiin, siepattiin, suljettiin kotiarestiin tai pahoinpideltiin. Uudistusten puolesta iskulauseella ”ihmisoikeuksia, ei olympialaisia” kampanjoinutta Yang Chunlinia kidutettiin pidätyskeskuksessa. Samaan aikaan osana kampanjaansa ”hyvien ja vakaiden olojen” luomiseksi puoluekongressille viranomaiset sulkiivat useita internet-sivustoja, ja mediasensuurin hampaisiin joutui myös tv- ja radiomainoksia sekä ohjelmia. Myös suurta protestikirjettä organisoinut Liu Jie pidätettiin.¹⁸¹ Amnesty piti kurikampanjaa olympialaisten esinäytöksenä ja kenraaliharjoituksena.¹⁸²

Puoluekokouksen ilmapiiri nousi esiin myös Pallon liikkeit -kolumnissa, jossa käsiteltiin ”tyranniin torikampanjaa”, tapaa estää näkyvät mielenilmaukset toreilla. Puoluekokouksen alla laittomia häätöjä

---

¹⁷⁸ Amnesty International 9/2006, 8; Amnesty International 4/2007, 11.

¹⁷⁹ Sami Sillanpää, 'Urheilijoiden ilmaisunvapaudesta Pekingin kisoissa erimielisyyttä', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

¹⁸⁰ Sami Sillanpää: 'Kaltoin kohdeltujen kylä Pekingissä jyrän alle', *Helsingin Sanomat*, 23.9.2007, B3.

¹⁸¹ Sami Sillanpää, 'Puolueen arvostelijoita pidätetty ja hakattu', *Helsingin Sanomat*, 15.10.2007, B1.

¹⁸² Amnesty International 4/2007, 15. Kauttonen tutkimuksen tarkasteluaikana näkyy myös vuoden 2001 kurikampanja, jossa yli 10 000 henkilöä pidätettiin ja ainakin 800 teloitettiin. Tapausta oli nostettu lehdessä kritisoimaan Amnesty. Kauttonen 2013, 36–37.

vastustanut mies ja hänen veljensä pidätettiin ja vietiin tuntemattomaan paikkaan, ja muutenkin ”epämieluisat ainekset oli varmuuden vuoksi poistettu koko Pekingin katukuvasta”. Kolumnin kirjoittanut Heikki Aittokoski, *Helsingin Sanomien* ulkomaantoimituksen esimies, vertasi kiinalaisjohdon torikammaa Myanmarin sotilasjunttaan, 1980-luvun Guatemalan sotilashallitukseen sekä vuodesta 1994 Aljaksandr Lukašenkan hallitsemaan Valko-Venäjään¹⁸³. Toritestin mukaan henkilö, joka voi kävellä kaupungin keskusaukiolla ja ilmaista mielipiteensä ilman pelkoa pidätyksestä, vankeudesta tai väkivallasta, asuu vapaassa yhteiskunnassa. Aittokoski teki selväksi, ettei Kiina läpäise toritestiä.¹⁸⁴ Toritestin seuraavat uutisoidut uhrit olivat suomalaisia: kaksi suomalaista seikkailijaa yritti huipentaa ratsastuksensa Kiinan halki Tiananmenille eli Taivaallisen rauhan aukiolle. Poliisit kuitenkin pitivät suunnitelmaa epäilyttävänä ja veivät heidät kuulusteluihin. Ellei Suomen suurlähetystö olisi puuttunut asiaan, heidät olisi heti karkotettu maasta.¹⁸⁵

Viisi kuukautta ennen olympialaisia *Helsingin Sanomissa* ilmestyi pitkä artikkeli, jossa Sami Sillanpää kertoi muun muassa juristien ahdistelun lisääntyneen olympialaisten alla. Juristi Teng Biao ja aktivisti Hu Jia julkaisivat avoimen kirjeen olympiavieraille, muistuttaen, että Kiinan esittelemä vauraus ja harmonia olivat ”rakennettu murheille, kyyneleille, vankeudelle, kidutukselle ja verelle”. Amnesty julkisesti tukenut Teng joutui toiminnastaan vaikeuksiin: turvallisuuspoliisi uhkaili häntä pidätyksellä ja professorin viran menettämällä, ”jos hän jatkaa olympialaisista ja ihmisoikeuksista puhumista”: Teng muilutettiin keskellä yötä autoon, ja hän katosi. Toista asianajajaa päin ajettiin poliisiautolla, jutun mukaan varoitukseksi. Sillanpää teki selväksi häirinnän syy: juristit kuuluivat verkostoon nimeltä ”Kiinan oikeuksien puolustajat”, ja samasta joukosta ilmoitettiin aikaisemmin vankeuteen tuomituiksi muun muassa ja Gao Zhisheng¹⁸⁶ ja Guo Feixion.¹⁸⁷

Maaliskuussa 2008 *Helsingin Sanomien* ulkomaantoimiston uutispäällikkö Jaakko Kangasluoma katsoi, ettei mikään ole kisojen alla muuttunut. Tyytymättömyytensä ilmaisseet saivat yhä vastaansa ”nopean ja vahvan väkivaltakoneiston”. Taatakseen yhteiskuntarauhan tai paljon vaalitun harmonisen yhtenäisyyden Kiina hyväksyi pari tahraa maan olympiainmagossa, tietäen, että kisojen peruminen on liki mahdottomuus, vaikka luvattu avautuminen ei ollut juhlapuheiden arvoinen.¹⁸⁸ Kaksikasvoinen olympiaisännys nousi esiin myös seuraavan päivän pääkirjoituksessa. Siinä tehtiin sama päätelmä

---

¹⁸³ Valko-Venäjistä lisätietoja Amnesty International, Valko-Venäjä pidättää aktivisteja jääkiekkokisojen alla ja Amnesty International, Belarus.

¹⁸⁴ Heikki Aittokoski, ’Torikammo, tyrannien ammattitauti’, *Helsingin Sanomat*, 27.10.2007, B3.

¹⁸⁵ Sami Sillanpää, ’Suomalaisseikkailijat pidätettiin matkalla Tiananmeniin’, *Helsingin Sanomat*, 5.11.2007, B8.

¹⁸⁶ Gao Zhisheng on yksi mielipidevangeista, jonka puolesta Amnesty aktiivisesti kampanjoi. Hänet mainitaan myös kahdessa Olympics countdown -raporteissa ennen olympialaisia. Amnesty International 8/2007, 9; Amnesty International 4/2008, 15–16.

¹⁸⁷ Sami Sillanpää, ’Kiina vaientaa oikeuksien puolustajia kisojen lähestyessä’, *Helsingin Sanomat*, 8.3.2008, B1.

¹⁸⁸ Jaakko Kangasluoma, ’Myöhäistä perua’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1 [näkökulma].

kuin Kangasluoman kirjoituksessa: tarve hiljentää toisinajattelijat oli toden tullen voimakkaampi kuin halu säilyä salonkikelpoisena. Niinpä modernin Kiinan avoimet olympialaiset näyttävätkin lehdessä kuritoimien takia enemmän pintakiillotettuna, vanhanaikaisen diktatuurin näytöksenä. ”Halu valvoa kaikkea ja määrätä kaikesta ei ole johtanut Pekingille niin rakkaaseen harmoniaan vaan sen tarkkaan vastakohtaan.”¹⁸⁹

Juuri ennen kisoja *Helsingin Sanomissa* julkaistiin laaja juttu, jota varten Sillanpää oli ottanut puhelimitse yhteyttä Pekingin kansalaisaktivisteihin. He kertoivat häirinnän kohteeksi joutuneista ihmisoikeusaktivisteista, kristityn kirkon jäsenistä, lakimiehistä ja kansalaisjärjestöistä. Monet kansalaisoikeusaktivistit olivat poliisivalvonnassa, tai kadonneet. Hou Wenzhou levitti tietoa maailmalla olympialaisten alla järjestettävästä ihmisoikeusviestistä, joutui siksi pidätetyksi ja kodittomaksi, ja asui haastattelun aikaan ystävänsä luona.¹⁹⁰ Asianajaja Li Heping oli työnsä takia jatkuvassa poliisipäivystyksessä. Yu Changwu pakkoleirillä puhuttuaan ulkomaiselle medialle hakiessaan oikeutta maakiistassa, ja mielenosoituslupaa hakenut kansalaisaktivisti Ji Sizun katosi poliisiasemalla käydessään.¹⁹¹ Näiden isojen juttujen lisäksi mielipiteensä vuoksi kadonneita tai työleirille joutuneita mainittiin monissa yksittäisissä artikkeleissa: Hua Huaqi yritti päästä kertomaan Pekingissä vierailevalle George W. Bushille kristittyjen häirinnästä, mutta hän katosi poliisiin otettua hänet kiinni.¹⁹² Myös maalta tulleita viljelijöitä maakiistoissa avustavia juristeja ja aktivisteja oli *Helsingin Sanomien* mukaan joutunut uudelleen koulutettavaksi pakkotyölaitoksiin.¹⁹³ Aina ihmisten katoaminen ei tapahtunut viemällä heitä pois tapahtumapaikalta: kotiarestin käyttö rankaisukeinona estää ihmisiä toimimasta vapaasti. Lehden sivuilta nousi esiin tulkinta, että Kiina pelkäsi julkisuus kuvansa kyseenalaistamista niin paljon, että oli valmis pilaamaan sen itse ylimitoitetuilla kurikampanjoillaan.¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ ’Kiinan diktatuuri esittäytyy yhä epäedullisemmässä valossa’ *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, A2 [pääkirjoitus].

¹⁹⁰ Houn mukaan poliisi painosti ja pelotteli vuokraisäntää häätämään hänet.

¹⁹¹ Sami Sillanpää, ’Peking vaientaa arvostelijoita olympialaisten alla’, *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008, B1. Sami Sillanpää kertoi Yun tarinan aikaisemmin. Sami Sillanpää, ’Spielbergin lista’, *Helsingin Sanomat*, 16.2.2008, B2. Amnesty mainitsi Yu Changwun raportissaan 2008 – hänen kerrottiin olevan uudelleen koulutuksessa tuntemattomassa paikassa. Amnesty International 7/2008, 8. Ji Sizun puolestaan tuomittiin myöhemmin suljetussa oikeudenkäynnissä kolmen vuoden vankeuteen ”virallisten dokumenttien ja sinettien väärentämisestä” (*”forgin official documents and seals”*) tammikuun 7. päivänä 2009. Amnesty International, 2009d.

¹⁹² Sami Sillanpää, ’Kisojen kadotetut’, *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, B10.

¹⁹³ Kiinassa maanviljelijät eivät ole kommunistien noustua valtaan voineet omistaa maata. 1980-luvulla maatalouskommuunit purettiin. Silti maa kaupunkien ulkopuolella kuuluu yhä maatalouskollektiiveilta, joilta sitä voi vuokrata korkeintaan 30 vuodeksi. 2000-luvulla on kuitenkin noussut liikehdintää, jossa viljelijöitä rohkaistaan julistamaan viljelemänsä maa omaksi. Sami Sillanpää, ’Mao-oikeuskapina leviää Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 13.3.2008, B1.

¹⁹⁴ Esimerkiksi Hu Jia ja hänen vaimonsa Zeng Jinyan elivät pitkäaikaisessa kotiarestissa, ja he nousivat kenties kisojen tunnetuimmiksi vangeiksi. Heistä lisää luvussa 3.2.2. Anu Nousiainen, ’Urheilutoimittajat saivat ohjeet Pekingiin’ *Helsingin Sanomat*, 3.8.2008 C4.

Pelkästään poliisit eivät saaneet ihmisiä katoamaan. Ennen olympialaisia Pekingissä otettiin uudelleen käyttöön korttelikomitean vahdit, kuvauksen mukaan ”mummoja ja pappoja, joilla on punainen nauha käsivarressaan”. Heitä oli noin miljoona olympiaisännän ilmoittamista vapaaehtoisista, jotka varmistivat kisojen sujuvuutta.¹⁹⁵ Muutama päivä ennen kisoja parikymmentä ihmistä kerääntyi osoittamaan mieltään vuoden 2003 pakkohäätöjä vastaan. He olivat menettäneet kotinsa olympialaisia varten rakennetun kauppakeskuksen takia. Poliisi ei puuttanut mielenosoitukseen, vaan ”joukko siviiliasuisia kaupunginosayhdistyksen edustajiksi itseään väittäneitä naisia kiskoi mielenosoittajat pois”.¹⁹⁶ Ainakin kaksi protestoijaa pidätettiin kodeistaan myöhemmin. Poliisit tosin eivät kertoneet heidän tilanteestaan mitään, ja ”vetosivat siihen, ettei heillä ole lupaa puhua tiedotusvälineille”.¹⁹⁷

Pekingin siivousprojekti koski mielenosoittajien lisäksi passiivisia ryhmiä, jotka olisivat tuoneet kisakaupungille nuhruisemman ulkonäön: kerjäläiset ja muu joutoväki siirrettiin kisojen ajaksi muualle kaupungin keskustasta, ja rähjäisten alueiden eteen pystytettiin sermejä. Kisoja turvaamassa kerrottiin olevan ennätyselliset 100 000 poliisia, 34 000 sotilasta ja 300 000 vapaaehtoista, joita oli kehoitettu ”tarkkailemaan epäilyttäviä toimia kaduilla ja asuinalueilla”. Ihmisten apuna ovat tuhannet uudet valvontakamerat, joista tietulliasemilla olevat kuvaavat jokaisen auton ja sen matkustajat. Rajumpia otteitakin näkyi *Helsingin Sanomien* sivuilla: olympiastadionien lähelle kerrottiin kahteen kertaan sijoitetun piilotettuja ilmantorjuntaohjuksia.¹⁹⁸ Tarkkailun ja varustautumisen takia Pekingin kisoja pidettiin tarkimmin valvottuina kisoina olympialaisten historiassa.¹⁹⁹ Kiina teki myös toisella tavalla epäedullista olympiahistoriaa: Heti olympialaisten jälkeen *Helsingin Sanomat* uutisoi Yhdysvaltojen vaativan Kiinaa vapauttamaan kahdeksan yhdysvaltalaista, jotka osoittivat mieltään Tiibetin puolesta. Heistä tuli ensimmäiset kansainväliset mielenosoittajat, jotka ovat pidätettyinä olympialaisten aikana kauemmin kuin päivän – lehden tietojen mukaan mielenosoittajia odotti yli viikon mittainen pidätys.²⁰⁰

Toisin kuin kuolemanrangaistuksen kohdalla, hallinnollisten pidätysten uhrien tueksi ja käytännön lopettamiseksi ei julkaistu ehdotuksia toimista asioiden muuttamiseksi. Ainoastaan Amnestyn Suomen osaston toiminnanjohtaja Frank Johansson nosti maaliskuussa 2008 Vieraskynässä esille

---

¹⁹⁵ Sydneyyn olympialaisissa 2000 oli 47 000 vapaaehtoista ja Ateenassa 60 000. Pekingin kisoissa ilmoitettiin olevan 1,7 miljoonaa vapaaehtoista – vaikka Ari Pusa kehottikin suhtautumaan tähän ja muihin Kiinan virallisiin lukuihin kevyesti epäilevästi. Ari Pusa, ’1,7 miljoonaa vapaaehtoista’, *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, B10.

¹⁹⁶ ’Kotinsa menettäneet osoittivat mieltä Pekingissä’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2008, B2.

¹⁹⁷ ’Poliisi pidätti kotiansa menettämistä protestoineita’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, B12.

¹⁹⁸ Sami Sillanpää, ’Peking aloittaa loppukirin ilmeensä kirkastamisessa’, *Helsingin Sanomat*, 16.7.2008, B9; Sami Sillanpää, ’Peking linnoittautuu terroria vastaan’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2008, B2.

¹⁹⁹ Sami Sillanpää, ’Peking hälytysvalmiudessa tiukasti turvattujen kisojen alla’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2008, A3 [etusivu]; Sami Sillanpää, ’Peking linnoittautuu terroria vastaan’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2008, B2.

²⁰⁰ ’Yhdysvallat vaati Kiinaa vapauttamaan mielenosoittajat’, *Helsingin Sanomat*, 25.8.2008, B8.

järjestön yleisen vaatimuksen painostaa Kiinaa muuttamaan ihmisoikeuskäytäntöjään. Samalla Johansson osoitti Suomen Pekingin suurlähettilään mahdollisuudet osoittaa tukea mielipidevanki Hu Jialle, sekä kotiarestissa oleville vaimolle ja alta puolivuotiaalle tyttärelle.²⁰¹ Hallinnolliset pidätykset eivät myöskään nousseet *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksiin yhtä lailla kuin vaikkapa Tiibetin tilanne, lehdistö- ja internet-sensuuri tai teloitusten määrä tekivät. Aihe näkyi kuitenkin uutisten lisäksi monissa muissa vapaammissa kirjoituksissa.

Hallinnolliset pidätykset näyttäytyivät ensisijaisesti osoituksena Kiinan autoritaarisuudesta ja tarpeesta kontrolloida kaikkea ja kaikkia. Se väritti myös lehden luomaa olympiakaupungin tunnelmaa: neljä kuukautta ennen kisoja turistien mahdollisuus kulkea Pekingin kaduilla turvassa herätti pohdintaa.²⁰² Hallinnolliset pidätykset herättivät huomiota, mutta niiden lopettamiseksi ei uutisoitu tehtävän eikä lehden puolesta ehdotettu mitään konkreettista. Kiinan lupaukset vapaasta tiedonkulusta katkesivat usein siihen, että epämieluisat ihmiset siirrettiin pois kaupungista – tai heitä ei päästetty Pekingiin lainkaan.²⁰³ Niin Amnestyn olympiaraporteista kuin *Helsingin Sanomien* sivuilta tuli selväksi, että siivouskampanjan uhreiksi joutuivat Kiinan vaalimaa harmonian kuvaa pilaavat demokratia-aktivistit, toisinajattelijat ja pakkohäädöistä puhuvat – mutta myös paljon sellaisia yksilöitä, jotka voisivat kyseenalaistaa sosiaalisen ja taloudellisen nousun eetoksen. Vaikka siivoustalkoot ennen megatapahtumia ovat olleet historiallinen tosiasia, Kiinan toiminta vaikutti olevan paheksuttavaa juuri sen antamien avoimuuslupausten takia. *Helsingin Sanomien* urheilutoimituksen esimies Ari Pusa kuvaa osuvasti outoa tilannetta, kun maailmalle levisi olympiavuonna jatkuvasti tietoa henkilöistä, jotka olivat joutuneet ”kisojen kadotettujen” joukkoon: ”Tätä pitäisi osata pitää parannuksena. Oli niitäkin aikoja, kun Kiinan hallitus kadotti kansalaisiaan niin, ettei heitä löydetty koskaan.”²⁰⁴

3.3 Oikeus mielipiteeseen – mielipidevangit

Jokainen sopimusvaltio sitoutuu kunnioittamaan ja takaamaan jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalla yksilölle tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskuntoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.²⁰⁵ Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, 2 artikla, 1. osa.

---

²⁰¹ Frank Johansson, 'Nyt on aika painostaa Kiinaa', *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [vieraskynä]. Amnesty mainitsi Hu Jian ja Zeng Jinyanin raportissaan vuosi ennen olympialaisia, ja vaati heidän häirintänsä lopettamista. Amnesty International 7/2007, 12.

²⁰² Anna-Stina Nykänen, 'Peking puhtaaksi' *Helsingin Sanomat*, *Nyt-liite*, 4.4.2008, 50.

²⁰³ Amnesty International 7/2008, 6-9.

²⁰⁴ Sami Sillanpää, 'Kisojen kadotetut', *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, B10.

²⁰⁵ Finlex, Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus.

Olympialaisilla on oma tunnussävelmänsä, omat renkaansa, sankarinsa ja sponsorinsa. Vuonna 2008 listaan on lisättävä nimikkovangit, kun kisaisäntänä toimii Peking.²⁰⁶ Robert Ménard, Toimittajat ilman rajoja

Mielipidevankien puolustaminen on Amnestyn toiminnan tunnetuin osa-alue. Järjestön historian ensimmäiset askeleet otettiin juuri mielipiteensä vuoksi vangittujen puolesta. Amnesty laskee myös edellisessä luvussa käsitellyt hallinnollisten pidätysten uhrin ja kotiarestiin ilman tuomiota määrätty ihmiset mielipidevangeiksi, sillä heidät on pidätetty ja otettu säilöön – vaikkakin ilman tuomiota – yksinomaan koska he ovat puolustaneet rauhanomaisesti ihmisoikeuksia.²⁰⁷ *Helsingin Sanomien* sivuilta nousivat tarkasteluaikana eräät tietyt, virallisen tuomion saaneet mielipidevangit niin selvästi esiin, että oli tarpeen omistaa erillinen luku heille.

Kolme vuotta ennen kisoja Amnesty vaati olympiaraportissaan Kiinaa kunnioittamaan ilmaisunvapautta ja vapauttamaan kaikki mielipiteensä vuoksi vangitut ihmiset. Kiinan lainsäädännön uudistus on järjestön mukaan kiireesti tarpeellista, sillä laissa on laajoja epämääräisesti määriteltyjä osioita, jotka luovat epävarmuutta siitä, minkälainen toiminta julkisesti on sallittua ja mitä ei. Tämä vaikeuttaa aktivistien toimintaa, sillä heidät voidaan mielivaltaisesti pidättää ja tuomita pitkiin vankeusrangaistuksiin ”kansalliseen turvallisuuteen” tai ”yleiseen järjestykseen” liittyvistä rikoksista. Samasta syystä toimittajilla ei ole työrauhaa. Kokoontumisenvapauttaan käyttävät kansalaiset kohtaavat usein häirintää ja heidät voidaan pidättää väärässä ryhmässä toimimisesta. Vuonna 2007 Amnesty tarkensi vaatimuksiaan: varsinkin hallinnolle epämieluisien asioiden kertomisen takia vangitut journalistit on vapautettava, samoin ne rauhanomaiset aktivistit. Vuosi ennen kisoja Amnesty uusi vaatimuksensa Kiinalle vapauttaa ”välittömästi ja ehdoitta” kaikki mielipidevangit. Viimeisessä raportissa Amnesty ilmoitti jatkavansa kampanjointia mielipiteensä vuoksi vangittujen ja vainottujen puolesta, vaikka vaatimukset olympialaisten alla eivät tuottaneet tulosta.²⁰⁸

3.3.1 *Helsingin Sanomien* mielipidevanki-laskuri

Vankilaan mielipiteensä vuoksi joutuneet kiinalaiset saivat elokuussa 2008 pienen, mutta hyvin erityislaatuisen huomionosoituksen. Olympialaisten ajan joka päivä HS:n kulttuuriosioissa esiteltiin yhden mielipidevankin tarina. Esa Mäkisen toimittamassa 17 lyhyen jutun sarjassa tuomiot olivat kevyesti liitetty kyseisen päivän kisatapahtumiin ja muuttuivat pidemmiksi joka päivä: viimeiset vangit olivat saaneet 15–20 vuoden vankeusrangaistuksia, yleensä syistä, joita suomalaisen lukijan

---

²⁰⁶ Robert Ménard, 'Olympiavangit vailla tukea', *Helsingin Sanomat*, 26.2.2008, A2 [vieraskynä].

²⁰⁷ Amnesty International 7/2008, 8.

²⁰⁸ Amnesty International 8/2005, 3–5; Amnesty International 9/2006, 18–19; Amnesty International 8/2007, 15; Amnesty International 7/2008, 8–9.

voi olettaa pitävän vähäpätöisinä tai täysin järjettöminä. Näin Mäkisen mielipidevanki-laskuri toimi ikään kuin toisenlaisena kalenterina Pekingin kisojen sivulla: jokainen päivä muistutettiin, mitä maan kullisseissa oli tapahtunut. Muutaman kappaleen pituisissa jutuissa lainausmerkkien käyttö osana virallisen totuuden kyseenalaistamista tuli selvästi esille. Kaikki tuomiot ja viranomaisten perustelut vaikuttivat entistä oudommilta, kun ne esitettiin lainausmerkeissä.

Lyhyet, mutta piikikkäät esittelyt tekivät alusta asti selväksi Mäkisen empaattisen suhtautumisen Kiinan mielipidevankeihin, ja liittivät heidän kohtalonsa selvästi Pekingin olympialaisiin. Kisojen avajaispäivänä sarjan aloittaa olympiavuonna tuomion saanut Hu Jia: yksi vuosi vankilassa. ”Tänään avataan Pekingin olympialaiset leikkisästi Linnunpesäksi nimetyllä stadionilla. Saa nähdä kuullaanko yleisissä puheissa mainintoja harmoniasta ja oikeudenmukaisuudesta. Ne varmasti lämmittäisivät Hu Jiaa, joka ehkä seuraa kisojen avajaisia vankilassa.” Amnesty mainitaan myös, järjestön mukaan Hun tuomio tarkoitettiin varoitukseksi muille ihmisoikeuspuolustajille.²⁰⁹ Toinen päivä nosti esiin kysymyksen, miten joku voi saada internetin käytöstä kolmen vuoden vankeustuomion maassa, ”joka lupasi olympialaiset saadessaan parantaa kansalaistensa ihmisoikeuksia”.²¹⁰

”Yllytyksestä hallituksen kumoamiseen” tuomittu, tunnettu asianajaja Gao Zhisheng oli puolustanut monia marginalisoituja ja hiljennettyjä ryhmiä: kodeistaan häädettyjä, Falun Gongin harjoittajia, kristittyjä ja demokratia-aktivisteja. Esa Mäkinen kirjoitti hänen kritisoidun kotimaataan, mutta myös paheksuvan Euroopan valtioita kommunistisen puolueen kanssa veljeilystä, tavallisten kiinalaisten kärsimykset unohtaen.²¹¹ Internetissä julkaissut journalisti Guo Qizhen, sai neljän vuoden tuomion ”yllyttämisestä valtiovallan kumoamiseksi”, sillä hän kritisoi kommunistista puoluetta. Ja kritiikki, kuten otsikossakin naljaillaan, ei kuulu Kiinassa olympiahenkeen.²¹² Samankaltaisia ”yllyttäjiä” ja ”valtion etua ja turvallisuutta vaarantavia” henkilöitä oli useampia.²¹³

---

²⁰⁹ Esa Mäkinen, 'Avajaiset linnassa', *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C2. Hu oli sekä Amnesty raporttien että Helsingin Sanomien artikkelien näkyvimpiä mielipidevankeja. Hänestä lisää luvussa 3.3.2.

²¹⁰ Taidemaalari ja kirjailija Yan Zhengxue käytti tuomionsa mukaan ”internetiä, keskustelupalstoja ja julkisia puheita julkaistakseen vääristyneitä faktoja, kritisoidakseen ja panetellakseen valtiovaltaa, yllyttääkseen valtionvastaiseen toimintaan ja kumotakseen sosialistisen järjestelmän”. Esa Mäkinen, 'Judosta olisi apua', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2008.

²¹¹ Esa Mäkinen, 'Aikamoista tennistä', *Helsingin Sanomat*, 10.8.2008, C5. Gaon puolesta vetosi myös Amnesty vuosi ennen olympialaisia julkaistussa raportissa: häntä pidettiin silloin tarkassa kotiarestissa, eikä häntä päästetty Yhdysvaltoihin vastaanottamaan ansioituneille ihmisoikeuksia puolustaville juristeille myönnettävää palkintoa. Courageous Advocacy Award -palkinnon jakaa vuosittain American Board of Trial Advocates, ABOTA. Amnesty International 7/2007, 13. Gao mainittiin Amnesty huhtikuun 2008 raportissa. Amnesty International, 4/2008, 15–16.

²¹² Esa Mäkinen, 'Kritiikki ei kuulu olympiahenkeen', *Helsingin Sanomat*, 11.8.2008, C3.

²¹³ Tao Haidong vaati internet-kirjoituksessaan Kiinaan demokraattisia uudistuksia, ja Zhang Jianhong oli ollut kirjoitustensa takia vankilassa jo 1990-luvulla Esa Mäkinen, 'Rintainti ei jää historiaan', *Helsingin Sanomat*, 14.8.2008, C1; Esa Mäkinen, 'Demokratia on kumouksellista', *Helsingin Sanomat*, 13.8.2008, C1. Toimittaja Yang Tongyan, istui olympialaisten aikana jo neljästä vankilatuoimioitaan. Tiananmenin verilöylystä puhuminen vei hänet kaltereiden taakse ensimmäisen kerran 1989, ja uusin tuomio tuli sosialistisen järjestelmän kyseenalaistamisesta – siis yrityksestä valtiovallan kumoamiseksi. Jutussa lainattiin oikeuden hyvin huonoon valoon asetettu perustelu: ”Sananvapaus ja kokoontumisvapaus ovat perustuslain takaamia oikeuksia Kiinan kansalaisille, mutta perustuslaki sanoo selkeästi, että

Kritiikin ohella demokratiapyrkimykset eivät kuulu Kiinassa kannustettaviin asioihin: Huang Jinqiu kehtasi ehdottaa Kiinan demokraattisen puolueen perustamista, ja joutui sen takia vankilaan.²¹⁴ Hada sai tuomion vuonna 1995 ”separatismista” ja ”vakoilusta” – eli hän oli pitänyt kirjakauppaa ja osallistunut demokraattisia uudistuksia vaativan puolueen toimintaan. Muun muassa Euroopan parlamentin mainittiin tehneen virallisia vetoamuksia hänen puolestaan.²¹⁵ Yhden vangeista kerrottiin kirjoittaneen Jacques Roggelle kirjeen, sanoen, ettei KOK voi ummistaa silmiään ihmisoikeuksilta: ”Joka kerta kun tulette Pekingiin ja näette ilakoivat speaktaakkelit täällä, tiedättekö, että vain kymmenen kilometrin päässä Pekingin poliittiset vangit kärsivät mittaamattomasti. [...] Miltä tämä teistä tuntuu?”²¹⁶ Amnestyn usein kampanjoissa käyttämä häpeän mobilisaatio näkyi siis tässä kohtaa keinona, jota voivat käyttää yksilötkin: selvästi julkisen kirjeen tarkoitus oli häpäistä KOK ja vaatia siltä toimia – toisaalta julkaisemalla kirjeestä osia Mäkinen ja *Helsingin Sanomat* osallistuivat häpeän mobilisaatioon.

Kiina linjaa monia asioita valtiosalaisuuksiksi, kuten saasteisiin kuolevien määrän sekä tietyt historialliset tapahtumat. Näiden tutkiminen tai niistä julkaiseminen katsotaan Kiinassa vakoiluksi, ja kumoukselliseksi toiminnaksi, josta rangaistaan kovin tuomioin. Ching Cheong, joutui vankilaan ”Taiwanille vakoilusta”, kun toimittajana tutkimassa Kiinan johdon päätöksiä Tiananmenin verilöylyn takana.²¹⁷ Abdulghani Memetemin, tuomittiin ”valtiosalaisuuksien vuotamisesta ulkomaille”, sillä hän käänsi artikkeleita Saksassa toimivalle uiguurien pakolaisjärjestölle. Jutussa mainittiin myös Amnestyn vetoavan hänen puolestaan.²¹⁸ Toimittajien ja kääntäjien lisäksi tutkijat näyttävät juttusarjassa ”uhkana” Kiinalle.²¹⁹ Amnestyn kampanjoissa hyvin näkyväksi noussut Shi

---

käyttäessään näitä oikeuksia kansalaiset eivät saa vaarantaa valtion etuja tai turvallisuutta.” Esa Mäkinen, ’Kiinalainen neliottelu’, *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, C2. Yang oli yksi mielipidevangeista, joiden vapauttamista Amnesty vaati osana raporttiaan kaksi vuotta ennen olympialaisia. Amnesty International 9/2006, 14. Valtion etuja rikkoi myös Hu Shigen, joka sai 1990-luvulla 20 vuoden tuomion vaadittuaan oikeutta kuulua ammattiliittoon. Virallisen tiedon mukaan työntekijöillä on ollut aina vapaus järjestäytyä, vaikka Amnestyn raporttien mukaan kansalaiset eivät saa itse perustaa ammattiliittoja, eivätkä päättää, mihin liittoon kuuluvat. Esa Mäkinen, ’Ennätyksellinen kakku’, *Helsingin Sanomat*, 23.8.2008, C4; Amnesty International 8/2005, 4.

²¹⁴ He Depun rikos oli – nettikirjoittelun ohella - olla mukana perustamassa tätä puoluetta. Esa Mäkinen, ’Selvillä vesillä vuonna 2013’, *Helsingin Sanomat*, 19.8.2008, C2; Esa Mäkinen, ’Kirje olympiakomitean johtajalle’, *Helsingin Sanomat*, 15.8.2008, C2. Amnesty vetosi Huangin puolesta kolmessa raportissa: Amnesty International 8/2005, 3; Amnesty International 9/2006, 14; Amnesty International 4/2008, 22

²¹⁵ Esa Mäkinen, ’Kirjabisnes on vaarallista’, *Helsingin Sanomat*, 22.8.2008 C3.

²¹⁶ Esa Mäkinen, ’Kirje olympiakomitean johtajalle’, *Helsingin Sanomat*, 15.8.2008, C2.

²¹⁷ Ihmisoikeusjärjestöjen pitkä painostus sai tuomion muutettua ehdonlaiseksi vuoden 2008 alussa. Esa Mäkinen, ’Tiedonhankinta vei telkien taakse’, *Helsingin Sanomat*, 12.8.2008, C1.

²¹⁸ Esa Mäkinen, ’Elämä on aika hidasta’, *Helsingin Sanomat*, 16.8.2008 C5. Memetemin on Saksan Amnestyn kampanjoinnin kohteena. Amnesty International, Briefe gegen des Vergessen: Ardulghani Memetemin. Hänen puolestaan on vetoamus myös vuoden 2004 Amnestyn kampanjassa: Amnesty International 2004c.

²¹⁹ Tohti Tunyaz pyysi vuonna 1998 uiguurien historiaa koskevaan tutkimukseensa 50 vuotta vanhoja asiakirjoja. Pyyntö katsottiin ”valtiosalaisuuksien laittomaksi hankkimiseksi” ja ”separatismiin yllyttämiseksi”, sillä Tunyaz on itsekin uiguuri. Oikeudenkäynnissä esitettiin olemattomia todisteita, ja hän on ollut vankilassa siitä lähtien. ”Valtiosalaisuuksia” tonki myös historian tutkija Xu Zerong, joka sai tuomion jo kertaalleen julkaistujen lähteiden ”vuotamisesta”. Hänen puolestaan vetoaa muun muassa Oxfordin yliopisto, joka muistuttaa, että tohtori Xun teki täysin normaalia akateemista

Tao pääsi osaksi Mäkisen laskuria: toimittaja, joka kertoi sähköpostissa ulkomaille Kiinan yrityksistä sensuroida muun muassa kirjoitukset Tiananmenin historiasta, koristi vuonna 2008 Amnestyn kampanjan t-paitoja. Myös hänet oli tuomittu valtiosalaisuuksien vuotamisesta, ja Yahoo sai huonoa mainetta autettuaan viranomaiset hänen ja toisen aktivistin jäljille.²²⁰ Sarjan päättävä, 20 vuoden tuomion ”valtiosalaisuuksien vuotamisesta” saanut henkilö oli professori Lu Jianhua, joka oli antanut Tiananmenin tapahtumista tietoja toimittajille. Mäkinen asetti tuomion pituuden hyvin herättävään kontekstiin: ”tänä vuonna konttaamaan oppivat lapset saavat ylioppilaslakkinsa silloin, kun Lu Jianhua pääsee vankilasta”.²²¹

Kulttuurisivuilla esitellyistä 17 mielipidevangista Amnesty oli olympialaisten alla kampanjoinut lähes kaikkien puolesta: Ainoastaan neljän vangin²²² nimiä ei löytynyt Amnestyn olympiaraporteista tai järjestön arkistoista, vaan heidän tarinansa oli nostanut esiin muu taho, kuten Dui Hua tai Toimittajat ilman rajoja. On siis mahdollista, että Amnestyn tarjoama runsas kampanjamateriaali oli yksi Esa Mäkisen käyttämistä taustalähteistä. Tätä ei silti voi varmaksi tietää, sillä Mäkinen mainitsee Amnestyn vain muutaman kerran. Kuitenkin selkeä linkki sekä ihmisoikeusjärjestöihin että olympialaisiin tekevät kulttuurisivujen sarjasta mielestäni erittäin tärkeän osan *Helsingin Sanomien* ihmisoikeusdiskurssia.

Mielipidevanki-laskurin lisäksi useassa *Helsingin Sanomien* lehtijutuissa mainittiin ikään kuin sivulauseessa, että haastateltu tai hänen läheisensä oli itse asiassa Kiinan hallituksen näkyvistä siivoama mielipidevanki. Mielipidevankien kohtelu liittyy edellisessä luvussa mainittuun toritestiin: yhteiskunta ei ole vapaa, jos siellä ei voi ilmaista mielipidettä ilman pelkoa viranomaisten väkivallasta, pidätyksestä tai vankeuteen joutumisesta.²²³ Mielipidevankien tilanteen ja Pekingin olympialaiset liitti yhteen myös yhdysvalloissa toimiva Dui Hua -niminen säätiö, joka seuraa vuosittain Kiinan hallituksen julkaisemaa Lain vuosikirjaa.²²⁴ Monen pienemmän ja vähemmän näkyneen ihmisoikeusjärjestön tapaan Amnesty, kenties laajimmin näkyvyyttä mielipidepalstalla ja uutisoinnissa saanut järjestö, katsoi, että Pekingin olympialaiset kiinnittyivät selvästi kiinalaisten

---

tutkimusta. Esa Mäkinen, ’Matka voi päättyä ikävästi’, *Helsingin Sanomat*, 18.8.2008, C1; Esa Mäkinen, ’1950-luvun sota vei linnaan’, *Helsingin Sanomat*, 20.8.2008, C3.

²²⁰ Esa Mäkinen, ’Julkkikseksi vankina’, *Helsingin Sanomat*, 17.8.2008, C5. Shi Tao on yksi mielipidevangeista, jonka puolesta Amnesty aktiivisesti kampanjoi. Hänet mainitaan myös olympiaraporteissa. Amnesty International 8/2005, 6; Amnesty International 9/2006, 14; Amnesty International 7/2007, 9–10.

²²¹ Esa Mäkinen, ’Maraton edessä’, *Helsingin Sanomat*, 25.8.2008, C3.

²²² Guo Qizhen, Zhang Jianhong, Lu Jianhua, Xu Zerong.

²²³ Heikki Aittokoski, ’Torikammo, tyrannien ammattitauti’, *Helsingin Sanomat*, 27.10.2007, B3.

²²⁴ Poliittisista syistä vankeuteen joutui vuonna 2006 noin 600 ihmistä. ”Valtion turvallisuuden vaarantaneiden” joukossa on useimmiten toisinajattelijoina ja ihmisoikeusaktivisteina, ja luku kasvoi edellisestä vuodesta noin 20 prosenttia. Joulukuussa 2007 julkaistussa lyhyessä jutussa Dui Huan edustajat eivät pitäneet todennäköisenä, että Kiinan ihmisoikeustilanne olisi parantumassa olympialaisten alla. ’Järjestö: Poliittisten vankien määrä Kiinassa nousut’, *Helsingin Sanomat*, 5.12.2007, B1.

ihmisoikeuspuolustajien arkeen.²²⁵ Tämän ajatuksen näki tarkasteluaikana selvästi *Helsingin Sanomien* sivuilla.

Myös erillinen maininta täytyy antaa Yang Chunlinille, jonka kohtalo yhdistyi lehdessä erityisesti KOK:n vallan ja hampaattomuuden Pekingin olympialaisiin ja mielipidevankien tilanteeseen. Sosiaalisia uudistuksia vaatinut Yang Chunlin sai syytteen ”yllyttämisestä valtiovallan kumoamiseen” – hänen iskulauseensa ”Haluamme ihmisoikeuksia, emme olympialaisia” katsottiin aiheuttavan huonoa mainetta maalleen. Hänen siskonsa Yang Chunbin kritisoi suoraan Kansainvälisen olympiakomitean johtoa: ”En ymmärrä, miten [KOK:n johtaja] Jacques Rogge voi sanoa, että olympialaiset eivät ole poliittiset. Miksi veljeni sitten on pidätetty, koska hän on puhunut olympialaisista?”²²⁶ Kun Yang sai viiden vuoden tuomion, sisko pääsi jälleen ääneen: ”Jos ei olisi olympiavuosi, veljeni ei olisi saanut näin kovaa tuomiota. Se, mitä hän sanoi, ei ole laitonta. Olemme vihaisia.” Myös Kiinan toimista vaiennut KOK sai artikkelissa kylmää vettä päälleen.²²⁷ Sami Sillanpää kokosi juuri ennen kisoja artikkelinsa yhteyteen kolme eniten huomiota herättänyttä, olympialaisten kurikampanjan takia vankilaan joutunutta aktivistia: He olivat pakkohäätöjä vastaan protestoinut Ye Guozhu²²⁸, demokratia-aktivisti Hu Jia ja Yang Chunlin.²²⁹

3.3.2 Olympialaisten nimikkovangit Hu Jia ja Zeng Jinyan

Helmikuussa 2008 julkaistiin Vieraskynässä Toimittajat ilman rajoja -järjestön pääsihteerin Robert Ménardin kirjoitus *Olympiavangit vailla tukea*. Ménard katsoi, että Pekingin kisat olivat lisänneet olympialaisten tunnuskuvaan tunnussävelmän, olympiarenkaiden, sankareiden ja sponsorien joukkoon uuden osan: olympialaisten nimikkovangit. Hu Jia ja hänen vaimonsa Zeng Jinyan olivat olympiakisojen vankeja, sillä heidät – kuten monet muutkin kansalaiset, jotka ”muistuttavat vuonna 2001 annetuista lupauksista” – suljettiin pois olympialaisista yrityksenä lakaista ikävät äänet maton alle. Ménard ihmetteli, mikseivät olympialaisten ystävät pidä ääntä, likaahan tällainen toiminta kisat väistämättä. ”Kansainvälinen olympiakomitea pysyy kuitenkin hiljaa ja torjuu kaikki vetoomukset auttaa pariskuntaa. Sponsorit pitävät suunsa kiinni. Ulkomaiset diplomaatit puhuvat harvoin suoraan poliittisista vangeista, koska pelkäävät hermostuttavansa Kiinan johdon.”²³⁰

---

²²⁵ Kahta järjestöä (Human Rights Watch ja Toimittajat ilman rajoja) siteerattiin myös usein, mutta järjestön työntekijöiltä ei julkaistu mielipidekirjoituksia eikä ketään haastateltu artikkeleihin. Tämä johtunee osaltaan siitä, ettei järjestöillä ollut tuolloin Suomessa omaa osastoa. Amnesty International 4/2008, 1.

²²⁶ Sami Sillanpää, ’Kiina vaientaa oikeuksien puolustajia kisojen lähesteessä’, *Helsingin Sanomat*, 8.3.2008, B1.

²²⁷ Sami Sillanpää, ’Olympiaprotestin tekijä vankeuteen’, *Helsingin Sanomat*, 25.3.2008, B5.

²²⁸ Hänestä tarkemmin luvussa 3.2.1.

²²⁹ Sami Sillanpää, ’Kurikampanjan vuoksi vankilaan joutuneita aktivisteja’, *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008, B1.

²³⁰ Robert Ménard, ’Olympiavangit vailla tukea’, *Helsingin Sanomat*, 26.2.2008, A2 [vieraskynä].

Kiinalaisen demokratia-aktivistin Hu Jian elämää seurattiin jo ennen tämän tutkimuksen tarkasteluaikaa *Helsingin Sanomien* Kuukausiliitteessä. Sami Sillanpään artikkeli nostettiin useasti esiin vuonna 2008, ja se ilmoitettiin lisätyn lehden nettisivuille luettavaksi.²³¹ Hu Jia näkyi pitkin olympiavuotta useissa artikkeleissa. 1990-luvulla ympäristönpuolustajaksi ryhtynyt Hu nousi tunnetuksi aloitettuaan työn hiv-positiivisten oikeuksien eteen. YK:n aids-ohjelman Unaidsin mukaan Kiinassa on noin 700 000 hiv-tartunnan saanutta. Sairaus oli pitkään Kiinassa tabu, ja tartunnan saaneet eristettiin yhteiskunnan tukiverkoista. Vaikka 2000-luvulla hallitus puuttui viivyttelyn jälkeen asiaan tarmolla, ja jo 30 000 saa ilmaista hoitoa, YK:n aidsjärjestön pääjohtaja muistutti *Helsingin Sanomien* artikkelissa, että tartunnan saaneet ovat yhä usein surkeassa asemassa ja aids-aktivisteja on pidätetty.²³² Hun työn painopiste siirtyi vuosituhaten alussa yleisesti Kiinan ihmisoikeusloukkausten raportointiin.²³³ Vuodesta 2006 lähtien hän on ollut toimintansa takia pitkiä aikoja kotiarestissa ja poliisivalvonnassa, välillä hänet on kaapattu kuulusteltavaksi, hakattavaksi tai yksinkertaisesti pidettäväksi säilössä. Hänen puolisonsa Zeng Jinyan on myös kansalaisaktivisti. Hänestä ei kuitenkaan erikseen kirjoitettu artikkeleja tarkasteluaikana, vaan sekä Amnesty kampanjassa että *Helsingin Sanomien* sivuilla hänen kohtalonsa mainittiin aina hänen miehensä yhteydessä. Pariskunta on muun muassa pitänyt ihmisoikeuskysymyksiä esiintuovia blogeja ja tuottanut kotiarestistaan dokumentin.²³⁴

Hu ja Zeng nousivat otsikoihin vasta vuonna 2008, ja heistä kertovat jutut painoutuivat alkukevääseen ja loppuvuoteen 2008. Helmikuussa 2008 kerrottiin, että pariskunta sai lapsen. Hu joutui kahdesti poliisien hakkaamaksi, ennen kuin pääsi mukaan synnytykseen. Seuraavassa kuussa poliisien kerrottiin rynnäköineen kotiarestiin asetetun perheen kotiin ja vieneen tuoreen isän mukanaan. Hänet pidätettiin epäiltynä ”yrityksestä kumota valtiovalta”, sillä hän oli puhelimitse ja sähköpostitse jakanut tietoa kiinalaisten perusoikeuksien loukkauksista. Hun kerrottiin usein julkisuudessa toivoneen, että vuodesta 2008 tulisi Kiinassa ihmisoikeuksien vuosi. *Helsingin Sanomien* uutisointi näyttää, että toisin kävi, varsinkin hänen perheensä kohdalla: Husta tuli olympialaisten ”nimikkovanki” ja hänen lapsestaan yksi nuorimmista tunnetuista poliittisista vangeista, kun äiti ja tytär jäivät tiukkaan kotiarestiin, eikä kukaan päässyt heidän luokseen.²³⁵

---

²³¹ Maaliskuussa 2006 julkaistu artikkeli löytyy myös *Helsingin Sanomien* nettisivuilta osasta ”Arkistojen kätköistä”. Sami Sillanpää, ’Koiran vuosi’, *Helsingin Sanomat*, 12.4.2012.

²³² Tiina Rajamäki, ’YK:n aids-järjestö arvosteli Venäjää hiv-epidemian laiminlyömisestä’, *Helsingin Sanomat*, 16.10.2008, B7.

²³³ Sami Sillanpää, ’Kiinalaisesta kansalaisaktivistista tuli poliittinen vanki’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2008, B2; ’Kansalaisaktivistista tuli Kiinan tunnetuin poliittinen vanki’, *Helsingin Sanomat*, 18.12.2008, B1.

²³⁴ Amnesty International 8/2007, 12; Amnesty International 7/2008, 12–13.

²³⁵ Sami Sillanpää, ’Poliittinen vanki jo vauvana’, *Helsingin Sanomat, Kuukausiliite*, 2.2.2008, 23.

Maaliskuussa 2008 tiedotettiin Hun oikeudenkäyntinsä lähenevän. Syytteeksi kerrottiin valtion ja sosialistisen järjestelmän vastaisen kumouksen lietsominen, ja tätä ”lietsontaa” olivat myös ulkomaisille lehdille, annetut haastattelut. Asian laaja käsittely saattoi johtua siitä, että *Helsingin Sanomat* oli yksi lehdistä, joka oli antanut Hulle paljon palstatilaa – kenties lehdessä koettiin, että heillä oli osavastuu syytteistä.²³⁶ Itse oikeudenkäynnistä muun muassa käännytettiin kohun saattamana kahdeksan ulkomaista diplomaattia. Kun Hu huhtikuun alussa tuomittiin 3,5 vuoden vankeuteen, vastustavia ääniä nousi kansainvälisesti paljon. Myös muuten hajanainen EU vaati kannanotossaan heti hänen vapauttamistaan, ja Yhdysvaltain lähetystö ilmaisi pettymyksensä tuomioon. Myös Amnestyn Kiinan-tutkimuksen edustajan Mark Allisonin uutisoitiin paheksuvan tuomiota, ja sanoi sen ikävä kyllä olleen tarkoitettu varoitukseksi kaikille ”aktivisteille, jotka uskaltavat julkisesti nostaa esiin ihmisoikeuskysymyksiä”. Hu Jian tuomiosta ei valitettu, sillä Hun asianajajaa Li Fangpingia ei päästetty tapaamaan häntä. Lakisääteisen kymmenen päivän valitusoikeuden aikana pidätyskeskuksen työntekijät estivät Lin pääsyn rakennukseen, sanoen, ettei Hu ”ole saatavilla”.²³⁷

Sami Sillanpää kirjoitti tuomiosta kertovan artikkelin yhteyteen kommentin, jossa ilmaisi syvän pettymyksensä Hun kohtalosta. ”Edes olympiavuonna, maailman silmien alla, Kiinan kommunistinne puolue ei pystynyt vastustamaan vanhoja tapojaan, vaan käytti epämääräisiä lakejaan arvostelijan murskaamiseen.” Huvittavaa tai pelottavaa on, että Hu ei vastustanut Kiinaa tai kommunistista puoluetta – päinvastoin, hän oli Sillanpään mukaan syvästi isänmaallinen ja halusi toiminnallaan kehittää maata oikeaksi suurvallaksi. Mikä teki hänestä silti vallanpitäjien silmätikun, olivat tavoitellun suurvallan ominaisuudet: demokratia, vapaa media ja oikeuslaitos.²³⁸ Sillanpään lähestymistapa moniin vainottuihin ja häirittyihin aktivisteihin on tuttu kansainvälisesti. Tutkiva ja kantaottava journalismi sekä ystävyys ihmisoikeusaktivistien kanssa ovat yleisiä maissa, joissa perinteinen media on kontrolloitua, ja tietoa arkaluontoisemmista asioista on vaikea saada vaikkapa poliisilta tai poliitikoilta. Näillä alueilla journalistit ja aktivistit muodostavat usein toisistaan hyötyviä liittoja, sillä journalisti saa helposti jutunaiheita ja haastateltavia, ja aktivisti äänen kuuluviin. Tämä voi tuoda lisävaikeuksia aktivisteille, mutta toisaalta takaa, että heihin kohdistuvat kuritimet päätyvät varmasti uutisiin ulkomaille.²³⁹

---

²³⁶ Hun asianajaja kertoi oikeudenkäynnin jälkeen, että syyttäjä ei käyttänyt Kuukausiliitteessä julkaistua artikkelia Huta vastaan. Sami Sillanpää, ’Kiinalainen toisinajattelija kiisti syyllisyytensä’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B2

²³⁷ ’Toisinajattelija Hu Jia oikeuteen Kiinassa tiistaina’, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kiinalainen toisinajattelija kiisti syyllisyytensä’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B2; Sami Sillanpää, ’Kiina tuomitsi demokratia-aktivistin vankeuteen’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B3; Sami Sillanpää, ’Kiinalaisaktivistin valitus tuomiosta estettiin’, *Helsingin Sanomat*, 18.4.2008, B2.

²³⁸ Sami Sillanpää, ’”Koulussakin puolustin kiusattuja tyttöjä”’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B3.

²³⁹ Neier 2012, 5–6.

Huhtikuussa 2008 boikottipuheet näkyivät lähes päivittäin *Helsingin Sanomien* sivuilla. Ranskan ihmisoikeusministeri Rama Yade ilmoitti Ranskan asettavan ehtoja olympialaisten avajaisiin osallistumiselle: Jos muun muassa poliittisia vankeja ei vapauteta kisoihin mennessä, Ranskan presidentti ja EU:n puheenjohtajamaan johtaja Nicolas Sarkozy boikotoi olympialaisten avajaisia. Vangeista mainittiin erityisesti Hu Jia. Yade muistutti, ettei Ranska vaadi Kiinalta mitään, mitä se ei olisi itse luvannut saadessaan olympialaiset järjestettäväksi.²⁴⁰ Ranska vaikutti ottavan kovemman asenteen Kiinaa kohtaan kuin moni muu Euroopan maa. EU:n ykkösedustajana Sarkozy oli vuonna 2008 tilanteessa, jossa todella kykeni käyttämään vaatimuksia ja vipuvoimaa. Asema takasi myös lisääntyneen medianäkyvyyden, ja kenties vaikutti siihen, että ilmoituksesta uutisoitiin pidemmin kuin vain muutaman lauseen sähkeenä.

Huhtikuun jälkeen Hu Jia ja Zeng Jinyan katosivat hetkeksi uutisista – mahdollisesti koska heidän elämässään ei tapahtunut mitään tärkeitä muutoksia. Hu Jia suoritti Amnestyn mukaan tuomiotaan aivan Pekingin ulkopuolella, ja häneltä oli vastoin kansainvälisiä säädöksiä evätty elintärkeiden lääkkeiden saanti.²⁴¹ Juuri ennen avajaisia Sillanpää nosti hänet yhdeksi tärkeimmistä olympialaisten takia vangituista henkilöistä, ja olympialaisten aikana Hu oli ensimmäinen 17. mielipidevangista, jotka *Helsingin Sanomien* kulttuurisivuilla esiteltiin kisojen kuluessa.²⁴² Zeng Jinyan katosi olympialaisten alta, ja lehdessä arveltiin viranomaisten siirtäneen hänet eri kaupunkiin. Ennen katoamistaan hänen pääsynsä tapaamaan miestänsä vankilaan uhattiin estää, jos hän puhuu ulkomaiselle medialle. Kisajärjestäjät saivat jälleen huonoa mainetta, kun kansalaisaktivisti ja tunnetun ja puolustetun ihmisoikeusaktivistin puoliso, vaikutti olevan urheilujuhlan suurimpia uhkia.²⁴³

Olympialaisten jälkeen Hu nousi jälleen otsikoihin. Syyskuussa Kiinan uutisoitiin varoittaneen Nobel-komiteaa, kun kaksi komitean jäsentä oli nimennyt mielipidevanki Hu Jian Nobelin rauhanpalkinnon ehdokkaaksi. Kiinan ulkoministeriöstä vedottiin, ettei komitea tekisi ”mitään, mikä loukkaa Kiinan kansan tunteita”.²⁴⁴ Norjalaisen rauhantutkimuslaitoksen johtajan mukaan Hu Jia ja Gao Zhisheng ovat hyvin mahdollisia palkinnon voittajia, sillä palkinto ei enää voisi häiritä Pekingin olympialaisten järjestämistä, mutta antaisi Nobel-komitealle mahdollisuuden näpäyttää Kiinaa, joka

---

²⁴⁰ Ehtoja olivat kansalaisiin kohdistuvan väkivallan lopettaminen, poliittisten vankien vapauttaminen, Tiibetin avaaminen sulkurenkaan takaa ja keskustelun aloittaminen Dalai-laman kanssa. Inka Kovanen, 'Ranska asetti ehtoja olympialaisten avajaisiin osallistumiselle', *Helsingin Sanomat*, 6.4.2008, B3.

²⁴¹ Amnesty International 7/2008, 11.

²⁴² Sami Sillanpää, 'Kurikampanjan vuoksi vankilaan joutuneita aktivisteja', *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008, B1; Esa Mäkinen, 'Avajaiset linnassa', *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C2.

²⁴³ 'Ihmisoikeusaktivisti katosi Pekingissä', *Helsingin Sanomat*, 10.8.1008, B6; Sami Sillanpää, 'Kisojen kadotetut', *Helsingin Sanomat*, 21.8.2008, B10.

²⁴⁴ 'Kiina läksytti Nobel-komiteaa', *Helsingin Sanomat*, 26.9.2008, B3.

ei ole parantanut ihmisoikeuksia olympialupauksistaan huolimatta.²⁴⁵ Vuoden 2008 Nobelin rauhanpalkinto annettiin Martti Ahtisaarelle, mutta Euroopan parlamentti myönsi Hu Jialle arvostetun Saharov-palkinnon²⁴⁶. Sananvapauspalkinto sai Kiinan jälleen arvostelemaan kovin sanoin EU:n toimintaa. Jo ennen saajan julkistamista Kiinan hallitus yritti painostaa monin tavoin eurooppalaispoliitikkoja olemaan myöntämättä palkintoa Hulle, syytti EU:ta maan sisäisiin asioihin puuttumisesta, sekä varoitti palkinnon loukkaavan Kiinan ja EU:n suhteita.²⁴⁷

Palkinnosta nousi häly varsinkin, kun sen julkistus tapahtui juuri Pekingin isännöimän Aasian ja Euroopan maiden huippukokouksen alla. Paikalla ollut presidentti Tarja Halonen ei kommentoinut Saharov-palkintoa, ja kertoi, etteivät ihmisoikeudet olleet paljoakaan esillä hänen keskustellessa Kiinan presidentin Hu Jintaon kanssa. Vaikka EU-komission puheenjohtajan mukaan ihmisoikeudet otetaan usein keskusteluun kokouksessa, Sillanpään mukaan johtajien ”odotetaan kuitenkin keskittyvän pääasiassa globaaliin rahoituskriisiin”, jättäen ihmisoikeuskeskustelun jälleen välistä.²⁴⁸

Vaikka Hu Jian vankeusrangaistus, hänen saamansa sananvapauspalkinto sekä hänen työnsä ihmisoikeuksien eteen olivat usein esillä *Helsingin Sanomien* sivuilla – ja yleensäkin ulkomailla – Sillanpää muistutti, että Kiinan virallisessa uutisoinnissa häneen liittyvät uutiset vaiettiin: internetin hakukoneet löydä mitään häneen liittyvää Kiinassa.²⁴⁹ Kansainväliset palkinnot ja tunnustukset ovatkin tapa nostaa suljetun maan mielipidevankeja näkyville. Valtion yritys saada ihminen hiljennettyä ei toimi, jos hänen puolestaan kampanjoidaan ahkerasti, ja hän saa tunnustuksia – ja sitä kautta lisää huomiota itselleen ja asialleen. Muitakin palkittuja nousi esiin tarkasteluaihana *Helsingin Sanomissa*: marraskuussa 2007 Maailman sanomalehtien liitto WAN ilmoitti antavansa seuraavan vuoden Vapauden kultainen kynä -palkintonsa jo toisena perättäisenä vuonna kiinalaiselle toimittajalle, joka on menettänyt vapautensa työnsä takia.²⁵⁰ Palkittu Li Changqing oli uutisen hetkellä vankilassa ”väärien tietojen laatimisesta ja levittämisestä”, sillä hän paljasti hengenvaarallisen denguekuumeen leviämisen ennen kuin viranomaiset suostuivat ottamaan

---

²⁴⁵ Terhi Width, 'Kiinalaiset ja venäläiset toisinajattelijat vahvoilla Nobelin rauhanpalkinnon saajiksi', *Helsingin Sanomat*, 8.10.2008, B9.

²⁴⁶ Venäläisen toisinajattelijan Andrei Saharovin mukaan nimetty palkinto voidaan myöntää yksityishenkilölle tai järjestölle, joka edistää demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Euroopan parlamentti, Saharov-palkinto.

²⁴⁷ Poliitikot saivat Kiinan hallituksen virkailijoilta yhteydenottoja kirjeitse, sähköpostitse ja puhelimitse. Myös EU-komission lähettiläs kutsuttiin Pekingissä puhutteluun, kun tieto Hun ehdokkuudesta varmistui. Sami Sillanpää, 'Kiina hermostui Euroopan unionille poliittisen vangin palkitsemisesta', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2008, B2.

²⁴⁸ Sami Sillanpää, 'Kiina hermostui Euroopan unionille poliittisen vangin palkitsemisesta', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2008, B2.

²⁴⁹ Sami Sillanpää, 'Kiina tuomitsi demokratia-aktivistin vankeuteen', *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008; Sami Sillanpää, 'Kiinalaisesta kansalaisaktivistista tuli poliittinen vanki', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2008, B2.

²⁵⁰ Vuonna 2007 Vapauden kultaisen kynän sai Shi Tao, jonka äiti kävi tuomiotaan istuvan poikansa sijaan noutamassa palkinnon. Shi Taon ”rikos” oli lähettää sähköpostia kansainväliselle medialle Kiinan yrityksestä kontrolloida Tiananmenin aukion verilöylyn 15. vuosipäivän uutisointia. Amnesty International 8/2007, 9.

epidemian alkua tosissaan. WAN:in hallitus katsoi, että ”Kiinan viranomaisilla on pitkäaikainen käytäntö peitellä asioita, jotka he haluavat pitää salassa, ja Lin rohkea päätös kertoa tästä epidemiasta, mahdolliset seuraukset tuntien, kannustaa toimittajia kaikkialla.”²⁵¹

Vankilassa istuva Hu Jia ei päässyt vuonna 2008 ottamaan Saharov-palkintoa vastaan, joten Euroopan parlamentti kunnioitti häntä tyhjällä tuolilla. ”Meillä on tyhjä istuin Hu Jialle. Kunnioitamme häntä huolimatta hänen pakotetusta poissaolostaan”, lausui parlamentin puhemies Hans-Gert Pöttering. Vaikka palkinto onkin toivon viesti sorretuille, Pöttering korosti, ettei se ole uhka Kiinalle, sillä Kiina ja Eurooppa tarvitsevat toisiaan. Zeng Jinyan oli saanut välitettyä palkintotilaisuuteen kiitosvideon, mutta muistutti, että monet samanmieliset ovat Kiinassa hiljaa, sillä joskus internetin vapauden hinta on liian korkea.²⁵² Hu sai näiden tunnustusten lisäksi Pariisin kunniakansalaisuuden yhdessä Dalai-laman kanssa huhtikuussa 2008.²⁵³ Vaikka Nobel-palkinnon ehdokkuus ja Saharov-palkinto toivat Hun lähimmäisille hankaluuksia, Zeng uskoi ”maailman huomion olevan pidemmän päälle myönteistä ihmisoikeuksien puolustajille Kiinassa”.²⁵⁴ Tähän tähtäsi myös Amnestyn kampanjointi mielipidevankien puolesta: kansainvälinen paine voi helpottaa heidän olojaan, tai tuoda jopa vapauden puutteellisella näytöllä tai tekaistuilla syytteillä tuomituille.²⁵⁵ Sama toive näkyi kyllä *Helsingin Sanomien* sivuilta, mutta paljon epäilevämpänä, ja Amnestyn ihmisoikeusidealismien sivulla mainittiin myös taloudelliset realiteetit ja Kiinan tapa jättää kritiikki huomioimatta.²⁵⁶

3.4 Oikeus sananvapauteen – sensuuri

Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta.²⁵⁷ Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 19. artikla

Keisarit rakensivat aikoinaan Kiinan muurin eristämään hyvän kansan barbaareista. Nyt Kiinan palomuurin pitää kiinalaisia erossa muun maailman tiedosta.²⁵⁸ Sami Sillanpää

²⁵¹ Vankeuteen tuomittu kiinalainen toimittaja sai lehdistöpalkinnon’, *Helsingin Sanomat*, 21.11.2007 B3.

²⁵² Heli Suominen, ’Europarlamentti kunnioitti Saharov-palkittua Hu Jiaa tyhjällä tuolilla’, *Helsingin Sanomat*, 18.12.2008, B1.

²⁵³ Kiina ärtyi Pariisin Dalai-lamalle myöntämästä kunnianosoituksesta’, *Helsingin Sanomat*, 23.4.2008, B3.

²⁵⁴ Sami Sillanpää, ’Kiinalaisesta kansalaisaktivistista tuli poliittinen vanki’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2008, B2.

²⁵⁵ Kansainvälinen kampanjointi ja painostus ovat lähivuosina saaneet vapaaksi muun muassa Ales Bialitskin, Ángel Colónin, Herman Wallacen ja Phyo Phyo Aungin. Amnesty International, Valkovenäläinen mielipidevanki Ales Bialitski vapautettu; Amnesty International, Meksiko: Kidutettu mielipidevanki Ángel Colón on vapautettu!; Amnesty International, Herman is free; Amnesty International, Myanmar: Student leader finally free!

²⁵⁶ Lehdessä näkyi jo 2001, kuinka Kiinan viranomaiset olivat aikaisemminkin estäneet ulkomailla palkittuja ihmisoikeusaktivisteja sekä toimittajia poistumasta maasta vastaanottamaan palkintoaan. Kauttonen 2013, 55, 97. Kiinan reaktioista ihmisoikeusdiskurssiin muun muassa Tähtinen 2015, 60–65 ja Pannula 2000, varsinkin 38–48.

²⁵⁷ Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.

²⁵⁸ Sami Sillanpää, ’Nettipervetikot’, *Helsingin Sanomat*, 13.1.2008, D3.

Oikeus mielipiteeseen ja sen ilmaisemiseen on Amnestyn kampanjoissa yksi tärkeimmistä ihmisoikeuksista. Muun muassa mielipiteensä vuoksi häirittyjen, vangittujen, kadonneiden ja kuolleiden ihmisten puolesta on pelkästään Amnestyn Suomen osastolla vuosittain käynnissä parikymmentä aktiivista projektia.²⁵⁹ Ihmisoikeuksien julistuksen 19. artiklan toinen osa – oikeus hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoa – on erottamaton osa ihmisoikeuskampanjointia. Valtiot, joissa tapahtuu paljon ihmisoikeusloukkauksia, rajoittavat myös tiedonsaantia ja medioiden vapautta yrityksenä hiljentää mahdollinen kritiikki. Jos valtiolla on laajat valvontaoikeudet, mutta ei niitä rajoittavia lakeja, valvonnasta voi tulla vainon ja hiljentämisen väline. Kiina ei ole tässä poikkeus.²⁶⁰

Kiinan perustuslaki sallii kansalaisille sananvapauden lisäksi lehdistön- ja kokoontumisenvapauden sekä oikeuden osoittaa mieltään. Wang Wei, olympiahakemuksen tehneen komitean pääsihteeri, lupasi viestimille täyden vapauden olympialaisten aikana. Amnestyn mukaan lupaus on kaunis, mutta sen pitäisi kattaa muukin kuin olympialaisten aika. Lisäksi järjestö huomautti jo ensimmäisessä kampanjaraportissaan vuonna 2005, ettei Kiinan toiminta ole juhlapuheiden mukaista: ilmaisunvapautta ei ole niin kansalaisilla kuin mediatyöntekijöilläkään, ja viranomaiset ovat jatkuvasti tehneet kaikkensa vaientaakseen yksilöt ja ryhmät, jotka haluavat tuoda mielipiteensä julki.²⁶¹ Amnesty vaatikin kaikissa olympiaraporteissaan internetin ja pressimedian sensuroinnin välitöntä lopettamista.²⁶²

Vuotta myöhemmin parannusta toimittajien vapauteen ei ollut nähtävissä: Amnestyn saamien tietojen mukaan ulkomaisia toimittajia oli yhä pidätetty heidän tehdessään juttuja, jotka liittyivät sosiaalisiin ongelmiin. Kiinalaisia journalisteja oli pidätetty ja vangittu heidän työnsä takia. Yhä useampi lehti tai nettisivu joutui sensuurin jauhamaksi. Samalla internetin käyttäjien häirintä ja seuraaminen lisääntyi.²⁶³ Huhtikuussa 2007 Amnesty varoitti raportissaan, että Kiina aikoo iskeä lujaa mielestään ”vihamielisiä voimia” vastaan – tähän uhkaan laskettiin mukaan niin asianajajat, ihmisoikeusaktivistit kuin journalistitkin. Median vapaudessa alkoi kaksoisstandardin aika: Vuoden 2007 alusta ulkomaisten journalistien vapaudet lisääntyivät. Muun muassa haastattelujen luvanvaraisuus poistui – haastateltavan itse antama lupa riitti. Kuitenkin työskentelyn vapaus Tiibetissä ja Xinjingissa oli Amnestyn mukaan vähintään epävarmaa, eivätkä nämä uudistukset

---

²⁵⁹ Elokuussa 2016 henkilöitä tai ryhmiä oli 18 ympäri maailman. Heidän joukossaan oli niin juristeja, toimittajia, demokratia-aktivisteja kuin vähemmistöjen suojelijoita ja oikeuksien puolustajia. Kiinasta on kaksi henkilöä, joista Chen Zhenping on vapautettu ja saapunut Suomeen perheensä luo turvaan 9.10.2015, ja edellisissä luvuissakin mainittu juristi Gao Zhisheng on edelleen vankilassa. Amnesty International, Ihmiset.

²⁶⁰ Amnesty International, Vapautta vai vahtimista?

²⁶¹ Amnesty International 8/2005, 3.

²⁶² Amnesty International 8/2005, 3-4, 6; Amnesty International 9/2006, 13-16, 19; Amnesty International 4/2007, 18-19; Amnesty International 8/2007, 7-11; Amnesty International 4/2008, 1; Amnesty International 4/2008, 3-4; People's Amnesty International, 6/2008, 1. Amnesty International 7/2008, 16.

²⁶³ Amnesty International 9/2006, 13-15.

koskeneet kiinalaisia journalisteja. Median vapautta pyrittiin paikallisilla tahoilla rajoittamaan käskyillä olla pilaamatta paikallisen hallinnon mainetta ja vaarantamatta Kiinan turvallisuutta – siispä vapaammin kirjoitettujen juttujen kohtalona saattoi yhä olla julkaisematta jääminen.²⁶⁴ Viranomaisten tehoiskut²⁶⁵ kotimaisia mediatyöntekijöitä vastaan lehdissä, kirjoissa, radiossa, televisiossa ja internetissä olivat syksyn 2007 raportin mukaan lisääntyneet.²⁶⁶ Viimeisessä raportissaan Amnesty summasi Kiinan tehneen säännönmukaisesti journalistien työn vaikeaksi olympialaisten alla ja aikana, sekä tiukentaneen olympiavieraiden ilmaisunvapautta epäselvillä kielloillaan.²⁶⁷

Lehdistön ja internetin vapaus nousi läpi tarkastellun ajanjakson *Helsingin Sanomissa* yhdeksi tärkeimmistä aiheista liittyen Kiinan ihmisoikeustilanteeseen ja Pekingin olympialaisiin. Syynä on mahdollisesti se, että sensuuri ja medioiden vapaus – tarkemmin vapauden puute – vaikuttivat myös suomalaisiin journalisteihin ja kulttuurihenkilöihin. Median ja ihmisoikeusjärjestöjen yhteistyö median vapauden lisäämiseksi tai siitä tiedottamiseksi lienee vaikuttanut uutisoinnin määrään. Lisäksi, kuten aiemmat luvut osoittavat, suuri osa kuolemanrangaistusta, hallinnollisia pidätyksiä ja mielipidevankeja käsittelevistä jutuista sivusi tavalla tai toisella sananvapautta: ihminen oli vankilassa mielipiteensä vuoksi, hänen kirjansa, lehtensä tai bloginsa oli sensuroitu Kiinassa, tai hänet yritettiin kesken haastattelun vaietaa, ettei hän vain sanoisi mitään olympiaisännälle vahingollista.

3.4.1 Vihreät kisat – hyssyttely ympäristön tilasta

Kiina oli kisatarjouksessaan – nimeltään Green Games, eli Vihreät kisat – luvannut keskittyä erityisesti ympäristönsuojelun parantamiseen. *Helsingin Sanomien* maalaama kuva vuosina 2007 ja 2008 Kiinan ympäristön tilanteesta ei kuitenkaan ole mairitteleva: Kiinassa on mittavat vesivarat, mutta vain vähän käyttökelpoista vettä: vesistöistä 70 prosenttia ja pohjavesistä 90 prosenttia on saastunut. Sadat miljoonat kiinalaiset elävät saasteiden takia ilman puhdasta vettä, ja Kiinan kaupunkien saastetilanne on maailman pahimpia. Kiinassa saasteisiin kuolevien määrä on salaisuus. *Helsingin Sanomien* uutisanalyyssissa vuosi ennen olympialaisia kerrottiin Kiinan hallituksen saaneen ”kovasanaisia varoituksia” ulkomailta: 30 teollisuusmaata edustava OECD vaati Kiinaa uudistamaan ympäristönsuojelun järjestämistä ja valvontaa. Kiinan hallituksen hallintoministerin kerrottiin tuhtuneen, kun Maailmanpankki arvioi ilman epäpuhtauksien ja saastuneen juomaveden johtavan puolen miljoonan kiinalaisen enneaikaiseen kuolemaan. Kritisoitu osio ei päätynyt lopulliseen

---

²⁶⁴ Amnesty International 4/2007, 18-19.

²⁶⁵ Englanninkielinen termi on ”crackdown”, Amnesty käyttää sitä usein. Suoraa, toimivaa käännettä ei ole, mutta käytän tässä sanaa ”tehoisku”.

²⁶⁶ Amnesty International 8/2007, 8.

²⁶⁷ Amnesty International 7/2008, 14–15.

raporttiin, sillä Kiinan hallitus pyysi Maailmanpankkia jättämään ikävät luvut pois välttääkseen uusia mielenosoituksia ympäristön tilan takia. Vaikka saasteisiin kuolevien määrää salailtaan, tiedossa oli vuonna 2007, että saastuneet vesi ja ilma olivat nostaneet syövän Kiinan yleisimmäksi kuolinsyyksi.²⁶⁸

Olympialaisiin valmistautuvassa kaupungissa kerrottiin ohjattavan ympäristön parantamiseen yli viisi miljardia euroa. Varsinkin Pekingissä ja muissa kisakohteissa tehtiin suureellisia muutoksia kisojen takia. Savusumun poistamiseksi tehtaita siirrettiin kauemmas, kotitalouksia kannustettiin vaihtamaan lämmitys hiilestä kaasuun, sekä autoja määrättiin ajokieltoon rekisterinumeron perusteella²⁶⁹. Myös maisemointiin ja puiden istuttamiseen panostettiin. Lokakuussa uutisoitiin 2007 kisa kaupungin saaneen kehua KOK:lta olympialaisten kisapaikkojen valmistumisen tahdista. Viimeistään Ateenan jättimäiset vaikeudet vuoden 2004 olympialaisten rakennustöiden kanssa saivat KOK:n vaatimaan kaikilta järjestäjiltä täsmällistä raportointia kolmen kuukauden välein: Ateenan olympialaisissa moni kohde jäi keskeneräiseksi. Vaikka kaupungissa saatiinkin kisojen menettämisen ja sakkujen uhalla valmiiksi tarvittavat areenat ja majoitustilat, uimastadion jäi kattamatta ja päästadionia viimeisteltiin vielä kisojen alettua.²⁷⁰

Samassa artikkelissa YK:n ympäristöohjelma Unep²⁷¹ kiitteli Pekingin kaupunkia, että se oli täyttänyt ”useimmat tavoitteet ympäristön parantamisesta”.²⁷² Muun muassa jätteiden käsittely, puhtaampi joukkoliikenne, viheralueet ja stadionien uusiutuvat energianlähteet olivat tärkeitä edistysaskeleita. Puolitoista viikkoa ennen kisoja tiukkana tunnettu ympäristöjärjestö Greenpeace arvioi raportissaan Pekingin todella täyttäneen olympialaisten alla useimmat lupauksensa ympäristönsuojelutoimista – jopa osittain ylittäneen niitä. Esimerkiksi aikaisemmat olympiakaupungit Sydney ja Ateena olisivat järjestön mukaan voineet tehdä paljon enemmän ympäristön puolesta.²⁷³ Ainoa asia, mistä Peking ei

---

²⁶⁸ ’Virkamies: Kiinan ympäristön tila huolestuttava’, *Helsingin Sanomat*, 5.7.2007, B1; ’Kiina kieltää saastuttajien lainoja’, *Helsingin Sanomat*, 6.7.2007, B7; Johanna Mannila: ’Kiinassa saasteisiin kuolevien määrä on salaisuus’, *Helsingin Sanomat*, 20.8.2007, B2; Sami Sillanpää, ’Kiinan ympäristökriisistä tuli koko maailman suuri huolenaihe’, *Helsingin Sanomat*, 17.11.2007, B1.

²⁶⁹ Liikenteessä sai olla vuoropäivin parillisilla tai parittomilla rekisterikilvillä varustetuilla autoilla. Ainoastaan taksit ja olympiaorganisaation autot saivat poiketa säännöstä. ’Pekingissä ilmanpuhdistuksen loppukiri’, *Helsingin Sanomat*, 21.7.2008, B5.

²⁷⁰ Sami Sillanpää, ’Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla’, *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2; Petteri Ala-Kivimäki, ’Linnunpesän uumenissa muhii avajaisyllätys’, *Helsingin Sanomat*, 15.11.2007, B11. Taustalla oli historiallinen painolasti kauempaakin menneisyydestä: Montrealin olympialaiset vuonna 1976 olivat olleet taloudellinen katastrofi, ja KOK oli joutunut lupautumaan seuraavien olympiakisojen ”turvatakuuksi”, jos kaupungilta loppuisivat varat kesken valmistautumisen. Siukonen 2012, 16–17, 219.

²⁷¹ United Nations Environment Programme, keskittyy ihmisten asuin- ja elinympäristöön liittyvien ongelmien tutkimiseen. Unep tunnetaan parhaiteen vuosittaisesta Maailman ympäristön tila -raportistaan. Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelma, UNEP.

²⁷² Sami Sillanpää, ’Savusumu peittää olympiakaupungin’, *Helsingin Sanomat*, 26.10.2007, B14.

²⁷³ ’Aurinko- ja tuulivoimaa käytössä kisapaikoilla’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8. Sydneyn olympialaisten alla tehtiin lisäksi konkreettisia huononnuksia ympäristönsuojelun mahdollisuuksiin: kaupungin asukkailta poistettiin oikeus valittaa oikeudessa olympiaprojekteja koskevista ympäristö- ja kaavoituskysymyksistä. Koko Uuden Etelä-Walesin

kertaakaan tarkasteluaikana saanut kehuja, oli kaupungin ilmanlaatu. Greenpeace piti ilman epäpuhtauksia uhkana urheilijoille, ja Unepin kiitosten yhteydessä muistutettiin, että Pekingin ilmanlaatua voi mitata eri asteikoilla. Kiinan määritelmä ”hyvästä” ilmanlaadusta voi esimerkiksi rikkidioksidin suhteen olla saastepitoisuudelta yli seitsenkertainen kuin Maailman terveysjärjestö WHO:n määrittelemä turvallinen yläraja. Otsonipitoisuuksia Peking ei edes julkaissut. Kuvaavaa on, että seuraavana päivänä Pekingin savusumun uutisoitiin myöhästyttäneen ja peruneen suurimman osan päivän lennoista. Ilmanlaadun katsottiin ilmatieteenvirastossa olevan terveydelle riski, mutta ympäristövirasto luokitteli ilman vain ”lievästi saastuneeksi”. Olympialaisten järjestelykomitean tiedottaja kuitenkin lupasi jatkuvasti tulevien kisojen vieraille puhtaampaa ilmaa.²⁷⁴

Vuosi ennen olympialaisia Sami Sillanpää raportoi Pekingistä, että kisojen järjestäjät vakuuttivat kaupungin ilmanlaadun parantuneen paljon vuoden 1998 jälkeen, ja olevan parempaa kuin koskaan. Kuitenkin Pekingin ilmanlaatu luokiteltiin jopa Kiinan ympäristönsuojeluviraston mukaan ”huonoksi” tai ”erittäin huonoksi” puolena kesäkuun 2007 päivistä. Se, kuten Sillanpää muistuttaa, oli huonoin tulos seitsemään vuoteen. Pahimpina päivinä kaupungin saasteluvut nousivat terveydelle vaarallisiin lukemiin, ja ihmisiä kehoitettiin välttämään liikuntaa ja ulkoilua. Myös KOK painotti, että ympäristön tilanteeseen ja saasteongelmien ratkaisuun on panostettava enemmän. Iso muutos oli kolmanneksen autoista poistaminen liikenteestä, silti olympialaisten alla lehdessä arveltiin jopa 90 prosenttia yksityisautoista joutuvan ajokieltoon, sillä ”Pekingin ilmanlaatu ei ole sitä, mitä maailma todennäköisesti odottaisi olympiaisännältä”. Pienhiukkasten määrä oli kolme viikkoa ennen kisoja yli kolme kertaa suurempi WHO:n turvallisena pidetyn rajan. Autojen, tehdassavujen pilvien lisäksi kaupungista siivottiin kisojen alla myös siirtotyöläiset: rakennuksilla sai kisojen aikana tehdä vain töitä, ”joista ei lähde pölyä”.²⁷⁵

Viranomaiset ilmoittivat Pekingiä ympäröivän harmaan sumun olevan saasteiden lisäksi ”luonnollisesta sääoloista” johtuvaa. Tavallaan he olivat oikeassa: Etelä-Aasian saastepilven uutisoitiin elokuussa ulottuvan Intiasta Kiinaan. Kuitenkin savusumun – tai saastesumun, kuten sitä myös *Helsingin Sanomissa* kutsuttiin – katsottiin useimmissa artikkeleissa johtuvan teollisuuden ja

---

alueella olympiaprojektien ilmoitettiin olevan vapautettu normaaleista ympäristönsuojelun vaatimuksista – vaikka Sydneyn kisatarjous kulki alun perin nimellä Green Games. Ritchie & Hall 2000, 107.

²⁷⁴ Sami Sillanpää, 'Savusumu peittää olympiakaupungin', *Helsingin Sanomat*, 26.10.2007, B14.

; Sami Sillanpää, 'Pekingin saastesumu ei hälvene', *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8; Sami Sillanpää, 'Peking peittyi sankkaan savusumuun' *Helsingin Sanomat*, 27.10.2007, B2.

²⁷⁵ Itse asiassa Pekingissä pienhiukkasten määrä laski vain kahdesti heinäkuun aikana alle WHO:n suositusrajan. Sami Sillanpää, 'Pekingin saastesumu ei hälvene', *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8; Sami Sillanpää, 'Peking aloittaa loppukirin ilmeensä kirkastamisessa', *Helsingin Sanomat*, 16.7.2008, B9; Sami Sillanpää, 'Saasteet huolettavat Pekingin kisojen alla', *Helsingin Sanomat*, 7.8.2007, B6.

autojen saasteista sekä läheisestä Gobin autiomaasta, joka laajenee vuosittain.²⁷⁶ Pekingin kisajärjestäjät ilmoittivat olevansa valmiita ampumaan häiritseviin pilviin niitä hajottavia kemikaaleja, kuten kaupungissa tehtiin 2006 Afrikan maiden huippukokouksen aikana – tuloksena väljät tiet ja aurinkoiset päivät.²⁷⁷ Sillanpään saasteita koskevassa kommentissa muistutettiin, ettei kaunis sää tärkeiden poliittisten kokousten aikana ole sattumaa: ”Pekingin herroilla on myös koko joukko keinoja pilvien ja sateiden manipuloinniksi.”²⁷⁸

Pekingissä asuva Sillanpää oletti, ettei Pekingin ilma tule olemaan niin suuri ongelma urheilijoille tai lyhytaikaisille vierailijoille, kuin mitä pelättiin, vaikka olikin selvä terveystarve kaupungissa eläville ihmisille.²⁷⁹ Huoli kuitenkin näkyi *Helsingin Sanomien* sivuilta selvästi. Yhdysvaltain ja Japanin olympiakomitean edustajat esittivät huolensa Pekingin ilmanlaadusta ja sen vaikutuksesta urheilijoihin jo elokuussa 2007. Kun Linnunpesä avattiin maratonin ja kävelyn esikilpailuilla huhtikuussa, moni urheilija pohti saasteiden ja kuumuuden vaikutusta suoritukseensa. Toiset epäilivät lämmön olevan itselleen pahempi uhka kuin saasteet, ja osa taas sanoi ilman tekevän pahaa ”jo kävelyllä puistossa”.²⁸⁰ Toisaalta jotkut urheilijat pitivät Pekingin lämpimästä ilmasta, eikä saasteita koettu olevan enempää kuin kotiareenoilla muissa suurkaupungeissa tai Osakan yleisurheilun maailmanmestaruuskisoissa 2007.²⁸¹ Olympialaisten järjestäjien ja urheilijoiden huolenaiheesta kerrottiin läpi tarkasteluajan. Kisoihin saapuneella Suomen joukkueella on mukana noin 30 ilmanpuhdistinta majoitustiloja varten, ja Yhdysvaltain pyöräilijät herättivät pahennusta käyttämällä Pekingiin saapuessaan suuria hengitysmaskeja. Maantieajon kisassa maininta oli kenties syyllistävin: vain kaksi kolmasosaa urheilijoista pääsi maaliviivalle saakka vaikeiden olosuhteiden takia. Myös *Helsingin Sanomien* vierailevat toimittajat kävivät kisoissa ”savukävelyllä”.²⁸² Lehdessä nostettiin

---

²⁷⁶ Gobin autiomaan sijaitsee vain noin 150 kilometrin päässä Pekingistä, ja sieltä nousevat tuulet voivat aiheuttaa hiekkamyrskyjä Pekingissä. Paul Brownin mukaan hiekkamyrskyjen hiekkaa on kulkeutunut Yhdysvaltoihin asti. Brown 2006, 35, 45–46.

²⁷⁷ Sami Sillanpää, ’Pekingin saastesumu ei hälvene’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8; ’Peking vain osa Etelä-Aasian saastepilveä’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2008, D2; Sami Sillanpää, ’Saasteet huolettavat Pekingin kisojen alla’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2007, B6.

²⁷⁸ Sami Sillanpää, ’Mutta täällähän paistaa aurinko’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8.

²⁷⁹ Sami Sillanpää, ’Mutta täällähän paistaa aurinko’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, B8.

²⁸⁰ Lainausmerkit lähteestä. Sami Sillanpää, ’Kuumuus ja kosteus Pekingin pahimmat uhkat’, *Helsingin Sanomat*, 21.4.2008, B6.

²⁸¹ Petteri Ala-Kivimäki, ’Helvetti onkin taivas’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2008, B11; ’Brassiuimari ei pelkää saastetta’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, B8.

²⁸² Muitakin mainintoja oli: Ulkona kilpailevien urheilijoiden kerrottiin pohtivan mahdollisuutta harjoitella muualla kuin Pekingissä kaupungin ilmanlaadun takia. Suomalaisen ratsastajan Kyra Kyrklundin haastattelussa tuotiin esille esteratsastajan mietintä: vaikka hevoset majoitettiin ilmastoituihin talleihin ja harjoittelevat jäähdytetyissä maneeseissa, kilpailut käytäisiin ulkona. Sami Sillanpää, ’Saasteet huolettavat Pekingin kisojen alla’, *Helsingin Sanomat*, 18.8.2007, B2; Sami Sillanpää, ’Peking kokeili ilmanlaadun parantamista ajokiellolla’, *Helsingin Sanomat*, 18.8.2007, B2; ’Ensimmäiset valitaan jo joulukuussa’, *Helsingin Sanomat*, 10.10.2007, B12; ’Tavoitteena kuudennet olympialaiset’, *Helsingin Sanomat*, 25.9.2007, B9; Satu Pajuriutta, ’Saasteet säästäneet urheilijat lääkäriltä’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2008 B11; ’USA pahoitteli maskinäytöstä’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2008 B11; ’Samuel Sanchez pyöräili voittoon Kiinan saunassa’, *Helsingin Sanomat*, 10.7.2008 B9; Ari Pusa, ’Tasainen valo’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2008, B11.

usein esiin kiinalaisviranomaisten vakavat yritykset parantaa ilmanlaatua, mutta asia oli selvästi kisajärjestäjille herkkä: kun ilmanlaadusta, saasteista ja näiden vaikutuksista urheilijoiden harjoitteluun kyseltiin lehdistötilaisuudessa paljon, virkailija lopulta keskeytti kysymykset tiukasti: ”Kilpailijat eivät halua enää kommentoida asiaa”.²⁸³

Täytyy muistaa, että Kiinan tarve saada hyvä arvosana myös ilmanlaadusta oli todellinen: maaliskuussa 2008 KOK:lla mainittiin olevan valta päättää minkä tahansa kilpailun peruuttamisesta lyhyelläkin varoituksella, jos kisakaupungin ilma todetaan liian huonoksi. Tosin silloin uusimman tutkimuksen mukaan Pekingin ilma ei olisi urheilijoille niin suuri vaiva kuin mitä oli pelätty. KOK:n edustaja katsoi olosuhteiden olevan siksi ”ainakin hyvät” urheilijoille – vaikka kenties estävän huipputuloksia ja uusia ennätyksiä.²⁸⁴ Järjestäjien suurin huoli, kisojen menettäminen, oli lopulta turha, mutta vara ei venettä kaatanut: Pekingin ilmanlaatua käsittelevässä artikkelissa Sami Sillanpää kertoi jo elokuussa 2007 Kiinan hallituksen antaneen etukäteen kiinalaisille viestimille käskyn ”raportoida myönteiseen sävyyn ajokiellosta”. Hallitukseen kohdistunutta kansainvälistä arvostelua ei yleensäkään raportoitu Kiinan omissa viestimissä. Sen sijaan hallitus oli ohjeistanut ministeriöitä pitämään useammin omia lehdistötilaisuuksia, jotta viralliset kannanotot ja näkemykset saataisiin kattavammin julki.²⁸⁵ Viestinnän kontrollointi oli tärkeää, sillä Kiina halusi estää kaikki mahdolliset olympialaisiin liittyvät mielenosoitukset. Sillanpään mukaan Kiinassa järjestettiin vuonna 2005 pelkästään saasteiden vuoksi 51 000 paikallista protestia²⁸⁶ – siis lähes tuhat viikossa – ja luvut olivat vain nousseet. Kiinalaisen ympäristönsuojeluviraston johtajan mukaan uhkaavat jo yhteiskuntarauhaa. Protestit eivät olleet pelkästään osa kampanjointia, vaan usein välttämättömyys. Monesti järjestön tai yksilön vetoaminen keskushallintoon ei toimi, kun korruptoituneet paikallisviranomaiset suojelevat saastuttavia tehtaita tai auttavat niitä kiertämään sääntöjä – vasta suora toiminta, kuten suuri mielenosoitus tai väkivaltainen mellakka herättää päättäjät.²⁸⁷ Amnestyn kampanjoissa toistunut sanoma näkyi siis myös ympäristöuutisoinnissa: Peking haluttiin esitellä maailmalle menestyvänä ja harmonisena, ja siksi huolestuttavat tiedot hyssyteltiin, ja vain parhaita puolia korostettiin.

Sillanpään mukaan Kiinassa oli kuitenkin lähivuosina tapahtunut myös todellinen muutos ympäristönsuojeluun suhtautumisessa. Vuoden 2007 puoluekokouksen aikana presidentti Hu Jintao

---

²⁸³ Sami Sillanpää”, ’Kuumuus ja kosteus Pekingin pahimmat uhkat’, *Helsingin Sanomat*, 21.4.2008, B6.

²⁸⁴ ’Tutkimus: Pekingin ilma ei sittenkään liian paha’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B10.

²⁸⁵ Sami Sillanpää, ’Peking kokeili ilmanlaadun parantamista ajokiellolla’, *Helsingin Sanomat*, 18.8.2007, B2; Sami Sillanpää, ’Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla’, *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2.

²⁸⁶ Kuitenkin yleisin syy paikallisille mielenosoituksille on hallituksen mukaan maakiistat, joita myös on kymmeniätuhansia vuosittain. Sami Sillanpää, ’Maaoikeuskapina leviää Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 13.3.2008, B1.

²⁸⁷ Sami Sillanpää, ’Ympäristön tuho nostaa protesteja Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 7.12.2007, B1.

lupasi investointeja kierrätykseen, vaihtoehtoiseen energiantuotantoon ja energiatehokkuuteen. Myös pienen oloisia, mutta vaikuttavia muutoksia julistettiin osana vihreiden kesäolympialaisten lupausta.²⁸⁸ Maaliskuussa 2008 pääministeri Wen Jiabao lupasi hallituksen sulkevan saastuttavia tehtaita ja nostavan ympäristönsuojeluviraston ministeriöksi. Pääministeri myönsi ongelmia olevan etenkin puhtaan juomaveden, terveydenhuollon ja ilmaisen peruskoulun takaamisessa. Olympialaisten alla ympäristön tilan kritiikki ei tullut pelkästään ulkomailta: heinäkuussa 2007 Kiinan ympäristönsuojeluhallinnon varaministeri kritisoi maan tapaa keskittyä talouskasvuun ympäristön kustannuksella.²⁸⁹ Yhtenä yrityksenä pakottaa uudistuksia ilmoitettiin, että yritykset, jotka eivät läpäise ympäristövaikutusten arviointia tai noudata ympäristönsuojelusääntöjä, eivät saaneet lainaa pankeista.²⁹⁰

Ympäristöhankkeiden haitoista oli Sillanpään mukaan alettu keskustella ja tiedottaa aikaisempaa avoimemmin. Kun suurpadon alta päätettiin siirtää vielä kolmesta neljään miljoonaa ihmistä aikaisempien 1,4 miljoonan lisäksi, tiedotteessa kerrottiin avoimesti, että syyt siirtoihin olivat padon mahdolliset saasteet ja partaiden kestävyys epävarmuus. Patohankkeiden haitoista ympäristölle ja kulttuurihistoriallisille alueille ei silti oteta vastaan kaikkea kritiikkiä.²⁹¹ Ympäristöarvot ja huoli luonnon tuhoutumisesta näkyivät tarkasteluaikana useasti juhlapuheissa, ja Sillanpää kertoi saasteongelmien nousseen myös valtion kontrolloimien lehtien etusivuille.²⁹² Toisaalta esimerkiksi Mekong-joen patoamisen kansainvälisestä merkityksen uutisoinnissa Kiina esiintyi *Helsingin Sanomissa* yhä oman linjansa tiukasti pitävänä maana, joka syytti hanakasti muita asioihinsa puuttumisesta, jos kritiikin taustalla oli vaikutusvaltainen järjestö.²⁹³ Huomiota tukee

---

²⁸⁸ Kauppoja, tavarataloja ja ostoskeskuksia kiellettiin antamasta asiakkaille ilmaisia muovipusseja kesäkuun alusta, ja hallitus ilmoitti myös aikovansa korvata muutamassa vuodessa kaikki hehkulamput energiansäästölampeilla. Mount Everestille määrättiin vuoden 2009 lopulle siivoustalkoot, ja Kiina kielsi autoliikenteen osaan tukikohdista, ettei jäätikkö sulaisi saasteiden takia entistä nopeammin.

²⁸⁹ Puhdistuskampanjat eivät edenneet korruption takia, joten ympäristö oli murtumispisteessä ja asetti ihmishenkiä vaaraan. Ympäristönsuojeluhallinto oli joutunut jäädyttämään teollisuusinvestointeja suurimpien jokien rannoilta, sillä tehtaat eivät ole suorittaneet niille määrättyjä puhdistustöitä.

²⁹⁰ 'Virkamies: Kiinan ympäristön tila huolestuttava', *Helsingin Sanomat*, 5.7.2007, B1; 'Kiina kieltää saastuttajien lainoja', *Helsingin Sanomat*, 6.7.2007; 'Nopea kasvu on järjestelmän tuki', *Helsingin Sanomat*, 16.10.2008, A2 [pääkirjoitus]; Sami Sillanpää, 'Kiina kieltää muovikassit kauppoissa', *Helsingin Sanomat*, 10.1.2008, B3; 'Kiina kielsi ohuet muovipussit', *Helsingin Sanomat*, 2.6.2008, B2; 'Kiina rajoittaa kiipeilyä Mount Everestillä', *Helsingin Sanomat*, 24.6.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Kiinan Wen lupasi toimia ympäristötuhoja vastaan', *Helsingin Sanomat*, 6.3.2008, B2.

²⁹¹ Vertailun vuoksi vuonna 1994 alkaneen kolmen rotkon patohankkeen aikana viranomaiset ovat tehneet parhaansa vaientaakseen ympäristöntutkijoiden äänen. 'Kiina pakkosiirtää vielä 3–4 miljoonaa ihmistä suurpadon lähialueilta', *Helsingin Sanomat*, 13.10.2007, B2.

²⁹² Sami Sillanpää, 'Kiina yrittää vihreää vallankumousta', *Helsingin Sanomat*, 25.11.2007, B2.

²⁹³ Mekong-joen patoamista vastustavan kansalaisjärjestön kerrottiin kohdanneen ahdistelua patoraporttinsa takia, ja jokien suojeleluun erikoistunut järjestö International Rivers oli suljettu Suomen palomuurin taakse. Järjestöjen mukaan patojen vaikutuksesta ympäristöön nostettiin esiin Kiinassa vain vähätteleviä raportteja. Haastatellun kiinalaisen patoyhtiön edustajan mukaan patojen ongelmat kiinnostivat lähinnä ”ulkomaista mediaa ja joitain ulkomaisia järjestöjä”. Myös yhteistyöjärjestö Mekongin jokikomissio, joka pyrkii kuuden maan läpi virtaavan joen tasapuolisempaan hallinnointiin, oli Kiinan viranomaisten mukaan länsimaiden tukema. Sami Sillanpää, 'Patobuumi uhkaa mahtavaa Mekongia', *Helsingin Sanomat*, 24.12.2008, B1

tutkimuskirjallisuus: ympäristötuhoista, korruptiosta ja skandaaleista saa kirjoittaa, ja Kiinassakin lehdistö repii asiasta kohuotsikoita – ainoa vaatimus on, että uutisoinnissa ei saanut syyttää puoluetta. Näin osa ympäristöhuolista – samoin kuin ihmisoikeushuolista – katsottiin yhä Kiinan ulkopuolisten osapuolten yritykseksi puuttua tekosyiden varjolla Kiinan sisäisinä pitämiinsä asioihin.²⁹⁴

Helsingin Sanomissa katsottiin, että juhlapuheista tekoihin on silti vaikea siirtyä. Kisojen jälkeen pääkirjoituksessa alleviivattiin Kiinan talouden ongelmaa: sen jatkuvuus nojaa nopeaan kasvuun, ja kasvun tärkeä osa on ympäristölle haitallinen teknologia. Kierrettä on vaikea pysäyttää: ”Nopea kasvu takaa tulot maalle, pidättelee pörssikuplaa puhkeamasta, takaa materiaalsen hyvinvoinnin kasvun ja suojaa näin nykyistä järjestelmää, joka takaa korruptionasiot yrityksissä mukana oleville päättäjille.” Lisäksi siirtyminen oikeasti vihreämpään talouteen ja ympäristönsuojelun lisäämiseen vaarantaisi yksinvaltaisen puolueen aseman. ”Kehitys edellyttäisi kansalaisten vaikutusvallan lisäämistä ympäristöpolitiikassa ja mahdollisuutta valvoa paikallista hallintoa, joka ottaa osansa teollisuuden jättivoitoista. Joku voisi kutsua tällaista kehitystä demokraattiseksi.”²⁹⁵ Tarkasteltuna aikana *Helsingin Sanomien* kirjoittajat vaikuttivat olevan yhtä mieltä siitä, että demokraattisen kehityksen riskiä Kiina ei halunnut ottaa – varsinkaan olympialaisten yhteydessä.

3.4.2 Luonnolla ei ole myötätuntoa – kaikkein myötätuntoisin on kommunistinen puolue

Kaikenlainen julkisuuden kontrollointi on osa totalitaarisesti johdettujen valtioiden vallan jatkuvuuden tae, ja vaikka Väärämäen mukaan Kiina määrittää nykyään jälkitotalitaristiseksi, se tarvitsee yhä sensuuria ja kontrollia ylläpitääkseen järjestelmää. Viestiminen suurten onnettomuuksien ja hädän aikana on vaikea paikka kaikille yhteiskunnille: poikkeusoloissa ei toimi perinteinen byrokraattinen päätöksentekotapa, eikä perinteinen viestintä. Erityistä huomiota näkee suljettu, yksinvaltainen yhteiskunta.²⁹⁶ Vuosina 2007 ja 2008 Kiinaa piinasi *Helsingin Sanomien* sivuilla monta suurempaa luonnonkatastrofia sekä onnettomuutta ja skandaalia. Hädän välittämisen ja myötälämisen lisäksi usean katastrofin uutisoinnin yhteydessä nousi esiin Kiinan tarve kertoa asioista omalla tavallaan ja aikataulullaan. Sensuuri ja toimittajien sekä haastateltavien häirintä näyttäytyivät tapana hallita julkisuuskuvaa: olympialaisiin valmistautuva Kiina ei olisi halunnut minkään pilaavan sen hellimää kuvaa taloudellisesta noususta ja vauraudesta.

---

²⁹⁴ Brander 2012, 15; Ihmisoikeuskeskustelussa oli sama tilanne: keskustelun ei haluttu kärjistyvän sormella osoitteluksi ja häpäisemiseksi. Tähtinen 2015, 89.

²⁹⁵ ”Nopea kasvu on järjestelmän tuki”, *Helsingin Sanomat*, 16.10.2008, A2 [pääkirjoitus].

²⁹⁶ Väärämäki 2016, 12. Kriisijohtamisesta tarkemmin katso Huhtala & Hakala 2007.

Heinäkuussa 2007 *Helsingin Sanomat* uutisoi käynnissä olevan sadekauden olevan mahdollisesti tuhoisimpia vuosikausiin.²⁹⁷ Saman kuun alussa Jiangsun maakunnassa 200 000 ihmisen vesijakelu jouduttiin katkaisemaan ilmeisesti kemiantehtaalta alkaneen myrkkyyvuodon takia.²⁹⁸ Pelkästään elokuussa 2007 Etelä-Kiinassa Zheijiangin maakunnassa riehui hirmumyrsky Sepai, Hunanissa romahti rakenteilla oleva silta ja itäisessä Shandongin maakunnassa tapahtui tuhoisa kaivosturma.²⁹⁹ Heinä- ja elokuun lähes koko eteläistä Aasiaa piinanneet tulvat aiheuttivat tuhoa myös Itä-Kiinan Anhuissa. Siellä kymmenet talot jäivät veden alle, ja asukkaat majoittuivat sukulaisten luo tai kouluihin. Kiinan virallisissa viestimissä kerrottiin, että Anhuin tulvista kärsineet olisivat saaneet rahallista evakointiapua ja ruoka-apuna laadultaan erinomaista riisiä. Haastateltu isä ei ollut apua saanut, ja epäili, saavatko alueen asukkaat koskaan edes korvauksia menetetyistä sadosta.³⁰⁰

Elokuussa 2007 uutisoitiin myös lyhyesti Kiinan keskushallinnon propagandaosaston kieltäneen suurta osaa valtion viestimistä raportoimasta siltaturmasta, jossa oli ollut lähes 50 kuolonuhria. Mahdollisesti liian nopea rakennusaikataulu ja työturvallisuuden laiminlyönti aiheuttivat turman, jota ei ensin vahvistettu vuorokauteen, eikä siitä – tai Kiinan muista yli 6300 vaaralliseksi luokitellusta sillasta – haluttu uutisoida myöhemminkään. Kolme päivää myöhemmin Sami Sillanpää kirjoitti viranomaisten pahoinpidelleen turman uhrien omaisia haastatelleita toimittajia. Lyhyen artikkelin lopuksi hän muistutti, että vaikka Kiina on olympialaisten alla luvannut parantaa ulkomaalaisten toimittajien kohtelua, ”[k]iinalaisille toimittajille tällaisia lupauksia ei ole kuitenkaan annettu”.³⁰¹

Heti seuraavana päivänä *Helsingin Sanomat* uutisoi lyhyesti yli 180 hiilikaivoksen työntekijän jääneen tulvaloukkuun. Kaksi päivää myöhemmin Sillanpään pidemmässä analyysissä kerrottiin kaivostyöntekijöiden omaisten kovin sanoin arvostelleen kaivosyhtiön johtoa ja hallituksen viranomaisia, jotka eivät olleet sulkeneet kaivosta raskaista sateista ja varoituksista huolimatta. Myös tässä tapauksessa viranomaiset kielsivät paikalla olleiden toimittajien mukaan kuvaamisen ja omaisten haastattelut, ja virallisissa viestimissä asia vaimennettiin. Sen sijaan puolueen valvomassa Kansan päivälehdessä julkaistiin etusivulla uudestaan uutinen aikaisemmasta onnettomuudesta, jossa 69 työntekijää onnistuttiin pelastamaan. Artikkelissa mainitaan vielä, miten uutistoimisto AP:n mukaan viranomaisten katujen varsille ripustamissa banderolleissa luki muun muassa ”Luonnolla ei

---

²⁹⁷ Samassa artikkelissa kerrottiin jokavuotisten kevättulvien ja myrskyjen vieneen vuonna 2006 yli 2700 ihmisen hengen. 'Ainakin 150 kuollut Kiinan tulvissa ja maanvyöryissä', *Helsingin Sanomat*, 23.7.2007, B2.

²⁹⁸ 'Virkamies: Kiinan ympäristön tila huolestuttava', *Helsingin Sanomat*, 5.7.2007, B1.

²⁹⁹ 'Hirmumyrsky teki tuhoja Etelä-Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 20.8.2007, B1; Sami Sillanpää, 'Kymmeniä kuoli siltaturmassa Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 15.8.2007, B3; 'Yli 180 kaivosmiestä tulvaloukussa Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 19.8.2007, B1.

³⁰⁰ 'Etelä-Aasian tulvat ovat vieneet kodin miljoonilta', *Helsingin Sanomat*, 4.8.2007, B1; Sami Sillanpää, 'Tuhoisat tulvat pilaavat viljelijöiden peltoja ja riisisatoja Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 4.8.2007, B1.

³⁰¹ Sami Sillanpää: 'Kymmeniä kuoli siltaturmassa Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 15.8.2007, B1; 'Kiina kielsi siltaturmasta raportoinnin', *Helsingin Sanomat*, 18.8.2007, B1.

ole myötätuntoa, ihmisillä [on]³⁰² myötätuntoa. Kaikkein myötätuntoisin on kommunistinen puolue.”³⁰³

Vuoden 2008 alussa matka kiinalaisen uudenvuoden juhlintaan katkesi, kun poikkeukselliset rankat lumisateet katkoivat sähköjunien voimalinjoja. Noin puoli miljoonaa matkustaa³⁰⁴ jäi jumiin Etelä-Kiinan suurkaupungin Kantonin päärautatieasemalle, mukana paljon siirtotyöläisiä, joille uusivuosi on ainoa mahdollisuus matkustaa kotiin. Mellakkapoliiseja ja sotilaita uutisoitiin lähetetyn ”pitämään järjestystä” väkijoukossa. Tähän oli tarvetta, sillä lopulta satojatuhansia ihmisiä rynnäköi junille aina, jos niihin pääsystä oli edes toivoa. Ihmisten jalkoihin kuoli ainakin yksi matkustaja. Virallinen uutistoimisto julisti maan käyvän ”avointa sotaa lumimyrskyjen aiheuttamaa katastrofia vastaan”. Kylmään kuolleista kansalaisista alkoi heti tihkua tietoja maailmaan, samoin tuhoutuneista vihannes- ja hedelmäsadoista. Kommunistinen puolue ryhtyikin Sillanpään mukaan ”massiiviseen propagandakampanjaan vakuuttaakseen, että tilanne on hallinnassa”.³⁰⁵

Huhtikuun lopulla uutisoitiin Kiinassa tapahtuneen vakava rautatieonnettomuus, jossa alustavasti ainakin 70 uskottiin kuolleen ja 400 joutuneen sairaalaan. Toki maailman väkirikkoimmassa maassa onnettomuudet ovat usein massiivisia: pelkästään erilaisissa liikenneonnettomuuksissa Kiinassa kuolee *Helsingin Sanomien* tietojen mukaan vuosittain yli 100 000 ja loukkaantuu yli 400 000 ihmistä. Jutussa kuitenkin on aistittavissa kontrolli ja varovaisuus: Onnettomuuden syyksi paljastui ylinopeus, vaikka aikaisemmin haastateltu virkailija, joka ei antanut nimeään julki, epäili että juuri käyttöön otettu aikataulu ”tuskin oli syy onnettomuuteen”.³⁰⁶ Lukijalle jää tunne, että kiinalaisvirkailijalla oli tarve muotoilla kannanottonsa niin, ettei häntä voi syyttää puolueen tai työpaikkansa järjestelmän kritisoinnista.

---

³⁰² Kyseessä on joko käännös- tai kirjoitusvirhe: Kansainvälisissä artikkeleissa banderollin tekstin on käännetty ”ihmisillä on myötätuntoa”. *Helsingin Sanomat* on kirjoittanut ”ihmisillä ei ole myötätuntoa”. Vrt. Charles Hutzler, ’Hope Fading for Trapped Chinese Miners’, *The Washington Post*, 20.8.2007.

³⁰³ ’Yli 180 kaivosmiestä tulvaloukussa Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 19.8.2007, B1; Sami Sillanpää, ’Kiinan kaivosmiehet yhä loukussa, omaiset protestoivat’, *Helsingin Sanomat*, 21.8.2007, B1. Joulukuussa 2007 onnettomuuksien lista piteni, kun yli 70 kaivostyöntekijää kuoli kaasuräjähdyksessä Pohjois-Kiinassa. Pelastustöiden johdon mukaan paikalla oli tehty raskaita virheitä, kuten viivytelty hälytyksen antamisessa. Lyhyessä jutussa mainitaan Kiinan kaivosturmissa kuolleen muutama vuosi aikaisemmin noin 5000 ihmistä. ’Ainakin 70 kuoli kaivosturmassa Pohjois-Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 7.12.2007, B1.

³⁰⁴ 29.1. jumiin jääneitä oli 200 000, mutta 31.1. luku oli noussut puoleen miljoonaan, kun bussitkaan eivät päässeet alueelta pois.

³⁰⁵ Sami Sillanpää, ’Lumimyrskyt veivät liikenteen kaaokseen Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 29.1.2008, B3; Sami Sillanpää, ’Lumi lamautti Kiinan valtavan kansanvaelluksen’, *Helsingin Sanomat*, 31.1.2008, B3; ’Kiinan talvimyrskyt nostavat inflaatiota’, *Helsingin Sanomat*, 1.2.2008, B6; Sami Sillanpää, ’Kiinan myrskyt koettelevat jo 80 miljoonaa’, *Helsingin Sanomat*, 2.2.2008, B4.

³⁰⁶ Junan kerrottiin kulkeneen 130 km/h alueella, jonka rajoitus oli 80 km/h. Sami Sillanpää, ’Kiinassa pahin rautatieturma vuosikymmeneen’, *Helsingin Sanomat*, 29.4.2008, B3; ’Kiinan junaturman syynä ylinopeus’, *Helsingin Sanomat*, 30.4.2008.

Kun lasten parissa leviävästä enteroviruksesta kertovat artikkelit alkoivat toukokuussa ilmestyä lehden sivuille, ensimmäinen huoli oli, aiheuttaako sairaus uhan olympialaisille. Kuitenkin jo parin päivän päästä myös Kiinan tapa sensuroida tiedonkulkua nousi tärkeäksi osaksi uutista: tieto sairauden leviämisestä oli julkaistu ainakin yhdessä paikallisessa lehdessä viikkoja ennen virallista tiedonantoa. Yhteisen tiedotustilaisuuden aikana Kiinan terveysministeriö ja WHO kielsivät tarkoituksellisen salailun. Ikävä kyllä salailu ei olisi ollut uutta: vuonna 2003 Kiina yritti salata hengenvaarallisen ja ulkomaille asti levinneen SARS-taudin uutisoinnin. Tätä virhettä ei haluttu toistaa, varsinkaan jättimäisen turistitapahtuman vuonna. Olympialaisten alla julkisuuskuvan kiillotus tuntui kuitenkin painavan enemmän kuin taudin hoito: Viranomaiset olivat kiertäneet lastentarhoja, ja kieltäneet ihmisiä antamasta haastatteluja ulkomaisille viestimille. ”He sanoivat, että jos taudista tulee ikävyyksiä Kiinan julkiselle kuvalle, löpöttelijöitä pidetään vastuullisena.”³⁰⁷

Ennen vuoden 2008 toukokuun puoliväliä *Helsingin Sanomissa* näkyi useasti, miten uutisointi Kiinan onnettomuuksista ja omaisten protesteista pyrittiin useimmiten vaimentamaan, tarvittaessa kovin ottein. 12.5.2008 tapahtunut tuhoisa maanjäristys³⁰⁸ ja sitä seuranneet tulvat kuitenkin ylittivät propagandaviraston säätelymahdollisuudet, ja uuden avoimuuden hetkenä kiinalaiset seurasivat hetki hetkeltä päivittyvää uutisointia aktiivisesti netistä. Sichuanin alue oli maaliskuun aikana tullut tutuksi tiibetiläisten mielenosoituksista, ja aikaisempina vuosina pandautisista.³⁰⁹ Presidentti Hu Jintao määräsi järjestyksen jälkeen lähes 8000 poliisia ja sotilasta pelastustöihin kiireellisesti, ja pääministeri Wen Jiabao matkusti alueelle. Tiibetiläismielenosoitusten takia alueella oli valmiiksi paljon puolisolitaallisia joukkoja, ja parissa päivässä sotilaiden määrä avustustoissa nousi ensin viiteenkymmeneen tuhanteen ja sitten sataan tuhanteen.³¹⁰

Nopeasti järkytys kääntyi vihaksi: monella alueella lapsia täynnä olleet koulut romahtivat kuin korttitalot, vaikka viereiset suuret rakennukset säilyivät pystyssä. Sortuneiden koulujen betoneista muun muassa puuttuivat tukirauhoitukset. Modernit kiinalaisrakennukset, kuten olympialaisia varten

---

³⁰⁷ ’Kiinassa leviää lapsia tappanut virus’, *Helsingin Sanomat*, 4.5.2008, B3; ’Enterovirus leviää yhä Kiinan maakunnissa’, *Helsingin Sanomat*, 6.5.2008, B1. Lainausmerkit lähteestä: Sami Sillanpää: ’Lastentauti vaatii lisää uhreja Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 8.5.2008, B3.

³⁰⁸ Järjitys oli tuhoisin kolmeen vuosikymmeneen, joka tuntui 1300 kilometrin päässä pääkaupunki Pekingissä sekä monissa naapurimaissa. ’Kiinan maanjäristyksessä kuollut ainakin 9 000’, *Helsingin Sanomat*, 13.5.2008 B1.

³⁰⁹ Maailman tärkein pandojen kasvatuskasvu sijaitsi järjitysalueella, ja pandat nousivat muutamia kertoja osaksi uutisointia: Pandakeskuksen kerrottiin lyhyesti 14.5. selvinneen järjityksessä vauriotta. Kesäkuun lopussa uutisoitiin pandojen kärsivän ruokapulasta, sillä maanjäristys tuhosi niiden syömää bambua suurin määrin. Sami Sillanpää, ’Järjitysalueella yli sata miljoonaa ihmistä’, *Helsingin Sanomat*, 13.5.2008, B1; ’Wolongin Pandakeskus selvisi maanjäristyksestä’, *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B1; ’Maanjäristys uhkaa näännyttää Kiinan jättipandat’, *Helsingin Sanomat*, 24.6.2008, B3.

³¹⁰ ’Kiinan maanjäristyksessä kuollut ainakin 9 000’, *Helsingin Sanomat*, 13.5.2008 B1; Sami Sillanpää, ’Järjitysalueella yli sata miljoonaa ihmistä’, *Helsingin Sanomat*, 13.5.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Epätoivo kasvoi Kiinan järjitysalueilla’, *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Omaisiansa raunioista etsivien toivo alkoi jo hiipua Kiinan Sichuanissa’, *Helsingin Sanomat*, 16.5.2008, B1. Tarkemmin Tiibetin mielenosoituksista seuraavassa luvussa.

rakennetut areenat ja uudet tornitalot, kerrottiin suunnitellun tarkasti kestävänsä myös maanjäristykset, mutta arkielämän rakennuksissa oli eri tilanne: kiinalaisrakentamisella on kuitenkin huono maine, ja uudetkin talot rapistuvat nopeasti.³¹¹ Tästä moni syytti korruptiota ja varojen väärinkäyttöä.³¹² Myös pelastustöiden hitaus ahdisti, sillä joukkoja oli vaikeassa maastossa lähes mahdoton saada paikalle. Hallituksen toimia moitittiin vuoristoalueilla vajavaisiksi, ja alueella puhkesi poikkeuksellinen mielenosoitus, jota ei tukahdutettu väkivaltaisesti, vaikka mielenosoittajat heittelivät pulloja valvovia sotilaita kohti. Vanhemmat syyttivät hallitusta koulurakennusten turvallisuudesta tinkimisestä. Asunto- ja rakennusministeri lupasi selvittää asiaa, ja jos ”näin on asian laita, asiaan suhtaudutaan suurella vakavuudella”. Omaiset vaativat asialleen huomiota myös paikalle päässeen ulkomaisen median kautta. Romahtaneen koulun vieressä lastensa kuvien kanssa poseeraavat vanhemmat toivoivat näin saavansa paikallisviranomaiset painostettua reiluun tutkintaan. Sillanpää oli todistamassa, että kaikki ei sujunut toivotusti. Paikallishallinnon edustajia tai luvattua selvitysryhmää ei näkynyt, vaikka heitä tavoiteltiin puhelimitsekin. Joku kuitenkin saapui paikalle: poliisit, jotka tutkivat ulkomaalaisten toimittajien paperit. Protestointia jatkaneista vanhemmista osa pidätettiin, ja puoli vuotta katastrofista poliisin kerrottiin estäneen vanhempia pitämästä muistoseremoniaa romahtaneella koululla.³¹³

Viestimissä kerrottiin poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti ja suorasukaisesti tuhoista ja niiden luvuista, mutta Sillanpään mukaan Kiinan sensuuriperinne näkyi: pääministeri Wen Jiabaosta uutisoitiin kiinalaislähteissä aina kannustavasti ja positiivisesti, ja kiinalaiset toimittajat kertovat, että heille jaettiin ”yleisohjeita, jotka kehottivat korostamaan raportoinnissa hallituksen pyrkimyksiä auttaa hädänalaisia”. Välttää tulisi pelastustöiden moittimista, korruptoituneiden virkamiesten syyttämistä ja järjestyksen huonon ennakkoinnin pohtimista. Vaikka kritiikki ensimmäisinä päivinä pääsi lehtijuttuihin, Sillanpää piti sitä merkinä, ei avautumisesta, vaan alun kaaoksesta, jolloin ”tilanne karkasi propagandaviranomaisten käsistä”.³¹⁴

---

³¹¹ Sami Sillanpää, 'Epätoivo kasvoi Kiinan järjestysalueilla', *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B1; Anna Sillanpää, 'Pekingin olympialaisten turvajärjestelyjä ei kiristetä järjestysten pelossa', *Helsingin Sanomat*, 15.5.2008, B2.

³¹² ”Omaiset uskovat että joku paikallispamppu rakennutti koulun halvalla ja veti budjetista säästyneet rahat omaan taskuun. Siksi tapaus saattaa myös jäädä rehellisesti tutkimatta, paikalliset epäilivät.” Sami Sillanpää, 'Kiinalaisäidit protestoivat yhä romahtaneella koululla', *Helsingin Sanomat*, 30.5.2008, B3.

³¹³ Sami Sillanpää, 'Epätoivo kasvoi Kiinan järjestysalueilla', *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B1; Sami Sillanpää, 'Hätäapu nostatti iloa ja kiukkua Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 15.5.2008, B1; 'Ainakin viisi miljoonaa ihmistä jäi kodittomaksi Kiinan järjestyksessä', *Helsingin Sanomat*, 17.5.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Kiinalaisäidit protestoivat yhä romahtaneella koululla', *Helsingin Sanomat*, 30.5.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Talvi koittaa Kiinan järjestysalueen miljoonille kodittomille', *Helsingin Sanomat*, 17.11.2008, B1.

³¹⁴ Sami Sillanpää, 'Kiinan netti muuttui mustavalkoiseksi' *Helsingin Sanomat*, 23.5.2008, B3.

Kiinan ulkoministeriö toivotti ulkomaisen avun tervetulleeksi nopeasti, sekä vetosi kansainväliseen yhteisöön saadakseen telttoja lähes viidelle miljoonalle kodittomalle.³¹⁵ Järistyksen ja noin 8000 jälkijäristyksen³¹⁶ lisäksi sen aiheuttamat tulvat herättivät huolta: satoihin patoihin tuli repeämiä,³¹⁷ maanvyöryt tukkivat jokia muodostaen ”järistysjärviä”, ja rankkasateet pahensivat tilannetta.³¹⁸ Kun viikon kuluttua eloonjääneitä alkoi löytyä enää yksittäisiä, Kiinaan julistettiin kolmen päivän suruaika, jonka ajaksi myös olympiasoihdun kulku keskeytyi.³¹⁹ Suruaikana lehdet ja netin sisältö muuttuivat suurelta osalta mustavalkoisiksi, ja pelit ja viihde siivottiin hetkeksi pois. Silloin Kiina sai Sillanpään mukaan myös uutiset takaisin kontrolliinsa.³²⁰ Suruaikana Kiinan kaupungeissa tapahtui jotain poikkeuksellista: kansalaiset alkoivat kutsua internetin keskustalustojen kautta ihmisiä itse järjestettyihin muistomarsseihin ja kynttiläpiireihin. Sillanpään Pekingissä seuraama kynttiläpiiri hajosi kuitenkin nopeasti, kun ihmiset näkivät yhden poliisin. Järjestäjät käskivät muita sammuttamaan kynttilät, siivoamaan ja poistumaan, ettei poliisille aiheutuisi ”lisäpainetta”. Sillanpää muistutti, että Kiinan historiassa julkiset surunosoitukset ovat kääntyneet välillä poliittisiksi liikkeiksi – olihan kuuluisa Tiananmenin suurmielenosoitus alkanut kommunistisen puolueen uudistusmielisenä pidetyn pääsihteerin muistotilaisuudesta.³²¹

Anu Nousiainen vertasi Kiinan ja Myanmarin reaktioita niitä saman vuoden toukokuussa kohdanneisiin katastrofeihin: 10 päivää tuhoisan myrskyn jälkeen Myanmarin sotilasjunta ei ollut avannut rajoja, eikä päästänyt toimittajia tai ulkomaisia auttajia paikalle. Maan armeija takavarikoi YK:n lähettämät energiakeksit omiin varastoihinsa. Kiina sen sijaan avasi ovet, huusi apua, antoi järjestöjen saapua maahan, piti samalla tarkkaa kirjaa missäkin auttavista sotilaista ja palomiehistä, sekä ilmoitti avoimesti nousevan uhriluvun viestimille.³²² Järistysalueille pääsi alusta asti sekä

---

³¹⁵ Anu Nousiainen, 'Kaksi katastrofia, kaksi yhteiskuntaa', *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B3; 'Kiina hiljentyi järistyksen uhrien muistoksi', *Helsingin Sanomat*, 20.5.2008, B3; 'Kiinan arvio maanjäristyksen uhreista nousi 80 000:een', *Helsingin Sanomat*, 23.5.2008, B3.

³¹⁶ 'Voimakas jälkijäritys tuhosi ainakin 70 000 rakennusta Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 26.5.2008, B1.

³¹⁷ 'Repeämät padossa uhkasivat järistyskaupunkia', *Helsingin Sanomat*, 15.5.2008, B1; 'Tuhannet pakenivat tulvauhkaa Kiinan järistysalueella', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2008, B2; Sami Sillanpää, 'Patoutuneet joet uhkaavat purkautua Kiinan järistyksen hätäalueella', *Helsingin Sanomat*, 29.5.2008, B2; Sami Sillanpää, 'Vesi nousi edelleen Kiinan järistysjärvestä', *Helsingin Sanomat*, 30.5.2008, B3; 'Kiinassa juoksetettiin vettä tulvajärvestä', *Helsingin Sanomat*, 8.6.2008, B1; 'Kiinan suurin järistysjärvi jatkaa paisumistaan', *Helsingin Sanomat*, 9.6.2008, B1; 'Jälkijäritys ravisteli tulvajärveä Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 10.6.2008, B1; 'Tulvajärvi alkoi tyhjäntyä Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 11.6.2008, B2.

³¹⁸ 'Voimakas jälkijäritys tuhosi ainakin 70 000 rakennusta Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 26.5.2008, B1; 'Jälkijäritys romahdutti Kiinassa 420 000 taloa', *Helsingin Sanomat*, 28.5.2008, B2.

³¹⁹ 'Eloonjääneiden etsintä muuttui ruumiiden hautaamiseksi Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 19.5.2008, B2.

³²⁰ Sami Sillanpää, 'Kiinan netti muuttui mustavalkoiseksi' *Helsingin Sanomat*, 23.5.2008, B3.

³²¹ Sami Sillanpää, 'Kiinalaiset järjestivät netin avulla muistotilaisuuden', *Helsingin Sanomat*, 22.5.2008, B3; Pannula 2000, 1–2.

³²² Anu Nousiainen, 'Kaksi katastrofia, kaksi yhteiskuntaa', *Helsingin Sanomat*, 14.5.2008, B3.

kiinalaisia että ulkomaalaisia toimittajia ja auttajia,³²³ ja nettiin levisi silminnäkijöiden videoita vapaammin, kuin mahdollisesti koskaan.³²⁴ Virallisilta uutiskanavilta näytettiin ympäri vuorokauden lähetyksiä tuhoalueilta, myös niiltä, missä selvästi oli ongelmia rakennuksien kunnan kanssa.³²⁵ Myös Amnestyn raportissa tämä Kiinalle epätyypillinen uutisoinnin avoimuus sai kiitosta. Kuitenkin sensuurikoneisto käynnistyi, kun perheet aloittivat julkisia protesteja. Toimittajia häirittiin ja pidätettiin, ja lapsensa menettäneitä vanhempia estettiin matkustamasta protestoimaan pääkaupunkiin.³²⁶

Kaiken kaikkiaan *Helsingin Sanomien* sivuilta näkyi selvä, vaikkakin lyhytaikainen, muutos sensuurin suhteen. Myanmarin lisäksi Kiinan toimia verrattiin sen omaan menneisyyteen. Vuonna 1976 maanjäristys tuhosi täysin Tangshanin miljoonakaupungin, ja ainakin 240 000 ihmistä menetti henkensä. Mao Tsetungin johtama diktatuuri yritti salata katastrofin. Virallinen tieto kuolleiden ja loukkaantuneiden määrästä julkaistiin kolme vuotta katastrofin jälkeen, ja ensimmäiset ulkomaiset toimittajat pääsivät paikalle vasta vuonna 1983.³²⁷ Ian Buruma katsoi Vieraskynä-kirjoituksessa tiibetiläisten mielenosoitukset, olympialaisten julkisuus ja Myanmarin epäonnistunut esimerkki tuhojen salailussa pakottivat Kiinan hallituksen sallimaan tavallista vapaamman tiedonvälityksen oman luonnonkatastrofinsa kohdalla.³²⁸ Avoimuutta ei kestänyt pitkään: Kriisin alkupäivien jälkeen ulkomaalaisia toimittajia alettiin käännättää pois alueelta – vastoin olympialupauksia. Surevat vanhemmat jäivät ilman vastauksia, ja heitä estettiin kampanjoimasta asiansa puolesta. Keskustelupalstoilla hallituksen toimia vastustaneet saivat vastaansa sensuurin lisäksi kasan moitteita muilta kansalaisilta. Hallituksen hätäaputoita näkyvästi arvostellut henkilö pidätettiin, ja vapautettiin puolentoista viikon päästä.³²⁹ Sami Sillanpää linjasi kommentissaan, että Kiina osoitti tuolloin olevansa avoimempi kuin Myanmar – mutta ”[v]apaassa maailmassa sitä luonnehdintaa ei pidettäisi kovin suurena kehuna.”³³⁰

---

³²³ Vaikkakin Kiina ilmoitti, ettei tarvitse henkilöstöapua ulkomailta, apulähetykset ja maassa jo toimivien kansalaisjärjestöjen ulkomaiset työntekijät olivat tervetulleita. Sami Sillanpää, 'Hätäapu nostatti iloa ja kiukkua Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 15.5.2008, B1. Kuitenkin se otti vastaan pelastusryhmät Etelä-Koreasta, Singaporesta ja Venäjältä. 'Tuhannet pakenivat tulvauhkaa Kiinan järistysalueella', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2005, B2.

³²⁴ Pannulan mukaan perinteisen konfutselaisuuden hierarkiajärjestelmä näkyy Kiinassa onnettomuuksien hetkellä, jolloin ihmisten auttamishalu suuntautuu tarkkaan rajatusti pääasiallisesti omiin sukulaisiin, ja henkilöihin, joiden auttamisesta on perheelle jotain hyötymismahdollisuuksia. Kuitenkin vuoden 2008 maanjäristys vaikuttaa rikkoneen perinteisen auttamisen piiriin, ja aiheutti isoissa kaupungeissa auttamisen laajan halun. Pannula 2000, 12–13.

³²⁵ Anna Sillanpää, 'Sichuanin maanjäristys herätti avustusvimman Pekingissä', *Helsingin Sanomat*, 17.5.2008, B3.

³²⁶ Amnesty International 7/2008, 2, 6, 12.

³²⁷ Sami Sillanpää, 'Kiinassa järjisi koko maailma', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2008, D6; 'Tangshanin miljoonakaupunki mureni heinäkuussa 1976', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2008, D6.

³²⁸ Ian Buruma, 'Aasialaisten käsitys auttamisesta on toinen kuin lännen', 7.7.2008, A2 [vieraskynä].

³²⁹ Sami Sillanpää, 'Kiinassa järjisi koko maailma', *Helsingin Sanomat*, 18.5.2008, D6; Sami Sillanpää, 'Kiinan netti muuttui mustavalkoiseksi', *Helsingin Sanomat*, 23.5.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Vesi nousi edelleen Kiinan järistysjärjessä', *Helsingin Sanomat*, 30.5.2008, B3.

³³⁰ Sami Sillanpää, 'Avoimempi kuin Myanmar', *Helsingin Sanomat*, 15.5.2008, B1.

Kisojen jälkeen ainoat luonnonkatastrofista tai onnettomuudesta kertovat artikkelit olivat syyskuulta.³³¹ Syyskuussa uutisiin nousi ihmisen aiheuttama katastrofi: melamiinilla ja vedellä jatketun maidon ja siitä tehdyn maitojauheen uutisoitiin sairastuttaneen ensin kymmeniä, sitten kymmeniä tuhansia lapsia. Muovin valmistuksessa käytettävää melamiinia lisättiin vedellä laimennettuun maitoon, jotta tuotteen proteiinipitoisuus näyttäisi testeissä normaalilta, ja jotta pienemmästä määrästä maitoa saataisiin suurempi voitto.³³² Ongelman laajuus paljastui hiljalleen syksyn aikana: joka viidennen meijerin pelättiin laimentaneen maitoaan, paikallisviranomaisten paljastettiin salailleen asiaa ja Sanlunin jakelijat kertoivat yhtiön vetäneen hiljaisuudessa tuotteita markkinoilta jo heinäkuussa. *Helsingin Sanomissa* kerrottiin, että monet suuryritykset olivat saaneet hallitukselta vapautuksen laatutesteistä ”hyvän maineensa takia” – osa ihmisistä syytti hallitusta poikkeuslupien myymisestä.³³³ Nopeasti kiinalaisia maitotuotteita kiellettiin ympäri Aasiaa ja EU:ssa. Myös Kiinasta lähivuosina adoptoituja lapsia tarkastettiin muun muassa Yhdysvalloissa ja Ruotsissa.³³⁴

Myös myrkkymaito-kohun aikana esille nousi tarkasteluajana jo tutuksi tullut sensuurin tapa: ulkomaiset toimittajat käskettiin pois paikalta, kun ihmiset jonottivat terveystarkastukseen. Haastatteluun väitettiin tarvittavan hallituksen lupa. Sami Sillanpään vierailu yhdessä

---

³³¹ Yli 250 ihmisen uutisoitiin kuolleen, kun kaivosjätteitä täynnä ollut varastoallas murtui, ja jätteet hautasivat taloja Pohjois-Kiinassa. Kaivoksen omistaja ja kymmenkunta muuta johtajaa pidätettiin. Poikkeuksellisesti internetissä paikallinen asukas sai vapaasti syyttää onnettomuudesta ”sydämetöntä” johtoa. Samalla viranomaiset kuitenkin kieltäytyivät arvioimasta tarkemmin kadoksissa olevien – ja mahdollisesti kuolleiden – määrää. Aluksi uhriluku oli 50, mutta se nousi alle viikossa yli 250:een, ja sen oletettiin kasvavan yhä. ’Kiinassa kymmeniä kuoli kaivosjätevyöryssä’, *Helsingin Sanomat*, 10.9.2008, B3; ’Kaivosjätevyöryn uhriluku kasvoi yli 250:een Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 15.9.2016, B1.

³³² Maitojauheen hinnan oli 2007 uutisoitu nousseen puolessa vuodessa yli 60 prosenttia Australian vähentyneen maidontuotannon takia. Suurin osa maitojauheesta tehdään köyhissä kehitysmaissa, ja sen kysyntä on elintason nousun takia noussut ympäri Aasiaa, varsinkin Kiinassa. Kristiina Yli-Kovero, ’Maitojauheen hinta on noussut voimakkaasti’, *Helsingin Sanomat*, 11.7.2007, B4; ’Maitoon ensin vettä, sitten melamiinia’, *Helsingin Sanomat*, 20.9.2008, B6; Sami Sillanpää, ’Kiinaa ravistellut maitoskandaali sai alkunsa vähäisestä maalaiskylästä’, *Helsingin Sanomat*, 24.9.2008, B1.

³³³ Ensimmäiset valitukset maitojauheen ongelmista kerrottiin tehdyn jo vuoden 2008 maaliskuussa, ja elokuun alussa jauhetta valmistavaa Sanlu-yhtiötä oli vaadittu vetämään maitojauhe markkinoilta. Kisojen aikana asiasta ei kuitenkaan kuulunut mitään, eivätkä paikallisviranomaiset ryhtyneet toimiin asian hoitamiseksi – päinvastoin, he yrittivät peitellä asiaa mahdollisimman pitkään. Lopulta asian toi esille uusiseelantilainen meijeri, joka omistaa Sanlusta 43 prosenttia, sekä Uuden-Seelannin ministerit, jotka veivät asian suoraan Kiinan keskushallinnolle. Vasta sitten skandaaliin puututtiin. Sami Sillanpää, ’Kiinan maitojauheskandaalia salailtiin kuukausia ennen olympialaisia’, *Helsingin Sanomat*, 16.9.2008, B7; Sami Sillanpää, ’Yli 6000 lasta sairastunut Kiinan maitojauheskandaalissa’, *Helsingin Sanomat*, 19.8.2008, B7; Sami Sillanpää, ’EU vaatii selvitystä Kiinan maitoskandaalista’, *Helsingin Sanomat*, 20.9.2008, B6, Sami Sillanpää, ’Kiinan valtava maitoteollisuus paljastui pahentuneeksi’, *Helsingin Sanomat*, 23.9.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Jo yli 50 000 lasta sairastui Kiinan maitoskandaalissa’, *Helsingin Sanomat*, 23.9.2008, A3 [etusivu].

³³⁴ Vaikka itse äidinmaidonkorviketta tai muita maitotuotteita ei saa tuoda Kiinasta EU:n rajojen sisälle, muun muassa Kiinassa tehdyt kaakaovalmisteet ja keksit saattavat sisältää maitojauhetta. ’Aasian maat kielsivät maitotuotteiden tuonnin Kiinasta’, *Helsingin Sanomat*, 25.9.2008, B1; Petteri Tuohinen, ’Kiinan maitotuotteita kiellettiin EU:ssa’, *Helsingin Sanomat*, 26.9.2008, B3; ’EU kielsi kiinalaiset lasten maitotuotteet’, *Helsingin Sanomat*, 29.8.2008, A4; ’Melamiinikeksejä ja -karkkeja vedettiin myynnistä’, *Helsingin Sanomat*, 3.10.2008, A6; ’Tulli löysi kiinalaisruoasta myrkyllistä melamiinia’, *Helsingin Sanomat*, 18.10.2008, A6; Leena Härkönen, ’Kiinasta adoptoidut vauvat voi tutkituttaa melamiinin varalta’, *Helsingin Sanomat*, 22.10.2008, A10.

maitoskandaalin kylistä ”hälytti nopeasti paikalle pakettiautollisen paikallishallituksen virkailijoita, jotka tekivät parhaansa, jotta kukaan kylässä ei sanoisi asiasta mitään”. Myös kiinalaisviestimiä on määrätty kertomaan vain virallisen uutistoimiston kertomaa totuutta maitoskandaalista. Omia selvityksiä tai haastatteluja ei suositeltu, joten jotkut lehdet jättivät jo tehdyt jutut julkaisematta. Laaduntarkkailuvirasto tiedotti aktiivisesti, että ”Kiinan hallituksen toimien ansiosta maitoskandaali on saatu hallintaan”.³³⁵ Olympialaisten alla hyssytelty kriisi sai Sillanpään pohtimaan, oliko salailu vain paikallisviranomaisten yritys pelastaa oma maineensa, vai tuliko käsky vaieta ylempää. ”Se ei olisi ollut ensimmäinen kerta, kun Kiinan hallitus laittaa oman imagonsa kansalaistensa edun edelle.”³³⁶ Viranomaisten salailu sekä huhut siitä, että maitoyhtiöt olisivat lahjoneet netin toimijoita pitämään kielteiset uutiset piilossa, ovat herättäneet kiinalaiset Sillanpään mukaan luottamuspulaan. ”Noin 1,3 miljardista kiinalaisesta harva herää aamuisin pohtien, miten maan poliittista järjestelmää voisi uudistaa, mutta lähes kaikki heistä ostavat jotain omilla rahoillaan. Siksi he haluavat, että maidosta ei sairastu, dvd-soitin toimii, autoon todellakin saa takuuhuoltoa, eikä pankinjohtaja puhalla tiliä omaan taskuunsa. Ne ovat ensiaskeleita siinä, että ihmiset tuntevat omat oikeutensa ja osaavat vaatia niitä.” Näin pettymys uutisointiin ja vaatimus paremmasta tuotevalvonnasta ajaa hänen mukaansa hitaasti yksipuoluejärjestelmää uudistumaan.³³⁷

Syyskuussa alkanut myrkkymaitoskandaali pysyi *Helsingin Sanomien* otsikoissa tarkasteluajan loppuun asti. Se ja toukokuun maanjäristys yhdessä pienempien onnettomuuksien uutisoinnin kanssa osoittavat, miten Kiinan tapa käsitellä kriisin hetkiään oli alisteinen hyvän julkisuuskuvan ylläpidolle. Olympiavuosi ei avannut maata kuin hetkiseksi, ja Amnestyn huoli vapaan uutisoinnin estämisestä koski myös kaikenlaisia onnettomuuksia ja skandaaleja. Uutisoinnin kieltäminen ja sen suorasanaisten ohjailu oli yleistä, ja ”väärä asioita” kertovat joutuivat pelkäämään seurauksia. Tarkasteluaikana vaikutti lisäksi olleen maan tapa, että onnettomuuden jälkeen osasyyn kantoivat erilaiset virastojen virkailijat tai paikallisviranomaiset, joiden katsottiin olleen asemassa, jossa olisivat voineet estää katastrofin.³³⁸ Paikallisviranomaisia saatettiin rankaista myös tilanteissa, joissa

---

³³⁵ Sami Sillanpää, ’Maitojauheen myrkyistä hätääntyneiden vanhempien kiukku kasvaa Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 19.9.2008, B7; ’Kiinalaismedian raportointia rajoitettiin’, *Helsingin Sanomat*, 23.9.2008, B1 [poiminta]; Sami Sillanpää, ’Kiinaa ravistellut maitoskandaali sai alkunsa vähäisestä maalaiskylästä’, *Helsingin Sanomat*, 24.9.2008, B1; ’Ongelma on ohii’, *Helsingin Sanomat*, 24.9.2008, B1 [poiminta].

³³⁶ Sami Sillanpää, ’Sairaana hyvä imago’, *Helsingin Sanomat*, 19.8.2008, B7 [kommentti].

³³⁷ Sami Sillanpää, ’9/11 ja Ihmemaito’, *Helsingin Sanomat*, 27.9.2008, B2 [pallon liikkeet].

³³⁸ Junaonnettomuuden jälkeen kaksi korkea-arvoista rautatieviraston virkailijaa erotettiin osavastuullisina turmasta, kaivosjätevyöryn jälkeen ”monet paikallisviranomaiset” menettivät työnsä, koska eivät kyenneet estämään tapahtumia. Sami Sillanpää, ’Kiinassa pahin rautatieurma vuosikymmeneen’, *Helsingin Sanomat*, 29.4.2008, B3; ’Kiinassa kymmeniä kuoli kaivosjätevyöryssä’, *Helsingin Sanomat*, 10.9.2008, B3.

he eivät olleet onnistuneet ”ylläpitämään vakautta” eli estämään pettyneiden ihmisten mielenosoituksia.³³⁹

3.4.3 Hirviöt, huolet ja ihmisoikeudet pois näkyvistä

Internetin tärkein asia on linkki. Linkki tekee yksittäisistä nettisivuista nykyisin tuntemamme jättimäisen verkoston. Hakemalla Suomessa vaikka ”vapaan sisällön tietosanakirjan”, Wikipedian, sivuilta Pekingin olympialaisia saa jatkolinkit muun muassa eri urheilulajien historiaan, henkilökuviin sekä tämän gradun aiheeseen, olympialaisten ihmisoikeuskritiikkiin. Esa Mäkisen artikkelissa maaliskuussa 2008 kerrottiin, että Kiinassa linkkien määrät ja kohteet on valvotumpia. Epämiellyttäville sivuille ei voi luoda linkkiä, ja siksi hakukone esittelee Tiananmenin kukkaistutuksia, toisin kuin Suomessa, jossa ”löytyy kuvia panssarivaunuista ja verilöylyistä, joista sananvapautta kunnioittava maailma aukion vielä tuntee”.³⁴⁰

Amnestyn olympiaraportissa kerrottiin, että internetin sensurointiin käytetään erilaisia ohjelmia, jotka sulkevat tiettyjä nettisivuja pois tiettyjen avainsanojen – ”demokratia”, ”ihmisoikeudet” ja ”vapaus”, esimerkiksi – perusteella.³⁴¹ Amnesty nimesi Kiinan tärkeimmäksi ohjelmaksi sensuurityökalun nimeltä ”Kultainen kilpi” – tämä on todennäköisesti sama työkalu, jonka nimeksi ilmoitettiin *Helsingin Sanomissa* Suuri palomuuuri.³⁴² Sami Sillanpää kirjoitti pakinassaan, että maassa, jonka kuuluisa muuri rakennettiin eristämään ”hyvä kansa” ulkopuolen uhkasta, Suuri palomuuuri eristi nykykiinalaiset barbaarisen muun maailman tiedoista. Kiinalaisen nettisensuurin logiikka oli Sillanpään mukaan hämmentävää: videopalvelu YouTube oli muurin takana puoluekokouksen aikana, ja pääsy Wikipediaan on mahdotonta, mutta samaan aikaan uutistoimisto CNN:n sivut ovat usein vapaasti käytettävissä.³⁴³

Kiinalaisista valtaosa kannattaa kyselyjen mukaan internetin sisällön valvontaa ja hallintaa. Hallituksen netissä jakama tieto koettiin kaikkein luotettavimmaksi, vaikka yleisesti kiinalaisten luottamus internetiin on laskenut selvästi viidessä vuodessa. Kiinalaisilla on eri käsitys internetistä kuin länsimaalaisilla, ja he ovat tyytyväisiä hallituksen tekemään sensuuriin.³⁴⁴ Tähän nojasi myös

---

³³⁹ Sami Sillanpää, ’Ympäristön tuho nostaa protesteja Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 7.12.2007, B1.

³⁴⁰ Esa Mäkinen, ’Netin kiistoissa linkistä halutaan tehdä laiton’, *Helsingin Sanomat*, 26.3.2008, C1 [alaviite].

³⁴¹ Amnesty International 8/2005, 4.

³⁴² ”Golden Shield”, Amnesty International 8/2005, 4; Jukka Huusko, ’Kyselytutkimus: Kiinalaiset tyytyväisiä internetin sensurointiin’, 17.5.2008, B2. Janica Brander kuvaa vuoden 2012 tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan kiinalaisten käyttävän nimitystä Suuri palomuuuri internet-poliisista, ei niinkään sensurointityökalusta. Brander 2012, 4.

³⁴³ Sensuurissa tosin on Kiinassakin aukkoja: tahallisesti hieman väärin kirjoitettu hakusana näyttää laajemman totuuden kuin alkuperäinen. Sami Sillanpää, ’Nettipervertikot’, *Helsingin Sanomat*, 13.1.2008, D3; Esa Mäkinen, ’Netin kiistoissa linkistä halutaan tehdä laiton’, *Helsingin Sanomat*, 26.3.2008, C1 [alaviite].

³⁴⁴ Toki tutkimuksen tulkintaa vaikeuttaa, ettei sanaa ”sensuuri” saanut käyttää – tai muuten tutkimus itsessään olisi jäänyt sensuurin hampaisiin. Silti tulokset olivat selvät: joukkoviestinten tietoon luotti vain alle 50 prosenttia vastanneista, kun

Kiinan uutisointi asiasta: kun ennen joulua 2008 Kiinan viranomaisten uutisoitiin estäneen pääsyn The New York Times -lehden sivustolle sekä Britannian yleisradion BBC:n kiinankielisille sivuille, Kiinan hallituksen ilmoitettiin puolustavan oikeuttaan ”sensuroida nettisisältöjä, joita se pitää lain vastaisina”.³⁴⁵

Kun Kiinan lapsenomaisen voimistelijan He Kexinin iästä nousi elokuussa kohu, voimisteluliiton edustajat hämmensivät ulkomaisia toimittajia ilmoittamalla, ettei heillä ole oikeutta antaa asiasta lausuntoja kisojen aikana. Olympiajoukkueen lehdistövastaava puolestaan kieltäytyi puhumasta kohusta ja ”kielsi julkaisemasta nimeään”. Virallinen uutistoimisto Xinhua jätti kohun mainitsematta kokonaan uutisoidessaan kultamitalista. Sensuurikoneisto pyrki jauhamaan muiden kritiikin tyhjiin: hakukoneesta löytyneet todisteet Hen alaikäisyydestä – muun muassa Xinhuan oma kuvateksti – katosivat internetistä, kun löydöstä uutisoitiin ulkomailla.³⁴⁶

Vuoden 2008 alussa Kiina ilmoitti kieltävänsä nettivideoiden näyttämisen muilta kuin valtion hallinnoimilta yrityksiltä. ”Internet-videoiden tarjoajien pitäisi palvella kansaa ja sosialismia” julistettiin määräyksessä. Pyrkimyksenä oli estää Kiinan maineen vahingoittaminen, sosiaalisen järjestyksen horjuttaminen ja pornon levitys, sekä ”valtionsalaisuuksien vuotaminen”. Kesällä koittavat olympialaiset on kuin tarkoituksella mainittu lyhyessä jutussa viimeisenä asiana.³⁴⁷ Olympialaisten alta myös ”suututetut henget ja välivaltaiset aaveet, hirviöt, paholaiset ja muut epäinhimilliset olennot sekä oudot ja yliluonnolliset tarinat, joilla pyritään yksinomaan pelon ja kauhun herättämiseen” vaadittiin myös poistettavaksi kulttuuritarjonnasta, kauppojen hyllyiltä ja netistä.³⁴⁸ Vaikka suomalaista lukijaa saattaa hymyilyttää vaatimukset pornon ja kauhuviihteen poistamiseksi, oli kieltolista osoitus kommunistisen puolueen yrityksestä luoda – oikeastaan lavastaa – kaikin keinoin joka kulmasta kaunis kisakaupunki. Samasta syystä olympiastadionin liput liehuivat tyynellä stadionilla pienten tuulettimien voimin, ja monta vuotta tuhohyönteisten takia lehdeettöminä olleet Pekingin puut pelastettiin kalliilla loishyönteis-kuurilla.³⁴⁹

Vuosi ennen kisoja *Helsingin Sanomat* uutisoi Kiinan aikeista tiukentaa satelliittikanavien virallista valvontaa. Televisiotoimintaa valvovat viranomaiset ovat määränneet heinäkuussa 2007 paikallishallinnon estämään asukkaitaan näkemästä ulkomaalaisille matkailijoille tarkoitettuja

---

kaksi kolmasosaa piti hallituksen verkkosivuja kaikkein luotettavimpana. Jukka Huusko, 'Kyselytutkimus: Kiinalaiset tyytyväisiä internetin sensurointiin', *Helsingin Sanomat*, 17.5.2008, B2.

³⁴⁵ 'Kiina esti pääsyn amerikkalaiselle lehtisivustolle', *Helsingin Sanomat*, 21.12.2008, B1.

³⁴⁶ Reetta Meriläinen & Sami Sillanpää, 'Kiinan voimistelutähteä epäillään alaikäiseksi', *Helsingin Sanomat*, 23.8.2008, B12.

³⁴⁷ 'Kiina sallii vain sosialismia palvelevat nettivideot', *Helsingin Sanomat*, 4.1.2008, C1.

³⁴⁸ 'Kiina siivoaa aaveet ja hirviöt', *Helsingin Sanomat*, 16.2.2008, B4.

³⁴⁹ Ari Pusa, "'No bargain'", *Helsingin Sanomat*, 19.8.2008, B10 [askelmittari]; Esa Mäkinen, 'Loiset pelastivat Pekingin puut', *Helsingin Sanomat*, 14.9.2008, D8.

satelliittikanavien ohjelmaa. Tarkoituksena on viranomaisten mukaan lujittaa valvontaa ja ”estää vihollisvoimien älyllinen ja kulttuurinen solutus”. Uutisen mukaan Kiinassa pyritään tarkasti valvomaan, mitä kansa televisiosta näkee ja uutisista kuulee, mutta turisteja miellyttääkseen suuressa osassa ulkomaalaisille suunnatuista hotelleista ja asunnoista on laaja kanavatarjonta.³⁵⁰ Kisojen aikana hotelleista myös katosi kanavia: Ranskan, Italian, Korean ja Japanin lähetykset poistuivat valikoimasta Kiinaan kohdistuneen kritiikin takia.³⁵¹

Kadonneiden kanavien ja piilotettujen nettisivujen lisäksi epämieluisat äänet voi saada hiljaiseksi estämällä heidän pääsyä paikalle, kuten myös hallinnollisia pidätyksiä käsittelevässä luvussa kerrottiin. Kesällä 2008 *Helsingin Sanomien* sivuilta nousi esiin viisumipolitiikkaa kiristävä Kiina. Ihmisten pakotettu poisjäänti kisoista kosketti suoraan Suomea: tunnetulta elokuvaohjaaja Arto Haloselta evätty viisumi pääsi 18. heinäkuuta etusivun uutisten joukkoon.³⁵² Veikkauksen ja Suomen olympiakomitean vieraaksi kutsuttu Halonen näki syynä elokuvansa *Karmapa – Jumaluuden kaksi tietä*, jossa käsitellään Kiinan Tiibetin-politiikkaa. Kiinan suurlähetystöstä ei vastattu virallisesti mitään, mutta nimettömänä pysynyt virkailija kertoi, että koska Halonen on ollut aikaisemmin Kiinassa, hän ei voi palata maahan. Ulkoministeriön tietojen mukaan Kiina oli evännyt myös joiltain suomalaisilta toimittajilta viisumin. Kisojen alla yksittäisten Darfur-aktivistien uutisoitiin jääneen ilman viisumeita.³⁵³

Kielteinen viisumipäätös levisi myös muualle maailmaan,³⁵⁴ ja Halonen itse kiitteli suomalaislehtiä, jotka ottivat asiaan kantaa pääkirjoituksissaan ja vaativat suomalaisilta poliitikoilta, kuten Matti Vanhaselta, kannanottoja asiaan, ja teki piikitteleviä kommentteja poliitikon suuntaan: ”Ikävää on, jos Vanhanen osoittautuu tässä tilanteessa veltoksi ja voimattomaksi, eli jatkaa suomettumisilmiötä nyt Kiinan ja Suomen Kiinan-talouden sanelemana.” Vanhanen ei kommentoinut asiaa muuten kuin tekstiviestillä: ”Ihmisoikeudet ovat olleet aina esityslistalla Kiinan vierailulla, niin nytkin.”³⁵⁵

---

³⁵⁰ Artikkelissa mainitaan, että Hongkongissa toimiva, keskiluokan piirissä suosittu uutiskanava Phoenix saattaa joutua rajoituksen hampaisiin ensimmäisenä, vaikka kanava karttaakin arkoja poliittisia ja yhteiskunnallisia aiheita. Hongkongilaisen South China Morning Post -lehden mukaan määräykset tähtäsivät muun kuin virallisen tiedonvälityksen tukahduttamiseen. ’Kiina tiukentaa satelliittikanavien virallista valvontaa’, *Helsingin Sanomat*, 5.8.2007, B3.

³⁵¹ Jarmo Färdig, ’Kaikki pelaa’, *Helsingin Sanomat*, 13.8.2008, B9 [yläkulma].

³⁵² Aki Petteri Lehtinen ’Kiina ei myöntänyt viisumia ohjaaja Arto Haloselle’, *Helsingin Sanomat*, 18.7.2008, A3 [etusivu].

³⁵³ Team Darfur -järjestön perustaja, pikaluistelija Joey Cheek, oli saanut jo viisumin, mutta Kiina peruutti sen juuri kisojen alla. Aki Petteri Lehtinen, ’Kiina ei päästä Arto Halosta olympialaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 18.7.2008, C1; ’Ei viisumia Darfur-aktivistille’, *Helsingin Sanomat*, 7.8.2008, B1 [poiminta].

³⁵⁴ Uutisoijia olivat muun muassa ranskalainen *Le Figaro*, yhdysvaltalainen *Variety*, kiinankieliset Sound of Hope-radiokanava ja päivälehti *The Epoch Times*, sekä Amsterdamin kansainvälinen dokumenttielokuvafestivaali, joka nosti asian pääuutiseksi ”miljoonia keräävillä kotisivuillaan”. Aki Petteri Lehtinen, ’Kiinan viisumipäätös puhuttaa maailmalla’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, C1; ’Uutinen Halosen viisumikiellosta leviää maailmalla’, *Helsingin Sanomat*, 13.8.2008, C3.

³⁵⁵ Lainausmerkit lähteestä. ’Kiinan viisumipäätös puhuttaa maailmalla’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, C1.

Tiukempaa kantaa kieltäytyi ottamasta niin ulkoministeriö, joka katsoi Halosen olevan Veikkauksen kutsuma, kuin Veikkaus, joka tyytyi pahoittelemaan asiaa ilman lupauksia sen edistämisestä. ”Olemme pahoillamme, että asia, joka ei meidän mielestämme saisi kuulua olympiakisoihin, vaikuttaa tällä tavalla viisumipäätöksiin”, kommentoi Veikkauksen edustaja.³⁵⁶ Näin Kiina, joka aktiivisesti vaati ”politikoinnin” erottamista olympialaisista, sortui itse politikoimaan olympialaisten ajan viisumeita myöntäessään. Vuokilan mukaan ulkomaiden tapahtumat saavat suuremman uutisarvon, jos niihin liittyy Suomi.³⁵⁷ Viisumikohu vaikuttaisi olevan tästä hyvä esimerkki, sillä asia tuskin olisi noussut yksittäisten toimittajien tai yhdysvaltalaisien urheilijoiden takia etusivun uutiseksi.

3.4.4 Värilliset lasit pois – mutta kenen silmiltä?

Kiinan sensuurikoneistoa kritisoitiin ja esiteltiin maalle nolossa valossa erittäin usein *Helsingin Sanomien* sivuilla. Lehdistönvapaus tulkittiin varsin yksimielisesti yhdeksi tärkeimmäksi lupaukseksi, jota Kiina oli tehnyt saadakseen olympialaiset. Helinin mukaan olympialaiset ja olympismin vaatimus ihmisarvosta vaikuttivat uutisointiin jo vuodesta 2001 lähtien, kun Kiinalle myönnettiin kisojen järjestämisoikeus. Olympialaisiin ja niiden järjestelyihin liitettiin sekä Pekingin että koko Kiinan uutisoinnin kohdalla monia asioita, jotka eivät muuten olisi Suomessa ylittäneet uutiskynnystä – Pekingissä järjestettävä kansainvälinen suurkokous tuskin olisi hänen mukaansa nostanut yhtä selvästi maan ihmisoikeustilannetta esiin.³⁵⁸ Lisävoimaa lehden toimittajat saivat useilta järjestöiltä, jotka aktiivisesti kampanjoivat nostaakseen ihmisoikeudet ja niiden loukkaukset esiin olympialaisten alla ja aikana. Kiinalaisviranomaiset ja kisajärjestäjät vaativat toimittajia ja Amnestyä riisumaan värilliset lasinsa pois, mutta toisaalta *Helsingin Sanomien* jutuista näkyy selvästi, että lehden tekijät – samoin kuin järjestöt – toivoivat Kiinan tunnustavan oman tilanteensa, ja todella muuttavan toimintaansa kisojen takia.

Vuosi ennen kisoja *Helsingin Sanomissa* julkaistiin suuri artikkeli, jossa Amnestyyn lisäksi useat suuret kansalaisjärjestöt muistuttivat, ettei Kiina ole pitänyt lupauksiaan ihmisoikeuksien ja lehdistönvapauden parantamiseksi. Hakiessaan kisoja vuonna 2001 Kiina lupasi täydellisen vapauden raportoida Kiinan asioista, mutta mitään todellista muutosta ei ollut tapahtunut. Vastauksena Sillanpään ja *Helsingin Sanomien* tekemiin kysymyksiin Kiinan hallitus ilmoitti pitävänsä kiinni annetuista lupauksista. ”Me hyväksymme ystävällisen ja rakentavan kritiikin ja ehdotukset, mutta olemme ehdottomasti sitä vastaan, että jotkut järjestöt ja henkilöt – totuudesta välittämättä – käyttävät

---

³⁵⁶ Aki Petteri Lehtinen, ’Kiina ei päästä Arto Halosta olympialaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 18.7.2008, C1.

³⁵⁷ Vuokila 2004, 63.

³⁵⁸ Helin 2010, 86–88.

ihmisoikeuksia ja Tiibet-asioita puuttuakseen Kiinan sisäiseen politiikkaan loukaten Kiinan alueellista itsemääräämisoikeutta ja olympiakisoja”, ilmoitti Kiinan ulkoministeriö faxissaan.³⁵⁹ Tiananmenin uutisointia tutkinut Pannula huomautti Kiinan johdon painottaneen myös 1990-luvulla ”kyllästymiseen asti [...] että Kiinan hallitus ja kansa eivät salli ulkopuolisten sekaantumista maan sisäisiin asioihin”.³⁶⁰ Vaikuttaa siis, että Kiinan tapa kohdata kritiikkiä sen ihmisoikeustilanteesta ei ole kahdessa vuosikymmenessä muuttunut lähes lainkaan.

Joulukuussa 2007 pääkirjoituksessa kerrottiin Toimittajat ilman rajoja -järjestöstä³⁶¹, joka listaa maailman maita sananvapaustilanteen mukaan. Kiina oli tutussa seurassa huonoimmin pärjänneiden kanssa: Pohjois-Korea, Myanmar, Vietnam, Laos, Saudi-Arabia, Iran, Syyria ja Irak. Pääkirjoituksessa huomautettiin, ettei maailma ole turvallinen paikka työtään tekeville journalisteille ja heidän avustajilleen: sekä vuosina 2007 ja 2006 työtä tehdessä kuoli noin 100 journalistia. Sanan- ja ilmaisunvapauden merkitys havaitaan kirjoituksen mukaan parhaiten silloin, kun ne puuttuvat. Toimittajien työtä estämällä ei estetä vain sanojaa, vaan myös kuulijan oikeutta saada tietää, mitä hänen ympärillään tapahtuu.³⁶² Kansainvälisen lehdistönvapauden päivänä 3.5.2008 *Helsingin Sanomien* sivuilla oli paljon riippumattoman median tärkeyttä korostavia artikkeleita. Jo etusivulla julistettiin, miten ”bloggaajista tuli uhka vallanpitäjille”.³⁶³ Ulkomaat-osiossa julkaistiin koko sivun juttu siitä, miten ympäri maailman poliittiset johtajat häiritsevät, uhkailevat ja estävät niin toimittajia kuin blogikirjoittajia: Maailman vankiloissa oli vuonna 2007 noin 130 toimittajaa, kuolleita toimittajia ilmoitettiin olevan vuosittain enemmän: yli kolme kertaa enemmän kuin viisi vuotta aikaisemmin. Uusi uhka oli blogia kirjoittava yksilö. Vangituista bloggaajista suurin osa oli Kiinan vankiloissa. Vuonna 2007 suljettiin ”ainakin 2676 internet-sivua” – suurimman osan kulki Kiina.³⁶⁴ Toisaalta *Helsingin Sanomissa* kerrottiin blogien kautta voivan myös Kiinassa sanoa asioita, joista virallisen median kautta ei saa ääntään kuuluville.³⁶⁵ Esimerkiksi taiteilija Ai Weiwein ilmaisunvapautta kannattava blogi pysyi olympialaisten avajaisten allakin auki. Tämä katsottiin merkiksi uudesta avoimuudesta kiinalaisessa järjestelmässä, vaikka blogia tuskin markkinoitiin

---

³⁵⁹ Sami Sillanpää, 'Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2.

³⁶⁰ Pannula 2000, 31, 38.

³⁶¹ Pääkirjoituksessa käytetään termiä ”Reportterit ilman rajoja”, mutta kyseessä on todennäköisemmin suomennuksessa käynyt ajatusvirhe: Vuonna 1985 perustetun järjestön nimi on suomeksi Toimittajat ilman rajoja, mutta alkuperäiseltä nimeltään ranskaksi Reporters sans frontières (eli RSF), ja englanniksi Reporters Without Borders. Suomessa toimiva Toimittajat ilman rajoja, Suomi ry eli TIR perustettiin vasta 2013, joten voi olla, että 2008 nimi ei ollut vielä yleistynyt. Toimittajat ilman rajoja, Meistä.

³⁶² 'Sananvapauden merkitys korostuu jatkuvasti' *Helsingin Sanomat*, 24.12.2007, A2 [pääkirjoitus].

³⁶³ Eveliina Saarinen, 'Bloggaajista tuli uhka vallanpitäjille', *Helsingin Sanomat*, 3.5.2008, A3 [etusivu].

³⁶⁴ Eveliina Saarinen, 'Vallanpitäjät alkoivat pelätä myös internetin blogikirjoittajia', *Helsingin Sanomat*, 3.5.2008, B1.

³⁶⁵ Sami Sillanpää, 'Kirjallisuus hakee tilaa verkosta ja piraattijulkaisuista', *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C1.

kiinalaisille lukijoille. Sillanpään haastattelema Ai oli varma, että monet kiinalaistoimittajat jakavat hänen mielipiteensä, mutta eivät voi julkaista niitä.³⁶⁶

Taiteilijoiden ja bloggarien vapaus Kiinassa oli 2000-luvun alkupuolella suurempaa kuin aikaisemmin, mutta yhä ongelma – varsinkin, kun sensuurille ei ollut virallisia kriteerejä. ”On arvausleikkiä, mikä milloinkin on kiellettyä”, kommentoi haastateltu taiteilija. Kaupallistuminen ja talouskasvu vapauttivat varsinkin kuvataiteilijoiden käsiä, mutta samalla hallinto halusi estää epämurkavat mielipiteet niillä aloilla, joissa näkyvyys on suurempaa: kirjallisuudessa, elokuvissa ja tv-ohjelmissa.³⁶⁷ Sensuuri voi olla hyvinkin tökeröä: ikävien kirjojen arvosteluita kerrottiin revittävän lehdistä ennen myyntiä. Taiteilijat ovat oppineet kiertämään sensuurin: kirjallisuus julkaistaan ulkomailla englanniksi, ja myydään tiskin alta ulkomaisten kirjakahviloissa, luvattomina kopioina piratismiin huippumaassa tai internetin kautta.³⁶⁸ Liian äänekäs kirjoittaja päätyi silti yhä hallituksen hampaisiin. ”Jos kirjoittaja pyrki älylliseen vapauteen, vaihtoehto oli joko olla hiljaa tai paeta maasta”, tilitti kirjailija Gao Xingjian.³⁶⁹

Ulkoministeriön tiedottaja käski maaliskuussa 2008 arvostelijoita riisumaan ”värilliset silmälasit pois ja tunnustamaan Kiinan suuret saavutukset ihmisoikeuksien edistämisessä”. Virallisen totuuden mukaan ulkomaisten media ja Kiinan-vastaiset voimat mustamaalaavat olympialaisiin valmistautuvaa suurvaltaa.³⁷⁰ Sama asenne toistui lähes samansisältöisenä aina, kun olympialaisten alla Kiinan viranomaistaho vastasi maan toimiin kohdistuvaan kritiikkiin: kun Amnesty uusin olympiaraportti julkaistiin huhtikuussa, Kiinan ulkoministeriön tiedottaja kuittasi järjestön suhtautuvan Kiinaan epäluuloisesti, ja yrittävän pilata olympialaiset kampanjoinnillaan.³⁷¹

Linda Jakobson, Ulkopoliittisen instituutin erikoistutkija, muistutti Vieraskynä-palstalla hetki ennen olympialaisia, ettei Kiinan mediahallinta ole vain yksitahoista sensuuria: ”Kiinalaiskommentoijat torjuvat taitavasti ulkomaisen arvostelun. He muistuttavat lukijoille, että monet ulkomaalaisista arvostelijoista ovat todellisuudessa huolestuneita Kiinan vaikutusvallan kasvusta ja siksi tekevät kaikkensa löytääkseen Kiinasta vikaa.”³⁷² Jo 1980-luvulla Kiinan virallisissa uutiskanavissa toistettiin jatkuvasti, miten länsimailla on ”väärä kuva Kiinasta ja sen ihmisoikeuspolitiikasta”, ja

³⁶⁶ Sami Sillanpää, ’Olympiakisojen ainoa kriitikko’, *Helsingin Sanomat*, 3.8.2008, D4.

³⁶⁷ Sami Sillanpää, ’Raha tuo vapautta Kiinan taiteilijoille’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C1.

³⁶⁸ Sami Sillanpää, ’Kirjallisuus hakee tilaa verkosta ja piraattijulkaisuista’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C1.

³⁶⁹ Esa Mäkinen, ’Pakolaisia ja menestyjiä’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, C2.

³⁷⁰ Lainausmerkit lähteestä. Sami Sillanpää, ’Kiina vaientaa oikeuksien puolustajia kisojen lähestyessä’, *Helsingin Sanomat*, 8.3.2008, B1.

³⁷¹ ’Amnesty ryöpytti Kiinaa ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 2.4.2008, B3.

³⁷² Linda Jakobson, ’Kiinan hallitukselle riittää, että kisat tyydyttävät kiinalaisia’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, A2 [vieraskynä].

samaa viestiä myös korostettiin ulkomaille.³⁷³ Toisaalta erilaiset väistelytekniikat ei ole vain Kiinan yksinoikeus, vaan on yleistä, että hallitukset pyrkivät kääntämään itseensä kohdistetun arvioinnin muualle. Yhdysvallat on 2000-luvun alussa ilmoittanut kunnioittavansa Amnestyn roolia ihmisoikeusrikosten raportoijana ja tutkijana, mutta kritisoiivansa sitä, että järjestö keskittää kampanjointiaan Yhdysvaltoihin, kun esimerkiksi Irakissa olisi enemmän tehtävää.³⁷⁴

Kiinan-kirjeenvaihtajana ja maassa vakituisesti asuvana toimittajana Sami Sillanpää toimi sekä uutisten välittäjänä että niiden aktiivisena kommentoijana läpi tarkasteluajan. Sillanpään mukaan keskustelu Kiinan ihmisoikeustilanteesta tai kommunistisen puolueen yksinvallasta ei tehnyt kisoista erityisen poliittisia, sillä ”keskustelu on avoimien ja vapaiden yhteiskuntien tapa käsitellä erilaisia mielipiteitä”. Tutkijat ovat osoittaneet, että jokaisen megatapahtuman alla paikallisilla asukkailla ja järjestöillä on huolia muun muassa ympäristön suojelusta, gentrifikaatiosta sekä korvausten ja voittojen jakaantumisesta, ja juuri megatapahtumat ovat hyvä tapa nostaa esille vaikkapa vähemmistöjen tai sorrettujen ääni.³⁷⁵ Samaa mieltä oli Sillanpää: ”Yleensä olympialaisten isäntäkaupungeissa käydään kovia julkisia väittelyitä: kiistellään rahasta, rakennuksista ja siitä, onko kisoissa mitään järkeä.” Keskustelun sääntöjen mukaan jokaisella on – tai pitäisi olla – ääni, ja lupa tuoda mielipiteensä julki. Sillanpää huomautti, että juuri keskustelun rajat tekivät kisoista poliittiset: kun maailmalla keskustelu lisääntyi, Kiinassa sitä ei saanut käydä lainkaan. Hallitus tukahdutti raastasti keskustelun muun muassa olympialaisten järjestelyistä, hinnasta, korruptiosta sekä asukkaiden pakkohäädöistä. Samalla kisaturistin silmistä siivottiin työleirit, teloituspaiikat sekä sorrettujen ja toisinajattelijoiden mielenilmaukset. Maan sisällä Pekingin olympialaisista – ja Kiinasta maana – sai olla vain yhtä mieltä.³⁷⁶

Toimittajille luvattu työskentelyvapaus näyttäytyi absurdina. Sillanpään haastattellessa muun muassa persikanviljelijöitä ja rakennusmiehiä, poliisit tulivat usein keskeyttämään haastattelut, tarkastamaan hänen passinsa ja kovistelemaan haastateltuja siitä, mitä he olivat kertoneet hänelle. Poliisit myös seurasivat häntä näkyvästi. Kansainvälinen toimittajaliitto IFJ esitti asiasta julkisen vastalauseen, kun sama kokemus toistui useilla ulkomaisilla toimittajilla. Sillanpään tuohtuneen tuntuinen lopetus kuvastaa turhautumista: ”Miten se Pekingin olympialupaus kuuluikaan? Ulkomaisille journalisteille taataan ”täysi vapaus raportoida Kiinan kaikista asioista”.³⁷⁷

---

³⁷³ Pannula 2000, 28.

³⁷⁴ Vuokila 2004, 67–68.

³⁷⁵ Ritchie & Hall 2000, 107–108; myös Godwell 2000, 7–9; Houston 2000, 93.

³⁷⁶ Lisää aiheesta luvussa 2.2. Sami Sillanpää, ’Olympiakisojen ainoa kriitikko’, *Helsingin Sanomat*, 3.8.2008, D4; Sami Sillanpää, ’Politiikan paluu’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10 Urheilukulma.

³⁷⁷ Sisemmät lainausmerkit lähteestä. Sami Sillanpää, ’Persikanviljelijän suuri salaisuus’, *Helsingin Sanomat*, 13.8.2008, B10 [kommentti].

Pääkirjoituksessa juuri ennen kisoja tiivistyi pettymys olympialaisten vaikutuksiin Kiinan toimintaan: ”Jos kisoista ei ole hyötyä Kiinan hallituksen muutospelkojen poistamisessa ja sitä kautta vapauksien edistämässä Kiinassa, jää niiden laajempi merkitys vähäiseksi. Se, että ulkomaiset toimittajat eivät enää lain mukaan tarvitse hallituksen lupaa tavallisten kiinalaisten haastattelemiseen ei ole kovin suuri edistysaskel, eikä siitä ole suurta hyötyä kiinalaisille itselleen.”³⁷⁸ Samaan päätyy muun muassa Väärämäki, joka osoittaa, että vaikka Kiinan hallinto lupasi olympialaiset saatuaan parantaa kirjeenvaihtajien oikeuksia, oltiin kisojen aikana kaukana median täydellisestä vapaudesta. Olympialaiset kevensivät kyllä nettisensuuria, mutta vain osittain ja väliaikaisesti. Viranomaisten into tiedottaa valmistuvista rakennuksista tai kaupungin uudistamisesta antoi toimittajille uusia tiedonlähteitä, ja matkustamista ja haastatteluja koskevien säännösten poistuminen helpotti toimittajien työtä. Toisaalta olympialaisten alla viranomaiset valvoivat yhä tarkemmin toimittajien sijaan heidän haastateltaviaan sekä avustajiaan, ja harmonisen yhteiskunnan kuvan ylläpitämiseksi jotkut aiheet ja alueet suljettiin yleisöltä.³⁷⁹ Tätä kohtaan *Helsingin Sanomissa* näkyi selkeä ja moniääninen kritiikki: kenties länsimainen media ei ollut se osapuoli, jonka tulisi riisua ihmisoikeuksilla värjäytyneet lasinsa?

3.5 Oikeus uskontoon – Tiibet

Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla hartautta ja uskonnollisia menoja.³⁸⁰ Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 18. artikla

Kun mielenosoitukset yltyivät Tiibetissä, tarkoitus oli liittää ne Pekingin olympialaisiin ja politisoida tilannetta entisestään. Levottomuuksia tukahdutettiin voimalla sillä seurauksella, että tapahtumat kytkivät Tiibetin vain entistä tiiviimmin olympialaisiin – ne nostivat maailman huomioon, mitä Kiinan taloudellisen nousun varjoihin on jäänyt.³⁸¹ *Helsingin Sanomat*, pääkirjoitus

Kiina on muuttunut paljon, mutta viime päivät ovat näyttäneet, kuinka vähän vallanpitäjät ovat muuttuneet. Toimet ovat olleet samat kuin vuonna 1989: aseistetut joukot, tiedon pimitys, massapidätykset ja nationalismi, joka yllyttää vihamielisyyteen muita kohtaan. Vastenmielistä hallitukselta, jolle on suotu kunnia isännöidä koko maailman urheilujuhlaa ensi kesänä.³⁸² Sami Sillanpää

Tiibetin ylänköalueella on pitkä historia, ja alue on ollut hyvin vaihtelevasti itsenäinen, valloitettu ja valloittajien alla lähes autonominen. Alueen ensimmäiset tunnetut hallitsijat ovat 600-luvulta. Ennen

³⁷⁸ ’Olympialaiset toivat Kiinalle huomiota mutteivät muutoksia’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, A2 [pääkirjoitus].

³⁷⁹ Väärämäki 2016, 91–93.

³⁸⁰ Ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.

³⁸¹ ’Olympialaisten avajaisten boikotti olisi näyttävä ele’, *Helsingin Sanomat*, 1.4.2008, A2 [pääkirjoitus].

³⁸² Sami Sillanpää, ’Punaisen todellinen väri’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3.

1900-lukua Tiibetissä oli useita paikallisia kuningaskuntia, sekä mongolien sekä kiinalaisen Qing-dynastian valtakausi. 1900-luvun alussa Britannia ja Kiina solmivat valloitusretkiensä jälkeen sopimuksen, jossa Tiibet katsottiin Kiinan etupiiriin. Kun Qing-dynastian viimeinen keisari Pu Yi menetti valtansa 1910-luvun alussa ja Kiina ajautui kohti sisällissotaa, Tiibet toimi periaatteellisesti itsenäisenä valtiona. Tiibetin kansallinen identiteetti – oma kieli, buddhalaisuus ja dalai-lama-instituutio – on historiallista perua, eikä siihen ole vaikuttaneet useat miehitykset. Päinvastoin, tiibetiläinen kulttuuri pysyi 1950-luvulle asti elinvoimaisena. Tiibetin asema oli silloin kuitenkin ongelmallinen: sitä ei virallisesti hallinnut mikään muu valtio, mutta toisaalta sitä ei tunnustettu suvereeniksi valtioksi missään kansainvälisessä elimessä – eikä se aktiivisesti tavoitellut tunnustamista.³⁸³

Kesällä 1950 Kiinan armeija³⁸⁴ valmistautui Tiibetin alueen valtaamiseen, ja Tiibetin johto kutsuttiin Pekingiin ”keskustelemaan Tiibetin rauhanomaisesta vapauttamisesta”. Tiibetin vetoamukset YK:n puoleen eivät tuottaneet toivottua reaktiota, ja Kiinan armeija siirtyi alueen itäosista kohti pääkaupunkia Lhasaa. Lopulta Tiibetin oli lähetettävä neuvottelijoita Pekingiin. Siellä solmittu sopimus piti Tiibetin aseman ennallaan, se oli ainoastaan ”palannut takaisin emämaan perheeseen”, ja siten alueella olisi pieni kiinalainen edustus.³⁸⁵ Pian kävi selväksi, että kiinalaiset käsittivät alueen yhdeksi Kiinan provinseiksi, ilman mitään erityisoikeuksia. Lisäksi jo muutaman vuoden kuluttua oli vakiintunut käytäntö, jossa tiibetiläisten vaatimuksiin vähentää kiinalaisten vaikutusvaltaa autonomiseksi luvatus Tiibetin alueella vastattiin syytöksillä ”suhteiden vaarantamisesta” sekä aseellisen konfliktin uhkailulla. Nopeasti Kiina solmi Intian kanssa sopimuksen, jolla Intia tunnusti Kiinan täyden vallan Tiibetissä – näin murskaten tiibetiläisten toiveet siitä, että he saisivat itsehallinnolleen tukea ulkomailta.³⁸⁶ Tiibetissä toteutettiin nopea ja väkivaltaiseksi yltynyt maan sosialisointi ja uudelleenjako, joka herätti 1950-luvun lopussa levottomuuksia, kun pakolaisten huhut lamojen julkisista teloituksista, luostareiden tuhoamisista sekä ryöstelyistä. Samaan aikaan hyvät sadot eivät riittäneet ihmisten ruokkimiseen, sillä suuri osa viljasta maksettiin erilaisina veroina Kiinalle. Kapinaliike levisi alueelle, mutta tiibetiläisjoukot hävisivät suurilukuisimmille ja paremmin varustelluille kiinalaisille. Vuonna 1959 kapina oli kukistettu, Dalai-lama pakeni Intiaan ja Tiibet jäi pysyväksi osaksi Kiinaa.³⁸⁷

---

³⁸³ Janhunen 2008, 15–22; Smith 2008, 13. Huotari & Seppälä 2002, 538–540.

³⁸⁴ PLA, People’s Liberation Army, eli Kansan vapautusarmeija.

³⁸⁵ Tiibet teki vetoamuksen YK:lle ensin kesän alussa, sitten elokuussa 1950. Lisäksi Dalai-lama vetosi syyskuussa YK:n nopeaan reaktioon kirjoittaen, että Tiibetin suvereniteettiä oli loukattu. Asiaan ei puututtu, kun Kiina ilmoitti, ettei se ole valloittamassa aluetta, ja siten konflikti luultiin olevan neuvoteltavissa. Kiina ei puhunut valloituksesta, sillä se katsoi Tiibetin olleen osa kiinalaista provinssia 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Smith 2008, 19–20, 215.

³⁸⁶ Smith 2008, 29.

³⁸⁷ Smith 2008, 45, 81.

Kiinan ja Tiibetin väliin määriteltiin niin sanottu viiden periaatteen ohjelma, jossa molemmat osapuolet sitoutuivat kunnioittamaan toisen oikeutta alueelliseen koskemattomuuteen ja hallinnolliseen itsemääräämisoikeuteen, olemaan osoittamatta aggressioita toista kohtaan, olemaan puuttumatta toisen sisäisiin asioihin, sekä jatkamaan rauhallista yhteiseloä, joka hyödyttää molempia yhtäläillä. Smith katsoo Kiinan rikkoneen näistä jokaista periaatetta toimillaan Tiibetissä.³⁸⁸ Myös Amnesty on 1990-luvulta lähtien nostanut säännöllisesti esiin Tiibetin nykytilanteen eroavaisuudet kommunistisen puolueen lupauksiin. Vuosina 2007 ja 2008 Tiibet nousi erityiseksi osaksi järjestön olympiakampanjaa sekä *Helsingin Sanomien* sivuille, kun alueen mielenosoitukset tukahdutettiin verisesti olympiahengen ja harmonian säilyttämiseksi.³⁸⁹

3.5.1 ”Kiusalliset” mielenosoitukset maaliskuussa 2008

Olympiavuonna Tiibetissä rauhanomaisina alkaneet mielenosoitukset leimahtivat yhä useammin mellakoiksi, joissa lopulta kuoli useita ihmisiä. Huhtikuussa 2008 Amnestyn olympiaraportista tuli kaksiosainen, kun Tiibetin protestien väkivaltaisuudet ja niiden sensurointi nousivat maailman tietoon. 10.3.2008 Tiibetin autonomisella alueella alkoi mielenosoitus. Vuoden 1959 epäonnistuneen kansannousun 49. vuosipäivänä monet munkit kerääntyivät osoittamaan mieltään uskonnonvapauden puolesta. Raportissa kerrottiin munkkien vaativan Kiinan hallitusta sallimaan uskonnon harjoittamisen, ja vähentämään ”isänmaallista koulutusta”³⁹⁰, jossa munkkeja vaaditaan muun muassa opiskelemaan kommunismia ja kieltämään Dalai-laman. Useat samaan aikaan alkaneet protestit tukahdutettiin Amnestyn saamien tietojen mukaan väkivalloin: kymmeniä protestoineita munkkeja ja maallikkoja pidätettiin ja pahoinpideltiin, mielenosoittajien joukkoon ammuttiin kyynelkaasua, kauppiat pakotettiin sulkemaan puotinsa ja poliisipartiot valvoivat katuja. Kaksi päivää myöhemmin journalistien pääsy Tiibetiin estettiin ja paikalla olleet toimittajat ”evakuoitiin” alueelta. Useat aihetta sivuavat nettisivut siirtyivät palomuurin taakse, televisiolähetyksien sensurointi tiukkeni, eikä Tiibetin alueella saanut kunnollista yhteyttä internetiin tai puhelinverkkoon.³⁹¹

Amnestyn raportin tiedot näkyivät myös *Helsingin Sanomien* sivuilla. Ensimmäisen kerran tiibetiläisalueiden mielenosoitukset nousivat uutisiin pikkumainintana 13.3.2008, osana Mount Everestin rinteiden sulkemisesta kertovassa artikkelissa. Siinä kerrottiin Kiinan

---

³⁸⁸ Smith 2008, 29.

³⁸⁹ Ensimmäinen Amnestyn Kiinan tilannetta koskeva ihmisoikeusraportti on vuodelta 1991, ja se käsittelee viimeisen kahden vuoden tapahtumia. Amnesty International 1991. Lisäksi huhtikuussa 2008 Amnesty julkaisi olympiaraportissa erillisen osion koskien Tiibetin tilannetta mielenosoitusten tähden. Amnesty International 4/2008.

³⁹⁰ ”Patriotic Education”.

³⁹¹ Amnesty International 4/2008, 1–2.

turvallisuusviranomaisten hajottaneen kyynelkaasulla munkkien mielenosoituksen, jossa noin 600 munkkia ”vaati laulamalla kansakuntansa vapauttamista”. Jo ensimmäisessä artikkelissa tuomitaan Kiinan toimet: vierekkäin esitetään rauhanomaiset, laulavat munkit ja sähköpampuin ja tuliasein varustautuneet poliisit. Myös ensimmäisessä mellakoille erikseen omistetussa ulkomaan jutussa kaksi päivää myöhemmin munkkien ja ”tavallisten tiibetiläisten” kerrottiin kyllä siirtyneen rauhanomaisista toimista väkivaltaiseen mellakointiin, mutta asemat tehtiin selväksi: muutamaa sataa mielenosoittajaa vastassa kerrottiin olevan noin tuhat poliisia mellakkavarusteissa.³⁹² 15. päivän jälkeen Tiibetin mellakat nousivat kolmesti etusivulle, viidesti ulkomaanosion ensimmäiselle sivulle, ja niistä kirjoitettiin viikon ajan joka päivä useammassa osiossa.³⁹³

Kiinan viranomaisten mukaan ”separatisti Dalai-laman klikin” organisoivat mellakoita, eikä tavallisilla tiibetiläisillä ole mitään syytä olla tyytymättömiä elämäänsä. Sillanpää – kuten suurin osa ulkomaisia journalisteja – näki asian toisin. Jos viranomaisten kertoma olisi totta, journalistien ja ulkomaalaisten pääsyä Tiibetiin ei olisi ollut mitään syytä rajoittaa, eikä Tiibetiä koskevaa uutisointia sensuroida. Maaliskuun mielenosoituksista ei voinut Kiinassa lukea riippumatonta uutisointia, mutta internetin keskustelusivuilla annettiin vapaasti lietsoa vihaa tiibetiläisiä ja ”ymmärtämättömiä länsimaita” vastaan. Pääsy videosivusto YouTubeen estettiin, kun sinne ladattiin videoita Tiibetin levottomuuksista, tavallisesti avoimia uutissivustoja katosi palomuurin taakse, ja osan sähköpostipalvelimista ilmoitettiin toimivan huonosti sensuurin takia.³⁹⁴ Vasta viikko

---

³⁹² ’Kiina sulki Mount Everestin rinteet’, *Helsingin Sanomat*, 13.3.2008, B1. ’Tiibetin marssit ryöstäytyivät käsistä’, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2016, B3.

³⁹³ ’Kiina keskeytti Tiibetin mellakat kovin ottein’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, A3 [etusivu], Terhi Width, ’Jopa sadan ihmisen pelätään kuolleen Tiibetin levottomuuksissa’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1; ’Levottomuuksia myös Intiassa, Nepalissa ja muualla Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1; ’Sami Sillanpää, Vaiettu kansallisaate’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1 [näkökulma]; Markku Karumo, ’Tiibet-mielenosoitus vaati väkivallan lopettamista’, *Helsingin Sanomat*, 17.3.2008, A12; ’Dalai-lama vaati kansainvälistä tutkimusta Tiibetin mellakoista’, *Helsingin Sanomat*, 17.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Tiibetin kahakat jääneet pimentoon Kiinan valtaväestöltä’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kiina kiisti käyttäneensä aseita tiibetiläisiä vastaan’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; Jaakko Kangasluoma, ’Myöhäistä perua’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; ’Kiinan diktatuuri esittäytyy yhä epäedullisemmässä valossa’, *Helsingin Sanomat*, 19.2.2008, A2 [pääkirjoitus]; Sami Sillanpää, ’Tiibetin jännite levisi Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, A3 [etusivu]; Sami Sillanpää, ’Tiibetiläisten mukaan mellakoissa jälleen uusia kuolonuhreja’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B1; ’Dalai-lama vaati kansainvälistä tutkimusta Tiibetin mellakoista’, *Helsingin Sanomat*, 17.3.2008, B1; ’Suomi paheksuu Ylen toimittajan kiinniottoa Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B1; ’Kiina kiristi valvontaa Tiibetiä ympäröiviä maakunnissa’, *Helsingin Sanomat*, 20.3.2008, B1, Sami Sillanpää, ’Usko Dalai-lamaan elää Sichuanin vuorilla’, *Helsingin Sanomat*, 20.3.2008, B1; ’Kiina myönsi tiibetiläisten levottomuuksien levinneen’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008, B3; Jyrki Räikkä, ’HS-raati: Olympialaisten boikotointi ei paranna ihmisoikeuksia Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008, C3; ’Tiibet varjostaa olympialaisia’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008 B6 [mielipide: keskustelua verkossa]; Frank Johansson, ’Nyt on aika painostaa Kiinaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [vieraskynä], ’Kiina marssitti joukkoja tiibetiläisalueille’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, A2 [pääsivu], Sami Sillanpää, ’Kiina kiristi otettaan tiibetiläisistä’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, B1; Anssi Miettinen, ’Maanpakolaiset uskovat ihmeeseen’, 22.3.2008 B1; Per-Olof Öller, ’Olympialaisissa on tehty politiikkaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, C5 [mielipide].

³⁹⁴ ’Tiibetin marssit ryöstäytyivät käsistä’, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2008, B3; Sami Sillanpää, Vaiettu kansallisaate’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1 [näkökulma]; ’Dalai-lama vaati kansainvälistä tutkimusta Tiibetin mellakoista’,

mielenosoitusten alkamisesta Kiina myönsi niiden olevan muutakin kuin pienen piirin hulinointia. Ulkoministeriön tiedottaja kuitenkin vakuutti hallituksen olevan ”täysin kykenevä säilyttämään yhteiskunnallisen vakauden ja varmistamaan matkailijoiden turvallisuuden”. Tieto levottomuuksien jatkumisesta yritettiin kaikin keinoin pimittää uutistoimistoilta, ja ainoastaan haavoittuneet hankiinalaiset tai poliisit raportoitiin virallisen uutistoimisto Xinhuan kautta.³⁹⁵

Pakolaishallituksen mukaan 16.3. mennessä alueelta oli löydetty 80 kuollutta, mutta viranomaiset kiistivät käyttäneensä aseita mellakoissa, ja virallisen uutistoimiston mukaan levottomuuksissa kuoli vain muutamia kymmeniä ihmisiä. Kiinalaisissa viestimissä ne vähät tiedot, mitä mielenosoituksista oli, noudattivat valtion ”virallista totuutta”, jonka mukaan mielenosoitusten takana oli Dalai-laman yritys tahrata Pekingin olympiakisat. Mielenosoitusten jälkeen Kiina ilmoitti yli 600 mielenosoittajan antautuneen. Heistä suurin osa oli virallisen totuuden mukaan ”tavallisia kansalaisia ja munkkeja, jotka oli huijattu tai pakotettu mukaan levottomuuksiin”. Tiibetin pakolaishallitus arvioi, että väkivaltaisuuksissa on kuollut maaliskuun lopulla jo 130 ihmistä, mutta kiinalaisviranomaisten mukaan vain 19, joista suurin osa ”viattomia sivullisia”³⁹⁶ ja poliiseja. Nepalissa munkkien vaatimukset YK:n päästämisestä alueelle tekemään puolueettomat tutkimukset vaiennettiin kovin ottein.³⁹⁷

Kuten aikaisemmissakin artikkeleissa, *Helsingin Sanomien* kirjeenvaihtaja Sami Sillanpää toimi ylimääräisinä silminä lehdelle: noin puolitoista viikkoa mellakoiden alkamisesta Sillanpää pääsi salaa tiesulkujen taakse tiibetiläisalueelle, jonka poliisit ja puolisoitilaalliset joukot olivat eristäneet. Lehtijutussa kuva Tiibetistä oli surullinen – ja erittäin negatiivinen Kiinalle: Dalai-laman nimen huutaminen osana mielenosoitusta oli tarpeeksi tuomaan alueelle runsaasti aseistautuneita joukkoja. Viranomaiset olivat haastateltujen paikallisten mukaan uhanneet rangaistuksilla kaikkia, jotka antavat tietoa ”ulkopuolisille”, tarkoittaen juuri toimittajia, ja taksikuskeja oli kielletty viemästä ihmisiä luostareiden lähelle. Kun Sillanpää lopulta jäi viranomaisten haaviin, ja poistettiin alueelta, hänen autonkuljettajansa ilmoitti pelkäävänsä henkensä puolesta – poliisit nimittäin kuvasivat kaikkien

---

Helsingin Sanomat, 17.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Tiibetin kahakat jääneet pimentoon Kiinan valtaväestöltä’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1.

³⁹⁵ ’Kiina myönsi tiibetiläisten levottomuuksien levinneen’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008, B3; ’Levottomuuksia puhkesi jälleen tiibetiläisalueella’, *Helsingin Sanomat*, 5.4.2008, B1.

³⁹⁶ Sillanpää ei hyväksynyt Xinhuan uutisointia, joten joka jutussa, jossa mainittiin hankiinalaiset ”viattomat sivulliset”, he ovat lainausmerkeissä. Sami Sillanpää, ’Kiina kiristi otettaan tiibetiläisistä’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kiina tuomitsi tiibetiläisiä vankeuteen’, *Helsingin Sanomat*, 30.4.2008, B2.

³⁹⁷ ’Dalai-lama vaati kansainvälistä tutkimusta Tiibetin mellakoista’, *Helsingin Sanomat*, 17.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Kiina kiisti käyttäneensä aseita tiibetiläisiä vastaan’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Tiibetin kahakat jääneet pimentoon Kiinan valtaväestöltä’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; ’Kiina: Satoja levottomuuksiin osallistuneita antautui’, *Helsingin Sanomat*, 25.3.2008, B3; ’Kiina ilmoitti yli 600 mellakoitsijan antautuneen’, *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B3

henkilöpaperit.³⁹⁸ Aikaisemmissa tutkimuksissa on monesti nostettu esiin, että 1970-luvulta lähtien Kiinan kansalaiset ovat tienneet joutuvansa mahdollisesti ongelmiin puhuttuaan ulkomaalaisen, varsinkin toimittajan tai kirjeenvaihtajan kanssa. Kuulustelu, kotiaresti tai hallinnollinen pidätys seurasi usein yksilölle, joka avautui toimittajille arkaluontoisista asioista. Tämä painoi usein toimittajien ja kirjeenvaihtajien mieltä – ja näkyy myös Sillanpään suhtautumisessa artikkelissa. Tilannetta vaikeutti, että olympialaisten alla oli vielä voimassa säädös vuodelta 1951, jonka mukaan kaikki asiat, joita ei ole kiinalaisessa lehdessä julkaistu, on mahdollista käsittää valtiosalaisuuksiksi.³⁹⁹

27.3.2008 ilmoitettiin, että ulkomaisia toimittajia päästettiin Tiibetiin osoituksena, että mielenosoitukset ovat laantuneet ja elämä on palannut normaaleihin uomiinsa. Poliisit kuitenkin valvoivat näkyvästi Lhasan kaduilla, virallisesti tarkistaakseen, että ihmiset ”käyttävät turvavöitä, eivät rikkoneet liikennesääntöjä eivätkä autot liikkuneet väärennetyillä rekisterikilvillä”. Jutussa tähän selitykseen suhtauduttiin hyvin epäillen, ja lukijalle jää halu hymähtää tökerölle selitykselle. Ulkomaisille toimittajille järjestetty ensimmäinen lehdistötilaisuus loppui nolosti, kun tiibetiläisiä munkkeja pääsi huutamaan väliin, että kiinalaiset viranomaiset valehtelevat mielenosoitusten syistä ja järjestäjästä. Silti Kiina pitäytyi kannassaan, että mielenosoitukset ovat rikollisten järjestämiä mellakoita. Ulkoministeriö syytti länsimaisia viestimiä Tiibetin tilanteen puolueellisesta raportoinnista, ja enemmistökansaansa kuuluvien han-kiinalaisten kerrottiin suhtautuvan vihamielisesti ulkomaisiin viestimiin ja niiden edustajiin. Lhasaan kutsut ulkomaiset diplomaatit eivät myöskään nähneet viranomaisten toivomaa harmonisen yhteiselon esitystä, kun uudet protestit alkoivat läheiseltä luostarilta.⁴⁰⁰

Dalai-lama vetosi muuhun maailmaan Tiibetin kriisitilanteen ratkaisemiseksi, sillä tiibetiläisillä itsellään ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia puolustaa itseään. Dalai-laman mukaan tyynen pinnan alla Kiina on vaarassa ”joutua epätasapainoon ihmisoikeustilanteensa vuoksi”.⁴⁰¹ Dalai-lama ei pelkästään vaatinut Kiinaa lopettamaan väkivaltaisuutta, sillä hän uhkasi erota poliittisesta johtajuudestaan, jos tiibetiläiset valitsevat väkivallan tien.⁴⁰² Uusea taho vetosikin maalisi- ja huhtikuun aikana väkivaltaisuuksien lopettamiseksi: EU ja Yhdysvallat julkaisivat viralliset kannanotot, joissa ne vaativat Kiinaa osoittamaan malttia Tiibetin mielenosoittajia kohtaan. Myös yksittäisten johtajien

---

³⁹⁸ Sami Sillanpää, 'Kiina kiristi otettaan tiibetiläisistä', *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, B1.

³⁹⁹ Väärämäki 2016, 21, 24, 27.

⁴⁰⁰ 'Kiina ilmoitti yli 600 mellakoitsijan antautuneen', *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B3; Sami Sillanpää, 'Tiibetiläismunkit syyttivät Kiinaa valehtelusta', *Helsingin Sanomat*, 28.3.2008, B4; 'Dalai-lama pyysi apua Tiibetin kriisissä', *Helsingin Sanomat*, 30.3.2008, B3.

⁴⁰¹ 'Dalai-lama pyysi apua Tiibetin kriisissä', *Helsingin Sanomat*, 30.3.2008, B3.

⁴⁰² Hengellisestä johtajuudestaan hän ei voisikaan erota – jumalallinen inkarnaatio ei voi hakea eroa elinaikanaan. 'Dalai-lama uhkasi erota ellei väkivalta lopu', *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B1.

vetoomukset näkyivät *Helsingin Sanomien* sivuilla: YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon ilmaisi huolensa, Saksan ulkoministeri kehotti Kiinaa lopettamaan väkivallan Tiibetissä, ja Yhdysvaltain presidentti Bush pyysi Kiinan johtoa päästämään toimittajat ja diplomaatit Tiibetiin ja aloittamaan vihdoin keskustelun Dalai-laman edustajien kanssa. Lisäksi pääsiäisen perinteisessä Urbi et orbi -puheessaan Paavi Benedictus XVI vaati maailmaan rauhaa sekä ”lisää malttia ja anteeksiantoa”. Vaikka paavi ei maininnut erikseen Kiinaa, *Helsingin Sanomien* ulkomaansivuilla paavin puhe liitettiin osaksi Tiibet-uutista ja siten kohdistettiin suoraan Kiinaan. Toisaalta kaikki eivät yksissä tuumin osoittaneet huolta, solidaarisuutta tai vaatimuksia keskustelusta: Venäjä ilmoitti toivovansa Kiinan kykenevän tukahduttamaan Tiibetin alueen ”laittoman toiminnan”, ja maan epäiltiin antavan Kiinalle muutakin kuin henkistä tukea. Nepalissa poliisit hajottivat mielenilmaukset tiibetiläisten puolesta kyynelkaasulla, ja poliitikkojen puheista huolimatta YK:n turvallisuusneuvoston kerrottiin jättävän Tiibetin levottomuuksien käsittelyn, sillä Kiina estäisi sen kuitenkin.⁴⁰³ Näin solidaarisuuden ja tuen ilmaukset jäivät juurikin ilmaisuiksi, ja YK:n toiminnasta jää lehdestä hampaaton kuva.

Huhtikuun alussa Kiinan uutisoitiin syyttäneen tiibetiläisiä ryhmiä itsemurhaiskujen suunnittelusta Pekingin olympialaisiin. Pari päivää myöhemmin Tiibetin pakolaishallitus ”torjui väitteet puppuna”.⁴⁰⁴ Huhtikuun lopussa 30 tiibetiläistä tuomittiin vankilaan. Lievin rangaistus oli kolmen vuoden vankeustuomio, mutta myös elinkautisia ja yli 15 vuoden tuomioita jaettiin. Toukokuussa vielä kahdentoista tiibetiläisen uutisoitiin saaneen tuomion, ja yli sadan odottavan vielä oikeudenkäyntiä. Samalla Kiina joutui puolustuskannalle: sillä kesti lähes kuukausi tiedottaa uusimmista tuomioista, ja siitä, että se karkotti tiibetiläistaustaisen Britannian kansalaisen epäiltyinä Tiibetin itsenäisyyttä ajavasta toiminnasta. Sillanpää mainitsee jälleen Kiinan estävän ulkomaisten toimittajien pääsyn tiibetiläisalueille, ja kieltävän riippumattoman selvityksen aloittamisen.⁴⁰⁵ Kritiikistä huolimatta Kiina ilmoitti aikovansa avata Lhasan turisteille ja asettaa mielenosoittajat oikeuteen, jotta Tiibetistä kantautuisi muitakin kuin mellakoista kertovia uutisia olympialaisten alla. Toukokuuhun mennessä Lhasasta pitäisi tehdä uudestaan rauhallinen ja kutsuva matkailukohde. Tähän varmasti auttoi se, että pidätettyinä ja viranomaisille antautuneina oli huhtikuun alussa noin

---

⁴⁰³ ’Ban Ki-moon kehotti malttiin’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1. ’Usa ja Venäjä eri linjoilla’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1. ’Paavi vaati rauhaa ja malttia Tiibetiin’, *Helsingin Sanomat*, 25.3.2008; ’Kaksi kuoli mellakassa Kiinan Sichuanissa’, *Helsingin Sanomat*, 26.3.2008, B2; ’Bush ilmaisi huolensa Tiibetistä Kiinan johdolle’, *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B3.

⁴⁰⁴ Kiinan hallituksen edustaja väitti poliisin löytäneen joistakin buddhalaisluostareista muun muassa aseita, ammuksia ja räjähdysaineita. Väitteille ei tosin esitetty mitään todisteita. Jutussa annetaan ymmärtää, että Kiinan syytökset olivat suunnattu kotimaan kuulijoille, ja mahdollisesti kokonaan keksittyjä. ’Kiina syytti tiibetiläisryhmiä itsemurhaiskujen suunnittelusta’, *Helsingin Sanomat*, 2.4.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Unelma itsenäisestä Tiibetistä elää maanpakolaisten parissa’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B1.

⁴⁰⁵ Sami Sillanpää, ’Kiina tuomitsi tiibetiläisiä vankeuteen’, *Helsingin Sanomat*, 30.4.2008, B2; Sami Sillanpää, ’Kiina tuomitsi lisää tiibetiläisiä vankilaan’, *Helsingin Sanomat*, 12.7.2008, B3.

1280 henkilöä. Vielä kesäkuun lopussa, hetki ennen alueen avaamista, armeijan kerrottiin valvovan useita munkkiloostareita.⁴⁰⁶

Pallon liikkeet -palstalla Sami Sillanpää kirjoittaa, että Kiinan hallituksen reagoiti Tiibetin mielenosoituksiin oli paljastanut ”punaisen todellisen värin”. Hallituksen mukaan länsimainen media vääristelee Tiibet- uutisointia, ja kiinalaisten vihaiset reaktiot olivat seurausta hallituksen pitkäaikaisesta propagandasodasta. ”Virallisen totuuden mukaan tiibetiläiset iloitsevat siitä, että Kiina on vapauttanut heidät Dalai-laman aikaisesta orjuudesta ja nostanut elintaso. Valtaosa kiinalaisista on tietämätön siitä, että tiibetiläiset tuntevat oman kielensä, kulttuurinsa ja uskontonsa tuhoutuvan Kiinan vallan alla.”⁴⁰⁷ Tämän takia virallista totuutta kyseenalaistaa Kiinassa harva: miksi tiibetiläiset olisivat tyytymättömiä, jos Kiinan hallitus edistää heidän oikeuksiaan ja elintasoaan? Miksi länsimaat uutisoivat poliisiväkivallasta, jos alueelle ei ole aseistettuja joukkoja viety? Siispä länsimaat valehtelevat. Kiinan virallisen totuuden mukaan tiibetiläisiä ei yhteenotoissa ollut kuollut, vaan he olivat tappaneet uutisoinnin mukaan jatkuvasti viattomiksi määriteltyjä han-kiinalaisia. Tämä lisää Sillanpään mukaan etnisten ryhmien välisiä vihamielisyyksiä, ja vaikeuttaa Tiibetin tulevaisuutta entisestään. Hän kuitenkin muistutti, etteivät kaikki halunneet mukautua valmiiksi annettuihin ”meihin” ja ”heihin”: pienen älymystöryhmän kerrottiin julkaisseen kirjeen, jossa tuomittiin hallituksen harjoittama aggressiivisen nationalismin lietsonta.⁴⁰⁸

Mielenosoitusten mediakuva *Helsingin Sanomien* sivuilla muodostui jälleen osoitukseksi Kiinan tavasta määritellä oma virallinen totuutensa, ja pitävän siitä kiinni poliisien, aseiden, kyynelkaasun ja sensuurin avulla. Tiibetiläisiä ei silti pidetty pelkästään viattomana osapuolena, vaan uutisissa kirjoitettiin myös heidän tekemistään rikoksista. Mellakoiden aikana han-kiinalaisiin kohdistui todistetusti väkivaltaa: mielenosoittajien kerrottiin hakanneen siviilejä kaduilla. Autoja poltettiin, ja muun muassa ravintoloiden ikkunoita rikottiin. Mielenosoittajien heiteltyä kiviä poliiseja päin tästäkään ei vaiettu. Huhtikuun lopulla lehdessä kerrottiin, että mellakoiden aikana muun muassa viisi sairaalaa ja useita kouluja sytytettiin tuleen ja lähes tuhat kauppa ryöstettiin.⁴⁰⁹ *Helsingin Sanomat* vaikutti pitävän kiinni monipuolisten uutislähteiden käytöstä, eikä esittänyt tiibetiläisiä tarkoituksellisesti positiivisessa valossa. Kiistämätöntä oli kuitenkin, että alusta asti mielenosoittajia

---

⁴⁰⁶ 'Kiina aikoo avata Tiibetin matkailijoille', *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B1; 'Kiina avaa Tiibetin turisteille', *Helsingin Sanomat*, 25.6.2008, B2.

⁴⁰⁷ Suoraan lähteestä, ei lainausmerkkejä. Sami Sillanpää, 'Punaisen todellinen väri', *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3.

⁴⁰⁸ Sami Sillanpää, 'Punaisen todellinen väri', *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3.

⁴⁰⁹ Viimeisessä jutussa kirjoitetaan oudosti: ”Seitsemän koulua, viisi sairaalaa ja 120 koulua sytytettiin tuleen..” Todennäköisesti toinen koulu-luvuista onkin tarkoittanut kotia, rakennusta tai vaikkapa kauppa. Tiibetin marssit ryöstäytyivät käsistä’, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2008, B3; Kiina keskeytti Tiibetin mellakat kovin ottein, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, A3 [etusivu]; Sami Sillanpää, 'Kiina tuomitsi tiibetiläisiä vankeuteen', *Helsingin Sanomat*, 30.4.2008, B2.

vastassa oli usein poliisien ja puolisotilaallisten joukkojen raaka ylivoima.⁴¹⁰ Kun tähän lisättiin Kiinan poliittinen reaktio Tiibetin mielenosoituksiin, koko tilanteen katsottiin olevan maalle ”kiusallinen”, sillä olympialaisten alla maa yritti näyttäytyä yhtenäisenä ja harmonisena, ja Tiibetin tilanne – ja varsinkin sen salailu – näytti maailmalle ”punaisen todellisen värin.”⁴¹¹

3.5.2 Susi munkin vaatteissa vai rauhan ja suvaitsevaisuuden symboli?

Eniten Tiibettiin liittyvistä asioista *Helsingin Sanomien* sivuilla näkyi Dalai-lama. Kiina pitää Tiibetia luonnollisena osana itseään, kun taas alkuperäiset tiibetiläiset pitävät johtajanaan dalai-lamoja sekä Dharamsalassa Intiassa olevaa Tiibetin pakolaishallitusta. Viimeisin, järjestyksessä 14. dalai-lama, Tenzin Gyatso⁴¹², pakeni Kiinan valtaa ulkomaille vuonna 1959, ja pakolaishallituksen johtajana vaatinut pitkään Kiinaa antamaan Tiibetille lupaamansa autonomian.⁴¹³ *Helsingin Sanomissa* Dalai-lama näyttäytyi pakolaishallituksen puhujana, rauhan puolustajana ja väkivallattomuuden vaativana, jonka vastapainona olivat Kiinan yliampuvilta vaikuttavat, tuomitsevat äänenpainot. Kuten monesti ennenkin, lehdessä käytettiin usein lainausmerkkejä osoituksena siitä, että kyseinen kommentti oli Kiinan viranomaisten näkemys, jota toimittaja ei allekirjoita. Branderin mukaan kirjeenvaihtajien ja Kiinan viranomaisten suhdetta värittää poikkeuksellisen vahva molemminpuolinen epäluulo, ja Tiibetin kohdalla taustalla on usein myös lähtökohtaisesti suuri mielipide-ero.⁴¹⁴

Syyskuussa 2007 *Helsingin Sanomat* uutisoi Kiinan hallituksen lopettaneen uskontokuntien oikeuden valita omat johtajansa itse. Vuonna 2005 säädetyin uskontolain uuden artiklan kerrottiin tulkitun iskuksi erityisesti buddhalaisia vastaan, sillä lainmuutos estää heitä valitsemasta seuraavaa hengellistä johtajaansa, eli dalai-lamaa. 72-vuotiaan nykyisen Dalai-laman seuraajan nimittäminen siirtyi Kiinan hallitukselle, samoin kuin Kiinan roomalaiskatolisen kirkon piispojen nimitysoikeus. Kiinan kerrottiin aikaisemminkin puuttuneen hengellisten arvohenkilöiden nimityksiin: Vuonna 1995 Dalai-lama valitsi Tiibetin toiseksi tärkeimmäksi uskonjohtajaksi eli Panchen-lamaksi kuusivuotiaan

---

⁴¹⁰ Silminnäkijöiden mukaan muun muassa yhden luostarin munkin maalasivat luostarinsa seinät valkoiseksi tukena Dalai-lamalle, ja ”tuhannet poliisit ja sotilaat piirittivät ja eristivät luostarin”. ”Tiibetin marssit ryöstäytyivät käsistä”, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2008, B3; Jaakko Kangasluoma, ”Myöhäistä perua”, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008 B1 [näkökulma].

⁴¹¹ ”Tiibetin marssit ryöstäytyivät käsistä”, *Helsingin Sanomat*, 15.3.2008, B3, Sami Sillanpää, ”Tiibetin kahakat jääneet pimentoon Kiinan valtaväestöltä”, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1; ”Kiinan diktatuuri esittäytyy yhä epäedullisemmässä valossa”, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, A2 [pääkirjoitus]; Sami Sillanpää, ”Dalai-lama syytti Kiinaa totuuden vääristelystä ja propagandasta”, *Helsingin Sanomat*, 7.4.2008 B1.

⁴¹² Arvonimi dalai-lama kirjoitetaan pienellä, kun puhutaan yleisesti lamalaisuudesta, mutta vakiintunut tapa on kirjoittaa uskonsuunnan jumala-johtajan uusimman inkarnaation kohdalla nimi isolla. Kun 1930-luvulla Lhamo Dhondrub -niminen lapsi tunnistettiin dalai-laman uudeksi inkarnaatioksi, hän sai nimen Jamphel Nwang Lobsang Yeshe Tenzin Gyatso, ”Pyhä herra, Lempeä kunnia, Suuri puhuja, Myötätunteinen, Oppinut uskon puolustaja, Viisauden valtameri”. Hänestä käytetään tutkimuskirjallisuudessa viimeistä nimeä, Tenzin Gyatsoa, mutta yleisemmin arvonimeä Dalai-lama. Myös *Helsingin Sanomat* uutisoi hänestä tarkasteluaikana lähinnä Dalai-lamana (tai Dalai lamana).

⁴¹³ Huotari & Seppälä 2002, 538–543.

⁴¹⁴ Brander 2016, 54.

pojan. Hyvin nopeasti poika vanhempineen katosi, ja Kiinan hallitus asetti tehtävään valitsemansa sopivan nuoren pojan. Tiibetin pakolaishallitus on arvostellut Kiinaa tästä ja uudesta lakimuutoksesta kovin sanoin.⁴¹⁵

Myöhemmin vuonna 2007 uutisoitiin, ettei Dalai-lama usko tiibetiläisten hyväksyvän sitä seuraajaa, jonka Kiina valitsee hänen jälkeensä. Tämän takia Dalai-laman kerrottiin pohtivan, että nimittäisi itse oman seuraajansa, tai jättäisi valinnan tiibetiläisille demokraattisessa kansanäänestyksessä. Kiina nousi heti kritisoimaan ehdotuksia, sillä ”se kukistaisi vuosisatojen buddhalaisperinteen”⁴¹⁶. Smith katsoo, että Kiina piti panchen-laman tunnistamista ja uuden dalai-laman valinnan pohdintaa poliittisena tekona, jolla Dalai-lama yritti horjuttaa heidän takaamaansa yhteiskuntarauhaa, ja saada sitä kautta valtaa luostareissa. Tähän vastattiin 1990-luvulla ”isänmaallisia koulutuksia” koventamalla, ja kieltämällä Dalai-laman kuvien hallussapidon lailla.⁴¹⁷ Samalla tavalla Kiina koki Dalai-laman puheet demokratiasta: puolueen mukaan puolue oli myös uskonnollisissa asioissa ylin valta, johon maanpaossa olevalla munkilla ei pitäisi olla sananvaltaa.⁴¹⁸

Saksan liittokansleri Angela Merkel tapasi Dalai-laman 23.9.2007, ja seuraavana päivänä *Helsingin Sanomat* uutisoi Kiinan ulkoministeriön hermostuneen tiedossa olleesta vierailusta jo viikkoja etukäteen. Kiinan ulkoministeriön kerrottiin ilmaisseen useasti vastustavansa tapaamista ja kutsuneen edeltävällä viikolla Saksan Kiinan-suurlähettilään Michael Schäferin ”tekemään selkoa” vierailusta. Lisäksi kiinalaiset peruivat osallistumisensa Münchenissä pidettävään maidenväliseen, oikeusvaltio-teemaiseen symposiumiin. Merkel oli ensimmäinen saksalaiskansleri, joka otti vastaan Dalai-laman. Tapaaminen tosin selitettiin yksityisluonteiseksi – artikkelissa oletettiin, ettei asiasta haluttu nousevan suurempaa kohua.⁴¹⁹

Lokakuussa 2007 Kiina ärtyi Yhdysvalloille, kun presidentti George W. Bush otti Dalai-laman vastaan juhlavin menoin, ja hengelliselle johtajalle myönnettiin Yhdysvaltain kongressin kultainen mitali, maan merkittävin siviileille myönnettävä tunnustuspalkinto⁴²⁰. Kiinan kommunistisen puolueen puoluesihteerin ja ulkoministeriön tiedottaja käyttivät kovia sanoja kommentoidessaan vierailua. Lisäksi Kiina perui osallistumisensa kansainväliseen, Iranin tilannetta käsittelevään

---

⁴¹⁵ 'Kiina kiristi uskontokuntien päätösvaltaa', *Helsingin Sanomat*, 2.9.2007, B4.

⁴¹⁶ 'Dalai-lama saattaa nimittää itse seuraajansa', *Helsingin Sanomat*, 21.11.2007, B2; 'Dalai-lama ehdottaa kansanäänestystä', *Helsingin Sanomat*, 28.11.2007, B3.

⁴¹⁷ Smith 2008, 169–170. Isänmaallisista koulutuksista ja niiden toiminnasta ja tavoitteista lisää Smith 2008, 170–182.

⁴¹⁸ Smith 2008, 264.

⁴¹⁹ Ilkka Ahtiainen, 'Kiina hermostui Merkelin tavattua Dalai laman', *Helsingin Sanomat*, 24.9.2007, B2.

⁴²⁰ Mitali on Yhdysvaltain toinen korkeimmasta siviilikunniamerkistä. Saaja palkitaan elämäntyöstään sekä vaikutuksesta Yhdysvaltain historiaan tai kulttuuriin. Mitali on annettu tunnustuksena myös muun muassa useimmille presidenteille, Wrightin veljeksille 1909, sekä Amerikan Punaiselle Ristille 1979, Jesse Owensille 1988, äiti Teresalle 1997, Nelson Mandelalle 1998, Rosa Parksille 1999, 2004 Martin Luther Kingille ja 2008 Myanmarin oppositiojohtajalle Aung San Suu Kyuille. United States Senate, Congressional Gold Medals, 1776–2015.

kokoukseen.⁴²¹ Yhdysvalloissa tämä ”kiukkukohtaus” ei saanut suurtakaan huomiota, sillä maassa on totuttu Kiinan ”ulkoisesti voimakkaisiin protesteihin, jotka eivät ole varsinaisesti vaikuttaneet maiden suhteisiin”.⁴²² Äänekkäät kommentit ovat olleet tavallisia aikaisemminkin Dalai-laman Yhdysvaltain-matkoilla, sekä silloin, kun Yhdysvallat asioi Taiwanin johtajien kanssa. Presidentti Bush ei myöskään hätkähtänyt Kiinan suhtautumista, vaan kutsui Dalai-lamaa ”rauhan ja suvaitsevaisuuden maailmanlaajuiseksi symboliksi, uskovaisten paimeneksi ja kansansa liekin vartijaksi”, ja kehotti Kiinaa aloittamaan neuvottelut tiibetiläisjohtajan kanssa.⁴²³ Marraskuun alussa Dalai-laman kultainen mitali sai synkemmän sävyn, kun *Helsingin Sanomissa* kerrottiin Kiinan viranomaisten tukahduttaneen voimakeinoin tiibetiläisväestön juhlintaa. Valtioiden johtajien tapaamiset Dalai-laman kanssa olivat Sami Sillanpään mukaan rohkaisseet tiibetiläisiä ja samalla koventaneet viranomaisten otteita. Juhlintaa tuli keskeyttämään sekä poliisi- että puolisotilaalliset joukot ja palomiehet, ja jotkut tiibetiläiset alkoivat heitellä heitä kivillä. Tilanne kärjistyi kahakaksi, joka johti loukkaantumisiin ja ainakin neljän munkin pidätykseen.⁴²⁴

Dalai-laman kuva rauhan eteen työtä tekevänä hahmona oli *Helsingin Sanomissa* suhteellisen yksimielinen – varsinkin kun tämä sai tarkasteluaikana kaksi ihmisoikeuspalkintoa sekä Pariisin kunniakansalaisuuden.⁴²⁵ Vastapainona esiteltiin kiinalaisten tapa suorastaan demonisoida Dalai-lamaa. Tiibetin mielenosoitusten jälkeen huhtikuussa 2008 pääkirjoituksessa kerrotaan kiinalaisdiplomaattien ulostulojen Dalai-laman suhteen olevan epäuskottavia, ja Kiinan suurlähettilään Ma Keqingin kommentointia väheksyttiin. Vaikka suurlähettiläs oli kommentoinut Tiibetiä ja Dalai-lamaa Aamulehden haastattelussa, *Helsingin Sanomissa* nähtiin asia niin tärkeänä, että siihen tehtiin lehdessä viittaus. Samalla mainittiin, että protestoinnin sivulla Kiina oli lähettänyt edustajansa Pariisiin estämään maiden välien tulehtumisen.⁴²⁶ Vuoden 2008 summaavassa artikkelissa ei ollut erillistä mainintaa Pekingin olympialaisista, mutta Tiibetin kommunistijohtajan, han-kiinalaisen Zhang Qinglin mielipide oli nostettu Sanottua-osioon: ”Dalai on susi munkin kaavussa, paholainen, jolla on ihmisen kasvot ja pedon sydän.”⁴²⁷ Tällaiset lausunnot näyttäytyvät lehden muun linjan vastaisina ja hieman huvittavina, selkeästi vääristyneinä.

---

⁴²¹ Sami Sillanpää, ’Kiina suuttui Bushin ja Dalai laman tapaamisesta’, *Helsingin Sanomat*, 17.10.2007, B2.

⁴²² Pekka Mykkänen, ’Kiinan suuttumus ei säikäyttänyt’, *Helsingin Sanomat*, 17.10.2007, B2.

⁴²³ ’Bush: Dalai laman palkinto ei vahingoita suhteita Kiinaan’, *Helsingin Sanomat*, 18.10.2007, B3.

⁴²⁴ Sami Sillanpää, ’Dalai-laman palkinto nosti jännitteitä Kiinan tiibetiläisalueilla’, *Helsingin Sanomat*, 3.11.2007, B1.

⁴²⁵ Dalai-laman mainittiin saaneen vuonna 2006 myös Kanadan kunniakansalaisuuden. ’Kiina suuttui Bushin ja Dalai-laman tapaamisesta’, *Helsingin Sanomat*, 17.10.2007, B2.

⁴²⁶ ’Soihtuviesti ei ole korvaamaton’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, A2 [pääkirjoitus]; Kaius Niemi, ’Kestävyyslaji’, *Helsingin Sanomat*, 14.4.2008, B4; ’Kiina ärtyi Pariisin Dalai-lamalle myöntämästä kunnianosoituksesta’, *Helsingin Sanomat*, 23.4.2008, B3.

⁴²⁷ ’Hirmumyrsky kylvi tuhoa Myanmarissa, USA valitsi Obaman’, *Helsingin Sanomat*, 31.12.2008, B3 [sanottua].

Tämän tutkimuksen tarkasteluaikana näkyy Smithin esittelemä uusi tapa nostaa Tiibetin tilanne esiin. Maiden johtajat aloittivat politiikan muutoksen tapaamalla Dalai-laman henkilökohtaisesti. Aikaisemmin poliitikot eivät olleet tavanneet Dalai-lamaa kuin kenties tapahtumien osana, ikään kuin sattumalta, mutta kesällä 2007 yhä useampi valtiojohtaja otti Dalai-laman vastaan virallisesti, ja kutsuen häntä audiensseille. Smith näkee tämän uuden tunnustamisen tavan painostuskeinona neuvottelujen jatkamiseksi, ja tuen osoituksena Dalai-laman rauhanprosessille sekä solidaarisuutena Tiibetille.⁴²⁸ Toukokuussa EU-johtajat ja eri maiden ministerit tapasivat Dalai-lamaa ahkerasti, ja vaikuttaa siltä, että tapaamisilla yritettiin painostaa Kiinaa pitämään lupauksensa jatkaa neuvotteluita Tiibetin pakolaishallituksen kanssa. Myös Dalai-lama käytti tuolloin pehmeää painostusta, ja varoitti, että Tiibetin mielenosoitukset voivat uusia, jos neuvottelut Kiinan kanssa eivät jatku kesäkuussa. Toisaalta kaikki eivät kannattaneet uutta painostuskeinoa: esimerkiksi Saksassa sosialidemokraattisen puolueen johtajan lausunto oli huolestunut ja stressaantunut, mahdollisesti hän pohti puoluetoverinsa ja Dalai-laman tapaamisen vaikuttavan maiden suhteisiin: ”Minulle ei ollut kerrottu etukäteen. Sitten paskat olivat jo housuissa.”⁴²⁹ Jokaisella vierailullaan Dalai-lama vakuutti, ettei hänen ja Tiibetin pakolaishallinnon tavoite ole itsenäinen, vaan autonominen Tiibet. Saksan vierailullaan Dalai-lama myös moitti Kiinan hallitusta ”ylimielisestä vallankäytöstä” ja Saksan sisäisiin asioihin sekaantumisesta – sama, mistä Kiina niin helposti syyttää kaikkia Dalai-laman tapaavia tai Tiibetin tilanteen esille nostavia.⁴³⁰

3.5.3 Tuleva turistinähtävyys?

Mitra Härkönen avasi tiibetiläisluostareiden toimintaa Vieraskynässä 2008. Luostarit olivat paitsi uskonnollisia keskuksia, myös maallisen vallan keskittymiä, jotka romutettiin kulttuurivallankumouksen aikana täysin. Kommunistinen puolue nostettiin sekä maallisessa että hengellisessä vallanjaossa luostareiden yli, ja sekä munkit että asukkaat alistettiin kouluttaville toimille, joiden tarkoitus oli tehdä tiibetiläisistä tottelevaisia kelpo kommunisteja. Luostareiden rippeet olivat tämän takia 2000-luvulla tiibetiläisille enemmän kuin uskonnollinen asia – luostarit ja Dalai-lama edustavat asiasta väitöskirjaa valmistelevan Härkösen mukaan tiibetiläistä kulttuuriperintöä, jonka Kiina on asettanut uhanalaiseen asemaan. Siksi luostariväen

---

⁴²⁸ Saksan, Itävallan ja Yhdysvaltojen lisäksi ainakin Kanadassa Dalai-laman kohtelu muuttui. Smith 2008, 265.

⁴²⁹ Puolueen johtaja Kurt Beck ja ulkoministeri Frank-Walter Steinmeier olivat tapaamista vastaan. Toisaalta Iso-Britannian pääministeri Gordon Brown tapasi Dalai-laman korostetusti ”buddhalaisten hengellisenä johtajana eikä maanpakolaisjohtajan ominaisuudessa”, ja tapaamispaikaksi ei edeltäjistä poiketen valittu pääministerin virka-asuntoa. ’Dalai-lama tapasi Lontoossa Gordon Brownin’, *Helsingin Sanomat*, 24.5.2008, B1; Ilkka Ahtiainen, ’Dalai-lama keräsi fanikadullisen kuulijoita Berliinissä’, *Helsingin Sanomat*, 20.5.2008, B3.

⁴³⁰ Ilkka Ahtiainen, ’Kiina hermostui Merkelin tavattua Dalai laman’, *Helsingin Sanomat*, 24.9.2007 B2. Asioihin puuttuminen mainittu myös muun muassa kolmessa artikkelissa: ’Kiina suuttui Sarkozylle’, *Helsingin Sanomat*, 9.12.2008, B1; ’Kiina ärtyi Pariisin Dalai-lamalle myöntämästä kunnianosoituksesta’, *Helsingin Sanomat*, 23.4.2008 B3.

mielenosoitukset olivat osoitus epätoivosta oman kulttuurin tulevaisuuden suhteen.⁴³¹ Epätoivoon vaikutti olevan *Helsingin Sanomien* uutisoinnin perusteella todella syytä.

Yhdysvaltalaisen Bard Collegen ihmisoikeuksien professori Ian Buruma kirjoitti huhtikuun lopulla Vieraskynä-palstalla, että tiibetiläisistä uhkaa tulla ”pelkkä turistinähtävyys, kuten on käynyt Amerikan intiaaneille”. Kiinalaiset ovat Buruman mukaan vastuussa Tiibetin nykytilanteesta: monet tiibetiläiset pitivät kommunisteja liittolaisina, mutta kun uskonnonvapaus murskattiin, luostarit tuhottiin ja Dalai-lama pakotettiin maanpakoon, alue jäi puristuksiin. Paineiden keskeltä on noussut väkivaltaista liikehdintää, sekä mustasukkaista perinteiden vaalimista, joka ei heikennä kulttuuria, vaan pitää unelman Tiibetistä elossa alueen ulkopuolellakin. Näin Kiinan toimet eivät helpota painetta, vaan lisäävät yhteenottojen ja kapinaliikkeiden vaaraa.⁴³² Laajojen protestien leviäminen esimerkiksi Intiaan ja Nepaliin on osoitus siitä, että paine tuntui myös Kiinan ulkopuolella.⁴³³

Kun 1980-luvulla ympäri Kiinan lievennettiin kulttuurista painostusta, ja puolueen johdon hämmennykseksi tämä johti tiibetiläisen kulttuurin elpymiseen – johdossa oli oletettu, että tiibetiläiset olisivat hyljänneet taikauskoiset uskomuksensa ja ”vastavallankumouksellisen asenteensa”. Tiibetiläisen nationalismin nousu näkyi muun muassa luostarien kunnostuksena ja uudelleenasettamisena. Lopulta vapautuneiden asenteiden aika synnytti Lhasassa protesteja kiinalaishallintoa vastaan, ja Kiina luopui Tiibetin autonomian tukemisesta, sekä alkoi kontrolloida ja estää luostareiden kunnostusta. Kiinalaiset oppivat, että jokaista vapautumisen hetkeä seurasi tiibetiläisen uskonnon, kulttuurin ja nationalismin nousu, ja sitä kautta ongelmia keskushallinnolle. Hieman tyytymätön mutta rauhallinen alue oli helpompi hallita.⁴³⁴

Tiibetiläisten oikeus omaan kulttuuriinsa nousi useamminkin esiin *Helsingin Sanomien* sivuilta: lukijalle kerrottiin muun muassa, että oman kulttuuritaustan kielen, uskonnon ja kulttuurin vapaa opiskelu oli kiinalaisissa kouluissa mahdotonta. Kiinan yritys kiinalaista muun muassa Tiibet ja

---

⁴³¹ Mitra Härkönen, ’Tiibetin luostariväen kapinassa näkyy epätoivo tulevaisuudesta’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, A2 [vieraskynä].

⁴³² Ian Buruma, ’Tiibetiläisille uhkaa käydä kuin Amerikan intiaaneille’, *Helsingin Sanomat*, 28.4.2008, A2 [vieraskynä]. Vaikka Yhdysvalloissa alkuperäiskansat eivät olleet poliittisesti järjestäytyneitä, eivätkä hallinneet itsenäisiä pidettäviä alueita, Kiinan ja Yhdysvaltojen samankaltaisuus oli siinä, että sympatiat alkuperäiskansoja kohtaan nousivat vasta siinä vaiheessa, kun heidät oli lähes täysin hävitetty, eivätkä he olleet enää mikään uhka keskusvallalle. Smith 2008, 286. Uskonnoista Kiinassa enemmän Huotari & Seppälä 2012, etenkin 171–250.

⁴³³ Intiassa viranomaisten kerrottiin pidättäneen torstaina 17.4. yli 500 mielenosoittajaa, ja perjantaina 18.4. 130. Nepaliläisten mielenosoituksissa pidätettyjen kerrottiin tavallisesti pääsevänsä vapaaksi jo samana päivänä, eli massapidätykset ovat maassa keino hajottaa mielenosoitukset ’Intia pysäytti Tiibetin pakolaisten protestimarssin’, *Helsingin Sanomat*, 11.3.2008, B2; ’Poliisi pidätti 100 Tiibet-marssijaa Intiassa’, *Helsingin Sanomat*, 14.3.2008 B4; ’Levottomuuksia myös Intiassa, Nepalissa ja muualla Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1; ’Nepal jatkoi tiibetiläisten pidätyksiä’, *Helsingin Sanomat*, 19.4.2008, B3.

⁴³⁴ Smith nimittää vapautumisen hetkeä kokeiluksi: kiinalaiset luopuivat siitä huomattessaan, etteivät tiibetiläiset suinkaan olleet kääntyneet kelpo kommunisteiksi koulutuksen ja propagandan kautta. Smith 2008, 165–167.

Xinjang väestönsiirroilla näytettiin huolestuttavana kehityksenä – alkuperäiset asukkaat jäivät omilla alueillaan yhä pienemmiksi vähemmistöiksi.⁴³⁵ Jo Maon aikana nousivat esiin aiomukset lisätä Tiibetin asukaslukua silloisesta muutamasta miljoonasta yli kymmeneen miljoonaan. 1980-luvun kulttuurisen elpyminen vastapainona Tiibet päätettiin kiinalaistaa isommilla otteilla: alueelle kannustettiin saapuvaksi yhä enemmän han-kiinalaisia, joita kutsuttiin ”uudistajiksi”. Smithin mukaan nämä syrjäyttivät tiibetiläiset työmarkkinoilla ja yritysten johdossa, ja aiheuttivat lisää skismaa ja tyytymättömyyttä tiibetiläisten ja muualta muuttaneiden välille.⁴³⁶

Kiinalla on ollut ennen tämän tutkimuksen tarkasteluaikaakin yrityksiä muokata Tiibetistä turisteille ja puolueen agendaan sopiva alue: 2003 ja 2004 kansainvälisten journalistien ryhmät nauttivat poikkeuksellisen vapaasta liikkuvuudesta, kun heidät kutsuttiin tutustumaan Tiibetiin. He saivat ensin Pekingissä koulutuksen, ja heidän reittinsä oli suunniteltu tarkoin. Kiinan johto odotti tuottavansa kommunismin työtä ylistäviä kirjoituksia, mutta toisin kävi: kaikki myönsivät kyllä talouskasvua tapahtuneen, mutta huomauttivat sen hyödyttäneen lähinnä muualta emämaasta Tiibetiin muuttaneita kiinalaisia. Kiinalaisten tuettu muutto Tiibetiin sekä kiinalaisjohtaisen politiikan dominoivuus nousivat yhdeksi tärkeimmistä teemoista artikkeleissa. Lisäksi oli käynyt selväksi, ettei suurin osa tiibetiläistä hyväksynyt Kiinan valitsemaa Pachen-lamaa johtajakseen, ja oli yhä uskollinen Intiaan paenneelle Dalai-lamalle. Munkit ja tavalliset tiibetiläiset muun muassa kyselivät, olisiko tulijoilla mahdollisesti Dalai-laman kuvia näytettäväksi. Myös ”isänmaallisen koulutuksen” keskuksia sekä tiibetiläisten selkeä pelko mielipiteensä sanomisen seurauksista nostettiin esiin lehdissä.⁴³⁷

Samankaltainen esimerkki Tiibetiin liittyvästä uutisoinnista oli heinäkuussa 2007, kun Sami Sillanpää ajoi junalla vuoristomatkan. Matkakertomuksena alkanut artikkeli nosti maisemien ihailun lisäksi esiin alueen ongelmallisen aseman. Ulkomaalaisten rajoitettu matkailu on sallittu jonkin aikaa, mutta Tiibet on yhä valvonnan alainen alue: Kiinaan tarvittavan viisumin lisäksi Tiibetiin vaaditaan erillinen matkustuslupa, jota ilman turisti voi joutua pidätetyksi. Tiibetin pyhään keskukseseen Lhasaan aloitettiin 2006 junamatkat, kun Tiibet liitettiin Kiinan rautatieverkkoon. Junalippujen ostamisesta on tehty vaikeampaa, ja Sillanpää kehottaa etsimään tietoa Tiibetistä ennen matkaa, sillä Kiinan sisällä aihetta käsittelevät sivustot on suureksi osaksi suljettu sensuuriverhon taakse.⁴³⁸ Näin Kiinan toivoma

---

⁴³⁵ Sami Sillanpää, ”Yritämme säilyttää sitä, mitä he yrittävät tuhota”, *Helsingin Sanomat*, 14.4.2008, B2.

⁴³⁶ Smith 2008, 21, 167.

⁴³⁷ On normaalia haluta näyttää itsestään hyviä puolia, mutta muun muassa toimittajien matka tiibetiläiskylään oli lähinnä korni: kaikki polttopuupinoista lähtien oli täydellisesti aseteltu, ruoho juuri ajettu ja monet työkalut näyttivät käyttämättömiltä. Lisäksi kylän ulkopuolella oli asfaltoitu parkkipaikka turistibusseille. Asiasta kyseltäessä viranomaiset myönsivät kierrellen, että kyseessä oli edistynyt kylä, ikään kuin ”unelma tulevaisuuden Tiibetistä”. Kylä oli niin selkeästi lavastettu, että se toimi täysin päinvastoin kuin viranomaiset olisivat toivoneet, ja monessa kertomuksessa kauniin kylän sijaan mainittiin nolo ja teennäinen yritys huijata turisteja. Smith 2008, 207–209.

⁴³⁸ Sami Sillanpää, ’Pyhä Lhasa pysäyttää’, *Helsingin Sanomat*, 21.7.2007, D2.

turismimainos ei päässyt myöskään *Helsingin Sanomien* sivuille, vaan matkaa varjosti tieto Kiinan sensuuri- ja propagandakoneistosta.

Tiibetin mielenosoitusten jälkeen nostettiin esille, että osa tiibetiläisistä haluaa Dalai-laman tavoin autonomisen aseman tunnustamista, osa oikeasti itsenäisyyttä. Radikaalimmat äänet pitävät selvänä, etteivät tiibetiläiset voi saada oikeaa vapautta ja ihmisoikeuksia kommunistisessa Kiinassa.⁴³⁹ Dalai-lama ilmaisi lokakuussa 2008 pettymyksensä, ettei hänen harjoittamansa keskitien politiikka ole tuottanut parempia elinoloja tiibetiläisille, vaan heidän uskonnonvapautensa ja kansalaisyhteisönsä eivät ole laajentuneet, ja kutsui koolle erityiskokouksen pohtimaan, pitäisikö pakolaishallituksen muuttaa politiikkaansa.⁴⁴⁰ Pääkirjoituksessa ymmärrettiin hengellisen johtajan pettymys, ”kun käännettä parempaan ei tuonut edes viime kesän kierros, joka sentään pidettiin olympialaisten tuoman laajan julkisuuden valokeilassa”. Maltillisen Dalai-laman ikääntyessä Kiinan pitäisi pääkirjoituksen mukaan valita, olisiko hän silti parempi kuin radikalisoituva vastarintaliike, joka ei suostu neuvotteluihin.⁴⁴¹ Kiinan hallitus jyrähti Dalai-laman pohdintoihin, ettei se tule koskaan hyväksymään tiibetiläisten vaatimuksia autonomiasta.⁴⁴²

Sami Sillanpään Näkökulma-palstalla Tiibetin mielenosoitusten yhdessä julkaisussa kirjoituksessa korostetaan, että tiibetiläisille tärkein vaatimus ei ole itsenäisyys, vaan oikeudenmukainen kohtelu taloudellisesti, kulttuurisesti ja uskonnollisesti. Kiinan vallankäyttö oli ajanut tiibetiläiset sivuun päätöksenteosta, estänyt heitä harjoittamasta vapaasti uskontoaan ja vienyt taloudellisen hyödyn ja luonnonvarat alueelta pois. Sillanpää yhdistää kokemuksensa mukaan nykytiibetiläisten tunnot ja suomalaisten kokemukset Venäjän vallan aikana.⁴⁴³ Kieltämättä moni asia oli parantunut Kiinan vallan alla: syrjäseudun noussut elintaso, ilmainen peruskoulutus kaupungeissa sekä parempi infrastruktuuri. Materiaalisen hyvinvoinnin ja kehityksen sivulla Kiina kuitenkin on tukahduttanut hengellisen ja uskonnollisen vapauden: sielläkin ylimmäksi auktoriteetiksi pitäisi asettaa kommunistinen puolue. ”Isänmaallisen koulutuksen” osana on muun muassa vaatimus kieltää Dalai-lama julkisesti – munkeille tämä vertautuu jumalanpilkkaan. Luostareiden sisällä munkit saavat rukoilla uskontonsa mukaisesti, mutta ulkoseiniin on paikallishallitus ripustanut punaisen banderollin: ”Jaa sydämesi kommunistisen puolueen kanssa, pidä yhteinen sosialistinen päämäärä, ole kiitollinen isänmaalle.”⁴⁴⁴ Näin uskonnosta ja sen harjoittamisesta tuli tärkeämpi määritelmä

---

⁴³⁹ Sami Sillanpää, ’Unelma itsenäisestä Tiibetistä elää maanpakolaisten parissa’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B1.

⁴⁴⁰ Sami Sillanpää, ’Dalai-lama harkitsee politiikan muutosta’, *Helsingin Sanomat*, 29.10.2008, B3.

⁴⁴¹ ’Dalai-lama kysyy tietä’, *Helsingin Sanomat*, 9.11.2008, A2 [pääkirjoitus].

⁴⁴² Sami Sillanpää, ’Kiina: Ei koskaan myönnytyksiä tiibetiläisille’, *Helsingin Sanomat*, 11.11.2008, B3.

⁴⁴³ Sami Sillanpää, ’Vaiettu kansallisaate’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1.

⁴⁴⁴ Sami Sillanpää, ’Usko Dalai-lamaan elää Sichuan vuorilla’, *Helsingin Sanomat*, 20.3.2008, B1; Sami Sillanpää, ’Punaisen todellinen väri’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3 [pallon liikkeet].

tiibetiläisten vapaudelle kuin poliittisesta itsehallinnosta tai itsenäisyydestä. Toisaalta kenties tämä oli osoituksena siitä, että maassa, jossa kommunistinen puolue on oman julistuksensa mukaan tiibetiläisille ”elävä buddha”, uskonnollinen on poliittista.⁴⁴⁵ Tarkastelun perusteella Smithin toteamus, että Kiina tulkitsee systemaattisesti kaikki sympatian osoitukset Dalai-lamaa kohtaan tulkittiin kannanotoksi Kiinaa ja sen suuruutta vastaan, oli totta myös olympialaisten alla ja aikana.⁴⁴⁶ Pannulan mukaan on nähtävissä jo Tiananmenin aukion tapahtumista, että jos Kiinan johto pelkää tulevaisuutta nolatuksi, se puolustautuu voimakeinoin: tilanteen hallinta ja rauhan palautus täytyy tehdä keinoja kaihtamatta.⁴⁴⁷ Näin kävi myös Tiibetin mielenosoitusten ja Dalai-laman juhlistamisen yhteydessä: harmonian ja olympiarauhan kuva tuli säilyttää kaikin, tarvittaessa ei-rauhanomaisinkin, keinoin.

Helsingin Sanomissa ei julkaistu tarkasteluajana suoria kommentteja Tiibetin itsenäisyyden puolesta. Toisin kuin kuolemantuomiosta, Tiibetin itsenäisyydestä ei noussut selkeää mielipidettä lehdessä. Ainoastaan yhdessä mielipidekirjoituksessa sivuttiin itsenäisyyden ajatusta: ”Jos suomalaisilla on oikeus omaan valtioon, on sellainen oikeus oltava myös fuureilla – samoin kuin kaikilla muillakin sosiaalisilla ryhmillä, jotka sellaista vaativat, niin Afrikassa kuin vaikkapa Tiibetissä.”⁴⁴⁸ Lehden sivuilla toistui Dalai-laman halu säilyttää Tiibetillä autonominen asema, ja samalla huomautettiin Kiinan sortavan tiibetiläisten oikeutta uskontoon. Tulkitseen tämän takia lehden valinneen kuitenkin puolensa: ottamatta kantaa itsenäisyyteen, lehti linjasi, että tiibetiläisten perusoikeudet olivat tärkeämpiä kuin Kiinan oikeus alueen rauhoittamiseen.

4 Älä Vaikene!

Vaikka Amnesty Internationalilla on laajempia ihmisoikeushuolia Kiinan suhteen, järjestö tulee seuraamaan Kiinan hallituksen toimia tarkasti näillä tietyillä osa-alueilla seuraavan kolmen vuoden aikana, johtuen niiden suorasta yhteydestä Kiinan olympiaisännyyteen ja pääkaupungissa asuvien kansalaisten elämään. Amnesty tulee kehottamaan Kansainvälistä Olympiakomiteaa ja laajempaa olympialiikettä tekemään töitä järjestön maailmanlaajuisen jäsenistön kanssa ja yhteistyössä Kiinassa asuvien ihmisoikeusaktivistien kanssa, saadakseen aikaan konkreettisia ja positiivisia ihmisoikeusuudistuksia Kiinassa ennen vuoden 2008 elokuuta.⁴⁴⁹ Amnesty International

---

⁴⁴⁵ Dalai-lama sanoi Kiinan väittävän tiibetiläisten pitävän kommunistista puoluetta ”elävänä buddhana”. Maaliskuun ja huhtikuun mielenosoitukset ovat läpäisseet propagandapuheet, jonka mukaan tiibetiläiset olisivat tyytyväisiä elämäänsä Kiinan vallan alaisina. Sami Sillanpää, ’Dalai-lama syytti Kiinaa totuuden vääristelystä ja propagandasta’, *Helsingin Sanomat*, 7.4.2008, B1.

⁴⁴⁶ Smith 2008, 200.

⁴⁴⁷ Pannula 2000, 40.

⁴⁴⁸ Jouko Heyno, ’Demokratian reunaehdot tulee määritellä’, *Helsingin Sanomat*, 12.8.2016, C3 [mielipide].

⁴⁴⁹ Tekijän suomennos. Alkuperäinen teksti: While Amnesty International has broader human rights concerns in China, the organization will be monitoring the Chinese government’s progress closely in these particular areas over the next three years given their direct connection with its hosting of the Olympics and the lives of citizens residing in the capital

Ihmisoikeusnormit ja huoli niiden noudattamisesta ovat nousseet 1990-luvulta lähtien nousseet yhä voimakkaammin kansainvälisen politiikan keskiöön. Kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia valvoo YK:n lisäksi joukko kansallisia ja kansainvälisiä kansalaisjärjestöjä – lisäksi poliitikoilla on mahdollisuus virallisiin kannanottoihin ihmisoikeuksien puolesta. Omien kansalaisten kohtelua ei nähdä enää pelkästään valtion sisäisenä asiana, ja maiden johtajilta vaaditaan aktiivisia toimia ihmisoikeussopimusten noudattamiseksi. Kiina on yksi maista, jotka ovat toistuvasti saaneet osakseen arvostelua ja vähintään moraalista painostusta. Kiinan omaa ihmisoikeusdiskurssia yli 20 vuoden ajalta tarkastellut Jenni Tähtinen osoittaa, että Kiinan ihmisoikeustilanteeseen alettiin kiinnittää huomiota jo 1970-luvulla, ja toden teolla Tiananmenin tapahtumien jälkeen. Valtion oikeus suvereneiteettiin ja velvollisuus vastata toimistaan kansainväliselle yhteisölle alkoivat 1970-luvun kuluessa toimia rinnakkain. Samalla Kiinan asema kehittyi: se tunnustettiin virallisesti valtiona ja Taiwanin eli Kiinan tasavallan YK-paikka siirrettiin Kiinan kansantasavallalle. Kiina pyrki aktiivisesti parantamaan suhteitaan länsimaihin, etenkin Yhdysvaltoihin, ja lähentyminen ja legitimitietin kasvu muokkasivat valtion virallista puheenpartta rauhallisemmaksi. Kiina ratifioi useita YK:n sopimuksia, kuten naisten asemaa, rotusortoa ja kidutusta koskevat sopimukset. Tähtinen ja Tiananmenin uutisointiin keskittynyt Pannula katsovat, että näin tehdessään Kiina oli sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin. Pannulan mukaan Kiina oli lopullisesti ”vesittänyt oman argumenttinsa, että ihmisoikeudet olisivat kunkin maan sisäinen asia”, ja joutui ratifioimiensa sopimusten takia vastaamaan äänekkääseen kritiikkiin.⁴⁵⁰

YK:n sopimusten ratifioinnin lisäksi 1980-luvulla Kiinan uuteen perustuslakiin sisällytettiin useita kansainvälisten ihmisoikeussopimusten oikeuksia. Tiananmenin jälkeen 1990-luvulla Kiina julkaisi ensimmäisen niin sanotun Valkoisen kirjan, ensimmäisen virallisen kannanottonsa ihmisoikeuskeskusteluun. Siinä katsottiin kansalaisten saavuttaneen ”laajat poliittiset oikeudet”: takaahan perustuslaki kaikille äänioikeuden, kokoontumisen- ja yhdistymisenvapauden, sekä vapauden järjestää mielenosoituksia, harjoittaa uskontoaan ja ilmaista mielipiteensä. Vuoden 1991 Valkoisessa kirjassa mainitaan erikseen, ettei Kiinassa sensuroida uutisia – samaa julistetaan vuosina 2010 ja 2013 internetin suhteen. Sensuurikysymyksen lisäksi muukin Valkoisten kirjojen sisältö on rankasti liioittelevaa, mutta ei toisaalta täysin valheellistakaan. Kansalaisoikeuksien painottaminen ja valtion panos niiden toteutumiseen ovat 2000-luvulla osa valtion virallista ihmisoikeusdiskurssia.

---

city. Amnesty International will be urging the IOC and the wider Olympic movement to work with the organization’s worldwide membership and in solidarity with human rights activists within China to press for concrete and positive human rights reform in China before August 2008. Amnesty 8/2005, 6.

⁴⁵⁰ Tähtinen 2015, 1–2, 36; Pannula 2000, 46–47. YK:n kolmen asiakirjan, Ihmisoikeuksien julistuksen, kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen, katsotaan muodostavan kansainvälinen ihmisoikeuslain tärkeimmät asiakirjat. Neier 2012, 108.

Kiina ei hyväksy etenkin kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien toteutumista koskevaa kritiikkiä, vaikka monet maan ihmisoikeustilanteeseen keskittyvät tutkijat ja länsimaiden johtajat katsovat, että juuri näiden takaamisessa maalla on suurimpia vaikeuksia.⁴⁵¹

Amnestyn useissa raporteissa oli aikaisemmin käsitellyn häpeän mobilisaation lisäksi konkreettisia toimintaehdotuksia, joilla esiin tuodut ihmisoikeusloukkaukset voidaan tulevaisuudessa estää. Vuonna 2006 olympiaraportissa nostettiin ensimmäistä kertaa kehotuksia kolmelle taholle: Kiinan viranomaisille, KOK:lle ja olympialiikkeelle, sekä Kiinassa toimiville internet-yhtiöille. KOK:ta Amnesty muistuttaa siitä, miten se itse ilmaisi oletuksensa Pekingin olympialaisten positiivisesta vaikutuksesta ihmisoikeustilanteeseen. Google, Yahoo! ja Microsoft nimettiin erikseen yhtiöinä, joiden tulee kohdistaa vaikutusvaltansa internetin sensuurin vähentämiseksi.⁴⁵² Raporteissa myös olympialaisiin osallistumista pohtivien valtioiden johtajien toivottiin käyvän aktiivisesti ihmisoikeuskeskustelua vieraillessaan Kiinassa.⁴⁵³ KOK:n omaan peruskirjaan on kirjattu velvollisuus edistää olympialaisten ”positiivista perintöä” ja ihmisarvon säilyttämistä – ja Amnesty näkee perinnön rakentuvan juuri ihmisoikeuksien sekä lakien ja kansainvälisten sopimusten kunnioittamiselle, ja niiden vahvistamiselle.⁴⁵⁴ Miten tämä osa Amnestyn kampanjasta näkyi *Helsingin Sanomien* sivuilla? Ottivatko julkaistut uutiset, kolumnit, pääkirjoitukset tai mielipidekirjoitukset kantaa aktiivisen toiminnan puolesta tai sitä vastaan? Toimiko kukaan, ja jos toimi, miten? Asettuiko lehden linja selvästi Amnestyn sanoman kannalle, kuten esimerkiksi kuolemanrangaistuksen ja sensuurin kohdalla?

Media ei vain passiivisena seuraa olympialaisten kaltaisia megatapahtumia, vaan osallistuu niiden rakentamiseen – muun muassa päättämällä, mitä asioita olympialaisista tai huippu-urheilusta liitetään yhteiskunnallisiin ilmiöihin.⁴⁵⁵ Tämän tutkimuksen tarkasteluaikana nousi selvästi esiin, ettei *Helsingin Sanomat* tyytynyt kertomaan ainoastaan urheilutuloksia, vaan lehden sivuilla otettiin kantaa ja pyydettiin lukijoita tekemään sama internetissä. Keskustelu painottui Kiinaan olympiaisäntänä ja Pekingin olympialaisiin sekä urheilutapahtumana että osana laajempaa ihmisoikeuskeskustelua. Lukijoita myös kannustettiin tutustumaan asiaan syvemmin: monesti vetoamuksesta, kampanjoista tai tunnetuista kiinalaisista aktivisteista kerrottaessa jutun perässä oli asiaan liittyvien verkkosivujen osoite.⁴⁵⁶ Lehteä lukiessa täytyy pitää mielessä, että kaikki julkaistut

---

⁴⁵¹ Kiinassa ei esimerkiksi virallisesti tuomita ketään vankilaan mielipiteensä vuoksi, vaan tuomio tulee esimerkiksi ”sosialistisen järjestelmän horjuttamisesta”. Pannula 2000, 50; Tähtinen 2015, 36, 70, 83.

⁴⁵² Amnesty 9/2006, 18–21.

⁴⁵³ Amnesty 4/2008, 26–28.

⁴⁵⁴ Amnesty 8/2007, 16–17.

⁴⁵⁵ Helin 2010, 6.

⁴⁵⁶ Esimerkiksi boikottiasista kysyttiin 18.3.2008, 19.3.2008, 21.3.2008. Lisäksi sananvapauden päivänä 3.5.2008 bloggaajien puolesta kannustettiin toimimaan virtuaalisessa mielenosoituksessa Toimittajat ilman rajoja -järjestön

kirjoitukset ovat osa lehden linjaa, ja valintoja tehdään esimerkiksi Vieraskynä-palstalla julkaistavien kirjoitusten kohdalla sekä haastateltavien valinnassa. Toisaalta julkaisemalla vaikkapa olympiaboikottia käsitteleviä mielipidekirjoituksia ja kysymällä asiaa lukijoilta tai HS-raadilta lehti ei ota itse aktiivisesti kantaa asian puolesta tai vastaan, mutta käyttää mielipiteitä ja muiden ihmisten kannanottoja lukijoiden mielipiteeseen vaikuttamisessa.⁴⁵⁷ Kiistellyt olympialaiset myös rikkoivat lehden osioiden rajoja. Helin huomauttaa, että pelkästään urheilusivuilla käsiteltiin vuonna 2008 olympialaisia muunakin kuin urheilujuhlanäkökulmasta: Kiinan ihmisoikeustilanne synnytti tarpeen kriittiselle urheilujournalismille. Koko lehteä tarkastellessa vaikuttaa siltä, että olympialaisia käsiteltiin osana politiikkaa, taloutta, taidetta ja yleistä ihmisoikeuskeskustelua.⁴⁵⁸

4.1 Puun ja kuoren välissä – Kansainvälinen olympiakomitea

Jos kysyy urheilijalta, että pitäisikö boikotoida, se on sama kuin kysyisi Nokian insinööritä, joka on jossain tehtaassa Kiinassa duunissa, että pitäisikö Nokian boikotoida Kiinaa. Kyllä se on olympiakomitean ja Nokian johdon asia ottaa näihin asioihin kantaa.⁴⁵⁹ Frank Johansson, Amnestyn International

[Roggen mukaan] on turha odottaa, että Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) painostaisi Kiinaa mistään, mikä ei ole keskeistä kisojen valmistelujen kannalta.⁴⁶⁰ Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*

Vuonna 2001 käytiin tiukka kilpailu Toronton ja Pekingin välillä vuoden 2008 kesäolympialaisten isännöintioikeudesta. Kun kisojen myöntämisen hetki lähestyi, ja Pekingin voiton todennäköisyys nousi, *Helsingin Sanomissa* nousi laajasti keskustelua Kiinasta ja ihmisoikeuksista. Kun Pekingin kisatarjous voitti Toronton tarjouksen heinäkuussa 2001, kisojen vaikutusta ihmisoikeustilanteeseen korostivat niin KOK:n silloinen puheenjohtaja François Garrard kuin Pekingin kisakampanjasta silloin vastannut Wang Wei. Kauttosen mukaan KOK ei äänestyksen alla yhdistänyt politiikkaa ja urheilua, mutta Pekingin voiton varmistuttua ”se esittäytyikin ihmisoikeuksien edistäjänä, joka avoimuudella koetti saada Kiinassa aikaan muutosta”. Myös ihmisoikeusjärjestöissä heräsi toivo kisojen ihmisoikeusvaikutuksista, ja tämä toivo näkyi myös *Helsingin Sanomissa*. Suoraan olympialaisiin liittyvä ihmisoikeuskeskustelu katosi pian kisaisännän selviämisen jälkeen lehden sivuilta, vaikka lehti muuten piti laajasti esillä ihmisoikeuskysymyksiä.⁴⁶¹

---

nettisivujen kautta ja tiibetiläisten omista olympialaisista oli nettisivut artikkelin lopussa. Myös esimerkiksi pekingiläisten poikkeuksellinen, netin kautta järjestetyn muistotilaisuuden maanjäristyksen urheilulle kerrottiin 22.5.2008 uutisessa olevan *Helsingin Sanomien* nettisivuilla. Ai Weiwein blogin osoite oli osana uutista 3.8.2008, samoin monen kiinalaistaiteilijan kotisivujen osoitteet 8.8.2008. Samana päivänä kysyttiin, aikovatko lukijat seurata olympialaisia.

⁴⁵⁷ Kauttonen 2013, 73, 96–97, Brander 2012, 19–20, 23.

⁴⁵⁸ Helin 2010, 15–16. Ihmisoikeuskysymyksiä tarkastellut Kauttonen huomautti, että lehden uutisoinnissa talous liitettiin olympialaisiin jo vuonna 2001. Sama näkyi tämän työn tarkasteluaikana. Kauttonen 2013, 32–33.

⁴⁵⁹ ’Arsenalin ja MPS:n mies ymmärtää urheilijoita’, *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8.

⁴⁶⁰ ’Ihmisoikeudet kuuluvat olympialaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, A2 [pääkirjoitus].

⁴⁶¹ Kauttonen 2013, 23, 30–31.

Kuusi vuotta myöhemmin, vuosi ennen olympialaisten avajaisia, Kiina oli antanut vakuutukset vain lehdistön vapaudesta olympialaisten alla sekä ympäristön suojelusta ja muun muassa ilmanlaadun parantumisesta, eikä niiden suhteen ollut tapahtunut toivottua menestystä. *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa piikiteltiin, kuinka ”[I]ehdistönvapauksien puutteista kerrottiin Pekingissä paksun savusumun keskellä”. Kiinassa toimivien kirjeenvaihtajien järjestön, FCCC:n, raportin mukaan kiinalaisten toimittajien tilanne oli surkea, ja kansainvälisiä toimittajia ja kirjeenvaihtajia estettiin ja häirittiin jatkuvasti. *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa katsottiin KOK:n puheenjohtajan Jacques Roggen joutuvan kirjoittamaan ”kieli keskellä suuta” kisojen ja ihmisoikeuksien linkistä. Pääkirjoituksen mukaan Roggella oli kova työ yrittää olla ärsyttämättä yhtä lailla kisajärjestäjiä kuin Kiinan ihmisoikeuksista huolestuneita järjestöjä. Roggen kerrottiin katsovan luonnolliseksi, että ihmisoikeusjärjestöillä oli kiinnostusta aiheeseen, ja toivovan KOK:n ymmärtävän, mistä kisoihin kohdistuvat paineet johtuvat. Olympiakomitea joutui taiteilemaan vaikeassa välissä: se ei halunnut vaikuttaa kisaisännän painostajalta eikä toisaalta ihmisoikeusjärjestöjen huolen väheksyjältäkään.⁴⁶²

KOK:n edustaja, koordinaatioryhmän johtaja Hein Verbruggen, piti lokakuussa 2007 valitettavana, että ”poliittiset ja yhteiskunnalliset ryhmät käyttävät kisoja toimintaohjelminaan”. Vaikka Verbruggen ei erottele ryhmiä, artikkelin alussa kerrotaan kotimaisten ja kansainvälisten järjestöjen arvostelleen Kiinaa. Jo heinäkuussa *Helsingin Sanomissa* muistutettiin, että Kiina haluaa tarkkailla ennen kisoja eniten NGO- eli hallituksesta riippumattomia järjestöjä, ja elokuussa lehden pääkirjoituksessa linjattiin, että ihmisoikeudet kuuluvat yksiselitteisesti olympialaisiin. Roggen ensimmäisen puheenvuoron kanssa samana päivänä lehdessä julkaistiin Sami Sillanpään pitkä artikkeli Kiinasta, joka ”yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla”. Samalla mainittiin Amnestyn ja Human Rights Watchin kaltaisten järjestöjen kampanjointi ihmisoikeuksien puolesta.⁴⁶³ Ennen lokakuussa julkaistua artikkelia olympialaisten ja ihmisoikeuskeskustelun linkkejä näkyi vielä seitsemän kertaa – kahdesti Vieraskynässä ja useamman kerran pitkässä uutisjutussa.⁴⁶⁴ Verbruggenin lokakuun voivottelun perään Sillanpää huomautti, että Kiinan hallituksella ”on tapana” pidättää kotimaisia aktivisteja ja toisinajattelijoita ennen tärkeitä tapahtumia, ja pyrkiä estämään myös kansainvälisten aktivistien pääsyä maahan, ja ”[n]äin odotetaan käyvän myös

---

⁴⁶² 'Ihmisoikeudet kuuluvat olympialaisiin', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, A2 [pääkirjoitus].

⁴⁶³ 'Kiina valmistautuu Pekingin olympialaisiin keräämällä tietoja häirikköaktivisteista', *Helsingin Sanomat*, 25.7.2007, B9; 'Ihmisoikeudet kuuluvat olympialaisiin', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, A2 [pääkirjoitus]; Sami Sillanpää, 'Kiina yrittää parantaa imagoaan olympialaisten alla', *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, B2.

⁴⁶⁴ 'Kiina kielsi siltaturmasta raportoinnin', *Helsingin Sanomat*, 18.8.2007, B1; Sami Sillanpää, 'Työläiset raatavat ilman vapaapäiviä', *Helsingin Sanomat*, 20.8.2007, B4; Sami Sillanpää, 'Kiina esti ihmisoikeuspalkinnon vastaanottamisen', *Helsingin Sanomat*, 25.8.2007, B5; Sami Sillanpää, 'Kaltoin kohdeltujen kylä Pekingissä jyrän alle', *Helsingin Sanomat*, 23.9.2007, B3; Pentti Sadeniemi, 'Diktatuurien markkina-arvo', *Helsingin Sanomat*, 30.7.2007, A2 [vieraskynä]; Max Jacobson, 'Kiina kehityksen tiellä', *Helsingin Sanomat*, 13.10.2007, 2 [vieraskynä]. Sami Sillanpää, 'Puolueen arvostelijoita pidätetty ja hakattu', *Helsingin Sanomat*, 15.10.2008, B1.

olympialaisten alla”.⁴⁶⁵ Sillanpään lakoninen kommentti asettaa olympiakomitean lausunnon vähintäänkin outoon, ellei suorastaan tekopyhään valoon.

Seuraavan kerran KOK:n suuntaan nousee painetta *Helsingin Sanomissa* juuri Amnestyn äänellä: Vieraskynässä vuoden 2008 tammikuussa julkaistussa kirjoituksessa Amnesty Internationalin pääsihteerin Irene Khan vaatii, ettei KOK saa ”sulkea silmiään siltä, miten räikeästi Kiinan viranomaiset sortavat ja painostavat aktivisteja, jotka vastustavat ihmisten pakkokarkotuksia olympiaprojektin ja muiden hankkeiden tieltä”. Khan katsoo, että KOK:lla on valta, jolla se voi – ja jolla sen todella pitää – painostaa Kiinaa lopettamaan ”ihmisoikeuksia ja olympiahenkeä halventava toiminta”.⁴⁶⁶ Vaikka Khan toistaakin tässä järjestön raporttien sekä pian ilmestyvän vuosiraportin henkeä, on merkittävää, että *Helsingin Sanomat* julkaisi häneltä erillisen kirjoituksen muiden olympia uutisten yhteydessä. Kuten Kauttonen muistuttaa, lehdessä tehdään tietoinen valinta, kun siinä nostetaan joku kymmenistä tarjotuista kirjoituksista Vieraskynään.⁴⁶⁷ Näin Amnesty ei argumentoi lehdessä vain raporttiansa kautta, vaan myös yksilöiden kasvoilla ja äänellä.

Amnestyn kevään olympiaraportti noteerattiin *Helsingin Sanomissa* huhtikuussa 2008. Artikkelissa sanotaan Amnestyn ”ryöpyttäneen” Kiinaa sen ihmisoikeustilanteesta. Juttu vaikuttaisi tehdyn osaksi suoraan järjestön tiedotteesta, sillä kieli on hyvin samaa, kuin tarkastellussa olympiaraportissa. Jutussa lainataan Amnestya: olympialaisten alla toisinajattelijat ovat ”joutuneet tulilinjalle kampanjassa, jonka avulla Kiina yrittää esittäytyä ulkomaille harmonisena ja yhtenäisenä ennen elokuisia kisoja”.⁴⁶⁸ Esille nostetaan järjestön omasta uutisoinnista myös Kiinan synkät teloitustilastot sekä erillinen uutiskirje, jossa valotetaan pakkohäätöjä protestoineen Ye Guozhun vankeusrangaistusta. Tämä on tosin vain yksi olympiakampanjan nostoista, sillä Amnestyn huhtikuun raportissa kerrottiin Yen ja hänen läheistensä lisäksi kahdeksantoista muun aktivistin tilanteesta, poikkeuksellisesti kuvien kanssa.⁴⁶⁹ Häivyttämällä ihmisoikeusloukkausten kohteet Amnestyn vuosiraportissa ei ole Vuokilan mukaan suuria samaistumismahdollisuuksia, mutta toisaalta se luo järjestölle legitimiimmän kuvan – yksittäisten tarinoiden sijaan julkaisu keskittyy suuriin linjoihin.⁴⁷⁰ Amnestyn olympiaraportit, ovat kuitenkin yhdistelmä lukuja ja kehityskaaria sekä yksittäisten ihmisten tarinoita. Näin järjestö tarjosi mahdollisuuden nostaa esiin mediassa kehityskaarten lisäksi

---

⁴⁶⁵ Sami Sillanpää, ’Urheilijoiden ilmaisunvapaudesta Pekingin kisoissa erimielisyyttä’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

⁴⁶⁶ Irene Khan, ’Ihmisoikeuksia loukattiin räikeästi viime vuonna’, *Helsingin Sanomat*, 5.1.2008, A2 [vieraskynä].

⁴⁶⁷ Kauttonen 2013, 73.

⁴⁶⁸ Raportissa sama asia on ilmaistu muodossa ”Peaceful human rights activists, and others who have publicly criticised official government policy, have been targeted in the official pre-Olympics ‘clean up’, in an apparent attempt to portray a ‘stable’ or ‘harmonious’ image to the world by August 2008.”. Amnesty International 4/2008, 1.

⁴⁶⁹ Ye mainitaan raportin keskiosan lisäksi lopussa niiden henkilöiden joukossa, joiden puolesta KOK voisi tehdä painostustyötä. Amnesty International 4/2008, 5-21, 28.

⁴⁷⁰ Vuokila 2003, 78.

yksittäisiä, usein surullisia ja vihasuttavia tarinoita ihmisistä, jotka joutuvat olympialaisten takia kärsimään. Samassa jutussa Amnestyn kerrottiin paheksuvan KOK:n toimintaa: olympiakomitea oli useasti korostanut Kiinan tekemiä parannuksia, mutta vaiennut ihmisoikeuksista täysin. KOK vastasi arvosteluun, ”ettei sen tehtäviin kuulu Kiinan ihmisoikeustilanteen seuraaminen”, eikä komitealla ole välineitä ”painostaa maita tekemään sosiaalisia, taloudellisia tai poliittisia muutoksia”.⁴⁷¹

Verbruggen vetosi muutamaa päivää myöhemmin, että Pekingin olympialaiset ja politiikka pidettäisiin erillään. Hänen mielestään Tiibetin tapahtumat ja maanlaajuiset ihmisoikeuskysymykset ”eivät välttämättä liity kisojen järjestämiseen”, ja ne, jotka nämä yhdistävät, käyttävät urheilua hyväkseen. Verbruggen kritisoi varsinkin poliitikoita siitä, että he politisoivat olympialaiset, mutta solmivat samalla taloudellisia sopimuksia Kiinan kanssa. Verbruggen nojasi jälleen lausunnossaan olympialaisten peruskirjaan, jonka mukaan kisoja ei saa käyttää poliittiseen propagandaan. ”Emme halua sekaantua maan sisäpolitiikkaan.”⁴⁷² *Helsingin Sanomissa* painottui siis lyhyen ajan sisällä kaksi tulkintatapaa: KOK ei *voinut* tai *halunnut* ottaa selkeää kantaa ihmisoikeusloukkauksiin eikä painostaa Kiinaa millään tavalla. Kumpikaan ei vaikuttaisi kovin mairittevalta järjestölle, jolla on poikkeuksellisen paljon valtaa olympialaisiin valmistautuvien valtioiden asioihin.

Tiibetissä maaliskuussa puhjenneen kriisin ja surkeasti Euroopassa sujuneen soihtuviestin jälkeen Rogge ilmoitti KOK:n ilmaisevan ”voimakkaan huolensa” Tiibetin tilanteesta, mutta samalla tuomitsi jyrkästi kaikki yritykset häiritä olympiasoihdun kulkua. ”[V]äkivalta ei sovi yhteen olympiatulen tai olympiakisojen arvojen kanssa”, hän julisti.⁴⁷³ Vaatimus väkivallattomuudesta toisaalta kävi yhteen myös soihtukulkueen aikana väkivaltaisesti tukahdutettuihin mielenosoituksiin ja Kiinan ylimitoitettuihin toimiin Tiibetissä, eikä sitä voinut lukija olla huomaamatta. Seuraavana päivänä Roggen uutisoitiin hehkuttaneen vuonna 2007 soihtua rauhan symbolina, ja toivovan viestin tuovan ”ystävyyttä ja kunnioitusta eri kansallisuuksien, rotujen ja uskontojen edustajille”.⁴⁷⁴ Jälleen lausuntoa ei suoraan paheksuta, mutta uutisesta käy ilmi, että ylisanat vaikuttivat liiallisilta, ja asettuivat huonosti edellisen päivän uutisointiin Kiinan verisistä yrityksistä vaientaa Tiibetin mielenosoitukset. Vaikuttaa siltä, että Rogge oli jälleen puun ja kuoren välissä: jos väkivalta on vastoin olympiakisojen arvoja, eikö KOK:n pitäisi vaatia Kiinalta sovitteluvampia toimia Tiibetissä? Osa KOK:n jäsenmaista – varsinkin länsimaisista – oli ilmaissut halun tehdä virallinen lausunto ihmisoikeusasioista. Erimielisyyksien takia KOK ja 205 maan kansalliset olympiakomiteat

---

⁴⁷¹ ’Amnesty ryöpytti Kiinaa ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 2.4.2008, B3.

⁴⁷² ’KOK:n koordinaattori: Poliitiikka erilleen Pekingin kisoista’, *Helsingin Sanomat*, 4.4.2008, B12.

⁴⁷³ ’KOK:n Rogge vetosi Tiibetin-ratkaisun puolesta’, *Helsingin Sanomat*, 8.4.2008, B2.

⁴⁷⁴ ’”Harmonian matka”’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, B1 [poiminta].

julkaisivat laimean kannanoton, jossa toivoivat Kiinan löytävän ”reilun ja järkevän ratkaisun sisäisiin konflikteihinsa”. Kiinalaiset kisajärjestäjät jyrähtivät tästäkin jyrkästi.⁴⁷⁵

KOK:n suomalaisjäsen Peter Tallberg katsoi omassa mielipidekirjoituksessaan toukokuussa KOK:n ottaneen tarkoituksenmukaisen mutta rohkean haasteen Kiinan kanssa. Siinä hän kehui Kiinan edistystä ja liitti sen juuri olympiaisännyteen: ”Useita rajoituksia tiedotusvälineitä kohtaan on poistettu ja ennennäkemättömiä ympäristötekoja toteutettu.” Hänen mukaansa kenenkään ei pitäisi kiistää haasteista huolimatta tapahtunutta edistystä.⁴⁷⁶ Kuitenkin jo tämän tutkimuksen sensuuria käsittelevässä luvussa näkyy erittäin usein, miten sensuuri, häirintä ja estäminen eivät vähentyneet, vaan lisääntyivät olympialaisten takia. Tallbergin kirjoitus on yhtäläinen olympiakomitean linjan kanssa, jossa ihmisoikeudet yhdistetään olympialaisiin ainoastaan silloin, kun siitä on julkisuushyötyä. KOK:n tiukka haluttomuus ottaa kantaa Kiinan ihmisoikeustilanteeseen nousi tämän tutkielman tarkasteluajana usein esiin *Helsingin Sanomissa*. Myös Kauttonen huomioi saman: esimerkiksi vuonna 2001 hakuprosessin aikana Ari Pusan Olympia-sarjan artikkelissa kerrottiin, ettei KOK halunnut ottaa esiin maan ongelmia ihmisoikeuksien saralla, vaikka Yhdysvallat sitä vaati. Tuolloin KOK linjasi Pekingin täyttävän ”kaikki olympiakisaisännän laatuvaatimukset”. Kauttonen huomauttaa, että urheilukisojen järjestäjän laatuvaatimukset sivuuttivat täysin olympialaisten peruskirjan ihmisoikeusvaatimukset. Pekingin aseman vahvistuessa arviointikomission raportista jätettiin pois kaikki ihmisoikeuksia koskevat kysymykset, ja maan selvä erottelu muista demokratioiksi mainituista valtioista siloteltiin sanahelinän taakse. Näin kiusalliset ihmisoikeudet oli jätetty yksittäisten jäsenten omantunnon varaan. Kauttosen mukaan KOK lakaisi jo vuonna 2001 ihmisoikeudet ”maton alle”.⁴⁷⁷

Suurimmista KOK:n kohuista viimeisin tapahtui juuri olympialaisten alla. Yhdeksän päivää ennen kisoja *Helsingin Sanomat* uutisoi, että edes Pekingin olympialaisten kansainvälisessä mediakeskuksessa ei olla vapaita internetin sensuurista. Esimerkiksi Amnesty International, Toimittajat ilman rajoja ja Falun Gong -liike jäävät Suuren palomuurin taakse, samoin BBC ja hongkongilainen liberaali sanomalehti Apple Daily. Huhtikuussa Rogge kertoi Pekingin kisajärjestäjien luvanneen, että ”internetiä ei tulla sensuroimaan millään tavalla” kisoihin akreditoituneilta toimittajilta, sillä ”vapaa internet kuuluu kisaisännän velvoitteisiin kisoista tehdyn sopimuksen mukaan”. Kiina oli sitoutunut antamaan medialle samat vapaudet kuin aiemmatkin kisajärjestäjät. Samassa jutussa mainittiin Amnestyn uusin raportti, jonka mukaan Kiina on pettänyt

---

⁴⁷⁵ Panu Karhunen, ’Kiina repii olympiaperhettä’, *Helsingin Sanomat*, 19.4.2008, B13.

⁴⁷⁶ Peter Tallberg, ’Olympiakomitea otti rohkean haasteen’, *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, C5 [mielipide].

⁴⁷⁷ Kauttonen 2013, 25–26.

lupauksensa ihmisoikeuksien parantamisesta olympialaisia varten. Kiinan ulkoministeriön tiedottaja Li Jianchao käski Amnestya riisumaan ”värittyneet silmälasinsa”, lopettamaan turhan kritisoimisen ja huomaamaan, miten laajasti Kiinan tilanne on parantunut. Seuraavana päivänä KOK ilmoitti sallivansa internet-sensuurin: ”[J]otkut KOK:n toimihenkilöt ovat neuvotelleen kiinalaisten kanssa herkkäluontoisten sivujen estämisestä, jos ne eivät olleet olympialaisiin liittyviä.” Järjestäjäkomitean mukaan tiettyjen nettisivujen sensurointi ei estä toimittajia tekemästä työtään – eli olympialaisista raportointia. He katsoivat luvanneensa tarjota ”riittävän ja sopivan pääsyn internetiin”.⁴⁷⁸ Mediakeskuksen sensurointi näkyi myös Kiinan ja Yhdysvaltojen mediasuhteessa: Valkoisesta talosta irvailtiin, että Kiinalla ei ole mitään pelättävää internetissä.⁴⁷⁹ Elokuun toisena päivänä KOK ja Pekingin kisajärjestäjät päätyivät kansainvälisen kohun jälkeen tekemään avoimuuslupauksen: kisoista raportoivat toimittajat saavat käyttää vapaasti internetiä olympialaisten ajan. Kaikilta muilta pysyivät piilossa muun muassa Amnestyyyn ja Tiibetiin liittyvät sivut.⁴⁸⁰ Olisi mielenkiintoista tietää, pääsivätkö lopulta edes urheilutoimittajat arkaluontoisille sivuille, mutta tästä *Helsingin Sanomissa* ei ole tarkasteluaikana tietoa. Avoimuuslupaus näyttäytyy lähinnä yritykseltä pelastaa kasvot ja hiljentää kohun viimeiset äänet ennen avajaisjuhlia.

KOK kiisti lokakuussa 2007 maailmalle levinneen tiedon, että se olisi lähettänyt kansallisille olympiakomiteoille ”paimenkirjeitä” siitä, miten Kiinan ihmisoikeuskysymyksiä pitäisi käsitellä. KOK:n kannaksi ilmoitettiin, että vaikkei mitään virallista säännöstöä ole, politiikkaa ei pidä sotkea olympialaisiin, eivätkä kisat ole sopiva paikka poliittisten kannanottojen tekemiseen.⁴⁸¹ Näin voisi sanoa, että KOK piti tiukasti kiinni linjastaan. Toisaalta paljon ei muuttunut myöskään *Helsingin Sanomien* Kiinan-kirjeenvaihtajien suhtautumisessa kisojen ja Kiinan ihmisoikeustilanteen väliseen yhteyteen: Jo vuonna 2001 silloinen kirjeenvaihtaja Pekka Mykkänen katsoi kolumnissaan, ettei ihmisoikeustilanne ole Kiinassa koskaan parantunut sen järjestäessä kansainvälisiä suur tapahtumia. Hänen mukaansa Kiinalla ei tule olemaan mitään pyrkimyksiä mielistellä länsimaita vain olympialaisten takia.⁴⁸² 1990-luvulla lehden Kiinan-kirjeenvaihtajana toiminut Anu Nousiainen kommentoi Human Rights Watchin toimittajille antamia ohjeita erittäin terävästi, eikä nähnyt Kiinaa turvallisenä maana sen enempää toimittajalle kuin haastateltavallekaan.⁴⁸³

---

⁴⁷⁸ Sami Sillanpää, ’Kiina sensuroi internetin käyttöä myös olympialaisten lehdistökeskuksessa’, *Helsingin Sanomat*, 30.7.2008 B9; ’KOK antaa periksi Kiinan nettisensuurille’, *Helsingin Sanomat*, 31.7.2008, B11.

⁴⁷⁹ Sami Sillanpää, ’Kiina moitti Bushia toisinajattelijoiden tapaamisesta’, *Helsingin Sanomat*, 1.8.2008, B1.

⁴⁸⁰ ’Toimittajat pääsevät vapaasti nettiin Pekingissä’, *Helsingin Sanomat*, 2.8.2008, B10.

⁴⁸¹ Ari Pusa, ’KOK: Poliitiikka ei sovi kisoihin’, 24.10.2007, B10.

⁴⁸² Kauttonen 2013, 40.

⁴⁸³ Anu Nousiainen, ’Urheilutoimittajat saivat ohjeet Pekingiin’, *Helsingin Sanomat*, 3.8.2008, C4; Kauttonen 2013, 87.

Vuoden 2001 olympialupaukset jäivät epämääräisiksi, ja tämä näkyi olympiakomitean toiminnan piikittelynä ja ihmettelynä *Helsingin Sanomissa*.⁴⁸⁴ Kauttonen katsoo, että isäntäkaupunkisopimuksen salaaminen asetti KOK:n toiminnan huonoon valoon. KOK:ta pidettiin ”vähintäänkin osasyyllisenä Kiinan petettyä olympialaisten mukanaan tuomat uudistukset”. Esimerkkinä tästä Kauttonen käytti olympialaisten aikaan mielenosoituksille varattujen paikkojen pysymistä tyhjänä: jos mahdollisuus mielenilmauksiin oli ollut osa sopimusta, KOK:n olisi pitänyt nuhdella Kiinaa sen sopimusrikkeestä.⁴⁸⁵ Olympianelimen valta ei nimittäin jäänyt pelkästään arvailuksi: tarkasteluajana se esimerkiksi hyllytti kaikki Iranin valtiota edustavat urheilijat Iranin valtion olympiahengen vastaisten toimien takia, ja määräsi painissa pronssimitalistin menettämään mitalinsa, kun tämä oli viskannut mitalin maahan ja poistunut palkintopallilta kesken seremonian.⁴⁸⁶ Näiden tietojen valossa esimerkiksi nuhtelu tai huomautus vaikuttaisi olleen paikallaan: Vaikkei kisasopimusta virallisesti julkaistu, tiedettiin siinä luvatus ympäristön ja toimittajien vapauden eteen tehtävän töitä, erittäin laihoihin tuloksiin.⁴⁸⁷

KOK:n rooli puun ja kuoren välissä kävi usein ilmi *Helsingin Sanomien* sivuilta. Roolin ymmärtää paremmin, kun pohtii olympialaisten ja KOK:n asemaa tulevaisuudessa: Zimbalistin mukaan KOK on kriisissä, sillä liian kallis hakuprosessi ja historiallinen tieto käsistä riistäytyneistä kuluista ovat vähentäneet olympiakisoja hakevien kaupunkien määrää. Kesäolympialaisten hakijamäärät olivat tippuneet tasaisesti vuonna 2013 viiteen, vuoden 1997 kahdestatoista, talviolympialaisten hakijoita ei vuonna 2011 ollut kuin kolme. Lisäksi useat tunnetut aikaisemmat olympiakaupungit olivat suorastaan kieltäytyneet hakemasta vuosien 2022 ja 2024 olympialaisia.⁴⁸⁸ Tämän työn tarkasteluajana valittiin vuoden 2014 talviolympialaisten isäntäkaupunki. Vastakkain olivat Venäjän Sotshi ja Etelä-Korean Pyeongchang, kaksi ensikertalaista. Monet kansainväliset kisat järjestänyt Salzburg oli karsiutunut aikaisemmin pois, vaikka oli selkeä suosikki, ja toimittajan mukaan ”KOK:lle äärettömän helppo ja turvallinen maa”: suurin osa kisa-areenoista olisi ollut jo valmiina, maa oli maailman turvallisimpien joukossa ja sillä oli erittäin paljon kokemusta onnistuneiden, suurten talviurheilukisojen järjestämisestä. KOK:n jäsenet hehkuttivat Sotshin valinnan jälkeen ”innovatiivista urheilukeskusta”, omaperäisyyttä paikan valinnassa sekä olympiaisännyyden vaikutusta Venäjän demokratisoitumiseen. ”Kisat tekevät Venäjästä varmasti kansainvälisemmän ja

---

⁴⁸⁴ ’Ihmisoikeudet kuuluvat olympialaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 9.8.2007, A2 [pääkirjoitus].

⁴⁸⁵ Kauttonen 2013, 94.

⁴⁸⁶ Hyllytyksen syynä oli Iranin hallituksen päätös korvata maan olympiakomitea omalla hallintoelimellä. KOK katsoi toiminnan olevan rankasti vastoin olympialaisten henkeä. ’KOK hyllytti Iranin Pekingistä’, *Helsingin Sanomat*, 25.7.2008, B12. Ruotsalaisen painijan kiukuttelun katsottiin ”vastaavan poliittista protestia”. ’Protestointi palkintojenjaossa maksoi mitalin’, *Helsingin Sanomat* 17.8.2008, B7.

⁴⁸⁷ Sami Sillanpää, ’Kiina voitti’, *Helsingin Sanomat*, 25.8.2008, B7 [yläkulma].

⁴⁸⁸ Zimbalist 2015, 24.

demokraattisemman”, julisti myös Sotshin hakukomitean johtaja. Pettynyt Itävallan liittokansleri katsoi, ettei monellakaan maalla ole mahdollisuuksia kilpailla, kun valintaperusteina ovat suurvaltapolitiikka ja raha-asiat. Salzburg ilmoitti samassa kuussa, ettei se hae enää uudestaan talviolympialaisia.⁴⁸⁹ Näin potentiaalisten kisakaupunkien väheneminen ja Zimbabwelin esittelemä KOK:n kriisi näkyivät tarkasteluaikana, ja osaltaan selittävät KOK:n tilannetta. Toisaalta *Helsingin Sanomissa* nousi esille epäily siitä, että kuten silloin Kiinan, niin myös tulevaisuudessa Venäjän olympiaisännyydestä nousee monta äläkkää, aiheesta.⁴⁹⁰

4.2 Laput silmillä – poliitikot epäpoliittisissa olympialaisissa

Hallitukselta haluan selkeitä kannanottoja siitä, mitä on tehty ja mitä aiotaan tehdä Kiinan ihmisoikeuksien parantamiseksi. Niitä ei ole näkynyt, ei ole näkynyt. [...] Urheilupolitiikasta vastaava ministeri, ulkoministeri, pääministeri ja presidentti kertovat tyytyväisinä, että Amnesty ei vaadi heitä boikotoimaan kisoja.⁴⁹¹ Frank Johansson, Amnesty International

Olympiakisojen järjestäminen Kiinassa on täysin oikein, kuten on myös siellä kilpaileminen. Meidän ei ole silti pakko osallistua ihmisoikeuksia polkevan koneiston järjestämiin oheistapahtumiin. Jotta välttyisimme natsi-Saksan veroiselta propagandajuhlalta, voimme boikotoida avajaisia.⁴⁹² Thomas Bodström, Ruotsin entinen oikeusministeri

Peruslinjana on ollut, että politiikkaa ja urheilua ei pidä sotkea toisiinsa. Me hoidamme ihmisoikeuskeskustelut poliittisella tasolla ja pidämme kisat kisoina.⁴⁹³ Matti Vanhanen

Pekingin olympialaisia oli tarkoitus paikan päällä ainakin neljän korkean luokan poliitikon: presidentti Tarja Halosen lisäksi pääministeri Matti Vanhanen (kesk), huhtikuussa 2008 ulkoasianministerin tehtävät kesken kauden jättänyt Ilkka Kanerva (kok) ja kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin (rkp). Pekingissä vierailivat kisojen aikana lopulta Vanhanen, Halonen ja Kanerva – tosin viimeinen ei virallisesti ollut kisoissa poliitikkona, vaan Kansainvälisen yleisurheiluliiton puheenjohtajana. Suomalaisista poliitikoista varsinkin Matti Vanhanen sai osakseen paljon kritiikkiä osallistuttuaan olympialaisten avajaisiin. Poliitikkojen rooli ihmisoikeuksien edistäjänä – tai niihin liittyvän keskustelun hyssyttelijänä – nousi esille lähes jokaisessa aiheeseen liittyvässä jutussa. Lisäksi esimerkiksi Jyri Häkämiehen vierailu Pekingissä olympialaisten alla liitettiin tiukasti ihmisoikeuskeskusteluun. Monet puolueet ja yksittäiset poliitikot vaativat

⁴⁸⁹ Etelä-Korean kaupungin nimi on kirjoitettu Kotuksen nykykäytännön mukaan. Salzburg oli hakenut talviolympialaisia neljä kertaa ilman tulosta. Piia Nyström, 'Sotši ja Pjongchang haastavat alppimaisemat', *Helsingin Sanomat*, 4.7.2007, B13; Johannes Laitila, 'Putin puhui olympialaiset Sotšille', *Helsingin Sanomat*, 6.7.2007, B10; Timo Järviö, 'Lottovoittaja oli nyt Sotši', *Helsingin Sanomat*, 6.7.2007, B10; 'Salzburg ei enää tavoittele talviolympialaisia', *Helsingin Sanomat*, 12.7.2007, B8.

⁴⁹⁰ Jussi Konttinen, 'Sotšissa isännöityä juhliittiin Samppanjalla ja ilotulituksella', *Helsingin Sanomat*, 6.7.2007, B10; 'Soihtu on syytön', *Helsingin Sanomat*, 10.4.2008, C6. Venäjä joutuikin monenlaisen arvostelun kohteeksi Sotshin olympialaisten alla ja aikana. Katso lisää esim. Amnesty International, Pidätykset tahrasivat Sotshin maineen.

⁴⁹¹ Petteri Ala-Kivimäki, 'Amnesty: Olympialaiset lisänneet ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8.

⁴⁹² 'Puolan ja Tšekin valtiojohto boikotoi Pekingin avajaisia', *Helsingin Sanomat*, 28.3.2008, B13.

⁴⁹³ Miska Rantanen, 'Pääministeri osallistuu Pekingin olympialaisten avajaisiin', *Helsingin Sanomat*, 20.4.2008, A4.

olympialaisten avajaisten boikottia. Suomalaisten poliitikkojen lisäksi *Helsingin Sanomissa* uutisoitiin laajasti myös muiden valtioiden suhtautuminen olympialaisiin ja niiden ihmisoikeuskeskusteluun.

Poliitikkojen rooli kulminoitui Pekingin olympialaisten alla paikalla olemiseen: pitäisikö poliitikkojen osallistua lainkaan olympialaisiin, tai saapua pelkkiin kisoihin, mutta jättäytyä pois avajaisista poliittisena eleenä – vai mennä paikalle ja nostaa aktiivisesti ihmisoikeudet keskusteluun paikallisten poliitikkojen kanssa? Boikottikysymys nousi aktiivisimmin esiin maaliskuussa, kiinalaisviranomaisten tukahdutettua Tiibetin mielenosoitukset väkivalloin. Ensimmäisinä asiaa kommentoineet ulkoministeri Ilkka Kanerva ja kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin pitivät tilannetta vakavana, mutta eivät nähneet syytä olympialaisten valtiosotasoiselle boikotille. Wallin katsoi, että Tiibetin tilanne osoittaa, ettei Kiinan hallinto halua kunnioittaa ihmisoikeuksia, ja että Kiina otti tietoisesti riskin anoessaan olympiakisojen järjestämisoikeutta. Kanervan kannanotto oli paljon rauhallisempi, ja hän korosti, ettei olympialiikkeen historia ei puhu boikotoinnin puolesta: ”Olympialaiset ovat tapahtuma, jonka historia on siinä, että olympiakisojen ajaksi on ikään kuin sodat keskeytetty ja pidättyäytytty poliittisilta manifestaatioilta. Siitä pitää pitää kiinni.”⁴⁹⁴ Kanervan lausunto on lainattu suoraan, ja vaikka sitä ei ole suoraan kritisoitu artikkelissa, sen sanoma jää hieman epäuskottavaksi: olivathan olympialaiset jääneet järjestämättä maailmansotien takia, eikä sotiminen loppunut antiikin aikaisten kisojenkaan aikana. Lisäksi olympialaisten historiaa tutkineet ovat osoittaneet, että poliittisia ilmaisuja on tehty kisojen aikana erittäin usein.

Kanervan kannanottoa ruodittiinkin muutamaa päivää myöhemmin mielipidepalstalla kovin sanoin. Per-Olof Öller muistutti, että Suomi sai vuoden 1940 olympialaiset järjestettäväksi vasta Japanin hyökättyä Kiinaan ja siten menetettyään kisaisännyyden – lisäksi olympialaisten takia ei vuonna 1938 keskeytetty Kiinan ja Japanin välistä sotaa. Vuoden 1940 kisat taas väistivät talvisodan ja toisen maailmansodan alta, ei toisin päin. Öller vertasi Kiinan järjestämiä kisoja Berliinin 1936 propagandakisoihin. Hän ilmaisi moittivaan sävyyn huolensa ulkoministerin lausunnosta, sillä sen taustalla voi olla tietämyksen vähyys tai huolestuttavampaa, tarkoituksenmukainen lausunto, jossa tiedetään faktat, mutta ei välitetä niistä.⁴⁹⁵ Boikottivaatimuksen kärki siirtyi nopeasti valtion boikotista koskemaan vain poliitikkojen toimintaa kisojen avajaisissa. *Helsingin Sanomien* HS-raati⁴⁹⁶ oli montaa mieltä, mutta enemmistö nostetuista kommentteista tuki oletusta, että jäämällä

---

⁴⁹⁴ Jouni Mölsä, ’Kanerva ja Wallin vastustavat olympiaboikottia’, *Helsingin Sanomat*, 18.3.2008, B1 ja Sami Sillanpää, ’Tiibetiläisten mukaan mellakoissa jälleen uusia kuolonuhreja’, *Helsingin Sanomat*, 19.3.2008, B1.

⁴⁹⁵ Per-Olof Öller, ’Olympialaisissa on tehty politiikkaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, C6 [mielipide].

⁴⁹⁶ Lehden omin sanoin ”*Helsingin Sanomien* kulttuuritoimituksen kokoama yli sadan taiteen, tieteen ja median vaikuttajan joukko”. Jutussa nostettiin esimerkiksi Amnestyn Suomen osaston toiminnanjohtaja Frank Johansson,

kokonaan pois kisoista ei painosteta Kiinaa muutokseen, vaan olemalla paikalla ja äänessä. Jutussa oli alkuvaiheessa lainattu myös Amnestyn Suomen osaston Frank Johanssonia.⁴⁹⁷

EU-parlamentin puhemies Hans-Gert Pöttering oli ensimmäinen korkean profiilin toimija, joka vaati poliitikkoja boikotoimaan Pekingin olympialaisten avajaisia. Tästä alkoi noin viiden viikon mittainen aktiivinen boikottiuutisointi, kun useat eurooppalaiset poliitikot ilmoittivat boikotoivansa tai harkitsevansa avajaisten tai koko olympialaisten boikottia: Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy harkitsi avajaisten boikottia Tiibetin ihmisoikeusloukkausten vuoksi, Saksan liittokansleri Angela Merkelin, ulkoministeri Frank-Walter Steinmeierin ja sisäministeri Wolfgang Schäublen ilmoitettiin jättävän avajaiset väliin. Belgian hallitus ilmoitti jopa harkitsevansa maanlaajuista boikottia, jos Tiibetin tilanne huononee entisestään. Kun Puolan pääministeri, Tšekin ja Viron presidentit ilmoittivat jäävänsä pois avajaisista, asiasta vaadittiin kantaa myös pääministeri Matti Vanhaselta.⁴⁹⁸ Vanhanen ei antanut lopullista vastausta, vaan sanoi EU:n pyrkivän yhteisen linjan muodostamiseen ensin. Kun hän ilmoitti lähtevänsä avajaisiin, SDP:n riveistä nousi kritiikkiä, ettei pääministeri odottanut sittenkään EU:n kantaa. Vanhasen mukaan yhteistä päätöstä ei syntynyt, joten jokainen sai itse valita kantansa. Hän koki olevansa avajaisissa ensisijaisesti olympialiikkeen, ei isäntämaan, vieraana. Vaikka olympialaiset ja politiikka ovat useasti liittyneet yhteen – kuten Berliinin, Moskovan ja Los Angelesin olympialaisissa – Suomen olympiakomitea eikä urheilujoukkue ei ole ottanut kertaakaan osaa boikotteihin, ja Vanhanen käytti tätä perusteluna omalle osallistumiselleen: hän muistutti, että Suomella on pitkä perinne, että ”emme ole olympiakisoja ja politiikkaa sotkeneet toisiinsa”.⁴⁹⁹ Vanhasen päätöstä kuitenkin kritisoitiin *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa asti, jossa sitä verrattiin vuoteen 1989, kun Suomi ei tuominnut Tiananmenin mielenosoituksen murskaamista. Aikana, jolloin moni EU-johtaja on tiukasti ilmoittanut pysyvänsä poissa avajaisista, tai käyttävän osallistumismahdollisuuttaan painostuskeinona, Vanhasen ilmoitus poikkesi selvästi muista. Lehdessä hänen kantaansa suhtauduttiin ymmärtävästi, mutta toivottiin, ettei Vanhanen joudu ”selittelemään lausuntoaan paitsi suomalaisille, myös EU-kollegoilleen”. Varsinkin viittaus

---

professori Jaakko Hämeen-Anttila, Suomen Akatemian johtaja Pirjo Hiidenmaa, politiikantutkija Iivi Anna Masso sekä kirjailijat Antti Tuuri, Juha Seppälä ja Tuomas Kyrö.

⁴⁹⁷ Jyrki Räikkä, 'HS-raati: Olympialaisten boikotointi ei paranna ihmisoikeuksia Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008.

⁴⁹⁸ Viron presidentin Toomas Hendrik Ilveksen poisjäänti ei ollut virallisesti boikotointi Tiibetin tapahtumien takia, vaan aikataulupula. 'Kiina kiristi valvontaa Tiibetiä ympäröivissä maakunnissa', *Helsingin Sanomat*, 20.3.2008, B1; 'Kaksi kuoli mellakassa Kiinan Sichuanissa', *Helsingin Sanomat*, 26.3.2008, B2; 'Belgia saattaa harkita olympiaboikottia', *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B8; 'Puolan ja Tšekin valtiojohto boikotoi Pekingin avajaisia', *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B13; 'Olympialaisten avajaisissa ei nähdä Saksan johtoa', *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008 B3.

⁴⁹⁹ Arto Astikainen, 'Eduskunta tenttasi pääministeriä olympiaboikotista', *Helsingin Sanomat*, 28.3.2008, A5; Arto Astikainen, 'Vanhanen: En hätiköinyt olympiaboikottia', *Helsingin Sanomat*, 25.4.2008, A6.

Tiananmenin tapahtumien jälkeiseen politiikkaan langetti pääministerin päätökselle synkän historiallisen varjon.⁵⁰⁰

Vanhasen ympärillä pyörinyt avajaiskritiikki liittyy myös poliitikkojen tapaan määritellä itsensä ajoittain yksityishenkilöiksi: varsinkin kohdatessaan suurta kritiikkiä tai käsistä ryöstäytyneen kohun, monet poliitikot pyrkivät korostamaan eroa yksityiselämän ja poliitikon uran välillä.⁵⁰¹ Mieliapidepalstalla Vanhasen ja Kanervan vetoamus, ettei politiikkaa ja urheilua saa sekoittaa toisiinsa, sai osakseen tiukkasanaista kritiikkiä. ”Matkalle on ilmoittautunut pääministeri Vanhanen, joka on mitä suurimmassa määrin poliitikko, ja yhdessä valtakunnan tärkeimmistä poliittisista tehtävistä.” Vanhasen kutsui kyllä Suomen olympiakomitea, mutta kutsu oli osoitettu juurikin pääministerille, poliittiselle toimijalle. Kirjoittajan mukaan poliitikon osallistuminen avajaisiin on poliittinen teko ”ja sellaisena tuli Kiinan politiikalle”.⁵⁰² Amnestyn Suomen osaston puheenjohtaja Jussi Förbom vastasi tähän mieliapidekirjoitukseen, muistuttaen, että poissaolon sijaan poliitikko voi saapua olympialaisiin paikalle, ja tuoda keskusteluissa esiin kansainvälinen paine Kiinan ihmisoikeustilanteen muuttamiseksi. Vierailun poliittisuutta ei tule välttää, sillä poliittisen keskustelun boikotti olisi vaarallisempaa kuin urheilun boikotointi.⁵⁰³

Helsingin Sanomissa näkyi keväällä 2008 myös välähdys kotimaisen puoluekentän osallistumisesta ihmisoikeusdiskurssiin: RKP:n edustajat vetosivat avajaisten boikotoinnin puolesta, sillä avajaisten katsottiin olevan Kiinan johdolle propagandaa ja politiikkaa. Ministeri Wallin ei kuitenkaan halunnut ”alkaa nyt sekoittaa politiikkaa ja urheilua toisiinsa, kun sitä ei ole ennenkään tehty”.⁵⁰⁴ Myös Vasemmistoliiton puoluehallitus linjasi, ettei Suomen valtiojohdon pitäisi osallistua Pekingin olympialaisten avajaisiin lainkaan. Vasemmistoliiton mukaan Suomen täytyy ottaa selkeä kanta Kiinan ihmisoikeusrikkomuksiin, ja vaatia Tiibetin väkivaltaisuuksien selvittämistä, sananvapauden edistämistä ja tiedotusvälineiden vapaan toiminnan sallimista.⁵⁰⁵ Vihreät nostivat ennen olympialaisia Vantaan kaupungin ja kiinalaiskaupungin yhteistyöhankkeen mahdollisia ihmisoikeushuolia esiin, mutta nämä kannanotot esitettiin lehdessä enemmän osana kunnallisvaalitaktiikkaa.⁵⁰⁶ Suurista

---

⁵⁰⁰ ”Suomi ei kutsunut pois suurlähettilästään ja oli ensimmäinen länsimaa, joka käynnisti uudelleen ministeritason vierailut.” ”Suomen ei pidä langeta mielistelyyn Kiinan-politiikassa”, *Helsingin Sanomat*, 22.4.2008, A2 [pääkirjoitus].

⁵⁰¹ Kunelius, Noppari & Reunanen 2009, 358–360.

⁵⁰² Salla Huttunen, ’Osallistuminen avajaisiin on poliittinen teko’, *Helsingin Sanomat*, 29.4.2008, C5 [mieliapide].

⁵⁰³ Jussi Förbom, ’Kiinan kanssa keskusteltava ihmisoikeuksista’, *Helsingin Sanomat*, 4.5.2008, C7 [mieliapide].

⁵⁰⁴ Virallisesti Wallin ei osallistunut Pekingin olympialaisten avajaisiin kesälomansa takia. Pekka Vuoristo, ’RKP:n johdossa vaadittiin Pekingin avajaisten boikottia’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, A5.

⁵⁰⁵ ’Vasemmistoliitto: Valtiojohtoa ei olympialaisten avajaisiin’, *Helsingin Sanomat*, 17.4.2008, A10.

⁵⁰⁶ Jutussa lainattiin myös Amnestyn Frank Johanssonia, joka ihmisoikeuskeskustelun kiittämisen lisäksi muistutti, ettei poliitikkojen tule huudella liikaa asioista, mihin eivät voi vaikuttaa, etteivät antaisi kuvaa, että tekevät ihmisoikeuksilla vaalikampanjointia. Teppo Moisio, ’Vihreät vaativat Vantaata ihmisoikeustyöhön’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, A5; Teppo Moisio, ’Vaalikiriä?’, *Helsingin Sanomat*, 29.7.2008, A5.

puolueista ei selkeitä boikottia kannattavia ääniä noussut – tai ainakaan niistä ei uutisoitu. Enemmän vaikutti siltä, että suurten puolueiden toiminta kärjistyi yksittäisiin poliitikkoihin, ja he keskittyivät tukemaan toisiaan. Kun Ilkka Kanerva joutui oman kohunsa takia huhtikuussa 2008 eroamaan ulkoministerin tehtävistä, hänen seuraajansa Alexander Stubb (kok) joutui hetkelliseen olympiapyöritykseen. *Helsingin Sanomissa* kirjoitettiin, kuinka Stubb oli kritisoinut Vanhasen päätöstä osallistua avajaisiin. Artikkelissa Stubb rauhoitteli kohua ja piti Vanhasen ainoana vikana ajoitusta, joka osoitti suuremmalle yleisölle EU:n yhteisen kannan puuttumisen. Vierailua hän piti erinomaisena mahdollisuutena keskustelulle.⁵⁰⁷ Näin Stubb toisti juuri Amnestyn viestiä, vaikka ristiriitaisesti itse linjasi, ettei kenties osallistuisi kisoihin Kiinan ja Tiibetin välisen vuoropuhelun vähäisyyden takia.⁵⁰⁸

Helsingin Sanomien toukokuun lopulla haastattelema Amnestyn Frank Johansson vaikutti turhautuneelta, ja hänen suorille lainauksilleen annetaan paljon palstatilaa jutussa, joka kertoi Amnestyn olympiakampanjasta ja historiallisista olympiaboikoteista. Johansson paheksui poliitikkojen toimintaa: kaikki olympialaisiin kutsun saaneet suomalaisvaikuttajat olivat ”raukkamaisesti” vedonneet Amnestyn kantaan, että boikotointi ei kannattavaa. Samalla he jättivät huomiotta vaatimuksen tuoda Kiinan ongelmat esille, vaikka siihen oli mahdollisuus, suorastaan velvollisuus. ”Silloin he katsovat kisoja silmälaput silmillä. Katsotaan urheilu suoritukset, mutta ei nähdä niitä asioita siellä ulkopuolella. [...] Poliitikot sanovat, että urheilua ei pidä sekoittaa politiikkaan. Mutta jos urheilua ja politiikkaa ei ole kytketty toisiinsa, niin miksi poliitikot ovat ylipäänsä menossa kisoihin? Miksi se meno sinne kisoihin on niin tavattoman tärkeää poliitikoille, jos kisat eivät ole poliittinen tapahtuma?”⁵⁰⁹

Suomalaiset poliitikot tuntuivat kuitenkin pettävän Amnestyn ja Johanssonin toiveet: toukokuussa Pekingissä vieraillut puolustusministeri Jyri Häkämies ei puhunut Kiinan ongelmista lainkaan. Tiananmenin verilöylyn 19-vuotispäivänä Häkämies korosti Kiinan merkitystä Suomen kauppakumppanina. Satojen kuolleiden lisäksi noin 130 mielenosoittajaa on vieläkin vankilassa, ja ministerin kerrottiin keskittyneen kehumaan Kiinan jatkamaa keskustelua Tiibetin maanpakolaishallituksen kanssa. Häkämiehen toiminta esitetään otsikkoa myöten negatiivisena: Häkämies ”vaikeni ihmisoikeuksista”, ja hänestä jää kuva välinpitämättömänä ja

---

⁵⁰⁷ Kai Juvakka, 'Stubb vähätteli näkemyseroja Vanhasen kanssa', *Helsingin Sanomat*, 24.4.2008, A9.

⁵⁰⁸ Kauttonen mukaan Stubbin sanomiset olivat hienoisessa ristiriidassa: toisaalta hän ei ollut menossa avajaisiin alun perinkään häpäivän takia, mutta toisaalta, hän ilmaisi voitansa harkita asiaa, jos keskustelu Kiinan ja Tiibetin välillä lisääntyisi. Kauttonen tulkitsi tämän paljastavan Stubbin ajatuksia enemmän kuin vain tekstistä nopeasti olisi luettavissa. Kauttonen 2013, 103–104.

⁵⁰⁹ Petteri Ala-Kivimäki, 'Amnesty: Olympialaiset lisänneet ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa', *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8.

ihmisoikeuskeskustelua välttelevänä vierailijana.⁵¹⁰ Sami Sillanpään kirjoittamassa uutisessa näkyi selvä kannanotto sen puolesta, että suomalaispoliitikkojen pitäisi ottaa ihmisoikeudet enemmän esiin Kiinan-vierailuillaan. Kun Håkämies ei näin tehnyt, hänet ikään kuin häpäistiin uutisoinnissa. Näin vaikuttaa, ettei Amnesty ollut ainoa, joka käytti olympialaisten alla häpeän mobilisaatiota. Kiinan arkea läheltä seuraava Sillanpää antaa häpeälle enemmän painoarvoa, sillä hänen kirjoittamansa teksti on muutakin kuin yhden henkilön mielipide – se on osa *Helsingin Sanomien* ”ääntä” ihmisoikeuskeskustelussa.

Elokuussa neljä päivää ennen kisojen alkua *Helsingin Sanomat* uutisoi *Aamulehden* Taloustutkimuksella teettämästä mielipidekyselystä, jossa kysyttiin Halosen ja Vanhasen lähdöstä Pekingiin. Vain noin joka kuudes piti valtiojohdon vierailua Pekingin olympialaisissa huonona tai erittäin huonona. Yli 40 prosentille lähtö oli yhdentekevää.⁵¹¹ Tämä on yhteneväinen mielipidepalstan ja monien toimittajien sekä Amnesty:n kannan kanssa: Vain harva tuomitsi itse vierailun ”diktaattorin luona”, mutta moni paheksui osallistumista ilman ihmisoikeuskeskustelua. Esimerkiksi Tarja Halosen ratkaisua saapua kesken kisojen ja lähteä ennen päätösjuhlaa ei kritisoitu tarkasteluaikana lehdessä kuin kerran, mutta Vanhasen päätöstä osallistua avajaisiin kohtasi laajempi kritiikki.⁵¹²

Lopulta koitti elokuu, ja kisat. Lähtiessään avajaisiin Vanhanen ilmoitti nostaneensa ihmisoikeudet esiin aina keskustellessaan Kiinan johdon kanssa. ”Erityisesti sananvapauden liittyvät kysymykset, mutta myös kansalaisyhteiskunta ja oikeusvaltion kehittyminen ovat esillä.” Hän ei hyväksynyt saamaansa kritiikkiä liian lepsusta puuttumisesta ihmisoikeustilanteeseen. Myös Ari Pusan kolumnissa urheilusivuilla mainittiin Vanhasen aikomus puhua Kiinan pääministerin Wen Jiabaon kanssa ihmisoikeuksista. Avajaisten jälkeen Vanhanen katsoi osallistumisensa olleen kannattava, sillä hän tapasi monia Kiinan johtajia ja ”sanoi korostaneensa tapaamisissa myös ihmisoikeuksien tärkeyttä”.⁵¹³ Näin lopulta Vanhanen vaikutti vaientaneen *Helsingin Sanomissa* itseensä kohdistuneen kritiikin ja ottaneen ihmisoikeusdiskurssin aseeseen arvostelua vastaan. Vaikka mitään konkreettista

---

⁵¹⁰ Sami Sillanpää, ’Ministeri Håkämies vaikeni ihmisoikeuksista Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 5.6.2008, A9.

⁵¹¹ ’Valtiojohdon lähtö Pekingiin monille yhdentekevää’, *Helsingin Sanomat*, 4.8.2008, A6.

⁵¹² Ainoa kritiikki oli Amnesty:n Suomen osaston Frank Johanssonilta, ja siinäkin presidentti mainitaan osana neljän poliitikon ryhmää, joiden hampaattomuutta kritisoitiin. Toisessa artikkelissa, jossa kerrottiin poliitikkojen osallistumisesta olympialaisiin, asia esiteltiin ilman kritiikkiä. Hanna Kaarto, ’Halonen Pekingiin kesken kisojen’, *Helsingin Sanomat*, 26.4.2008, A9; Petteri Ala-Kivimäki, ’Amnesty: Olympialaiset lisänneet ihmisoikeusloukkauksia Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 27.5.2008, B8.

⁵¹³ ’Vanhanen: ihmisoikeudet esillä Kiinan johdon kanssa’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008 A5; Ari Pusa, ’Keskustan valtakunta’, *Helsingin Sanomat*, 9.8.2008, B10 [askelmittari]; Sami Sillanpää, ’Matti Vanhanen: Osallistuminen avajaisiin kannatti’, *Helsingin Sanomat*, 11.8.2008, A4.

ei voinut hänen osoittaa todella sanoneen, hänen ihmisoikeuskeskustelua korostava lähestymiskohtansa on rationaalista ihmisoikeuspolitiikkaa ilman taloussuhteiden vaarantamista.⁵¹⁴

Alkukeväästä Puolan pääministeri linjasi kovin sanoin, että poliitikkojen läsnäolo avajaisissa olisi sopimatonta, ja toivoi avajaisboikotin herättävän laajempaakin kiinnostusta EU:ssa. EU:n puheenjohtajamaa Ranska käytti asemansa tuomaa lisävoimaa, ja asetti ehtoja poliitikkojen avajaisiin osallistumiselle. EU:n johtajille ei kuitenkaan muodostunut yhteistä linjaa avajaisten suhteen. Ranskan ehdottama yhteinen Tiibet-lausunto jäi myös tyngäksi: siitä jäi pois kaikki viittaukset Pekingin olympialaisiin. Lausunnon lopullisesta versiosta poistettiin vaatimus tilanteen rauhoittamisesta ”ymmärtäen olympiakisan tärkeys”.⁵¹⁵ Tämän lisäksi monet poliitikot vaativat Tiibetin tilanteen – ja yleensäkin Kiinan ihmisoikeustilanteen erottamista olympiakisoista, ja moni valtionjohtaja ilmoitti avoimesti saapuvansa avajaisiin.⁵¹⁶ ”Ulkomaisten poliitikkojen aiemmat puheet boikotoinneista kuivuivat pitkälti kokoon” huomioi Sillanpää avajaispäivänä.⁵¹⁷

Olympiaboikottien yhteydessä nousi usein Pekingin olympialaisten vertailukohdiksi muutamat aikaisemmat olympiakisat, pääasiassa Moskovan kisat 1980 ja Berliinin olympialaiset 1936. Osa kommentoijista katsoi, ettei Kiinalle olisi pitänyt myöntää kisoja lainkaan, ”sen enempää kuin aikanaan Brežnevin Neuvostoliitolle tai Hitlerin Saksalle”. Varsinkin Ruotsin entinen oikeusministeri oli kova sanoissaan, ja katsoi, että historia tulee tuomitsemaan Pekingin kisoihin osallistuneet valtiot, kuten se tuomitsi natsi-Saksan propagandakisoihin osallistuneet.⁵¹⁸ Suurin osa näistä tuli lehden kirjoittaneiden tai artikkeleihin haastateltujen tai lainattujen suista. Koska asia ei noussut tuomiona esimerkiksi pääkirjoituksiin, katson tämän olevan osa lehden linjanvetoa: *Helsingin Sanomat* ei itse

---

⁵¹⁴ Taloudellisesta ihmisoikeusperiaatteesta Pannula 2000, 42, keskusteluyhteyden korostamisesta Kiina-suhteissa Smith 2008, 285–286.

⁵¹⁵ Inka Kovanen, ’Ranska asetti ehtoja olympialaisten avajaisiin osallistumiselle’, *Helsingin Sanomat*, 6.4.2008, B3; ’Puolan ja Tšekin valtiojohto boikotoi Pekingin avajaisia’, *Helsingin Sanomat*, 28.3.2008, B13; Annamari Sipilä, ’EU-johtajat epäröivät olympiaboikottia’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3; Annamari Sipilä, ’EU pitää Tiibetin ja olympialaiset erillään’, *Helsingin Sanomat*, 30.3.2008, B1.

⁵¹⁶ Ruotsin ulkoministeri tuomitsi boikotit, Iso-Britannian pääministeri Gordon Brown ilmoitti osallistuvansa avajaisiin, ja Ilkka Kanerva mainitaan yhtenä Tiibetin ja olympialaisten uutisoinnin erottamista vaatineista. Annamari Sipilä, ’EU pitää Tiibetin ja olympialaiset erillään’, *Helsingin Sanomat*, 30.3.2008, B1. Yhdysvaltain presidentti Bush ei aikonut boikotoida kisoja. ’Bush ilmaisi huolensa Tiibetistä Kiinan johdolle’, *Helsingin Sanomat*, 27.3.2008, B3.

⁵¹⁷ Sami Sillanpää, ’Avajaisista tulee kolmen ja puolen tunnin speaktaakkeli’, *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, B11.

⁵¹⁸ Riitta Koivuranta, ’Mitä mieltä olet Kiinan ihmisoikeustilanteesta?’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10; Jyrki Räikkä, ’HS-raati: Olympialaisten boikotointi ei paranna ihmisoikeuksia Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 21.3.2008; Per-Olof Öller, ’Olympialaisissa on tehty politiikkaa’, *Helsingin Sanomat*, 22.3.2008, C6 [mielipide]; Arto Astikainen, ’Eduskunta tenttasi pääministeriä olympiaboikotista’, *Helsingin Sanomat*, 28.3.2008, A5; ’Puolan ja Tšekin valtiojohto avajaisien boikottia’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, A5; Annamari Sipilä, ’EU-johtajat epäröivät olympiaboikottia’, *Helsingin Sanomat*, 29.3.2008, B3; ’Olympialaisten boikotti olisi vaikuttava ele’, *Helsingin Sanomat*, 1.4.2008, A2 [pääkirjoitus]; ’Olympiatulen matka uhkaa katketa’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, B1; ’Soihtu on syytön’, *Helsingin Sanomat*, 10.4.2008, C6 [mielipide: keskustelua verkossa]; Eero Penttinen, ’Annetaan olympia-aatteelle sille kuuluva arvostus’, *Helsingin Sanomat*, 16.4.2008, C6 [mielipide].

käyttänyt kertaakaan niin sanottua ”natsikorttia”, mutta julkaisi kyllä mielipidekirjoituksia ja kommentteja, joissa näin tehtiin.

Helsingin Sanomien omat toimittajat eivät kannattaneet laajoja olympiaboikotteja. Ari Pusa piti valtioiden boikotteja vanhanaikaisena, lapsellisena uhona, ja katsoi että niin urheilijat kuin poliitikot ja tiedotusvälineet auttavat ihmisoikeuksia eteenpäin saapumalla Pekingiin.⁵¹⁹ Sami Sillanpää, aktiivisin Kiinan ihmisoikeusrikkomusten esiintuoja, piti vertauksia 1930-luvun Saksaan Kiinan demonisointina. Myöskään viittausta Moskovan kisoihin hän ei ottanut hyvällä: virheistään ja selkeistä, vakavista ongelmistaan huolimatta 2000-luvun Kiina oli ”avoimempi, vapaampi ja lainkuuliaisempi kuin Neuvostoliitto koskaan”.⁵²⁰ Hän vastusti useasti ja suorasanaisesti kokonaisten valtioiden boikotteja, mutta muistutti näkemisen ja siitä puhumisen merkityksestä: toimittajat tuovat Pekingiin myös ihmisiä, jotka voivat kirjoittaa ihmisoikeusloukkauksista. Silti yhdestä asiasta Sillanpää oli tiukka: hän ei aikonut ”nostella maljoja vallanpitäjille, jotka rikkovat omia lakejaan ja kansalaisiaan vastaan.”⁵²¹ Saman mielipiteen jakoi myös *Helsingin Sanomien* aikaisempi Kiinan-kirjeenvaihtaja Pekka Mykkänen, joka ilmoitti juhlivansa kisojen avajaisia omalla tavallaan: hän aikoi sytyttää kynttilän kehitysvammaisen Wang Chaorun muistolle, jonka pekingiläispoliisit hakkasivat kuoliaaksi edellisten olympialaisten hakuprosessin aikana vuonna 1993.⁵²² Vaikka toimittajat itse eivät kannustaneet vertaamaan Pekingiä vaikkapa Berliiniin, tämä näkökulma nousi esille selkeästi ja usein. Sitä käytettiin molempiin suuntiin: joko Pekingin katsottiin olevan parempi olympiaisäntä kuin Berliinin, tai sitten kisojen ja isäntämaiden välillä nähtiin selkeitä yhteneväisyyksiä, Kiinaa vähemmän mairittelevalla tavalla.

4.3 Menneisyyden painolasti – urheilijan vahtiminen

Kuinka urheilija voi keskittyä suoritukseensa, kun tiedossa on, että ponnistuksen hetkellä taas yksi ihminen teloitetaan?⁵²³ Petri Heiman

Miksi siitä [ihmisoikeuksista] tentataan tavallisia urheilijoita eikä isoja firmoja, jotka hoitaa tuotantonsa siellä? Onhan Suomikin Amnestyn mustalla listalla. Ei ihmisoikeuksien jyrääminen ole ikinä jees, mutta on maailmassa pahempiakin asioita.⁵²⁴ Tommi Evilä

Onhan siinä tietenkin huolestuttavia piirteitä, mutta en urheilijana ihmeempiä pysty, menen sinne tekemään työtä. Hoidan sen kunnolla ja sitten ehkä erikseen funtsin niitä asioita. Eikö yksi näiden kisojen myöntämisperuste ollut juuri se, että olympialaisilla olisi positiivisia vaikutuksia?⁵²⁵ Olli-Pekka Karjalainen

---

⁵¹⁹ Ari Pusa, 'Boikotti olisi lapsellista uhoa', *Helsingin Sanomat*, 6.4.2008, B6 [yläkulma].

⁵²⁰ Sami Sillanpää, 'Politiikan paluu', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10 [urheilukulma].

⁵²¹ Sami Sillanpää, 'Ei boikottia', *Helsingin Sanomat*, 8.3.2008, B1 [näkökulma].

⁵²² Pekka Mykkänen, 'Kynttilä Wang Chaorulle', *Helsingin Sanomat*, 8.4.2008, B2 [kommentti].

⁵²³ Petri Heiman, 'Onko urheilijan pakko mennä Pekingiin?', *Helsingin Sanomat*, 5.4.2008, C1 [mielipide].

⁵²⁴ Perttu Häkkinen, 'Aatteen mies', *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, 32 [Peking-liite].

⁵²⁵ Riitta Koivuranta, 'Mitä mieltä olet Kiinan ihmisoikeustilanteesta?', *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

Amnestyn olympiakampanjan vaatimukset Kiinan ulkopuolella keskittyivät pääasiallisesti olympialiikkeen ja KOK:n sekä poliitikkojen vaikutusmahdollisuuksiin. *Helsingin Sanomissa* nousi näiden lisäksi esiin ylimääräinen ryhmä, jonka mielipiteistä ja aktiivisuudesta nousi keskustelua: urheilijat. Amnesty ei asettanut heille virallisesti mitään vaatimuksia, vaan urheilijoiden tekemiset ja tekemättömyydet liittyivät pitkään olympialaisprotestien historiaan.⁵²⁶ Amnestyn olympiakampanjan yksi tärkeimmistä sanomista on, että Kiinaa voi – ja pitääkin – painostaa olympialaisten alla. Tämä painostustyön katsottiin kuuluvan kansainvälisille toimijoille, varsinkin KOK:lle. Kuitenkin urheilijoiden rooli osana olympialaisten tarkasteluaihana käytyä ihmisoikeuskeskustelua nousi monesti esiin *Helsingin Sanomien* sivuilta. Urheilijalla katsottiin olevan oikeus mielipiteeseen, mutta ei toisaalta velvollisuutta suurempiin poliittisiin kannanottoihin. Toisaalta lehti myös vaikutti olevan enemmän urheilijan oikeuksien kannalla tilanteessa, jossa kansallisten olympiakomiteoiden katsottiin pyrkivän rajaamaan heidän ilmaisunvapauttaan.

Oikeus mielipiteeseen ja sen ilmaisuun on perustavanlaatuinen ihmisoikeus, mutta lokakuussa 2007 urheilijan ilmaisunvapaus vaikutti *Helsingin Sanomien* sivuilla olevan tiukemmalla. Urheilusivuilla koko sivun jutussa olympialaiset ja ihmisoikeudet kietoutuivat toisiinsa urheilijoiden kautta. Iso-Britannian olympiakomitean kerrottiin linjanneen, että urheilija voi menettää joukkuepaikkansa, jos hän ”ryhtyy kisoissa julkisiin protesteihin”. Australian olympiakomitea puolestaan ilmoitti, ikään kuin vastaliikkeenä, että maan urheilijat saavat kisoissa ollessaan puhua omista mielipiteistään vapaasti. Kolmas esitelty ulkomainen esimerkki, Hollannin olympiakomitea, vaikutti suhtautuvan asiaan kaikkein aktiivisimmin. ”Me emme sulje silmiämme siltä, mitä maailmassa tapahtuu”, linjasi maan olympiakomitean johtaja, Erica Terpstra. Hollannissa olympiakomitean kerrottiin jutussa olleen omasta aloitteestaan yhteydessä ”muun muassa Amnestyyn, Tiibet-ryhmiin ja joka Kiinan kieltämään hengelliseen Falun Gong -liikkeeseen kuullakseen näiden näkemyksiä”. Tätä Sami Sillanpää vaikutti pitävän kannustettavana ja korostamisen arvoisena näkemyksenä, sillä Hollannin olympiakomitean teoista tai mielipiteistä ei tarkasteluaihana kirjoitettu muissa jutuissa.⁵²⁷

Samassa artikkelissa haastateltu Suomen olympiakomitean pääsihteeri Jouko Purontakanen katsoi, ettei urheilijoiden perusoikeutta saa rajoittaa, mutta ”lähtökohta on, että me tulemme kisoihin urheilemaan, emmekä politikoimaan”. Purontakanen myönsi, että on tulkinnanvaraista, onko ihmisoikeuksista puhuminen politikointia, mutta yksi raja vedettiin selvästi: suomalaisurheilijan osallistuminen vaikkapa mielenosoitukseen tai poliittiseen kampanjaan ei ole hyväksyttävää. Tätä

---

⁵²⁶ Katso lisää olympiaprotesteista esimerkiksi Hämäläinen 2004, Siukonen 2012, sekä Godwell 2000.

⁵²⁷ Sami Sillanpää, ”Urheilijoiden ilmaisunvapaudesta Pekingin kisoissa erimielisyyttä”, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

tuki jutussa esitetty Terpstran kommentti, jonka mukaan maan urheilijoilla on täysi vapaus osallistua esimerkiksi Tiibetin itsenäisyyttä vaativalle marssille ennen olympialaisia, mutta kisajoukkueen jäsenenä kampanjointi on kielletty. Vastauksia kysymykseen, miten Pekingin kisojen järjestelykomitea suhtautuisi urheilijoiden poliittisiin ilmauksiin kisojen aikana, ei *Helsingin Sanomat* saanut – Kiinan ulkoministeriön tiedottajan kerrottiin ”ympäripyöreästi” toivovan urheilijoiden edistävän ymmärrystä eri maiden välillä. Lukijalle jää tunne, että lehti paheksui hiljaisuutta ja että järjestelykomitea jätti vastaamatta välttääkseen sanomasta mitään ikävää. Haastateltujen olympiakomiteoiden johtajat eivät katsoneet, että KOK tai Kiinan kisajärjestäjät olisivat esittäneet ohjeita tai pyyntöjä urheilijoiden käyttäytymisestä. Kiinan suurlähetystön kerrottiin kuitenkin kysyneen ”Suomen komitean näkemyksiä ihmisoikeusasioista”.⁵²⁸ Näin jutusta saa kuvan, että jotain vahtimista ja kyselyä oli, mutta asiasta ei haluttu antaa virallisia lausuntoja.

Järjestelykomitealta ei herunut kommenttia myöskään helmikuussa, kun seuraava kohu urheilijoiden ilmaisunvapaudesta nousi. Silloin tiedottaja tyytyi toteamaan, että he toivovat urheilijoiden noudattavan ”olympialaisten henkeä ja KOK:n sääntöjä”. KOK:n säännöistä urheilijoiden ilmaisunvapaus vaikutti liittyvän eniten pykälä, joka kieltää poliittinen, uskonnollinen tai rasistinen propaganda kisa-alueella. Jälleen myrskyn silmään joutunut Iso-Britannian olympiakomitea joutui selittelemään tilannetta, jossa se oli vaatinut urheilijoita allekirjoittamaan sopimuksen, jossa kielletään myös ”poliittisesti arkaluontoisten huomautusten tai eleiden esittäminen”. Minkään toisen olympiakomitean ei kerrottu tehneen ylimääräisiä vaatimuksia urheilijoilleen, vaan päinvastoin: Saksan, Yhdysvaltain ja Suomen olympiakomiteoiden kerrottiin pitäytyvän vain peruskirjan vaatimuksissa. Näin ollen Iso-Britannian toimijat esitettiin varsin nolossa valossa.⁵²⁹ Helmikuun kohua kommentoitiin myös pääkirjoituksessa: siinä Iso-Britannian olympiakomitean kerrottiin joutuneen perääntymään sitoumusten pyytämisestä, ja Suomen linjaa pidettiin järkevämpänä. ”Kisasuissa barrikadeille” ei pääkirjoituksessa kannustettu ketään, mutta urheilijalle katsottiin kuuluvan kyseenalaistamaton oikeus sananvapauteen. Kiina ei ”voi odottaa yksinoikeutta hyödyntää kisoja poliittisesti”, varsinkin kun ihmisoikeustilanteen parantuminen oli keskustelun keskiössä jo vuonna 2001, kun kisat Kiinalle myönnettiin. Maltillinen linjaus sisälsi muistutuksen, että yleensä olympialaiset muistetaan juuri urheilusta, vaikka politiikan ja urheilun suhde on Pekingin kisojen kohdalla vaikea.⁵³⁰

---

⁵²⁸ Sami Sillanpää, ’Urheilijoiden ilmaisunvapaudesta Pekingin kisoissa erimielisyyttä’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

⁵²⁹ Britanniassa jälleen kiistaa urheilijoiden sananvapaudesta, *Helsingin Sanomat*, 13.2.2008, B14.

⁵³⁰ Kiinan vaalima kisakuva säröilee’, *Helsingin Sanomat*, 15.2.2008, A2 [pääkirjoitus].

Seuraava keskustelu urheilijoiden ilmaisunvapauden rajoista nousi huhtikuussa, kun Euroopassa kiertävä olympiasoihtu kohtasi suuria protesteja. Ranskassa urheilijat käyttivät soihtukulkueen päivänä rintamerkkiä, joissa luki ”Paremmen maailman puolesta”.⁵³¹ Merkillä urheilijat halusivat osoittaa kunnioittavansa ihmisoikeuksia. Noin viikkoa myöhemmin uutisoitiin, että ranskalaisia urheilijoita kiellettiin käyttämästä rintamerkkiä, vihreää nauhaa tai ”mitään muutakaan näkyvää mielenilmaisua urheilutilaisuuksien ja avajais- ja loppuseremonioiden aikana”. Päätöksen teki Ranskan olympiakomitea ja urheilijat -niminen olympiaelin, joka katsoi toiminnallaan kunnioittavansa olympialaiset peruskirjan sanomaa. Vaikka päätöksestä kertova uutinen on sähkeen kaltainen, lyhyt ilmoitus, siinä on paheksuva sävy, joka kohdennetaan sekä Henri Sérandouriin, päätöksen tekijään, että ”miehiin sinisissä” eli kiinalaisviranomaisiin, jotka soihtuviestin aikana yrittivät peittää ranskalaisurheilijoiden merkit.⁵³²

Huhtikuun loppupuoliskokokouksessa Pekingissä kansalliset olympiakomiteat päättivät Tiibetin tilanteen takia velloneista boikottipuheista huolimatta yksimielisesti osallistua kisoihin, mutta silloin tiedettiin urheilijoita, poliitikkoja ja julkisuuden henkilöitä, jotka aikoivat boikotoida kisoja yksilöinä. Tulos oli tosin aavistettavissa jo maaliskuussa, jolloin KOK:n puheenjohtaja Jacques Rogge linjasi, ettei kisojen boikotointi auta Tiibetin tilannetta, ja se rankaisisi ainoastaan urheilijoita.⁵³³ Artikkelissa haastateltu Suomen olympiakomitean pääsihteerin Jouko Purontakanen painotti urheilijan sananvapautta: ”Kun urheilija esimerkiksi saapuu kisasuorituksen jälkeen median eteen haastateltavaksi, hän voi täysin vapaasti kertoa, miltä Kiinassa näyttää.” Seuraavassa kappaleessa kuitenkin sanat asettuvat outoon valoon, sillä sananvapaus ei salli mitään, poliittisia protesteja, joihin rintamerkit luettiin. Urheilijat olivat ilmaisseet hämmennyksensä tästä yhdistelmästä. Muun muassa Team Darfur -nimisen kansalaisjärjestön kerrottiin toivoneen KOK:lta lisäselvitystä ilmaisunvapauden rajoista.⁵³⁴ Panu Karhunen katsoi ristiriidan kuvaavan hyvin, ”kuinka varpaillaan olympialiike on Pekingin kisojen edessä”: KOK haluaisi mahdollisimman sulavasti toimivat urheilukisat, mutta ei silti voi kommentaa urheilijoita hiljaiseksi. Karhusen mukaan oli perusteltua, että ihmisoikeusasiat nostettiin esillä, sillä olympialaiset olivat Kiinalle – ja koko kansainväliselle olympialiikkeelle – muutakin kuin yksittäiset urheilukisat. Kaikissa urheilijan ilmaisunvapautta käsittelevissä jutuissa nousi esiin selvä arvojärjestys, jossa olympismin pyrkimys lisätä rauhaa maailmassa nousi tärkeämmäksi vaatimukseksi kuin pykälä, jossa kielletään poliittiset protestit, sillä,

---

⁵³¹ ’Olympiatulen matka uhkaa katketa’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, B1.

⁵³² ’Ranskan urheilijat eivät saa kantaa rintamerkkiä olympialaisissa’, *Helsingin Sanomat*, 16.4.2008, B2.

⁵³³ ’Levottomuuksia myös Intiassa, Nepalissa ja muualla Kiinassa’, *Helsingin Sanomat*, 16.3.2008, B1.

⁵³⁴ Panu Karhunen, ’Kiinan isännyys repii olympiaperhettä’, 19.4.2008, B13.

Karhusta lainatakseni, ”[o]ngelmista vaikeneminen olisi taistelua huonomman maailman puolesta.”⁵³⁵

Suomalaisurheilijat eivät kantaneet pinssejä tai hihanauhoja, eikä *Helsingin Sanomissa* oikeastaan nähty yhtään tilannetta, jossa urheilija olisi selvästi ja aktiivisesti käyttänyt asemaansa ihmisoikeuskampanjointiin. Lehdessä kuitenkin annettiin siihen monta mahdollisuutta, sillä urheilijoiden näkökulma nostettiin muutaman kerran esiin. Lokakuussa lehdessä julkaistiin ison artikkelin kinalossa neljän urheilijan mielipidettä Kiinan ihmisoikeustilanteeseen. Purjehtija Silja Lehtinen oletti asioissa olevan parantamisen varaa, mutta ei uskonut itse törmäävänsä ihmisoikeusloukkauksiin, sillä ”ne asiat” on viety kauas urheiluareenoista. Meloja Anne Rikala puolestaan ilmoitti suoraan, ettei ole halukas kommentoimaan, sillä ”se on hankala asia”, joka ei ole mielen päällä kilpailujen aikana. Yleisurheilija Olli-Pekka Karjalainen ilmaisi huolensa tilanteesta, mutta korosti, että olympialaisissa koittavat hänen uransa tärkeimmät hetket, joten hän menee ”Pekingiin vain heittämään moukaria”. Ainoa, jonka kommenteista on luettavissa samoja vaatimuksia kuin Amnestyllä, oli yleisurheilija Janne Holmén, joka kertoi lukeneensa lehdestä maiden demokratioiden tilanteesta, ja vetäneen selvät johtopäätökset: ”Kiinassahan on selvä diktatuuri.” Hänen toiveensa oli, etteivät urheilijat ja katsojat unohda, missä ovat – kuten Berliinissä 1939 ja Moskovassa 1980.⁵³⁶ Myöhemmin haastateltu keihäänheittäjä Tommi Evilä tuotui asiasta, sillä hän ei ymmärtänyt, miksi ihmisoikeuksista kysellään urheilijoilta, jotka eivät vaikuta muun muassa kauppapolitiikkaan. Evilä ilmoitti tiukasti, että häntä kiinnostaa vain saada Suomelle mahdollisimman paljon urheilumenestystä.⁵³⁷ On todennäköistä, että urheilijoilta kyseltiin ihmisoikeuksista enemmän muissa lehdissä, mutta *Helsingin Sanomat* vaikuttaa antaneen heille harjoittelurauhan: viisi kommenttia puolentoista vuoden aikana on melko vähän.

Selkein kytkös Amnestyn olympiakampanjan viestin – älä vaikene – ja urheilijoiden välillä nousi elokuussa 2008, kun kisojen avajaisviikolla kansalaisjärjestö Sports for Peace ja Amnestyn Saksan osasto julkaisivat vetoamuksen, jossa yli 130 urheilijaa toivoivat parannuksia Kiinan ihmisoikeustilanteeseen ja rauhaa Tiibetiin. Suomalaiset keihäänheittäjät Tero Pitkämäki ja Teemu Wirkkala olivat vetoajien listalla, mutta he halusivat nimensä sieltä pois, kun vetoamus sai huomiota maailmalla. Molemmat vetosivat tietämättömyyteen ja ajattelemattomuuteen allekirjoitushetkellä: Pitkämäki ”myönsi kirjoittaneensa nimensä vetoamuslistaan, muttei tiennyt paperin merkityksestä” – Wirkkala taas muisteli jossain olleen ilmoitustaulun, johon oli nimensä laittanut. Pitkämäki korosti,

⁵³⁵ Panu Karhunen, ’Huonomman maailman puolesta?’, *Helsingin Sanomat*, 19.4.2008, B13 [kommentti].

⁵³⁶ Riitta Koivuranta, ’Mitä mieltä olet Kiinan ihmisoikeustilanteesta?’, *Helsingin Sanomat*, 24.10.2007, B10.

⁵³⁷ Perttu Häkkinen, ’Aatteen mies’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, 32 [Peking-liite].

ettei halua missään nimessä tehdä poliittisia kannanottoja. Urheilijoiden kommentit esitetään suhteellisen neutraalissa valossa, ilman suoraa kyseenalaistamista. Kuitenkin lukija jää ihmettelemään, mihin kaikkeen Wirkkala ja Pitkämäki nimensä laittavat. Amnesty pahoitteli tapausta ja poisti heidän allekirjoituksensa adressista.⁵³⁸ Asiaa ei puitu tätä pidemmin *Helsingin Sanomissa*, mutta esimerkiksi *Ilta-Sanomat* ja *Ilta-lehti* asettivat jo edellisenä päivänä kohun syypääksi Amnestyyn, ja nostivat Pitkämäen managerin lausunnot ”härskistä toiminnasta” näkyvästi esiin. Alussa adressin nimikirjoitukset leimattiin väärennöksiksi, ja vaikka asia korjattiin myöhemmin, Amnesty jäi silti paljon epämieluisen valoon keltaisen lehdistön artikkeleissa.⁵³⁹ On mahdollista, että hieman myöhemmin julkaistuun *Helsingin Sanomien* uutiseen saatiin enemmän tietoa kuin iltalehtien uutisiin – ja toisaalta niiden kieli on tarkoituksella terävämpää. Yksi mahdollinen selitys reaktiolle oli, että Amnesty Saksan osasto oli aktivoitunut urheilijoihin päin tavalla, johon Suomen yhteiskunnallisten liikkeiden historiassa ei ole totuttu.⁵⁴⁰

Jos suomalaisilla ei ollut suuria haluja puhua, kiinalaisurheilijoilla ei puolestaan ollut lupaa: Kiina ilmoitti tammikuussa 2008, että maan urheilutähtien haastattelu ei voinut enää haastatella ilman erillistä, kirjallista lupaa valtion urheiluhallinnolta – sen käsittelyajaksi sanottiin kuukausi. Kiinalaisurheilijoiden haastattelu oli ollut aikaisemminkin vaikeaa, sillä urheilijat asuivat yhteismajoituksessa suljetuissa harjoituskeskuksissa. Nyt keskukseen haluava vierailijakaan tuskin sai helposti vierailulupaa. Näiden uusien sääntöjen katsottiin tekevän haastattelut käytännössä mahdottomaksi, kaikille paitsi ”yksinvaltiaan kommunistisen puolueen pääpropagandavälineille”, keskustelevisiolle ja uutistoimisto Xinhualle.⁵⁴¹ Haastatteluja kyllä annettiin useampia, kun kiinalaisurheilijat vakuuttivat, etteivät soihuviestin kohtaamat protestit haittaa heidän valmistautumistaan olympialaisiin.⁵⁴²

Urheilijan asema nousi yksittäisinä ääninä esiin myös mielipidepalstalla. Tiibetiläisalueen kuohunnan ja soihuviestin aikana katsottiin, ettei urheilijoilta voi vaatia boikottia tai suurta kampanjointia, sillä he eivät ole vastuussa valtioiden asioiden hoidosta.⁵⁴³ Toinen kirjoittaja pohti huolestuneena, että pakotetaanko nuoret urheilijat osallistumaan Pekingin kisoihin ”valmennustiimin tai muiden tukien menettämisen uhalla”, ja piti irvokkaana, että urheilijoiden pitää osallistua iloiseen kisakarnevaaliin, tietäen kuitenkin että maassa on vakavaa sortoa. Hän katsoi urheilijoiden olevan tilanteessa, jossa

---

⁵³⁸ Heikki Miettinen, 'Pitkämäki ja Wirkkala Amnestyyn listalla', *Helsingin Sanomat*, 8.8.2008, B12.

⁵³⁹ Tuomas Linnake, 'Tero Pitkämäki vedettiin Tiibet-adressiin', *Ilta-Sanomat*, 7.8.2008; Martti Penttilä, 'Pitkämäki saattoi raapustaa itse nimensä Tiibet-adressiin', *Ilta-lehti*, 7.8.2008.

⁵⁴⁰ Yhteiskunnallinen liike on Suomessa tarkoittanut yhdistystä, johon kuulutaan – ei niinkään ruohonjuuritason toimintaa. Vuokila 2004, 10–11.

⁵⁴¹ Sami Sillanpää, 'Kiina pani tähdet mediapimentoon', *Helsingin Sanomat*, 8.1.2008, B11.

⁵⁴² 'Mielenosoitukset eivät hetkauta kiinalaisurheilijoita', *Helsingin Sanomat*, 12.4.2008, B15.

⁵⁴³ Eero Penttinen, 'Annetaan olympia-aatteelle sille kuuluva arvostus', *Helsingin Sanomat*, 16.4.2008, C6 [mielipide].

tieto maan ihmisoikeusrikoksista saattaa painaa heidän suoritustaan.⁵⁴⁴ Urheilijat itse eivät nähneet tilannettaan näin surkeana: olympialaiset olivat heille työtä, ja vaikka moni ilmaisi huolensa ihmisoikeustilanteesta tai ympäristöstä, he eivät halunneet ottaa mitään tiukkaa kantaa Kiinaa tai olympialaisia vastaan.

Pinssiepisodin lisäksi muutkaan urheilijoiden ja toimittajien kertomukset soihtuviestistä eivät lisänneet lukijan arvostusta Kiinan julkisuudenhallintaan. Olympiatuli sytytettiin Olympian lehdossa 24. maaliskuuta 2008, ja jo siellä se kohtasi protestoijia. 16 suurkaupungin kautta kulkevan soihdun reitille ounasteltiin jo 1.4. julkaistussa jutussa mielenosoituksia, ja lähes joka kaupungissa kuohui: Turkin Istanbulissa soihdun kantajaa ympäröivät iskulauseet ja huudot, ja Lontoossa viesti kohtasi rajuja mielenosoituksia. Kymmeniä mielenosoittajia pidätettiin, ja soihtu vietiin osan matkasta bussilla.⁵⁴⁵ Seuraavana päivänä Pariisi oli kaaoksessa, kun tuhannet mielenosoittajat häiritsivät soihtukulkuetta, ja lopulta soihtu sammutettiin ja siirrettiin bussilla pois alueelta. Mielenosoitukset jatkuivat San Franciscossa, missä haastateltu mielenosoittaja tarkensi, etteivät ihmiset ”vastusta urheilijoita tai soihdun kantajia, vaan Kiinan toimintaa.” Argentiinan Buenos Airesissa mielenosoittajia piti kaukana soihdusta 1500 rannikkovartioston sotilasta, 1200 poliisia ja 3000 kaupungin työntekijää. Delhissä tuhannet tiibetiläiset marssivat keskustassa oman soihtunsa kanssa, ja useita mielenosoituksia hajotettiin maanlaajuisesti. Olympiasoihtua kerrottiin ympäröivän poliisien ja kiinalaisten turvamiesten lisäksi automaattikiväärein varustautuneet joukot. Japanissa soihtukulkuetta heiteltiin tomaateilla ja kananmunilla.⁵⁴⁶

Lontoossa soihtua kuljettaneista jotkut kertoivat olleensa hämmentyneitä kiinalaisten turvamiesten aggressiivisuudesta kulkueen aikana. Yksi kuvaili heitä ”roistoiksi”, ja toinen kertoi turvamiesten nostaneen jatkuvasti hänen kättään ylemmäs soihtuviestin aikana.⁵⁴⁷ Myös muilla etapeilla turvamiehet pakottivat soihtua ylemmäs kantajien käteen tai soihtuun tarttumalla.⁵⁴⁸ Muutama päivä ennen olympialaisia *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa muistutettiin soihtuviestin nolosta

---

⁵⁴⁴ Petri Heiman, ’Onko urheilijan pakko mennä Pekingiin?’, *Helsingin Sanomat*, 5.4.2008, C1 [mielipide].

⁵⁴⁵ ’Pekingin olympiatuli sytytetään 24. maaliskuuta’, *Helsingin Sanomat*, 14.3.2008, B16; ’Mielenosoitus häiritsi olympiatulen sytyttämistä’, *Helsingin Sanomat*, 25.3.2008, B5; ’Olympiatulen viesti alkoi suuileisesti Pekingistä’, *Helsingin Sanomat*, 1.4.2008, B3; Tiina Rajamäki, ’Soihdun reitin piti olla historian komein ja pisin’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, B1; Anssi Miettinen, ’Rajut mielenilmaukset saattelivat olympiatulta koleassa Lontoossa’, *Helsingin Sanomat*, 7.4.2008, B1.

⁵⁴⁶ Inka Kovanen, ’Olympiasoihtu sai Pariisin kaaokseen’, *Helsingin Sanomat*, 8.4.2008, B2; Tanja Aitamurto, ’Tunnelma San Franciscossa oli kireä ennen olympiatulen kulkueen alkamista’, *Helsingin Sanomat*, 10.4.2008, B3; Tanja Aitamurto, ’Tunnelma San Franciscossa oli kireä ennen olympiatulen kulkueen alkamista’, *Helsingin Sanomat*, 10.4.2008, B3; ’Mielenosoittajat saattelivat olympiasoihtua Buenos Airesissa’, *Helsingin Sanomat*, 12.4.2008, B1; ’Tomaattisade olympiatulta vastassa Japanissa’, *Helsingin Sanomat*, 27.4.2008, B4.

’Olympiasoihtu kiersi ihmisistä tyhjennettyä Delhin keskustaa’, *Helsingin Sanomat*, 18.4.2008, B2.

⁵⁴⁷ Inka Kovanen, ’Olympiasoihtu sai Pariisin kaaokseen’, *Helsingin Sanomat*, 8.4.2008, B2.

⁵⁴⁸ ’Olympiasoihtu kiersi ihmisistä tyhjennettyä Delhin keskustaa’, *Helsingin Sanomat*, 18.4.2008, B2.

imagosta: ”kovaotteisten turvamiesten lähettäminen maailmalle olympiasoihdun saattueeksi saattoi turvata soihdun etenemistä, mutta antoi tylyn kuvan poliisivaltiosta.”⁵⁴⁹ Viestiä Lontoossa seurannut toimittaja sanoi, ettei nähnyt lopulta soihdusta vilaustakaan, sillä se oli useamman brittipoliiseista ja kiinalaisista turvamiehistä koostuvan turvarenkaan sisällä, ja lopulta reittiä muutettiin kesken – jäljelle jäivät ainoastaan koomiset ”korealaisen elektroniikkayhtiön pyllistelevät cheerleaderit” sekä valokuvia maaliskuun mellakoiden aikana kuolleista tiibetiläisistä.⁵⁵⁰

Euroopan mielenosoitusten jälkeen pääkirjoituksessa pohdittiin soihtuviestin mielekkyyttä: kun soihdun kulun uutisointi kertoi vain mielenosoituksista tai uhkauksin ja poliisivoimin tyhjennetyistä kaduista, pääkirjoituksessa kysyttiinkin, onko perinne jo elänyt aikansa. Ainakaan sitä ei tulisi uudistaa ohjaamalla soihtuviesti vain maihin, joissa mielenosoitukset kytetään estämään.⁵⁵¹ Vaikka soihtu ei kuulu isäntämaalle, vaan KOK:lle, se nähtiin vuonna 2008 Pekingin olympiakisojen ja Kiinan epäonnistuneen ihmisoikeuspolitiikan symbolina.⁵⁵² Kiina ja KOK paheksuivat soihtuviestin häirintää, ja muistuttivat soihdun olevan rauhan symboli. Näin paikallisten urheilijoiden ja poliitikkojen yhdessä viemä soihtu jäi osoitukseksi siitä, miten Kiina pyrki käyttämään soihtua poliittisesti – lavastamaan itsestään yliyrittämällä hyvän kuvan – ja sen epäonnistuessa paheksui muita tahoja asian politisoimisesta. Vastaava päätoimittaja Janne Virkkunen kuitenkin katsoi, että oli etukäteen täysin selvää, ettei soihtuviestistä ollut tulossa harmonian matka, vaan viesti Kiinan kommunistisen puolueen yksinvallasta ja maan kansalaisoikeuksien rajoittamisesta. Siten Kiinan johto on itse syypää samaansa huomioon sekä kritiikkiin koskien muun muassa asevientä Sudaniin sekä toisinajattelijoiden kohtelua. Virkkusen mukaan olympiasoihdulla on kerrankin kuljetettavanaan todellinen viesti.⁵⁵³ Tätä viestiä joutuivat ikävä kyllä kantamaan myös monet urheilijat, mellakoiden keskellä, tomaattisateen uhalla, raskaasti aseistautuneiden poliisien ympäröimänä ja mahdollisesti ”roisto” käsivarressa roikkuen.

5 Vesitetyt argumentit, rikotut lupaukset

Pekingin argumenttina kisojen saamiseksi oli lupaus paremmista ihmisoikeuksista. Siksi on oikein vaatia niitä.⁵⁵⁴ Nimimerkki Juha

Olympiakisat ovat aina tilaisuus hankkia myönteistä julkisuutta. Samalla ne ovat uhka, ettei kaikki urheilujuhlan ohessa tuleva huomio olekaan eduksi. Ongelma on moninkertainen kisoja

---

⁵⁴⁹ ’Olympialaiset toivat Kiinalle huomiota mutteivät muutoksia’, *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008, A2 [pääkirjoitus].

⁵⁵⁰ Anssi Miettinen, ’Uudet olympiarenkaat’, *Helsingin Sanomat*, 7.4.2008, B1.

⁵⁵¹ ’Soihtuviesti ei ole korvaamaton’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, A2 [pääkirjoitus].

⁵⁵² ’Olympiatulen matka uhkaa katketa’, *Helsingin Sanomat*, 9.4.2008, B1.

⁵⁵³ Janne Virkkunen, ’Olympiatulella on nyt viesti’, *Helsingin Sanomat*, 13.4.2008, A2 [kolumni].

⁵⁵⁴ ’Olympiaisännällä ei ole kaikki hyvin’, *Helsingin Sanomat*, 26.10.2007, C7 [mielipide: keskustelua verkossa].

isännöivälle diktatuurille, joka tahtoi esiintyä vain parhailta puoliltaan mutta joutuu pelkäämään, että huonoimmatkin näkyvät räikeässä valossa.⁵⁵⁵ Pääkirjoitus, *Helsingin Sanomat*

Jos on sattunut viime aikoina näkemään yhtään Sami Sillanpään artikkelia tai Amnesty Internationalin kannanottoa Kiinan toisinajattelijoiden tilanteesta, tietää hyvin, ettei Kiinan hallitus ole vastannut kisojen asettamiin avoimuuden haasteisiin.⁵⁵⁶ Tommy Lindgren

Suhtautuminen Kiinaan näyttäytyi Amnestylle haasteena: järjestön häpeän mobilisaatioon nojaava kampanjointi ei saanut suojeaa vastaanottoa Kiinassa, eikä vaikuttanut saavan nopeita muutoksia politiikkaan. Tämän takia kampanjointi ei nojannut pelkästään moitteisiin, vaan Kiina sai järjestöltä kiitosta esimerkiksi sen tehtyä muutoksia kuolemanrangaistuspolitiikkaan. Silti Amnestyn kampanjan vaatimukset ihmisoikeustilanteen parantamiseksi eivät näyttäneet tuottavan suurta tulosta esimerkiksi sensuurin tai mielipidevankien suhteen. Tämä ei ollut pelkästään Amnestyn ongelma: *Helsingin Sanomissa* näkyi usein tilanne, jossa muutoksia toivova poliitikko tai epäkohtia esiin nostava kansalaisjärjestö sai vastaukseksi vaatimuksen riisua puolueellisesti värittävät lasit ja tunnustaa Kiinan taloudelliset ja poliittiset saavutukset. Lehden omassa uutisoinnissa on aikaisemmin osoitettu olleen laajempi ristiriita juhlitun olympiaisännän ja ihmisoikeuksia polkevan diktatuurin välillä – tämä ristiriita vaati urheilun liittämistä poliittisiin ja yhteiskunnallisiin aiheisiin, kuten ihmisoikeuksiin ja olympismiin. *Helsingin Sanomissa* ei useinkaan toistettu sanasta sanaan Amnestyn kampanjamateriaalia, mutta järjestön esiin nostama ihmisoikeushuoli ja vaatimukset tilanteeseen vaikuttamiseksi saivat lehden sivuilla sekä näkyvyyttä että ymmärrystä.

Seminaarityön yhteydessä tehtyjen, Amnestyn oman arkiston silmäilyjen pohjalta vaikutti, että suuri osa ihmisoikeushuolesta näkyisi lähinnä pitkissä lehtiartikkeleissa, jotka olisi tehty suoraan Amnestyn tiedotteiden pohjalta. Tarkemmassa tutkimuksessa kävi ilmi, että monesti ihmisoikeuskysymykset löytyivät lyhyiden sähkeiden joukosta yhtä lailla kuin laajemmista artikkeleista, joissa luodetaan tarkemmin Kiinaan liittyvää ihmisoikeuskeskustelua. Samalla ihmisoikeusdiskurssi nousi esiin virallisten uutisten lisäksi laajasti lehden pääkirjoituksissa, Vieraskynä-palstalla, sekä monissa kolumneissa ja uutiskommenteissa, joissa kirjoittajat voivat ilmaista itseään vapaammin kuin uutisjutussa. *Helsingin Sanomissa* välittyi laaja ihmisoikeushuoli Pekingin olympialaisten suhteen. Tämä huoli koski muutamaa perusoikeutta, kuten oikeutta elämään sekä sanan- ja mielipiteen vapauteen, mutta nosti myös Amnestyn kampanjan ulkopuolelta esiin huolen urheilijan oikeudesta kommentoida Kiinan ihmisoikeustilannetta. Eniten käsiteltiin toimittajien ja ihmisoikeusaktivistien mahdollisuutta ilmaisunvapauteen. Sensuuri läpäisi kaikki muut neljä ”rikottua lupausta”, ja näyttäytyi kisojen alla ja aikana suurimpana ihmisoikeushuolena.

⁵⁵⁵ 'Kiina luovii kohti olympiakisoja', *Helsingin Sanomat*, 14.3.2008, A2 [pääkirjoitus].

⁵⁵⁶ Tommy Lindgren, 'Rohkeammin, julkisemmin, voimakkaammin', *Helsingin Sanomat*, 6.8.2008.

Tämä on ymmärrettävää, sillä sensuuri vaikutti myös Pekingistä raportoivan kirjeenvaihtajan elämään, ja on lehden oman edun mukaista puolustaa toimittajien sananvapautta.

Riikka Vuokilan mukaan joukkoviestimien toimintatapa on kertoa ensisijaisesti tapahtumista, ei teemoista. Pitkäjänteinen, temaattinen uutisointi vaatii sekä taustatyötä että palstatilaa. Harvalla medialla on mahdollisuutta seurata esimerkiksi yksittäisen maan ihmisoikeustilanteen kehittymistä pitkää aikaa. Utiskoneisto ei normaalisti pysty jo hektisen aikataulun ja muiden medioiden kanssa käytävän kilpailun takia panostamaan tällaiseen.⁵⁵⁷ Tarkasteluaikana *Helsingin Sanomien* sivuilta nousi mielestäni kuitenkin selvä ihmisoikeusuutisoinnin teemoittuminen: olympialaisia ja Kiinan ihmisoikeusongelmia koskevat uutiset sisälsivät usein kainalojuttuna lyhyen tietoiskun Kiinan yleisimmistä ihmisoikeusloukkauksista. Lisäksi jutuissa mainittiin usein lähestyvien olympialaisten vaikutus: joko kisajärjestäjien lupaukset parantuvista oikeuksista tai pian koittava kansainvälinen huomio, joka kohdevalon tavoin toi näkyviin mieluummin piilossa pidettyjä ongelmia.

Helsingin Sanomat otti siis aktiivisen roolin ihmisoikeuksien esiintuomisessa. Suuri osa pidemmistä analyyseista ja julkaistuista mielipidekirjoituksista katsoi Amnestyn olympiakampanjan tavoin Kiinan tehneen selkeitä ihmisoikeuslupauksia olympialaiset saatuaan. Pekingin salaiseksi jääneen isäntäkaupunkisopimuksen oletettiin sisältävän vähintään lupaukset ympäristön suojelusta sekä kansainvälisten toimittajien työvapaudesta olympialaisten aikana, mutta sekä Amnestyn kampanjassa että *Helsingin Sanomissa* nämä lupaukset katsottiin tulleen rikotuiksi. Varsinkin sananvapaus ja toimittajien työmahdollisuuksien kuristaminen olivat lehdessä usein esillä. Lupauksien lisäksi Kiinan satoi olympismin periaatteisiin sen tapa vedota olympialaisten peruskirjaan kohdatessaan arvostelua rikotuista lupauksistaan. Jos Kiina vaati poliittisen propagandan irrottamista olympialaisista, sitä vaadittiin myös noudattaa saman peruskirjan toista artiklaa, jonka mukaan olympismin päämääränä on edistää yhteisöjen rauhaa ja huolehtia ihmisarvon säilymisestä. Kuten sitoutuminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin 1980- ja 1990-luvuilla, myös olympiaisännys vesitti Kiinan argumentit, tällä kertaa olympismin periaatteista. Olympiaisännästä jäi laajan ihmisoikeusuutisoinnin takia kuva väkivalloin harmoniaa tavoittelevana suurvaltana ja lavastettuna kaupunkina. Kiina olisi voinut tehdä paljon enemmän olympismin henkeä kunnioittaakseen.

Tämän tutkimuksen kohteena on ollut vain yksi lehti, ja olisikin mielenkiintoista selvittää, miten ihmisoikeusdiskurssi tai toimittajien ja Amnestyn kaltaisten järjestöjen esiin nostama ihmisoikeushuoli näkyivät samaan aikaan toisissa suomalaisissa lehdissä, muussa mediassa tai

---

⁵⁵⁷ Vuokila 2004, 30.

vaikkapa blogeissa. Vaikuttaisiko kuva olympialaisten ihmisoikeuskeskustelusta hyvin erilaiselta vaikkapa iltalehdistön sivuilta, tai televisiotarjonnasta?

Pekingin olympialaisia verrattiin useamman kerran niiden alla muihin urheilun megatapahtumiin. Anton Rippon kuvaa tarkasti vuoden 1936 Hitlerin hallitsemassa Saksassa järjestettyjä talvi- ja kesäolympialaisia. Vaikka kuuluisan ”natsikortin” pelaaminen ei argumentoinnissa eikä historiantutkimuksessa ole kovin suosittua eikä kevein mielin suotavaakaan, Pekingin kisojen alla käyty ihmisoikeuskeskustelu seurasi monissa paikoissa samoja askelmerkkejä: Boikotointia harkittiin useaan otteeseen, mutta lopulta vain yksittäiset urheilijat tai poliitikot jättäytyivät pois kisoista. Ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja kansainvälisistä sopimuksista muistutettiin usein, mutta lopulta sekä KOK että eri maiden poliitikot ja urheilijat joustivat vaatimuksissaan ja toiveissaan – nuristen kenties, mutta joustivat silti. Vuoden 1936 kisojen alla uskottiin, että olympialiike ja KOK kykenisivät kannanotoillaan estämään natsi-Saksassa alkaneet väkivaltaisuuDET, tai ainakin pakottaisivat natsit noudattamaan kansainvälisiä sääntöjä ja lakeja edes olympialaisten ajan.⁵⁵⁸ Samaa toivottiin KOK:lta vuosina 2007 ja 2008, mutta komitean kannanotto ihmisoikeuksien puolesta laimeni toivomukseksi, että Kiina löytää keskustelemalla paremman tien, ja lopulta antoi periksi nettisensuurille kisojen alla. Kiinalaiset kisajärjestäjät myös jyrähtivät jyrkästi, jos esimerkiksi KOK:n puheenjohtaja Jacques Rogge, Yhdysvaltain presidentti George W. Bush tai kansainvälinen ihmisoikeusjärjestö, kuten Amnesty, yritti patistella Kiinaa pitämään kiinni lupaamistaan uudistuksista.

Pekingin olympialaisia ei verrata nykyään ainoastaan menneisyyden urheilun megatapahtumiin. Kun vuoden 2014 talviolympialaiset myönnettiin vuonna 2007 Sotshille, maan edustaja korosti niiden merkitystä demokratiaa lisäävänä voimana. Kuitenkin Sotshin kisoja varjostivat korruptio, kansainvälinen huoli luonnonsuojelualueiden tuhoamisesta olympiarakentamisen tieltä, sekä suuret kohut Venäjän uusista laeista, jotka vähensivät seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ja kiristivät toimittajien toimintamahdollisuuksia. Viimeistään vuoden 2016 kesäolympialaiset, jotka myönnettiin Brasilian Rio de Janeirolle, ovat monen tutkijan mielestä olleet osoitus siitä, että 2000-luvun kuluessa megatapahtumat olivat siirtyneet länsimaisen kulttuurin ulkopuolella. Pekingin kesäolympialaiset aloittivat ajan, jossa länsimaiden ulkopuoliset suurvallat järjestävät yhä useamman urheilun megatapahtuman. Kisoihin valmistautumiseen liittyy usein korruptiota sekä kysymyksiä kansalaisyhteiskunnan loukkaamisesta. Näin YK:n ihmisoikeussopimusten ja olympialaisten peruskirjan ilmaisut ovat nousseet tärkeäksi vetoamisen ja kampanjoinnin kohteeksi.

---

⁵⁵⁸ Rippon 2013, 52.

6 Lähteet ja kirjallisuus

6.1 Lähteet

Helsingin Sanomat, 1.7.2008–31.12.2008.

Amnesty International, 8/2005: People's Republic of China: The Olympics countdown – three years of human rights reform? ASA 17/021/2005.

Amnesty International, 9/2006: People's Republic of China: The Olympics countdown – failing to keep human rights promises. ASA 17/046/2006.

Amnesty International, 5/2007: People's Republic of China: The Olympics countdown – repression of activists overshadows death penalty and media reforms. ASA 17/015/2007.

Amnesty International, 8/2007: People's Republic of China: The Olympics countdown – one year left to fulfil human rights promises. ASA 17/024/2007.

Amnesty International, 4/2008a: People's Republic of China: The Olympics countdown – crackdown on activists threatens Olympic legacy. ASA 17/050/2008.

Amnesty International, 4/2008b: People's Republic of China: The Olympics countdown – crackdown on Tibetan protesters. ASA 17/050/2008.

Amnesty International, 8/2008: People's Republic of China: The Olympics countdown – broken promises. ASA 17/089/2008.

6.2 Tutkimuskirjallisuus

Aalto Eeva-Liisa, Ekman-Salokangas Ulla & Salokangas Raimo, *Suomen lehdistön historia 6: Kotokulma – Savon lehti. Sanoma- ja paikallislehdistö 1771–1985*. Jyväskylä: Gummerus, 1988.

Brander Janica, *Kaksi kuvaa Kiinasta. Tutkimus Helsingin Sanomien lehtijuttujen ja Suomen Kiinan suurlähetystön verkkosivujen välittämästä Kiina-kuvasta*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2012.

Cahill Janet, 'The Ideals of Olympism'. Teoksessa Taylor Tracy (toim.) *How you play the game - Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights*. University of Technology, Sydney, 2000. <http://www.hrca.org.au/wp-content/uploads/2008/05/how-you-play-the-game-fin.pdf#page=49> [viitattu 20.12.2016].

Cashmore Ellis, *Making Sense of Sports*. Cornwall, Iso-Britannia: Routledge, 2005.

Corbett Doris, 'Ethics and Moral Behaviour in Sport: A human rights issue'. Teoksessa Taylor Tracy (toim.) *How you play the game - Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights*. University of Technology, Sydney, 2000. <http://www.hrca.org.au/wp-content/uploads/2008/05/how-you-play-the-game-fin.pdf#page=49> [viitattu 20.12.2016].

Council on Housing Rights and Evictions COHRE, 2007. *Fair Play for Housing Rights: Mega-events, Olympic Games & Housing Rights*. <http://www.humanrightsadvocates.org/wp-content/uploads/2010/05/Right-to-housing-19th-session.pdf> [viitattu 20.12.2016].

Godwell Darren, 'Sporting Symbolism on an International Stage'. Teoksessa Taylor Tracy (toim.) *How you play the game - Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights*. University of Technology, Sydney, 2000. <http://www.hrca.org.au/wp-content/uploads/2008/05/how-you-play-the-game-fin.pdf#page=49> [viitattu 20.12.2016].

EUR-Lex, Kuolemanrangaistusta koskevat EU:n suuntaviivat. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=URISERV%3Ar10106> [viitattu 20.12.2016].

Euroopan parlamentti, Saharov-palkinto <http://www.europarl.europa.eu/sakharovprize/fi/home.html> [viitattu 20.12.2016].

FIFA, 2014 FIFA World Cup™ reached 3.2 billion viewers, one billion watched final. <http://www.fifa.com/worldcup/news/y=2015/m=12/news=2014-fifa-world-cuptm-reached-3-2-billion-viewers-one-billion-watched--2745519.html> [viitattu 20.12.2016].

Finlex, Kansalaisyhteiskunnan ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2 [viitattu 20.12.2016].

Finlex, Laki kuolemanrangaistuksen poistamisesta rangaistusjärjestelmästä <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1972/19720343> [viitattu 20.12.2016].

Finlex, Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950969> [viitattu 20.12.2016].

Finlex, Suomen perustuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [viitattu 20.12.2016].

Finlex, Valtiosopimukset 6/1976 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006> [viitattu 20.12.2016].

Greene Solomon, 'Staged Cities: Mega-events, Slum Clearance and Global Capital', *Yale Human Rights and Development Journal*, 2003

- <https://www.law.yale.edu/system/files/documents/pdf/LawJournals/greene.pdf> [viitattu 20.12.2016].
- Hammarberg Sirpa, *Miten Kiinasta puhutaan Helsingin Sanomissa*. Opinnäytetyö, Haaga-Helian journalismin koulutusohjelma, 2013. <http://www.theseus.fi/handle/10024/58549> [viitattu 20.12.2016].
- Helin Satu, *Tiananmenin aukiolta Linnunpesään. Pekingin olympialaiset paikan ja ideologian konfliktina Helsingin Sanomien urheilusivuilla 2001–2008*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2010.
- Hopgood Stephen, *Keepers of the flame: understanding Amnesty International*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2006.
- Houston Charlene, 'The Olympic Games and the Citizens: A look at the potential impact of hosting the Games'. Teoksessa Taylor Tracy (toim.) *How you play the game - Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights*. University of Technology, Sydney, 2000. <http://www.hrca.org.au/wp-content/uploads/2008/05/how-you-play-the-game-fin.pdf#page=49> [viitattu 20.12.2016].
- Huhtala Hannele & Hakala Salli, *Kriisi ja viestintä: yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus, 2007.
- Human Rights Council, Report of the UN Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, A/HRC/13/20, 2009. <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/13session/A-HRC-13-20.pdf> [viitattu 20.12.2016].
- Human Rights Watch, China: Ratify Key International Human Rights Treaties, <https://www.hrw.org/news/2013/10/08/china-ratify-key-international-human-rights-treaty> [viitattu 20.12.2016].
- Huotari Tauno-Olavi & Seppälä Pertti, *Kiinan kulttuuri*. Keuruu: Otava, 2002.
- Hutzler Charles, 'Hope Fading for Trapped Chinese Miners', *The Washington Post*, 20.8.2007. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/08/20/AR2007082000278_pf.html [viitattu 20.12.2016].
- Hämäläinen Karo, *Ateenasta Ateenaan: Nykyaikaiset olympialaiset kesäakisat*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2004.

Ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR, Office of the High Commissioner for Human Rights),
Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> [viitattu 20.12.2016]

Kansallinen Mediatutkimus KTM, *KTM Lukija 2008*, 2009. https://www.tns-gallup.fi/sites/default/files/old/uutiset/KMT_Lukijatiedote_2008.pdf [viitattu 20.12.2016].

Kauttonen Antti-Veikko, *Politiikka ei kuulu urheiluun? Helsingin Sanomat ja Kiinaan liittyvät ihmisoikeuskysymykset Pekingin olympialaisten myöntämisen aikaan 2001 sekä itse kisojen alla ja aikana 2008*. Poliitiikan tutkimuksen pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, 2013.

Koivula Pia, 'Kun Moskova kohtasi "maailman". Neuvostoliiton avautuminen länteen nuorisofestivaalikesänä 1957', Teoksessa Kaarninen Mervi & Vahtikari Tanja & Vilén Timo (toim.), *Kaupunki tapahtumien näyttämönä*. Tallinna: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2016.

Kunelius Risto, Noppari Elina & Reunanen Esa, *Media vallan verkoissa*.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65414/978-951-44-8070-6.pdf?sequence=1> [viitattu 20.12.2016].

Levikintarkastus Oy, *LT.levikit 2007 yhteenvetotilasto*, 2008.

http://www.aikakauslehdet.fi/content/Liitetiedostot/pdf/Yhteenveto_2007_TOP.pdf?from=1832443781704223 [viitattu 20.12.2016].

Levikintarkastus Oy, *LT-levikit 2008 Yhteenvetotilasto*, 2009.

<http://www.aikakauslehdet.fi/content/liitetiedostot/pdf/yhteenvetotilastot2008.pdf> [viitattu 20.12.2016].

Lilja Esa, 'Välimerestä oli vähällä tulla Yusra Mardin hauta – nyt hän on pakolaisjoukkueen tähti', *Helsingin Sanomat*, 4.8.2016 <http://www.hs.fi/urheilu/art-2000002914105.html> [viitattu 20.12.2016].

Linnake Tuomas, 'Tero Pitkämäki vedettiin Tiibet-adressiin', *Ilta-Sanomat*, 7.8.2008

<http://www.iltasanomat.fi/digitoday/art-2000001583000.html> [viitattu 20.12.2016].

Neier Aryeh, *The international human rights movement: a history*. Princeton, NJ: Princeton University Press cop, 2012.

Nielsen, Beijing Olympics draw largest ever global TV audience.

<http://www.nielsen.com/us/en/insights/news/2008/beijing-olympics-draw-largest-ever-global-tv-audience.html> [viitattu 20.12.2016].

- Pannula Pia, *Ihmisoikeudet Kiinassa*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 20. Vammala: Turun yliopisto, 2000.
- Pentti Mikko, *Poliisiautot Suomessa*, julkaisematon artikkeli, 2007.
- Penttilä Martti, 'Pitkämäki saattoi raapustaa itse nimensä Tiibet-adressiin', *Iltalehti*, 7.8.2008 http://www.iltalehti.fi/kisaextra/200808078064565_ox.shtml [viitattu 20.12.2016].
- Power Jonathan, *Vesi murtaa kiveä. Amnesty Internationalin tarina*. Keuruu: Like 2001.
- Rippon Anton, *Hitlerin olympialaiset*. Helsinki: Minerva Kustannus 2013.
- Ritchie Brent & Hall Michael, 'Mega Events and Human Rights'. Teoksessa Taylor Tracy (toim.) *How you play the game - Papers from The First International Conference on Sports and Human Rights*. University of Technology, Sydney, 2000. <http://www.hrca.org.au/wp-content/uploads/2008/05/how-you-play-the-game-fin.pdf#page=49> [viitattu 20.12.2016].
- Saintula Teemu, *Pieni pistos tai vuosi löysässä hirressä. Kuolemanrangaistuskirjoittelu kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto 2008.
- Sillanpää Sami, 'Pyhä maa, paha uutiskierre'. Teoksessa Vehkalahti Pertti (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tampere: Tampereen yliopisto. 2003.
- Sillanpää Sami, 'Koiran vuosi', *Helsingin Sanomat*, 12.4.2012. <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1305845329182> [viitattu 20.12.2016].
- Smith Warren W., *China's Tibet? Autonomy or Assimilation*. Lanham: Rowman & Littlefield 2008.
- Siukonen Markku, *Suuri olympiateos 1896–2012. Kisojen historia, Suomen olympiataival kesä- ja talvikisoissa*. Jyväskylä: Docendo Oy, 2012.
- United States Senate, Congressional Gold Medals, 1776–2015 http://www.senate.gov/CRSReports/crs-publish.cfm?pid=%270E%2C*PL%5B%3C%230%20%20%0A [viitattu 20.12.2016].
- Urponen Maija, *Yli Kaikkien rajojen? Helsingin olympialaiset ja Armi Kuusela kansainvälisyyden kynnyksellä*. Porvoo: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2010.
- Uskali Turo, *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere: Vastapaino, 2007.
- Toimittajat ilman rajoja, Meistä <http://toimittajatilmanrajoja.com/fi/meista> [viitattu 20.12.2016].
- Vahtikari Tanja & Vilén Timo, 'Katse kaupunkiin. Kaupunkitapahtumat ja kaupunkien katsominen tutkimuskohteena. Teoksessa Kaarninen Mervi & Vahtikari Tanja & Vilén Timo (toim.), *Kaupunki tapahtumien näyttämönä*. Tallinna: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2016.

Vilén Timo, 'Mahtava paviljonkien kaupunki'. Teoksessa Kaarninen Mervi & Vahtikari Tanja & Vilén Timo (toim.), *Kaupunki tapahtumien näyttämönä*. Tallinna: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2016.

Vuokila Riikka, *Kansalaisjärjestön julkisuuskuva suomalaisessa lehdistössä. Case: Amnesty Internationalin vuosiraportti*. Yhteisöviestinnän pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2004.

Väärämäki Heidi, *Olympiatulen poltteessa. Suomalaisten Kiinan-kirjeenvaihtajien työ ja sen muutos 2000-luvulla olympialaisiin valmistautuneessa Kiinassa*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2016.

WebCite, Past Olympic host city election results <http://www.webcitation.org/5xFvf0ufx> [viitattu 20.12.2016].

Yhdistyneet Kansakunnat, UN, General assembly adopts landmark text calling for moratorium on death Penalty, <http://www.un.org/press/en/2007/ga10678.doc.htm> [viitattu 20.12.2016].

Yhdistyneiden Kansakuntien asuinyhdyskuntaohjelma, UNCHS, Un-Habitat, <http://unhabitat.org> [viitattu 20.12.2016].

Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja rikosasioiden toimisto, UNODC, Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Safeguards_Guaranteeing_Protection_of_the_Rights_of_those_Facing_the_Death_Penalty.pdf [viitattu 20.12.2016].

Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelma, UNEP – United Nation's Environmental programme, <http://www.unep.org/> [viitattu 20.12.2016].

Zimbalist, Andrew, *Circus Maximus: the economic gamble behind hosting the Olympics and the World Cup*. Washington, District of Columbia: Brookings Institution Press, 2015.

Amnestyn verkkosivut ja verkosta löytyvä kampanjamateriaali

Amnesty International 1991, People's Republic of China: Violations of Human Rights. ASA 17/031/1991.

Amnesty International 1996, Amnesty International News, July 1996. Vol.26, no.7. NWS 21/007/1996 <https://www.amnesty.org/en/documents/nws21/007/1996/en/> [viitattu 20.12.2016]

Amnesty International, 2004a, Greece: Preparing for the Olympic Games – evicting the Roma ASA: EUR 25/004/2004

Amnesty International, 2004b, Greece: Athens Olympic Games security raises human rights concerns. ASA EUR/25/008/2004

Amnesty International, 2004c, People's Republic of China: Human rights defenders at risk, ASA 17/045/2004.

Amnesty International, 2008a, Death Sentences and executions in 2007
<https://www.amnesty.org/en/documents/act50/001/2008/en/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International 2008b, Amnesty International report 2008 – The state of the world's human rights POL 10/001/2008.

Amnesty International, 2009a, Death Sentences and executions in 2008,
<https://www.amnesty.org/en/documents/ACT50/003/2009/en/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, 2009b, On saatava aikaan muutos! Joku raja! -työvaliokunnan julkilausuma 2009. http://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/129645/JOKU+RAJA_julkilausuma_taitettu.pdf [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, 2009c. Amnesty International, Death Penalty: 2390 executions in 2008 worldwide, 72 per cent in China <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2009/03/death-penalty-2390-executions-2008-worldwide-72-cent-china-20090324/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International 2009d. China: Free thwarted Olympics petitioner Ji Sizun ASA 17/021/2009.

Amnesty International, 2015. China: No end in sight – Torture and forced confessions in China ASA 17/2730/2015

Amnesty International, Belarus <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/belarus/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Briefe gegen des Vergessen: Ardulghani Memetemin.
<http://www.amnesty.de/umleitung/2005/deu11/003?lang=de%26mimetype%3Dtext%2Fhtml>
[viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, China Olympics: Cartoon character tortured in new Amnesty film marking 100-day countdown <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/china-olympics-cartoon-character-tortured-new-amnesty-film-marking-100-day-countdown> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, China's 'Re-education Through Labour' camps: Replacing one system of repression with another? <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2013/12/china-s-re-education-through-labour-camps-replacing-one-system-repression-another/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Death penalty <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/death-penalty/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Detention and imprisonment, <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/detention/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Herman is free <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2013/10/herman-is-free/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Ihmiset <https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmiset/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Ihmisoikeuksien julistus <https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Join <https://www.amnesty.org/en/get-involved/join/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Meksiko: Kidutettu mielipidevanki Ángel Colón on vapautettu! <https://www.amnesty.fi/meksiko-kidutettu-mielipidevanki-angel-colon-vapautettu/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Myanmar: Student leader finally free! <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/04/myanmar-phyoe-phyoe-aung-student-leader-free/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Kidutus rehottaa Kiinan oikeusjärjestelmässä <https://www.amnesty.fi/kidutus-rehottaa-kiinan-oikeusjarjestelmassa/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Kirjeitä vapaudelle -kampanja: <https://www.amnesty.fi/kirjeita-vapaudelle/henkilot/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Kuolemanrangaistus on harkituin murha <https://www.amnesty.fi/tyomme/teemat/kuolemanrangaistus/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Lopullinen rangaistus, <https://www.amnesty.fi/lopullinen-rangaistus-aloittelijan-opas-kuolemanrangaistukseen/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Liity hätäviestiverkoston <https://www.amnesty.fi/osallistu/liity-hataviestiverkoston/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Pidätykset tahrasivat Sotshin maineen <https://www.amnesty.fi/pidatykset-tahrasivat-sotshin-olympialaisten-maineen/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Valko-Venäjä pidättää aktivisteja jääkiekkokisojen alla <https://www.amnesty.fi/valko-venaja-pidattaa-aktivisteja-jaakiekkokisojen-alla/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Valkovenäläinen mielipidevanki Ales Bialiatski vapautettu <https://www.amnesty.fi/valkovenalainen-mielipidevanki-ales-bialiatski-vapautettu/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Vapautta vai vahtimista? <https://www.amnesty.fi/vapautta-vai-vahtimista/> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Vetoamukset <https://www.amnesty.fi/vetoamukset> [viitattu 20.12.2016].

Amnesty International, Who we are <https://www.amnesty.org/en/who-we-are/> [viitattu 20.12.2016].

'Kaikki alkoi tästä', *Amnesty-lehti*, 2/2011, 4-5 <https://issuu.com/amnestyfinland> [viitattu 20.12.2016].

Olympiakomiteiden verkkosivut ja verkosta löytyvä materiaali

Aasian olympiakomitea, <http://www.ocasia.org/game/GOrganise.aspx> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea <https://www.olympic.org> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, Beijing 2008 Summer Olympics <http://www.olympic.org/beijing-2008-summer-olympics> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, Ice Hockey <http://www.olympic.org/ice-hockey> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, Olympic Charters <https://www.olympic.org/olympic-studies-centre/collections/official-publications/olympic-charters> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, Olympic Games <https://www.olympic.org/olympic-games> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, Sochi 2014 Winter Olympics <http://www.olympic.org/sochi-2014-winter-olympics> [viitattu 20.12.2016].

Kansainvälinen olympiakomitea, The Olympic brand maintains its global strength and recognition <https://www.olympic.org/news/the-olympic-brand-maintains-its-global-strength-and-recognition> [viitattu 20.12.2016].

Suomen olympiakomitea, Olympia-aate <http://www.sport.fi/olympiakomitea/mita-temme/olympia-aate> [viitattu 20.12.2016].